

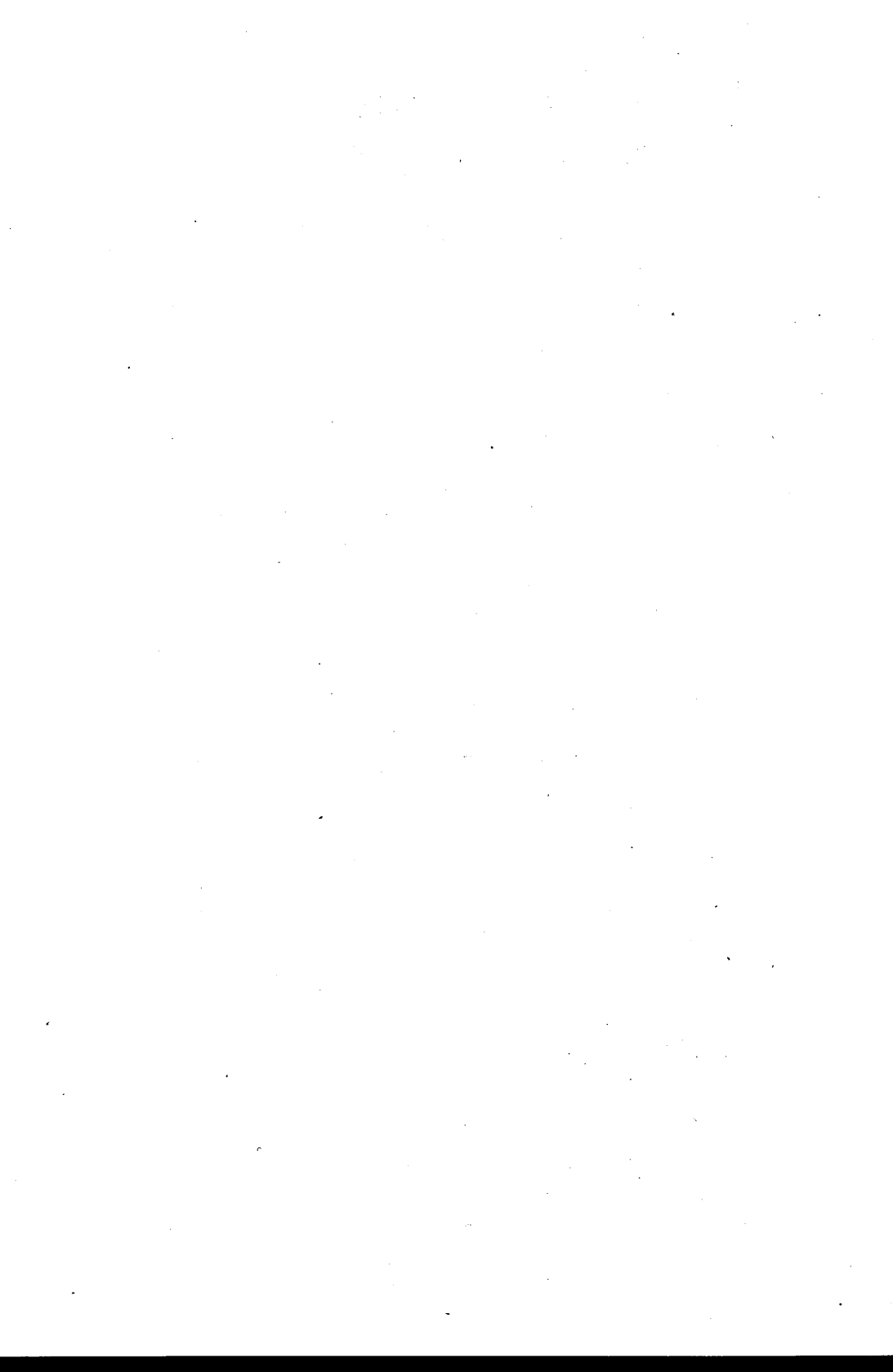
**A MAGYAR PROTESTÁNS
IRODALMI TÁRSASÁG
KIADVÁNYAI**

Szerkeszti

ZSINKA FERENC †

A TUDOMÁNYOS KÖNYVSOROZAT XXXIII. KÖTETE

B U D A P E S T, 1 9 3 0

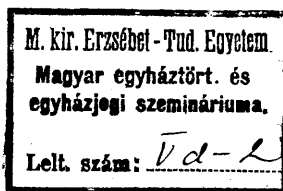
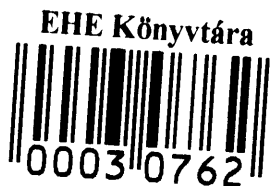

MAGYAR PROTESTÁNS EGYHÁZTÖRTÉNETI ADATTÁR

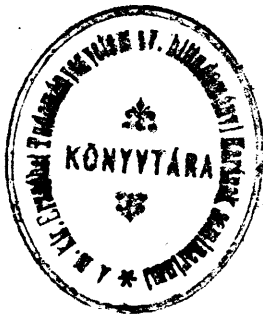
Szerkeszti

MÁLYUSZ ELEMÉR

XIV. ÉVFOLYAM

B U D A P E S T
KIADJA A MAGYAR PROTESTÁNS IRODALMI TÁRSASÁG
1 9 3 0

Sárkány Nyomda R. T. Budapest, VI., Horn Ede-utca 9. Tel.: 221—90.
Vezetők: Dr. Wessely Antal és Wessely József.

ELŐSZÓ

Nemcsak a kegyelet érzése parancsolja, hogy bevezető sorainkat Zsinka Ferenc nevével kezdjük el. Több volt ő, mint az Adattár legutóbbi szerkesztője, akinek érdemeiről sablonos módon első helyen illik megemlékezni. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy az egész protestáns egyháztörténetírás fellendítése terén szerzett maradandó érdemet. A nagyközönség, igaz, nem ismeri működésének ezt a részét, mivel kedvenc terveinek megvalósításán minden hivalkodó zajt kerülve csendben, bár annál fáradhatatlanabban dolgozott. Ma, egy évvel tragikusan hirtelen eltávozása után, amikor hivatkozhatunk az őt túlélő alkotások bizonyosságára, időszerűnek látszik, hogy törekvéseiről teljes tárgyilagossággal felvilágosítsuk olvasóinkat.

Zsinka Ferenc úgy látta, hogy a magyar protestáns egyház multjának kutatása kb. a XX. század kezdetétől fogva nem tart lépést történetírásunk fejlődésével. A szűkebb egyháztörténelem művelői, akik tevékenységüket még a mult században nyert iskolázottságukkal kezdték, megingathatatlan lelkesedéssel dolgozták ugyan ki továbbra is egyik értékes tanulmányukat a másik után, nem csatlakoztak azonban hozzájuk a háború előtti történetíró-generáció képviselői, hogy vállaltva segítsenek idősebb kortársaiknak megírni azokat a monografiákat, amelyeknek anyaggyűjtése hosszas levéltári kutatásokat tételez fel. Egy egész történetkutató nemzedék életmunkája maradt tehát el s ez az oka, hogy mind máig hiányzanak azok a protestáns egyháztörténeti részletmunkák, amelyekhez hasonlókat pedig hazai történetírásunk oly nagy tömegben mutathat fel s amelyeknek az a legegyszerűbb ismertető jegyük, hogy az egész szétszórt levéltári forrásanyag

tervszerű és rendszeres összegyűjtése alapján készültek el. A legjellemzőbb a protestáns egyháztörténet-kutatók kikapcsolódására talán az „Egyháztörténelmi emlékek a hitújítás korából” sorozata, amelyben a katolikusok vezető irodalmi testülete ugyancsak katolikus tudósok kutatásai és munkálkodása eredményeképpen adta ki a protestantizmus legspeciálisabb problémájára vonatkozó anyagot.

Bár nem önvédekezést akarunk írni, sőt inkább a hiányokra óhajtjuk a figyelmet felhívni, mégis mindjárt meg kell jegyeznünk, hogy az említett szomorú jelenségekből nem vonható le oly megállapítás, mintha a magyar protestáns tudományosság belső erői elsorvadtak volna. Annak a ténynek, hogy a háború körüli években a protestáns egyháztörténetírás és a magyar történettudomány között fejlődésbeli különbség állott elő, más okai vannak. Nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy száz év óta vagy protestáns származású, vagy velük azonos világnézetű történetírók alakították ki a magyar mult összképét. Protestáns történetíró a nagyobb probléma, az egész magyarság életével foglalkozhatott úgy, hogy munkája közben a maga történet szemléletének és világnézetének leplezetlenül és — hite szerint — az igazsághoz híven adhatott kifejezést. Ezért nem érezte annak szükségét, hogy visszameneküljön egyháza multjának egy-egy olyan epizódjához, amelynek megelevenítése közben élheti ki szubtilis protestantizmusát. Éppenséggel nincs okunk szégyenleni az elmúlt évtizedek protestáns vallású magyar történetíróinak munkásságát, sőt büszkéek lehetünk arra, hogy a protestantizmus adta őket. Azt azonban megállapíthatjuk, hogy amennyivel gazdagabb lett a magyar történetirodalom, annyival szegényedett a protestáns egyháztörténetírás.

De bármi legyen is az ok, a hiány ma kétségtelenül megvan, káros hatása pedig egyre jobban érezhető. Ugyanis ma már a történettudomány általános fejlődése során ahhoz a ponthoz jutott el, hogy egy-egy korszakot nem kizárólag a kimondottan levéltári forrásanyag alapján igyekszik megismerni, hanem azt valamennyi szellemi tudomány segítségül hívásával összes vonatkozásaiban igyekszik rekonstruálni. Az egyháztörténelem terén ennek a szintetizáló iránynak erősebb

érvényesülése elé gördít hatalmas akadályt, ha hiányzik a szilárd alap, amelynek minden történeti rekonstrukció számára a kiindulási pontot kell jelentenie. A levéltárakban lap-pangó forrásanyagnak a közkinccsé tétele így egyenlő annak az akadálnak az elhárításával, amely a modern szellemű egyháztörténetírás szabadabb lendületének útjában van. A tervszerű forrásgyűjtés és forráskiadás ezért szükséges fejlődési fok tudományunk életében; nélküle csak stagnálás, az egy helyben veszteglés lehetséges.

Ebből a szomorú állapotból akarta a rendszeres forráskiadással a protestáns egyháztörténetírást Zsinka Ferenc kiemelni. Arra törekedett, hogy minél inkább mentesítse a jövő korszak történetíróját a levéltári kutatások időtrabló és sokszor egészséget gyilkoló terhétől. Tisztában volt azzal, hogy ez a cél csak önfeláldozással, lemondással érhető el. S a jobb jövőért meg is hozta a maga áldozatát: lemondott az önálló alkotás gyönyöreiről és energiáját a forráskiadás megszervezésére fordította. Nem lankadva elérte, a mostoha viszonyok dacára is, hogy feltámadt az 1911. óta szünetelő Adattár s ezzel ismét lett oly orgánunk, amely az egyes szétszórt, töredékes adatokat publikálja. Tevékenységének igazi súlypontja azonban máshol volt. A Magyar Történelmi Társulat által elnöke, Gróf Klebelsberg Kunó kezdeményezésére megindított nagy forráskiadás, a „Magyarország újabbkori történetének forrásai” mintájára oly vállalat lebegett szemei előtt, amely a protestáns egyháztörténet egy-egy döntő fontosságú, központi problémájára vonatkozó egész iratanyagot összegyűjti, abból azonban csak a valóban érdemes aktákat publikálja, még pedig a kérdés történetét minden oldalról megvilágító alapos feldolgozás kíséretében, hogy így a tudományos érdek és a nagyközönség érdeklődése egyaránt kielégülést találjon.

A kérdések, amelyekre vonatkozólag egy-egy kötetnyi anyagot akart Zsinka Ferenc megjelentetni, a következők: a gályarabságra küldött protestánsok sorsa, a Carolina resolutio és előzményei, továbbá a II. József-féle türelmi rendelet s az 1790-i vallásügyi törvény keletkezése. Ezekben a kötetekben valóban a magyar protestantizmus életének sors-

döntő fordulatai kerülnének megvilágításra. Az első kettő az ellenreformáció korlátokat nem ismerő elnyomó törekvéseit, a harmadik pedig a protestantizmus XIX. századi új életének alapjait tárná fel. Az első kötet előkészítését maga Zsinka Ferenc vállalta, a másodikét Paulinyi Oszkár, a magyar kormány bécsi levéltári megbízottja, a harmadikét pedig e sorok írója. Az egész terv felvetőjét feladatának elvégzésében — sajnos — korán megakadályozta a halál. Még az anyaggyűjtés közben hullott ki kezéből a toll, szívós agítálásával azonban elérte, hogy dédelgetett vállalkozását megtörő szemei véglegesen biztosítottak láthatták. Segítségére volt — s ezt bizonyos büszkeséggel és elégtétellel állapíthatjuk meg — mindkét protestáns egyház vezetőinek megértő jóindulata és belátása. Ők úgy találták, hogy nem szabad kimaradniok a magyar protestáns történetíróknak abból a gárdából, amely az összeomlás után valamennyi világtájról összeseregelve a Habsburgok bécsi levéltáraiban az addig csak nehezen, vagy egyáltalán hozzá nem férhető forrásanyagból aknázza ki az új megvilágítást lehetővé tevő adatokat. S e belátástól vezetve, az igen súlyos anyagi viszonyok dacára költségvetésileg is lekötni igyekeztek bizonyos összeget, hogy az utolsó akadály is eltűnjön a protestáns egyháztörténeti kutatás szabaddabb fejlődésének útjából.

Anyagilag így biztosítva lévén a nagy vállalkozás, azt hisszük, hogy rövid néhány éven belül nemcsak a már említett kötetek, hanem rajtuk kívül újabbak is napvilágot láthatnak. Hála Károlyi Árpád államtitkár úr, a bécsi Haus-, Hof- und Staatsarchiv egykori igazgatója bölcs tanácsainak, az eredeti program már jelentékenyen ki is bővült. Így pl. tervbe vétetett a protestáns ifjak külföldi iskolázására vonatkozó bécsi levéltári anyagnak az összegyűjtése, valamint az 1791-i protestáns zsinat történetét megvilágító iratok kiadása. Az első a protestantizmusnak mint a magyar kulturális élet és az európai művelődés közvetítőjének szerepét jellemezné, a másik pedig a protestáns egyházak belső szervezeti reformterveit ismertetné meg.

E nagy vállalkozás, a „Protestáns Fontes” kötetei nemcsak eddig alig ismert s 1918 előtt legnagyobbbrészt hozzá-

férhetetlen forrásanyagot fognak közkinccsé tenni, hanem a legfőbb kérdések feldolgozásával jelentős mértékben át fogják alakítani a protestáns egyház történetéről megrajzolt és ma közkeletű képet is. Mellettük azonban, úgy hisszük, az Adattár éppen nem lesz felesleges. Mint a jelenleginél, a későbbi kötetek összeállításánál is arra törekszünk, hogy egy-egy fontos történeti kérdésre vonatkozó akták lássanak napvilágot. Célunk az, hogy a publikált anyag lehetőleg nagy tömeg irat átvizsgálása alapján kerüljön ki. A közlemények szerzői tehát nemcsak lemásolnak egyes, esetlegesen kezükbe került iratokat, hanem tervszerűen egész levéltári sorozatokat vizsgálnak át, hogy azokból egy-egy probléma anyagát összegyűjtsék s ezt részben egész terjedelmében közölik, részben pedig kivonatossan, jegyzetekben értékesítsék. Ilyen módon az olvasó nagy anyag lényeges részeit a lehetőség szerint összetömörítve kapja kezébe, hogy így még az áttekintés is minél könnyebb legyen számára.

Az Adattár egy-egy évfolyama valósággal kisebb Fontes-kötet lehet idővel, azzal a különbséggel, hogy bennük a részletesebb történeti bevezetést mellőzzük s az anyagot is inkább lelőhelye szerint csoportosítjuk. Pl. következő évfolyamunk az Országos Levéltárban őrzött Thurzó-levéltárnak nagyértékű XVI. sz. végi és XVII. sz. eleji anyagát fogja közölni. Nemcsak Thurzó Györgynek, a híres protestáns nádornak nagyjelentőségű szereplését fogja ez a publikáció feltárni, hanem a kor vallási állapotait is pontos s eddig szinte teljesen ismeretlen adatokkal fogja megvilágítani. A közlemény szerzője, dr. Ila Bálint levéltáros e munkájához előzőleg rendszeresen végigvizsgált egy egész levéltári osztályt s igen nagy terjedelmű anyagból válogatta ki a nyomdafestékre érdemes iratokat. Közleményében az elsőrangú fontosságú iratokat egész terjedelmükben fogja kinyomatni, a kevésbbé lényegeket már csak kivonatossan, oly módon, hogy egy-egy jellemző részt közöl szószerint, azokat a darabokat pedig, amelyek csak az egészen speciális irányban kutató szakembert érdeklik, szinte regesztaszzerűen fogja ismertetni. Közleménye azonban annak dacára, hogy nem lesz igen nagy terjedelmű, a Thurzó-levéltár teljes protestáns egyháztörténeti vonatkozású anyagát

tartalmazza majd, úgy, hogy a jövőben a protestáns egyháztörténet művelője nyugodt lehet affelől, hogy az Országos Levéltár illető részében neki egészen felesleges külön kutatásokat végezni.

Nem kalászkodat, vagy egyes „érdekesebb” iratokat óhajtunk tehát közölni, amelyekkel kapcsolatban az olvasó soha sem tudhatta, hogy ugyanazon levéltárban vagy iratcsomóban nem maradt-e még tizszer annyi ismeretlen anyag.

Hasonló módon szeretnők a következő években, ha anyagi erőink és olvasóközönségünk pártfogása lehetővé teszi, a bécsi Staatsarchiv nagyértékű Hungarica sorozatának protestáns egyháztörténeti darabjait közölni, az Országos Levéltárból pedig a II. Rákóczi Ferenc korának vallásügyi állapottaira vonatkozó aktákat. Ezen kívül tervbe vettük az egyes, nehezen hozzáférhető helyeken őrzött kisebb-nagyobb családi és egyéb levéltárak egyháztörténeti vonatkozású anyagának ismertetését és részben közlését is, hogy előmozdítsuk a kutatás körébe való fokozatos bevonásukat. Ugyanezen megfontolástól vezettetve szeretnők közölni nagyobb budapesti és vidéki közgyűjteményeink protestáns vonatkozású kéziratainak inventáriumszerű jegyzékét.

Ez főbb vonalaiban programmunk tárgyi része. Szellemben Zsinka Ferenc nemes hagyományait ápolva, az ő elgondolását és terveit óhajtjuk megvalósítani.

Mályusz Elemér

I R A T O K

Kassa sz. kir. város 1603—1604-ben megkísérelt rekatolizálásának történetéhez

A kassai főtemplom elvétele ismert mozzanata a magyarhoni protestantizmus történetének. Ismeretét a magyar történetírás osztatlan tisztelettel övezett nesztorának: Károlyi Árpádnak köszönhetjük, akinek félszázadot meghaladó munkássága a protestáns egyháztörténet parlagán is derekas, gazdag vetésre váró törést szántott.

A „Huszonkettedik artikulus” volt az a tanulmány,¹ amelyben az illusztris szerző a vallás-kérdés tárgyalása során a kassai templomfoglalás genezisést s lefolyását tisztázta, indítékait s mozgatóit személyszerint megállapította, nemkülönb tudományosságának tárgyilagos és érzékeny mérlegén lemérte a látszólag magában álló szórványos esetnek jelentőségét és széles körökben gyűrűző kihatásait a korszak további alakulására.

A vallásgyakorlat súlyos kérdése 1604. tavaszán, a pozsonyi országgyűlésen az országgyűlések évkönyveiben minden előzményt nélkülözön, hirtelen tolul a legégetőbb országos politikai problémák élére és éppen a kassai eset az, amely kiobbantja ez országgyűlés viharzó valóságügyi tárgyalásait s avatja azt a Bocskay-felkelés komor előzményévé. A kassai templomfoglalás tehát egyik kiemelkedő, kihatásaiban minden korábbinál jelentőségtejeljesebb mozzanata az egyre jobban nekilendülő ellenreformációnak.

Az alább következő iratok kivétel nélkül elbírálásra s földolgozásra találtak már az imént idézett tanulmányban. Könnyen megeshetik tehát, hogy olvasóinkban kétey merülhet fel: mi szükség a már ismert és felhasznált irások közzétételére. Az alábbiakban megkíséreljük a megnyugtató válasz megadását.

Károlyi Árpád örökbecsű tanulmánya nem magának a kezdeti ellenreformációnak, hanem csupán végső kicsendülésének: a valláskérdés politikummá sarjadzásának van szentelve s ilyen módon természetes, hogy a kassai templomfoglalás esetével is csupán ezen téma keretei közt foglalkozik. Az előadás kiterjed ugyan az epizód minden lényegesebb fordulatra, a fősúlyt azonban mégsem magára az akcióra, hanem annak történetesen adódott kihatásaira kellett helyeznie; következésképp a nagy körültekintéssel, lelkiismeretes gondossággal fölkatott forrásanyagnak csak egy, a tárgyválasztás kereteibe beleilleszkedő részét — igaz: nagyobbik részét — értékesítette. Az egyháztörténet sajátos szempontjaiból indulva ki, a tanulmány a végső fejlemények vizsgálatában a kezdődő magyar ellenreformáció történetének nem az utolsó ecsetvonásig befejezett képét, lezárt szintézisét akarta adni; ellenke-

¹ Budapesti Szemle 1889. évf. és egyidejűleg különyomat; újból kiadva: Károlyi Árpád. Néhány történeti tanulmány, Budapest, 1930., 154—226. ll.; v. ö. a Magyar országgyűlési Emlékek X. kötetében (Budapest, 1890) az 1604. országgyűlés történetét is.

zöleg; a szilárd adatokra épített megállapításaival, a mélyebben fekvő, de épen ezért messzibbre ható összefüggések feltárásával az lett volna inkább a rendeltetése, hogy ösztönzője legyen a magyar ellenreformációval foglalkozó kutatásnak. Sajnos, egyháztörténetírásuk — s ez jellemző szegénységünkre — a Bocskay-korszak történetírójának munkásságát a magára nézve kényelmesebb, mert terhes feladat alól mentesítő előbbi értelemben magyarázta s ösztönzést belőle mindmáig nem tudott meríteni. Történelmünknek ez — elsősorban az egyháztörténet munkásaira váró — fejezete maradt, mi volt: kevésbé munkált terület.

Az ellenreformáció kezdeteiben — épen úgy, mint ahogy *házánkban* a reformáció elterjedése is — az egyes esetekben jelentéktelennek látszó aprólékos tevékenységnek a folyamata volt. Kisebb-nagyobb körökben érvényesülően sokféle tényező hat, számos elem munkál benne, egymástól látszólag függetlenül, inkább egymás mellett, csak olykor-olykor egymásbefolyón: de mindannyi egy s ugyanazon végső cél érdekében. Ha valahol, úgy egyháztörténetünk e szegmentumánál teljes érvényesülést követel a történeti módszertannak azon alaptétele, hogy a részletnek, az egyes történésnek jelentősége csak az egészszel való összefüggéseiben ismerhető fel és hogy az egyetemlegesebb, az átfogóbb folyamat ismeretképe csakis a részletek kölcsönös egymásrahatásaiból, belülről kifelé vetítve hívható elő.

Ezért szükséges a részleteknek, a kezdeti ellenreformáció egyes mozzanatainak a mozgalmat hol többé, hol kevésbé tudatosan hordozó személyeknek, tevékenységüknek és törekvéseiket fűtő eszme- és érzésviláguknak minél behatóbb megismerése. Es mert mindehhez a részletekbevesző forrásanyagnak gazdag bősége szükséges és mert a szintetikus ismeretképek ily mozaik-technikájú megalkotásánál a sokszor látszólag jelentéktelen adat is nemcsak díszítő színt, de jellegzetes alapvonalat rejthet magában: úgy véljük, nem fölösleges a Károlyi Árpád által jelentősebb vonatkozásaikban már értékesített iratokat teljes szövegükben közreadni. S tesszük ezt annál nyugodtabb lélekkel, mert e kútfők első feltárójának s feldolgozójának is, már akkor, évtizedek előtt terve s szándéka volt ezt megtenni.

Adhatjuk azonban közleményünk megjelentetésének egy alkalmi indokolását is, mely azt időszerűvé teszi.

A magyar történetnek az a legújabb nagyszabású összefoglalása, mely Hóman Bálint és Szekfű Gyula tollából most van megjelenőben s amely szerzőinek kimagasló történetírói egyéniségénél fogva arra is hivatva van, hogy hatékony alakítója legyen a legközelebbi 10—20 esztendő történeti köztudatának, a Bocskay-felkelés kitörését megelőző fejlődés rajzában, a felkelésben kirobbanó ellentét párok fölvonultatásában a vallás-kérdésnek oly megítélését nyújtja,² amely nem épen határozott formulázásában is lényegesen elüt attól, mely az utolsó évtizedek tudatában főként Károlyi Árpád munkái nyomán alakult volt ki.

Szerzőnk — Szekfű Gyula — felfogása szerint „a vallás ügye a kitörésnél kevés szereppel bírt s csak később, a protestáns prédikátorok csatlakozásával, kísérte folyton növekvő zúgással a fölkelés menetét”. A protestánsok ellen irányuló cselekmények száma — írja tovább — a felkelést megelőző időkből csekély; mindössze két esetről van szó: Szuhaynak a kassai s Pethe Mártonnak a szepességi városi templomok visszavételére irányuló akciójáról, amelyek így „szinte kizárólag városi lakosságot érintettek”. (371. l.) „Nem városiakok, azaz nemesség, vagy jobbágyság ellen vallási akciót ekkor nem szerveztek, a vallási sérelem Bocskay előtt tehát tisztán a városok sérelme volt, melyet utóbb tettek magukévá a rendek” (373. l.). „Szuhay és Pethe akciója tehát a királyi

² Szekfű Gyula: A tizenhatodik század, Budapest, é. n. 371—375. ll.

városok rekatolizálására szorított...“ S ehhez — fejtegeti tovább a szerző — a cuius regio eius religio elvének hallgatagon elismert érvényessége mellett kellő jogalapot találtak az évszázados közfelfogásban, amely szerint „a városok szorosabb viszonyban, szinte magánjogiban vannak a királyhoz, mint a többi rend“, következésképpen azokra, mint „a szent koronának s öfelségének mint Magyarország királyának“ peculiumára nézve az uralkodó vallásmegszabó elhatározása mérvadó. (373. l.)

Mindjárt ezután azonban — fentiekben ismertetett fejtegetéseivel szemben nem minden ellenmondás nélkül — szerzőnk maga is megállapítja: hogy „a nemesség nem nézhette közönyösen ezt a harcot, mely vallási és közjogi szempontból őt is közelről érdekelte“; hogy „a városok protestáns vallásgyakorlatának korlátozása magában véve is felháborítólag kellett hogy hasson a vidéki protestáns nemességre, nem kevésbé az a körülmény, hogy e vallásbáborítást a kormány, még a katolikus tanácsosok is, a királyi hatalom extenzív magyarázata segítségével, tehát a királyság közjogi hatókörének kibővítésével akarták végrehajtani“ s innen érthető, hogy a kassaiak sérelme nyomán a városi követek kezdeményező segélykérelmére az 1604. országgyűlésen létrejövő a nemesi és városi rend egyezsége „a fennálló vallási birtokállomány védelmére és a királyi hatalomkör visszaszorítására“; majd azzal zárja idevonatkozó fejtegetéseit a szerző, hogy e vallási kérdést, mely eredetileg szűkkörű városi probléma volt, végül is ők maguk (értsd: az udvar), nevezetesen Mátyás főherceg állították az országos, immár közjogi érdeklődés központjába“ az 1604. évi XXII. törvénycikkkel, amelynek tartalma az ország nagy részében kellett, hogy elkeseredést szüljön (374—75. ll.).

Summája e megállapításoknak: a vallás-kérdés csak az 1604: XXII. törvénycikkkel vált országos jelentőségűvé s a felelősség érte az udvari köröket, főleg Mátyás főherceget terheli. Ezt megelőzőleg csupán a városokra szorítókozó s a kor felfogásában kielégítő jogalapra támaszkodó rekatolizálási törekvésekkel találkozunk, úgy, hogy a protestánsoknak nem is igen lett volna okuk, miért nyugtalanodni.

Az ellenreformáció nyitányának egy részlet-mozzanatára vonatkozó forrásanyagának a közzétételénél nem vállalkozhatunk arra, hogy a kérdést: minő a jelentősége és a súlya a valláskérdésnek a Bocskay-felkelés gyúanyagában, s minő része van az ellenreformációnak e gyúanyag kitermelésében? — a maga teljességében vizsgálat alá vegyük. Azt azonban nem hallgathatjuk el, hogy a részlet-adatokból levonható következtetések is az ellenreformáció kezdeti korszakának ismeretképen oly vonásokat tüntetnek föl, amelyekkel Szeckfü Gyula ítéletét nem tudjuk összeegyeztetni.

Ez ítélet megalapíthatónak vélt hiányai igénytelen véleményünk szerint két okra vezethetők vissza. Az egyik, hogy Szeckfü a kezdődő ellenreformáció egyes, a kutatás mai állása mellett is megközelíthető mozzanatait túlságosan a maguk elszigeteltségében nézi és mérlegeli; a másik pedig, hogy az egész mozgalmat egy oly szempontból: a tételes vagy legalább a szokásjog gyakorlatához igazodó jogérzet szempontjából vizsgálja, amely megakadályozza abban, hogy az egyébként írói egyéniségét annyira sajátosan — s tegyük hozzá: nagy előnyére — jellemző magaslatti szempontra emelkedhessék; az egész mozgalom hátterébe, cselekvő és szenvedő hordozóiba pedig torzított eszmei tartalmat vetít.

Pedig ez az eszmei tartalom a kulcsa a mozgalom kielégítő történeti értékelésének!

Az ellenreformáció mozgalmanak, egyes cselekményeinek végső forrása s tulajdonképeni eszmei lendítő-kereke nem a szűkebb értelemben vett, akár tételes akár szokásjog normáihoz alkalmazkodó jogérzet,

hanem az ember gondolat- és érzésvilágának egy sokkalta hatalmasabb eleme: a hitbéli meggyőződés. A szilárd, ingadozást nem ismerő s a maga kizárólagos helyességére esküvő hitbéli meggyőződés, mely önmagában, a maga kizárólagos helyességének kételyt nem ismerő tudatában találja meg elhatározásainak, cselekményeinek Isten és ember előtt igazolóját. A hitbéli meggyőződés, mely a maga egyedül-igaz egyedül-üdvözítő hitének terjesztésében nem ismer korlátokat, hanem azt a hatalom, kényszer eszközeivel is terjeszteni: Isten és tévelygő embertársaival szemben fennálló lelkiismeretbéli kötelességének tekinti. És mint utóbb a diadalmas mozgalomnak győzelemaratóit: a Pázmányokat, a Szelepcsényieket, a Kolonichokat ugyanúgy ez a hitbéli meggyőződés és a fanatizmusnak belőle fakadt, minden akadályt elsöpörni véelő lendülete tölti el az ellenreformáció kezdeti mozgóit is; az irodalmi téren, a belső, lelkekbe-markoló egyházépítő munkában tevékenykedőket csak úgy, mint a hitterjesztésnek az egyházon kívül eső, világi eszközei felé fordulókat, a már inkább „politikus” egyéniségeket: a Draskovich Györgyöket, a Forgách Ferenceket, a Pethe Mártonokat, a Szuhay Istvánokat.

Ez a hitbéli meggyőződés és egyháza, „katolikus hite” belőle fakadt gondja hevíti Szuhay Istvánt is, a tetteknek, a csak céljánál megnyugodni tudó akarásnak erélytől duzzadó férfiát, mikor — eltelve a vággyal: „Istene galád eretnekségtől aláasott dicsőségét” régi fényében visszavarázslani — szemét „eretnekségtől” elarasztott egyházmegyéjének vezető helyére, Kassára veti. Lankadatlan buzgalmát az a meggyőződése táplálja, hogy a végbeviendő tett „Istennek tetsző, kegyes cselekedet”, mely munkálóinak örök dicsőséget szerez és „az eretnekség ragályától metelyezett, de imígy az örök haláltól s pusztulástól megváltott lelkekből is” a megváltóik örök üdvösségéért közbenjáró könyörgéseket váltandja ki.³ És ugyanez a vallási érzésből, egyházának a tridentini zsinat szellemétől áthatott tanításaiából élő meggyőződés volt az, mely a kormányférfi és egyháznagy számára megértő meghallgatást biztosított a legfőbb világi hatalom birtokosánál, az uralkodónál, akinek szintén nincs höbb vágya, mint hogy Isten dicsőségét napról-napra terjessze, az ősi hitet fölvirágoztassa,⁴ és „az istentelen eretnekséget kiirtsa”.⁵

De a hittel — hit áll szemben! Az ellenfélnek, a protestantizmus fiának hite.

Hit, mely el van telve vallásának egyedül-üdvözítő tudatával, amely Isten igéjének igaz tanítását a maga számára foglalja le kizárólagosan, csakúgy, ugyanazzal a kételyt nem ismerő határozottsággal, amint ezt az ellenfél önmagáról hirdeti; amely a római egyházban az „antikrisztus” birodalmát, az „istentelenséget” látja, amelynek cselekményeiben akár a hatalom kényszerítő parancsára részt venni: bűn és kárhozat.⁶ Kemény hitbéli meggyőződés, mely a vallás ügyét a lelkiismeret dolgának tekinti.⁷ És a lelkiismeret erejére támaszkodva ellenállnak a protestánsok a hatalom kényszerítő parancsának is: „vagyonukat, életüket, véréket készséggel áldozzák fel öfelsége szolgálatára — hangzik a kassaiak Belgioiosonak adott válasza — de kérik, vallás-szabadságuk hagyassék meg nekik s ne kényszeríttessenek akaratauk el-

³ Iratok: 4. szám.

⁴ Iratok: 2. szám.

⁵ Rudolf királynak Erdély rekatolizálása ügyében 1603. december 28-án kelt rendelkezéseiből: Károlyi A.: Néhány történelmi tanulmány, 176. l.

⁶ Iratok: 19. szám.

⁷ Iratok: 27. szám.

lenére, mert ebbe semmiképen bele nem nyugodhatnak.⁸ De az erő megnyugtató érzete mellett, ott él a hitben a fanatizmus elszántsága is, mely nem riad vissza a dolgok ultima ratiojától s az erőszakra erőszakkal felel. Ez az elkeseredett elszántság tolul már az 1604. évi országgyűlés protestáns rendjeinek ajkára a tiltakozás komoran fenyegető szavaiban: ha — ami félo — a vallásügyben — szól a tiltakozás — bárki részéről kísérlet történne a vallás-kérdés fennálló állapotainak megváltoztatására, ök ennek ellenében jogaikkal élni fognak s az ebből netán származó veszedelmekért a felelősséget maguktól előre elhárítják.⁹ Ez a fanatizmus fűti Kassa fegyverkező polgárságát, amely a szomszédos megyék hittestvér-nemességét hívja segítségül;¹⁰ ez füllasztja botrányba a katolicizmus kizárólagos uralmába hajtani vélt Kassa első úrnapi körmenetét;¹¹ s ez emel fegyvert ugyanez év szeptemberében Lőcsén az országnak a Szepesség templomainak elfoglalására érkező királyi helytartója, Pethe Márton kalocsai érsek ellen,¹² hogy aztán mihamar egy országos felkelés lendületében robbanjon ki.

Az egymással homlokegyenest ellenkező törekvéseknek a mellett semmi mérséklője, romptató fékezője nincs. A mozgalomnak sem cselekvő, sem szenvedő részeseinél a jogszerűség nem irányító, vezető zsinórmérték. Az ellenreformáció mozgóit hitbéli meggyőződésükben abszolút erkölcsi jogosultságot találnak az ellenfél teljes megtörésére s egyedüli ösztönzőjük saját erejük, hatalmuk érzete, amely mellett csak igen halk szava van — amikor épen van — az államérdek politikai mérlegelésének, s amely mellett a tételes vagy szokásjognak megfelelő jogszerűség hangoztatása inkább csak az ellenfél ellenállásának gyöngítését célozza. Viszont a másik oldalon a protestánsok is a rekatolizáló törekvéseknek egyes cselekményeit nem a szerint mérlegelik s fogják fel sérelemnek: megmaradnak-e azok vagy sem az idők folyamán megörögződött gyakorlattal keretei között, hanem az ellenfélnek minden, még a legcsekélyebb, akár csak belső erősítését szolgáló megmozdulásait is izgatólag, hitük sérelme gyanánt veszik tudomásul és mindenkori erejükhöz, hatalmukhoz képest igyekeznek azokat visszaszorítani.

A vallásügyi probléma ilyen szellemi tartalmából magyarázva az eseményeket, megérthetjük, hogy a rekatolizáció mozgalmának Bocskay támadását megelőző, látszólag helyi jelentőségű, szűkebb körre szorított cselekményei is miként hozhatták forrásba a magyarországi protestantizmus egész egyetemet. Hogy forrásba hozták, annak az 1604. évi országgyűlésnek Károlyi Árpád tanulmányából ismert drámai feszültséggel telített légköre cáfolhatatlan igazolása. S hogy minő súllyal bírt a már ugyanazon esztendő őszén kitört felkelés gyúanyagában, annak beszédes bizonyítékát nyújtják a prágai udvarnak mindjárt a felkelés legelején, annak harmadik hetében, tett rendelkezései. A prágai kormánykörök t. i., miután Belgioiosnak a gyorsan pergő események azon melegében kelt adójáni, váradi s szepesvárljai jelentéseiből kénytelenek voltak megállapítani, hogy „a hajduk és magyarok lázadása a reformáló törekvéseknek és a valláskérdésnek a rovására kívánkozik”, a legégetőbb teendőnek azt tartják, hogy Belgioioso ezt a „hiedelmet a nemesség és a városok fejéből kiverje” s őket a számbajövő városokhoz és megyékhez egyidejűleg kibocsátott királyi kiáltványok szellemében

⁸ Iratok: 27. szám.

⁹ Károlyi A.: Magyar Országgyűlési Emlékek, X. kötet, Budapest, 1890. 523—26. ll.

¹⁰ Iratok: 29. szám.

¹¹ Iratok: 27. szám.

¹² Bruckner Győző: A reformáció és ellenreformáció története a Szepességen, Budapest, 1922. 189. s köv. ll.

meggyőzze: a királytól mi sem áll távolabb, mint hogy öket épen most, a török háború gondjai közepette vallásuk gyakorlatában háborgassa.¹³

A vallás-kérdésnek ez a kétségtelenül megállapítható súlyos jelentősége a Bocskay-felkelés kifejlésében még érthetőbbé válik, ha figyelembe vesszük, hogy a protestánsok ellen irányuló cselekmények csak látszólag bírtak szűkkörű helyi jelleggel, a valóságban azonban egyre kiterjedtebb méreteket öltő protestáns-ellenes akcióvá kezdtek szélesülni.

Az eredetileg csak Kassa rekatolizálására irányuló terv már az 1603. év második felében egy általánosabb, a királyi városokat egész összességükben érintő támadássá bővül¹⁴ és a kassai templom elfoglalásával s az itteni protestánsok vallásgyakorlatának felfüggesztésével (1604. január 8.) csaknem egyidőben (1604. január 16.) Pozsony városában is kivitelre kerül,¹⁵ míg további előkészületeivel már a Szepesség városait is fenyegeti.¹⁶ De a mozgalom fő mozgatójának, Szuhay Istvánnak korántsem volt szándékában itt megállani. Még el sem ült a kassai templomfoglalás nyomán támadt első izgalom, amikor a hatalomnak e kiméretlen gyakorlója már az eddigieknél is súlyosabb elhatározásokat forral magában: „Nunc paulo maiora canamus” — írja 1604. február 13. előtt Mátyás főhercegnek s diocesisse alapos megtisztítására, klérusa teljes reformálására tör s ennek érdekében a kálvinisták sárospataki főiskolájára veti szemét.¹⁷ S ugyanekkor egy másik oldalról csendes, a kavargó események hátterében meghúzódó munkával igyekeztek a támadás térnyerését a sikeres betörés pontján elmélyíteni.

Belgioioso, ki kassai új állomáshelyének elfoglalása óta, úgy tetszik, igen szoros viszonyban áll az ott működő jezsuita misszióval,¹⁸ az első pillanattól kezdve, hogy Kassa rekatolizálásának munkáját az uralkodó meghagyásából elkezdhetette, azon fáradozik, hogy e várost — a templomfoglalás alkalmával történetesen Kassán tartózkodó provinciálissal, Carillo Alfonzzal folytatott megbeszélései értelmében — egy jezsuita-kollégium létesítése által a katolikus hitélet virágzó gócpontjává tegye.¹⁹ Bár elhatározása a világi papság, így az első sorban érdekelt egri káptalan körében nem is talált osztatlan tetszésre,²⁰ sőt nem vágott — minden látszat szerint — magának Szuhaynak a terveivel sem,²¹ sikerült mégis elérnie, hogy az uralkodó a provinciálist megfelelő német, magyar és tót ajkú hitszónokok kiküldésére utasította,²² s még a nyár folyamán a jezsuitáknak adatta át a kassai városi iskolát is.²³ A jezsuiták tanultságától, példaadó életétől s pasztorációjától remelte, várta Belgioioso a rekatolizáció nagy feladatának maradéktalan valóra-

¹³ Iratok: 39. és 40. szám.

¹⁴ Károlyi Á.: Néhány tört. tanulmány, 178. l.

¹⁵ Ugyanott 2. sz. jegyzet.

¹⁶ Bruckner Gy.: i. m. i. h.

¹⁷ Károlyi Á.: i. m. 183—84. ll.

¹⁸ Veress Endre: Carillo Alfonz levelezése s iratai, Budapest, 1906. 380—81. ll. Iratok: 24. és 35. sz.

¹⁹ Iratok: 11. szám.

²⁰ Iratok: 24. szám.

²¹ Erre vélünk következtethetni ama körülményből, hogy 1604. nyarán az új prágai nuncius, majd 1604. augusztus 2-án maga VIII. Kelemen pápa is felszólítja Szuhayt, hogy Kassára jezsuitákat vigyen; sőt az utóbbi egyenesen azt is meghagyja, hogy a kassai templomot a jezsuitáknak adja át. (A. O. Meyer: Nuntiaturberichte aus Deutschland, IV. Abt. 267. c. és 270. sz.)

²² Iratok: 17. szám, v. ö. a 24. számmal is.

²³ A. O. Meyer: i. m. 196. és 300. sz.

váltását és pedig nem csupán a városfalak határain belül, hanem a távol vidék pór-népére s nemességére is messze kiterjedőn.²⁴

Mi sem áll távolabb tőlünk, mint a katolikus egyház e reorganizáló, belső építőmunkájában a protestantizmus „jogsérelmét” keresni. Az indokolt „jogsérelmet” hiánya azonban korántsem jelenti azt, hogy a jezsuita-rend kassai térfglalása — önmagában véve a katolikus egyház legsajátabb belső ügye — ne hatott volna izgatólag a protestánsokra. Ellenkezőleg: minél örvendezőbb reményekkel néztek katolikus részről e kezdeményezések sikere elébe, annál nagyobb aggodalommal töltötték el azok a protestánsok szívét,²⁵ akiknek épp oly jól kellett tudniok, hogy a kassai „reformáció” ezzel széles körben kiható jelentőséget nyer.

Tervek, cselekmények, a nyomukban járó hióbbírek együttes hatásából s nem csekély mértékben a legközvetlenebbül érdekelt városi elem lázasan támogatást, védelmet kereső izgató-propagandájából²⁶ így sűrűsödik össze a valláskérdésnek az az izzó légköre, amelynek hevében a magyar protestantizmus összességének elkeseredése rövid néhány hét alatt, már az 1604. márciusában összeülő országgyűlés megnyitására közel a lobbanásig, lángotvetésig izzik. Mert hogy a vallás-probléma végsőig feszült lázas izgalma már itt, ekkor, az egész országra kiterjedően hatalmába kerítette a lelkeket, ennek megállapítására — Szeffű Gyula felfogásától eltérően — Károlyi Árpád többször idézett tanulmányának meggyőző előadásában szilárd alapot vélünk találhatni. Az ominózus XXII. cikkulusnak, amelytől Szeffű Gyula a vallás-kérdés országos jelentőségét datálja, már csupán az izzó zsarátnokra öntött olaj szerepe jutott.

És ezzel kapcsolatban még egy kérdést kell érintenünk. Kit terhel a közvetlen politikai felelősség azért, hogy az ország épen ekkor, a legfelajzottabb reményekkel, a darabokra szakadt államtest egységének helyreállításáért kezdett török háború idején sodortatott a vallás-probléma mély szakadéknak szélére? A választ keresve meg kell állapítanunk, hogy ez a politikai felelősség elsősorban az ú. n. „katolikus magyar tanácsosokat” terheli. A szűkebb udvari köröktől sem a kassai „reformáció” tervének Szuhay általi felvetésekor, sem annak további fejleményeinél a kérdés kényes voltának legalább megsejdtetését és annak a célszerűség, az időszerűség szempontjából való mérlegelését nem lehet megtagadnunk. Ámbár meg van felőle győződve, — írja a király Szuhaynak a kassai templomra vonatkozó folyamodványával kapcsolatban Mátyás főherceghez — hogy az egri püspök kérelme kegyes és igazságos és neki magának is leghőbb óhaja, hogy a katolikus vallásról, annak erősödéséről kielégítő gondoskodás történjék: mindazonáltal tart tőle, „hogy a vallási téren keresztülviendő ily természetű hirtelen változtatások a háborús viszonyok közepette oly zavarokat idézhetnek elő, melyek azután nem egy könnyen lesznek lecsillapíthatók.²⁷ És az 1604. évi országgyűlés viharainak hatása alatt szóhoz jut a prágai kormánykörök e politikai óvatossága utóbb a kassaiak orvoslást kérő folyamodásának tárgyalásakor is.²⁸ Az államérdek e politikai megfontolásaitól indítatva Prága mindkét alkalommal kikéri hát a jobbara egyháznagyokból kikerült, de legnagyobbbész az ország politikai kormányzatában is cselekvően tevékenykedő s épen ezért a viszonyok is-

²⁴ Iratok: 11. és 17. szám.

²⁵ Iratok: 24. sz. és A. O. Meyer í. m. 300. sz.

²⁶ Károlyi Á. idézett tanulmánya passim; Iratok: 26. sz.

²⁷ Iratok: 7. szám.

²⁸ Iratok: 22. szám.

meretére hivatott katolikus magyar tanácsosok²⁹ véleményét.³⁰ Ezzel szemben annak, ami Prágát meggondolásra készíti: az államérdek, a politikai cél- és időszerezés (tegyük hozzá: a következmények által a legteljesebben igazolt) mérlegelésének — halvány árnyéka sincs a katolikus magyar tanácsosok véleményében. Eltelve az akció abszolút erkölcsi jogosultságának a hitbéli meggyőződésből merített tudatával, nem kételkednek a hatalom kényszerítő erejének sikerében, s távol a kérdés messzire kiható horderejének, a tényleges erőviszonyoknak csak figyelemre méltatásától is, a jogszerűség minden kimeríthető érvének felvonultatásával a leghatározottabban az akció megindítása, illetőleg engedményt nem tevő folytatása mellett törnek lándzsát.³¹

Hogy tehát a Bocskay-felkelés sok elemből összetevődő gyúanyagában a valláskérdés rendkívüli feszítő ereje is kirobbanhatott, ennek politikai felelőssége első sorban a katolikus magyar tanácsosok vállára nehezedik.

De amikor ezt megállapítjuk, szükségét érezzük kijelenteni, nem követ akarunk vetni emlékezetükre. Amit tettek, meggyőződésből, őszinte érzelmekkel, s nem földi hatalom, emberi parancsolások meghunyászkodó eszközeiként, hanem magasabb, *szellemi erő varázskörében* cselekedtek. A Szuhay Istvánoknak, a Forgách Ferenceknek, a Zalathnokyaknak a terhes felelősséggel a vállukon is azoknak kell maradniok, amik voltak: maroknyi fajtánk nemesebb értékű kristályainak.

A közölt anyag azokat az iratokat öleli fel, amelyek a kérdésre vonatkozólag az egykori bécsi (illetőleg prágai) központi kormányzások levéltáraiban a címben foglalt kérdésre ez idő szerint feltalálhatók voltak. Sajnálatos véletlen folytán azonban a közlemény nem ölelheti fel hiánytalanul mindazon iratokat, amelyeket e kérdésre vonatkozólag annak idejében Károlyi Árpádnak felkutatni módjában volt. Egy számra nézve kisebb, de forrásértéket tekintve nem csekély értékű töredék ez alkalommal a legszorgosabb kutatás ellenére sem volt feltalálható. A bécsi udvari kamarai levéltár darabjairól van szó, amelyek utóbb egy, már a Károlyi Árpád munkája nyomán haladó kutató rendelkezésére bocsátva, a használat után minden valószínűség szerint tévesen helyezték vissza s így helyükön nem találhatók. A közölt iratok magyarázó jegyzeteiben ezeket a kapcsolatos, de ez idő szerint lappangó iratokat a maguk helyén közelebből megjelöltük.

Az olasz nyelvű iratokat — eltekintve a szóvégi tompa hangsúlytól, melynél a mai írásmódot követtük — eredeti helyesírásukkal adjuk, míg a latin és német nyelvű daraboknál a Magyar Történelmi Társulat forráskiadási szabályzatát tartottuk szem előtt.

Az iratok megőrzési helyének feltüntetésénél használt rövidítések a következők: *St. A.* = bécsi házi, udvari s állami levéltár; *Hk. A.* = bécsi udvari kamarai levéltár; *Kr. A.* = bécsi hadi-levéltár; *O. L.* = budapesti Országos Levéltár.

Az olasz nyelvű darabok összeolvasásánál *Dollhopf Renate* kisaszszony, a bécsi állami levéltár tisztviselője, *dr. Hutter Ferenc* bécsi áll. allevéltárnok és *Göbl József* tanárjelölt urak voltak segítségünkre. Szíveségükért fogadják e helyütt is leghálásabb köszönetünket.

²⁹ Személy szerint l. a 69. l. 8. jegyzetében.

³⁰ Iratok: 2., 7., 22. szám.

³¹ Iratok: 3. és 26. szám.

1.

Keltezetlen. (1603. február 11 előtt)

Szuhay István egri püspök folyamodványa Rudolf császárhoz

Kéri, hogy a kassai plébánia templomnak az egri káptalan részére való átadása ügyében örgróf Gonzaga Ferdinándhoz intézett, de az örgróf távozása következtében teljesítetlenül maradt parancsát a szepesi kamarával és a kassai helyőrség parancsnokaival hajtassa végre.

Eredeti: St. A. Ungarn, 274 csomó „Die Kirche zu Kaschau...“ feliratú köteg.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas,
Domine Domine Clementissime.

Servitiorum meorum humillimam perpetuamque commendationem. Supplicaveram nuper Sacratissimae caesareae regiaeque Maiestati Vestrae, Domino Domino meo clementissimo, dignetur clementer ac serio demandare civitati Cassoviensi, ut templum parochiale ibidem habitum a catholicis pie et sancte extractum,¹ sed iam ab ipsis desolatum et profanatum capitulo meo Agriensi² absque omni mora et excusatione aliqua tradere non negligèrent. Ad quos (!) humillimas supplicationes meas benigne Sacratissima caesarea Maiestas

¹ A ma közönségesen dóm néven ismert kassai Szent Erzsébet-templom építkezése tulajdonképpen csak a XV. század elején indult meg, korábban csak az alapok lerakása történt. Főréseiben az építkezés a század végére nyer befejezést. A templomépítés anyagi terheit elsősorban a város polgársága viselte (Mihalik József: Egy fejezet a kassai Sz. Erzsébet-templom történetéből, Budapesti Szemle 1922.). 1553-ban került a protestánsok birtokába, kik azt 1604-ig zavartalanul birtokolták. A Belgioioso-féle foglalás után 1619-ben Bethlen Gábor a fennálló számarány alapján ismét a többségben lévő ág. hitv. evangélikusoknak ítélte oda, miglen 1687-ben Fenessy egri püspök azt a protestánsoktól ismét visszavette. (Rupp Jakob: Magyarország helyrajzi története stb. II. köt. Budapest, 1872., 253. l.) A XVII. század eleje óta, a magyar református elem megerősödésével a templomot a reformátusok az evangélikusokkal együttesen használták zavartalanul egész a század közepéig; a század közepén azonban a többségben az evangélikus német polgárságot képviselő városi tanács részéről a reformátusok kizárására irányuló törekvésekkel találkozunk (Egri káptalan tanukihallgatásokról szóló tanusítványa 1647-ből: O. L.: Kincst. oszt., Acta publica, Fasc. 24. No. 38.).

² Az Eger várának elvesztével 1596-ban hontalanná vált egri káptalan számára az 1597. évi XXXVIII. tc. jelölte ki Kassát ideiglenes székhelyül, hangsúlyozván a város kiváltságainak megővését.

Vestra se resolverat et gratiose hanc restitutionem exequentiam illustrissimo principi Ferdinando à Gonzaga commiserat.³ Verum cum is in patriam se recepisset, hactenus nihil elaborari in hac causa potuit.

Proinde oro humillime, dignetur vicissim clementer demandare domino praefecto camerae Scepusiensis⁴ caeterisque consiliariis et signanter dominis commissariis Transilvaniae⁵ et praetacti praesidi (!)^a Cassoviae vicegenerali⁶ et capitaneo eiusdem praesidi (!)^a exercitus Hungarici,⁷ ut tandem Sacratissimae caesareae regiaeque Maiestatis tam sanctissimum propositum et mandatum exequantur. Quam gratiam Sacratissimae Maiestatis Vestrae perpetuis servitiis et orationibus promereri una cum capitulo meo conabor.

Clemens a Maiestate Vestra Sacratissima expectans responsum

Maiestatis Vestrae Sacratissimae

humillimus capellanus:
Stephanus Szuhay⁸
episcopus Agriensis

^a „praesidii” értendő!

³ Gonzaga Ferdinánd ögróf; Rudolf zsoldjában állott zsoldosvezér; 1601. februárjában nevezik ki másodízben — elsőízben 1595-ben viselte e tiszteket — felsőmagyarországi főkapitánnyá, de a következő év januárjában már kéri másutt való alkalmazását (bécsi Kriegsarchiv: Bestellungen No. 676. és Hofkriegsrat, Expedit 1603. Jänner No 1.). Szuhaynak e korábbi folyamodását s Rudolf királynak erre adott legfelsőbb elhatározását nem ismerjük. Némi világot vet ez első akcióra a 2. sz. alatt közölt ügyirat.

⁴ Migazzi Miklós nagyváradi püspök, l. 31. l. 5. jegyzet.

⁵ Báró Molart János és Burghausen Miklós 1602. november második felében nyerték megbízásukat, s december 2-án már Kassára s 23-án Gyulafehérvárra érkeztek (Erdélyi orsz. gyűlési emlékek V. k. 38. l.). Minthogy a kassai templom ügyében bárminő megbízatásnak érdemlegesen csak Kassán átutaztukban tehetek volna eleget — mert hiszen küldetésük tulajdonképeni célja Erdély volt — abból, hogy Szuhay a templom visszavételében való közreműködésüket javasolja, arra kell következtetnünk, hogy Szuhay e folyamodványa még 1602 őszéről, a biztosok elindítása előtti időből való.

⁶ A 3. sz. alatti ügyiratból következtetve ez időben alkapitány sem volt Kassán, ki a Gonzaga Ferdinánd ögróf távozása (V. ö. fent 3. jegyzet) óta betöltetlen főkapitányi ügykört ellátta volna.

⁷ A korabeli haderő különböző elemeire nézve l. a 102. l. 1. jegyzetében i. m.

⁸ Szuhay István; 1593 előtt pozsonyi nagyprépost; 1593. máj. 24—1598. ápr. 16. váci püspök; 1598. ápr. 16—1607. október 5. egri püspök, s 1603—1607. július 4-ig egyszersmind esztergomi érseki adminisztrátor is; 1607. okt. 5—1608. április elején bekövetkezett haláláig kalocsai érsek; amellet 1596. aug. 19-től haláláig elnöke a pozsonyi magyar udvari kamarának. A bécsi béke V. §-a, kamaraelnöki működését büntetendő, számúzta. E pont azonban valójában nem került végrehajtásra. Alacsony

Kivül:

I. Felzet: Supplex libellus Stephani Szuhay episcopi Agriensis.

II. Az elintézés során tett hátirati feljegyzések: 1. Ut templum parochiale Cassoviense e manibus civium Cassoviensium exceptum capitulo Agriensi assignetur, opus plane pium et iustum esset. Sed quia non tam facile, ut opinamur, censerem demisse, ut cum nuntiis civitatis illius in futura diaeta Hungarica⁹ per modum insinuationis ageretur, et quid porro fieri deberet, cum dominis consiliariis Hungaris catholicis ea de re tractaretur et finitis comitiis in effectum deduceretur.

Himmelreich, m. p.¹⁰

2. Idem nunc quoque sentio, et posset de hac re in futura diaeta Hungarica commode decerni.

11. Februarii 1603.

Himmelreich m. p.

3. További két rövidebb, ceruzával írt hátirati jegyzet nem olvasható. Az egyikben a „Pezzen”¹¹ világosan kivehető.

származásból (atyja mézáros lett volna a pozsonymegyei Szuhán) küzdötte fel magát nagy hatalmú egyházi s világi tisztségeibe. Tiszta kezű, túlságosan becsvágyó, az erőszakosságig energikus egyéniség, akinek a hatalom birtoklása valósággal éltető eleme. Hatalomvágya kielégítésében az eszközökben nem válogató, lefelé kíméletlen, fölfelé azonban meghunyászkodó. Politikai vonatkozásban királyi urának föltétlen híve s a kialakulóban lévő abszolutizmusnak a magyarok közt egyik legelszántabb előharcosa; lelki konstitúciójából hiányoztak azok a szálak, amelyek rezdülése ráeszméltethette volna arra a valóságra, hogy az egyébként nagy feladatokra hivatott abszolutizmus idegenek s egy velejégig romlott kormányzat — aminő Rudolfé volt — által képviselt formájában a magyar államiság alapjait is fenyegeti. Hogy politikai egyéniségének kialakulásában mennyi része volt féktelen hatalomvágyának s mennyi a szinte megoldhatatlan kormányzati feladatokból leszűrődött elvi meggyőződésnek, ennek elbírálása működésének beható vizsgálatával még jövő történetírásunk feladata. Vallási téren a hatalom nyers eszközeivel dolgozó ellenreformációnak egyik legelső zászlóhordozója. Hogy ez irányú vakbuzgóságát a másik oldalon kiegészíti-e s mennyire a belső egyházépítés áldozatos munkája, erre a kérdésre ezideig még adós a válasszal egyháztörténetünk. Egyéniségének eleddig legbehatóbb s igen tárgyilagos jellemzését Károlyi Árpádnak köszönhetjük (Illés-házy István hűtlenségi pöre 29—33. ll. és Néhány történelmi tanulmány 177—78. ll.).

⁹ Az 1603. évi országgyűlés február 24-re volt összehívva Pozsonyba.

¹⁰ Himmelreich Tibor a m. kir. kancelláriának a prágai udvarban működő titkára; körmöcbányai családból származott; mint előadónak, jelentékeny szerepe volt a magyar ügyek intézésében; működésére sokoldalú megvilágítást vetnek Károlyi Árpádnak köszönhetjük a Magy. ország. emlékek korabeli köteteihez írt bevezetései, valamint a „XXII. articulus” c. tanulmánya (Néhány történelmi tanulmány Bp. 1930).

¹¹ L. a 28. l. 5. jegyzetét; de lehet, hogy itt Pezzen Bertalan bírod. udv. tanácsosról van szó.

2.

1603. március 3. Prága.

Rudolf király rendelete Mátyás főherceghez

Közli Szuhay István egri püspöknek és esztergomi adminisztrátornak a kassai főtemplom visszaszerzése iránti kérvényét s hivatkozással ögróf Gonzaga Ferdinándnak 1601. november 14-én a felsőmagyarországi vallási viszonyokról tett jelentésére, valamint az ez ügyben 1601. december 7-én kelt legfelsőbb elhatározásra utasítja, hogy kérje ki az ügyre nézve a magyar tanács megbízhatóbb s katolikus vallású tagjainak véleményét s azt a maga javaslatával együtt terjessze fel.

Fogalmazvány: St. A., Ungarn, 144. csomó, január—áprilisi köteg. 81—82. ll.

Rudolphus etc.

Serenissime Princeps, Frater noster charissime. Salu-tem et fraterni amoris continuum (!) incrementum.

In quo nobis fidelis noster, reverendus Stephanus Zuhay episcopus Agriensis ac administrator in spiritualibus metropolitanae ecclesiae Strigoniensis, cameraeque nostrae Hungaricae praefectus et consiliarius noster ratione templi parochialis Cassoviensis denuo humiliter supplicet, hoc ipsum ex inclusa illius supplicatione¹ Dilectio Vestra uberius intelliget. Sic quoque Dilectionem Vestram adhuc meminisse non ambigimus, quae illustris Ferrante Gonzaga etc. de decima quarta Novembris anni 1601. de statu religionis superiorum regni nostri Hungariae partium ad nos scripserit, quidve nos ea in re de septima Decembris eiusdem anni Dilectioni Vestrae perscripserimus.²

Cum autem etiamnum nihil prius aut magis cupiamus, quam ut divini nominis gloria in dies magis propagetur et catholicis ecclesiae Dei iterum restituantur liberumque religionis vitae exercitium ubique introducatur et floreat. Quapropter a Dilectione Vestra fraterne petimus, ut hoc negotium primo quoque tempore fidelibus consiliariis nostris Hungaris³ et quidem catholicis et confidentioribus ad partem proponi et communicari curare, illudque ut in accuratam deliberationem accipiant et diligenter super eo consultant, eis edicere ac quicquid de restitutione praefati templi Cassoviensis ad manus ecclesiasticarum et catholicarum personarum deque

¹ L. az 1. sz. a.

² Sem Gonzaga Ferdinand ögróf jelentését, sem az említett királyi rendeletet nem ismerjük; pedig kivált az elsőbből további jelentős értesüléseket vélnénk meríthetni a Bocskay-felkelést megelőző erőszakos ellenreformáció kezdeti körülményeire. Gonzagára l. 20. l. 3. jegyz.

³ L. 69. l. 8. jegyzet.

via et modo illud e manibus civium excipiendi unanimiter concluderint, illorum superinde vota exigere ac penes illa suam quoque opinionem et sententiam Dilectio Vestra nobis perscribere et mature transmittere velit,⁴ quo nos commodius postea resolvere et tam pium Deoque placitum opus sine dilatione aliqua ad debitum et optatum finem perducere possimus.

Quod Dilectionem Vestram non gravatim facturam confidimus, quam de caetero felecissime (!) valere cupimus.

Pragae 3. Martii, anno 1603.

3.

1603. március 26.

A magyar tanács katolikus tagjainak véleményes felterjesztése

A kassai plébánia-templom átadása az egri káptalannak nehezebben lesz keresztülvihető, mint korábban lett volna. Mindazonáltal a városi hatóság szigorú királyi parancssal utasítandó volna az átadás végrehajtására. S ha ezt megtagdnák, a tanács hét-nyolc tekintélyesebb tagját az ok felfedése nélkül Bécsbe kell idézni, s ott addig fogva tartani, amíg a kir. rendeletnek eleget nem tesznek.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó „Die Kirche zu Kaschau...“ feliratú köteg.

Sacratissimae caesareae regiaeque Maiestatis consilarii Hungarici intellexerunt demisse ea, quae per Suam Serenitatem ipsi ex benigno Suae Maiestatis mandato de restitutione templi Cassoviensis ad manus ecclesiarum et catholicarum personarum deque via et modo illud e manibus civium excipiendi eisdem pro voto et opinione eorundem transmisit.¹

Licet restitutionem hanc maiori nunc cum difficultate, quam antea fieri posse existimant domini consilarii, praesertim quod nullus nunc Cassoviae catholicus generalis capitaneus aut eiusdem vicegerens resideat.² Attamen strictissimis Sacratissimae caesareae regiaeque Maiestatis mandatis senatum et communitatem Cassoviensem compellendam cen-

⁴ A katolikus magyar tanácsosok véleményes jelentését l. 3. szám alatt. Mátyás főherceg javaslatát nem ismerjük.

¹ A hivatkozott királyi rendeletet l. 2. szám alatt.

² Gonzaga Ferdinánd örgróf 1602. januárjában felmentését kérte a felsőmagyarországi főkapitányság alól s távozása óta Belgioiosonak 1603. júliusában történt kinevezéséig (Kr. A. Bestallungen No. 749.) e főkapitányság betöltetlen volt.

sent, ut dictam ecclesiam parochialem, quandoquidem capella capituli Agriensis et in abstruso loco sita est et (uti fertur) maiori parte exusta,³ ac idem templum Cassoviense per catholicos ad cultum divinum iuxta ritum sanctae et orthodoxae ecclesiae Romanae ibidem exercendum olim extractum fuerit, capitulo (!) absque omni ulteriori cunctatione et renitentia ipsi capitulo Agriensi assignent atque ibi sacra more catholico celebrari et peragi patiantur, imo ipsimet quoque cives eidem cultui divino frequentes intersint.

Quod si autem huic Suae Maiestatis mandato sese obsequentes non exhibuerint, extunc septem vel octo ex primariis eiusdem senatus personis Viennam accersendos putant domini consiliarii (causa tamen citationis eorum nulla expressa), ac ibidem sub aresto eousque detinendos, donec assignatio templi parochialis capitulo Agriensi fienda effectum sortiatur.⁴

Idem cum Soproniensibus quoque antea factum fuisse constat.⁵ Atque hac ratione Cassoviensibus quoque ecclesiam hanc absque maiori aliquo strepitu adimendam domini consiliarii censent.

Ex consilio Hungarico, 26. Martii 1603.

Lippay p. m.⁶

Kivül:

I. Felzet: Opinio dominorum consiliariorum Hungaricorum.

II. Az elintézés során kelt hátirati feljegyzés: Ad caesarem cum voto pl.⁷

³ L. 72. l. 12. jegyzet.

⁴ A tanácsosok e javaslatukat megismételték a következő esztendőben is (l. 26. sz. alatt 73—74. ll.). Szuhay azonos javaslatát l. a 6. sz. a. s Belgioiosoét ismételtén 27, 36. sz. a.

⁵ Sopront, az erőszakos ellenreformáció első áldozatát három ízben is — 1584. április—májusában, majd szeptember—októberében és harmadszor 1595. március—május havában — az itt javasolt módon, tisztviselőinek Bécsbe idézésével s fogvatartásával kényszerítették az evangélikusok szabad vallásgyakorlatát megszüntető, illetőleg korlátozó királyi rendeletek végrehajtására. (Payr Sándor: A soproni evangélikus egyházközség története, I. köt. Sopron 1917. 154. s köv. ll.)

⁶ Lippay János 1604. elejéig királyi titkár; 1604. elején a közbül hűtlenségbe esett Joó János utódjaként királyi személynökké nevezik ki; a protestáns rendek részéről kedveltségnek éppen nem örvendett. (Károlyi Árpád, Néhány történelmi tanulmány 196. l. és Magyar országgyűl. emlékek X. köt. 346. l. 1. jegyzet. és XI. köt. 372. l.)

⁷ Mátyás főherceg e jelentését nem ismerjük.

4.

1603. április 10. Nagyszombat.

*Szuhay István egri püspök s esztergomi érseki adminisztrátor
a császári titkos tanácsnak*

Kéri, pártolják Rudolf királyhoz intézett kérvényét, amelyben az uralkodó támogatását kéri az eretnekek ellen; egyben figyelmükbe ajánlja Almássy Pált, akit a magyar udv. kamara a sághi prépostságra jelölt.

Eredeti (Szuhay gyűrűs zárópecsétjével): St. A., Ungarn, 144. csomó, Január—áprilisi köteg, 133—34. ll.

Illustrissimi Domini, Domini Patroni Colendissimi.

Catholicae religionis bono incitatus pro officii mihi incumbentis ratione Sacratissimae Maiestatis caesareae, domini nostri clementissimi benignum subsidium contra haeresiarchas et Dei ecclesiae turbatores humilibus meis literis, quemadmodum ex iis copiosius Dominationes Vestrae Illustrissimae intelligere dignabuntur, supplex imploravi. Quae res cum Dei optimi maximi honorem et Sacratissimae Maiestatis caesareae auctoritatem dignitatemque concernat, rogo Illustrissimas Dominationes Vestras demisse, velint pro earundem in communem nostram religionem zelo et vel Dei ac divorum intuitu, quorum decus et gloria a perfidis haereticis penitus labefactatur, iustae ac piae huic meae petitioni gratiose favere. Id pietatis officium, uti divino numini gratissimum futurum est, sic Illustrissimis Dominationibus Vestris honorificum sempiterna ab omni posteritate memoria celebrandum; et illae ipsae animae iam haeresis contagione infectae tandemque Illustrissimarum Dominationum Vestrarum gratiose patrocinio a perpetua morte atque interitu liberatae ad Deum pro earundem incolumitate felicitateque devotissimas continue fundent preces.

In demortui praepositi Saghienensis locum camera Hungarica reverendum Paulum Almassy etc. propter ipsius insignes qualitates et fidelia erga Maiestatem Sacratissimam servitia humilibus literis substitui censuit. Cuius virtutibus ego quoque plectus bona fide et quam possum efficiosissime eundem Illustrissimarum Dominationum Vestrarum favori ac gratiae commendo, enixe orans, dignentur benignam illius rationem prae aliis ea in parte habere.

Servet Deus Illustrissimas Dominationes Vestras incolu-
mes florentissimasque ad annos innumeros.

Tyrnaviae, 10. Aprilis, anno 1603.

Illustrissimarum Dominationum Vestrarum

servitor devinctissimus

Stephanus Szuhay²

administrator Strigoniensis m. p.

Kivül:

Cimzés: Illustrissimis Dominis, Dominis N. N. Sacratissimae caesareae regiaeque Maiestatis sanctioris ac secreti consilii Praesidi et Consiliariis etc. Dominis Patronis Colendissimis, Pragae.

5.

1603. május 7. Bécs.

A Bécsben visszahagyott tanácsosok Rudolf császárhoz és királyhoz

Felterjesztik a magyar katolikus tanácsosoknak a Szuhay István egri püspök által a kassai plébánia-templom visszaszerzése ügyében előterjesztett kérelmére vonatkozó véleményes javaslatát.

Eredeti: St. A., Ungarn, 144. csomó, május—júliusi köteg, 3—4. ll.

Allerdurchleüchtigster großmechtigster römischer Kaiser! Eür römischen kaiserlichen Majestät sein unser allerunterthenigste Dienst gehorsamist zuvor.

Allergenedigster Herr, Eur kaiserliche Majestät haben noch vom dritten verwichnen Monats Martii auf des Bischoffen von Erla Stephani Szuhay wegen Restituierung der Kirch zu Kaschau beschehenen Anbringen genedigist bevolchen,¹ diese Sachen mit denen catholicischen vertrautisten Räten zu communiciern und in reife Berathschlagung zunemen, also dann Eür Majestät mit Guetbedunken zuübersenden. Welches dann der Locumtenens² verschinen hungerischen Landtag also volzogen und uns beiligende Opinionen der hungerischen Rät³ zuekommen lassen.

Wann wir dann unsers Tails wider solch Guetachten kaine Bedenken, also haben wir dasselb Eür Majestät hie mit zuesendt. Zue dero genedigsten Gefallen stehet, wessen

² L. 2. l. 4. jegyz.

¹ L. a 2. szám alatt.

² Hethesi Pethe Márton, kalocsai érsek, szepesi prépost. V. ö. 74. l. 19. jegyzet.

³ L. a 3. szám alatt.

sy sich hierüber allergenedigist resolvieren wöllen, — Thuen benebens Eür kaiserlichen Majestät uns zu Gnaden, gehorsamist bevelchend.

Geben in der Statt Wienn, den sibenten Tag Maii, anno aintausent sechshundert und dritten.

Eur römischen Kaiserlichen Majestät

allerunterthenigiste gehorsamiste

N. deroselben hinterlassene⁴

deputierte Räte daselbst.

Kivül:

Cimzés: Der römischen kaiserlichen auch in Hungern und Behaimb küniglichen Majestät etc. Erzherzogen zu Österreich etc. unserm allergenedigisten Herrn.

Hátirati elintézés (eredetileg ceruzával, később tintával átírva): Placet opinio, ubi generalis in superiore Hungaria fuerit.⁵ (ceruzával) Als (?) ein General, alsdan ein Bevelch.

6.

1603. május 30. Nagyszombat.

Szuhay István egri püspök stb. a császári titkos tanácshoz

A kassaiak könyörgésére nem hallgatva, a kassaiaknak s Lassotának parancsolják meg, hogy a templomot adják át az egri káptalannak; célszerű volna, ha Pezz Jánost utasítanák, hogy csapataival átvonulóban álljon meg Kassán e parancs végrehajtására. Minthogy pedig a város küldöttei ennek ellenkezőjét szorgalmazzák, ajánlatosnak tartaná, ha azokat az ügy elintézéséig fogva tartaná.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Kirche von Kaschau“ feliratú köteg.

Illustrissimi Domini, Domini Patroni Colendissimi.

Intellexi, Domini illustrissimi, cives Cassovienses apud Sacratissimam Maiestatem caesaream et regiam, dominum nostrum clementissimum vehementer instare,¹ ne templum, cuius gratia a longo iam tempore apud Sacratissimam Maiestatem caesaream et illustrissimas Dominationes Vestras hu-

¹ Rudolfnak Prágába költözése óta a központi kormányzervek, így a titkos tanács is, megosztva működtek; egyik részük Prágában, ezek voltak az „anwesende Räte“, másrészük pedig visszamaradt a helytartói hatáskörrel Bécsben székelő Ernő, majd Mátyás főhercegek mellett, utóbbiak értendők a „hinterlassene Räte“ megjelölés alatt.

⁵ V. ö. 23. l. 2. jegyzet.

¹ A kassaiak ez 1603-ik évi folyamodásának közelebbi körülményeit nem ismerjük.

militer supplico, catholicis restitatur, verum ad propagandam falsam eorundem sectam et haeresin ipsis relinquatur. Quia vero id non pro haereticis, sed ad Dei ac divorum honorem, atque in usum sanctae religionis catholicae a divis quondam regibus² magno ac vario apparatu extractum est, atque ad catholicos de iure spectat, nec nisi violenter hactenus et contra fas et aequum ab iis possessum, illustrissimas Dominationes Vestras propter Deum oro, ne eis hac in parte faciles et benignas aures exhibeant, quin potius pro earundem zeloso erga divinum numen divosque (quos illi et verbis et factis haud digne et immerito proscindunt) fervore ipsum templum catholicis ac meo capitulo Agriensi, hoc temporis Cassoviae misere, cum locum divina officia pro dignitate peragendi non habeat,³ residenti restitui gratiose demandent.

Quod commodissime fiet, si civibus Cassoviensibus et Lassotae⁴ serio ac firmiter fuerit demandatum, ut illud sine ulla difficultate, sine ullo strepitu, sub maximis quibusque poenis, si secus fecerint, catholicis restituant. Imo consultissimum, atque optimum fore demisse censerem, si speciali caesareae Maiestatis mandato domino Joanni Baptistae Pezzen⁵ committeretur, ut is in transitu Cassoviam cum suis copiis ingrederetur et vel ea occasione templum reciperet ac manibus dicti capituli Agriensis eiusdem caesareae Maiestatis nomine assignaret. Quae ut illustrissimae Dominationes Vestrae benigne et clementer decernere dignentur, humillime denuo supplico. Hoc enim tam insigni ac praeclaro illustrissimarum Vestrarum Dominationum facinore pristinus Dei ac Sanctorum cultus restituatur, plurimae animae ex interitu ad vitam revocabuntur, haeresis exulabit ac tandem religio catholica pullulare novosque producere flores ad perpetuam Sacratissimae Maiestatis caesareae eiusdemque augustissimae prosapiae Austriacae gloriam laudemque perennem incipiet. Recepturae illustrissimae quoque Dominationes Vestrae pro tam pio, sancto et laudabili opere ab omni posteritate perpetua memoria celebrando a Deo optimo maximo, bonorum omnium remuneratore liberalissimo mercedem amplissimam, assiduis piorum Christi fidelium orationibus procurandam.

² V. ö. 19. l. 1. jegyzet.

³ L. 72. l. 12. jegyzet.

⁴ Lassota Erich felsőmagyarországi mustramester.

⁵ Pezz (Pezzen) János ezredes, ki a XVI—XVII. század fordulóján ismételtelen szerepel ezredével Felsőmagyarországon. Ez évben is volt megbízása egy ezred állítására, amely 1603. május—júniusában ellenőrző mustra céljából a Morva-mezőn (Marchfeld) gyülekezett (Kr. A. Hofkriegsrat-Protokolle, Expedit és Registratur 1603. évi kötetei passim; az index szerint); 1604. október 15-én az adorjáni csatában sebesülten Bocskay hadainak fogságába került (Hadtört. Közl. 1893. 58. l.).

Quod superest, me illustrissimarum Dominationum Vestrarum gratiose favori demisse commendans, quibus innumeros et fortunatissimos dies precor.

Tyrnaviae 30. Maii, anno Domini 1603.

Illustrissimarum Dominationum Vestrarum

servitor devinctissimus

Stephanus Szuhay⁶

episcopus Agriensis

administrator archiepi-

scopatus Strigoniensis m. p.

P. S. Quia vero ipsi cives in contrarium supplicant, putarem illos hac occasione in aresto tam diu retinendos donec res executioni demandaretur et optatum pro Dei gloria eventum sortiretur.⁷ Id tamen et alia omnia sapientissimo illustrissimarum Dominationum Vestrarum iudicio demisse subiiciens.

Kivül:

Címzés: Illustrissimis Dominis, Dominis N. N. Sacratissimae caesareae et regiae Maiestatis sanctioris et secretioris consilii Praesidi atque Consiliariis etc., dominis patronis colendissimis. — Praegae.

7.

1603. szeptember 19. Kassa.

Rudolf király rendelete Mátyás főherceghez

Közli vele Szuhay Istvánnak a kérvényét, aki a kassai főtemplomot az egri káptalannak kéri átadni. Kérését ugyan jogosultnak találja s hő óhaja, hogy a katolikus vallás ügye Felsőmagyarországon felkaroltassék, mégis mivel tart tőle, hogy a háborús állapot közepette a nem várt változás esetleg igen súlyos, alig lecsillapítható zavargásokat váltthat ki, utasítja a főherceget, hogy a kérdést a királyi helytartóval és a magyar tanácsosokkal vitassa meg.

Fogalmazvány: Hk. A., Ungarn, sub dato.

Rudolphus etc.

Princeps etc. Ex praesentibus adiunctis binis literis fidelis nostri reverendi Stephani Szuhay¹ (titulus) Dilectio Vestra uberius intelliget, quantopere pro templo parochiali

⁶ Szuhay előző folyamodását l. 1. és 4. sz. alatt.

⁷ L. a magyar tanács hasonló értelmű javaslatát 3. sz. a.

¹ Szuhay ez újabb kérvényét, ha csak nem a titkos tanácshoz intézett két rendbeli (L. 4. és 6. sz. alatt) beadványát kell értenünk, nem ismerjük.

Cassoviensi, e manibus civium eximendo et capitulo suo Agriensi assignando apud nos instet. Tametsi vero a pio et iusto nihil alienum dictus episcopus Agriensis petat et nos quam maxime cuperemus, ut religioni catholicae, eiusque incrementis in illis partibus regni nostri Hungariae superioribus, hoc potissimum tempore, optime esset prospectum, quia tamen veremur, in hisce belli motibus ne huiusmodi improvisae mutationes aliquas turbas forte moveant, quae non facile postea sedari queant, idcirco a Dilectione Vestra fraterne petimus, ut hoc negotio locumtenenti² et consiliariis nostris Hungaris³ communicato et in accuratam deliberationem assumpto omnibusque eiusdem circumstantiis diligenter perpensis, quoniam tempore, an in instanti, vel ante aut post diaetam Hungaricam, proxime volente Deo affuturam et celebrandam hoc negotium moveri et dictum templum Cassoviense e manibus civium eximi et capitulo Agriensi tradi et assignari et cuinam huius rei executio commode et cum fructu demandari et committi possit ac debeat, ab illis exacte intelligere et postmodum penes eorum vota suam quoque opinionem et sententiam⁴ nobis Dilectio Vestra non gravatim mature perscribere velit, quo nos postea eo melius superinde resolvere et tam pium negotium ad debitum finem perducere curare possimus.

De caetero Dilectionem Vöstram foelicissime valere cupimus.

Datum in acre nostra regia Pragensi, decima nona die mensis Septembris 1603.

Archiduci Mathiae.

8.

1603. szeptember 20. Kassa.

Migazzi Miklós váradi püspök bizalmas jelentése báró Unverzagt Farkas udv. kamarai elnökhöz

Jelenti, hogy Báthory titkos gyűlésre hívta össze a környék nemeségét, s félt, hogy a katolikus klérus ellen tervez valamit; javasolja, hogy a kassai főkapitány utasíttassék az ily tiltott gyűlések megakadályozására.

Eredeti: St. A., Ungarn, 144. csomó, augusztus—decemberi köteg, 53—54. ll.

² L. 26. l. (5. sz.) 2. jegyzet.

³ L. 69. l. 8. jegyzet.

⁴ Sem a magyar tanácsosoknak, sem a főhercegnek e második javaslatát nem ismerjük.

Illustrissime ac magnifice Domine, Domine Patrone colendissime! Praemissa salute orationum et servitiorum dedittissimorum commendatione.

Audio dominum Bathori¹ conventiculum quoddam clam magnatibus et nobilebus ac comitatibus indixisse,² in quo quid volet tractare ignoratur. Suspicio tamen contra clericum catholicum aliquid illum velle moliri ac sub hac specie aliud quid decernere. Cum autem publico decreto huiusmodi conventicula prohibita sint fieri, quae in nullum publicum bonum cadunt, ideo quam occissime mandandum domino generali Cassoviensi,³ ut omnibus modis prohibeat et avertat huiusmodi privatas consultationes praeter scitum et voluntatem domini generalis susceptas. Nihil enim Bathorius unquam boni talibus conventiculis conclusit, imo contra publicum decretum crebro alia statuit. Sicuti vetus calendarium temerarie usque ad praecedentem annum servavit et defendit.

Haec illustrissimae ac magnificae Dominationi Vestrae secreto volui perscribere. Quam in reliquo prosperrime et diutissime valere cupio, cuique unice commendo.

Cassoviae, 20 Septembris 1603.

Illustrissimae ac magnificae Dominationis Vestrae
humilis capellanus

Nicolaus Micatius⁴
episcopus Varadiensis m. p.

Kivül:

1. *Címzés:* Illustrissimo ac magnifico domino Wolfgango Unverzagt⁵ libero baroni in N. N. sacrae caesareae Maiestatis aulicae camerae praesidenti ac intimo consiliario etc. domino domino patrono colendissimo. Praegae. — Cito. cito.

¹ Ecsedi Báthori István országbíró, az ecsedi-ág utolsó férfinarja; †1605. júl. 25-én.

² L. a 9. szám alatti ügyiratot.

³ Barbiano Jakab János, Belgioioso grófja 1604. júliusában neveztetett ki felsőmagyarországi főkapitánnyá. L. még a 33. l. 4. jegyzetét.

⁴ Migazzi (Mikáczy) Miklós 1598. ápr. 16.—1613-ig nagyvárad püspök. 1599—1609. a szepesi kamara elnöke (O. L. Kincst. o., Liber dignitatum). 1604-ben Zalathnok György pécsi püspökkel együtt Bocskay fogságába kerül, a bécsi béke V. §-a kamaraelnöki működését szüntetéssel bünteti, amely alól azonban utóbb az 1609. 71. t.-c. feloldja.

⁵ Petronelli báró Unverzagt Farkas 1601-től haláláig (1605. márc. 31.) a bécsi udv. kamara elnöke. Hivatalnoki pályáját az alsóausztriai tartományi kormányzéknél kezdte, honnan 1567. máj. 28-án került át a német birodalmi kancellária német osztályára mint titkár. Egyben udvari titkári tisztet is tölt be s 1568-ban már csak a titkos tanács titkára. Rudolfnak Prágába költözésével mint a német birodalmi kancellária irodájának vezetője nagy befolyásra tesz szert a Bécsben tartóz-

2. Az elintézés során tett hátirati feljegyzés: Denen Herrn kais. geheimen Räten wurde diss Schreiben communicirt (?), weil Gefer dabei, man des Bathori Widerspenst kains (?) weiß. So kunt mit Rat der allhiesigen (?) ungerischen Rate alsobald die Notturt expedieren. — Daneben dem Bassta und Conte Belioiosa geschrieben.⁷ Item durch die — — — — — mit den ungerischen Räten die Notturfft beratschlagen (?) werden. — Die Hofkamer wil der oberungarischen (?) Camer die Notturft auch bevehlen. — 5 Octobris 1603.

9.

1603. október 11. Kassa.

*Gróf Belgioioso Jakab felsőmagyarországi főkapitány
jelentése Rudolf császárhoz*

A tartomány rendjei az egrí káptalantól szenvedett állítólagos sérelmeik miatt Gálszécsre gyűlést hirdettek, melynek megtartását azonban a vett rendelet értelmében megakadályozta. Emlékiratban a következő panaszokat adták elő: a káptalaniak az ő papjaiktól nyolcadot s negyedét szednek amely ügy eldöntését az országgyűlés békésebb időkre halasztotta; a káptalaniak önkényesen járnak el a tizedszedésnél; a negyedét oly helyeken is szedik, ahol emberemlékezet óta nem illette meg őket; papjaikat a vikárius elé idézik, kiközösítik s világi hatóság által büntetik. Kérésük: a papjakkal szemben felmerülő panaszokat ne a vikárius, mint ellenfél, hanem saját uraik s patrónusaik elé terjesszék. Ő azt a választ adta, hogy mindezekben a döntés a királyt illeti. (A továbbiakban a jelentés kizárólag katonai természetű ügyekkel foglalkozik.)

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Kirche von Kaschau betreffend“ feliratú köteg.

Sacra Cesarea Maestà.

Per dar parte a Vostra Maestà secondo l'obbligo mio di quanto passa per di qua, vengo a far sapere a Vostra Maestà, che gl' ordini della provintia a causa de certi aggravii, che dicono li sono fatti dalli capitulari d'Agria, havevano publicata una congregatione generale a Gálszéc,¹ la quale non hebbe effecto, per che la mandai a impedire, per il che quando sono venuti qua alla publicatione del governo, che Vostra Maestà mi

kodó Ernő és Mátyás főhercegek környezetében. E nexusai végül is az udv. kamara elnöki székébe emelik. (Dr. Gross Lothár bécsi áll. főlevéltárnok úr szives közlése, v. ö. 48. l. 4. jegyz.) Jellemzését l. Károlyi Árpád: Illésházy István hűtlenségi pere 62–64. ll. és Arnold Oskar Meyer: Nuntiaturberichte aus Deutschland, Wien, Prag 1603–1606., Berlin 1913., LXXIX. l.

⁷ E rendeletet nem ismerjük.

¹ Bizonyára a 8. sz. alatt közölt ügyiratban említett gyűléssel azonos.

ha fatto² mercede per intender la volonta di quella. Hanno in memoriale dato per prima querella, che li detti capitulari levano a loro predicatori heretici le ottave et le quarte, che nella dieta fu rimesso a tempi più pacifici,³ et pregano, non si voglia in ciò far novita alcuna; la seconda, che i capitulari tiranicamente procedono nel coglier le decime; terca, che pretendono le quarte in alcuni lochi, che a memoria d'huomini non hanno hauto. Quarta, che per ogni parola, che nelle prediche contra alla fede Catolica, i loro pastori, come contrarii dicono, gli citano avanti il vicario, gli scomunicano e cercano di perseguitarli con il braccio seculare. Perciò domandano, che havendo querella contro i loro predicatori, non si debba avanti il vicario come adversario, ma appresso a suoi signori o patroni dargliela.

A tutte queste cose ho riposo, che a Vostra Maestà toca il deciderle et comandare, quanto sarà servita, che fra tanto non si faccia inovatione.

Di Cassovia a 11 Ottobre 1603.

Di Vostra Maestà cesarea

humilissimo e fidelissimo servitore
Gio. Giacomo Barbiano Belgioioso⁴

² Ezt a rendeletet, amely nyilván azonos a 8. sz. a. ügyirat hátrati feljegyzésében említettel, nem ismerjük.

³ Az 1603. országgyűlés kir. előterjesztései többek közt követelték a tized fizetését azon jobbágyoktól is, kiket a nemesek e kötelezettség alól felmentettek, vagy akiktől a tizedet maguk a nemesek veszik meg. A rendek azonban az előterjesztés e pontját azzal, hogy e tekintetben világosan intézkednek a korábbi törvények, elvetették s e cikkely nem is került be a törvénykönyvbe. (Károlyi Árpád: Magy. Országgyűl. Emlékek, X. köt., Bpest, 1890. 137. s 142. ll.)

⁴ Teljes nevén: Giovanni Jacomo Barbiano, conte di Belgioioso. Tekintettel arra, hogy a magyar irodalomban általában Belgioioso Jakab néven ismeretes, a kivonatokban s jegyzetekben e néven említjük. 1565-ben született Navarrában, hol atyja, Lajos, parancsnok volt. Már kora ifjúságában a katonai szolgálatba lép Spanyolországban, majd a pármái herceg seregében Németalföldön és Franciaországban. 1603. nyarán Rudolf császár felsőmagyarországi főkapitánnyá nevezi ki. Itteni szereplése közismert. A Bocskay-felkelés felidézésének vádjával terhelten elveszti a prágai udvar kegyét s ekkor ismét spanyol szolgálatba tér vissza Németalföldre. Meghalt 1626-ban Lüttichben. (Kr. A. Bestallungen No. 749. és Zedler J. H. Universal-Lexikon, Halle u. Leipzig 1733. B. III. Spalte 416—17.)

10.

1604. január 4. Kassa.

*Gróf Belgioioso Jakab felsőmagyarországi főkapitány
jelentése Mátyás főherceghez*

A magyar kancellár útján megkapta mind a királynak, mind a főhercegnek arra vonatkozó rendeletét, hogy az egri káptalant a kassai főtemplom és a magyar kápolna birtokába helyezze. A váradi és pécsi püspökkel megbeszélte a végrehajtás módozatát s szerdán vagy csütörtökön a parancsot végrehajtták.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Serenissimo Signore.

Il gran cancelliere¹ d'Ongaria mi ha presentato lettere di Sua Maestà e di Vostra Altezza,² nelle quali mi comanda, che debbi far metter in possesso della chiesa parochiale et della capella Ongara di questa città li capitulari d'Agria. L'ho comunicato con il vescovo di Varadino³ e quel delle Cinque Chiese⁴ e trattato con loro per pigliar l'espeditente necessario per l'esecutione di questo comandamento, accio

¹ Miután az esztergomi érseki szék s vele együtt a főkancellári (summus cancellarius) szék is ez időben betöltetlen volt a „gran cancelliere” alatt csak az ú. n. „ordinarius cancellarius”-t, a m. kir. udv. kancellária ügyvitelének tulajdonképeni vezetőjét érthetjük, mely tiszt-ségnek 1603. január 24. óta 1607. július 4-ig, esztergomi érsekké és főkancellárrá történt kinevezéséig Forgách Ferenc nyitrai püspök volt a viselője (O. L. Kinest. o., Liber dignitariorum). Forgách ez idő tájt magánügyekben történetesen Kassa környékén tartózkodott. (Károlyi Árpád: Néhány tört. tanulmány Bpest, 1930. 181. l.)

² A Belgioioso-hoz intézett királyi rendelet 1603. november 8-án kelt s a főkapitányt arra utasította, hogy a kassai tanácsot a váradi s pécsi püspökök jelenlétében szólítsa fel a főtemplom átadására, ha pedig felszólítása sikertelen maradna, a templomot katonai karhatalommal vegye el. „Élj a kezeid közt levő hatalommal illendőképen, helyezd be a káptalant fegyveres erővel a templom birtokába, ez által Istennek tetsző dolgot mivelvén”. (Károlyi Á., i. m. 180/81. l.) A rendelet fogalmazványa Károlyi Árpád idézete szerint megvolt a bécsi Hofkammer-Archiv „Ungarn” sorozatában, ahol azonban ez idő szerint a kassai templom elvételére vonatkozó tárgyalási iratok legnagyobb részével együtt — valószínűleg az iratok téves visszahelyezése folytán — nem található. A főherceg rendeletét nem ismerjük.

³ L. 31. l. 4. jegyzet.

⁴ Zalatnoky György 1602. december 20. — 1605. (Gams: Series episcop., Ratisbonae, 1873. 377. l.); jellemzését l. Károlyi Á., i. m. 177. l. Püspöki székhelye török kézen lévén állandóan Kassán tartózkodott (v. ö. 27. sz. irattal); a Bocskay-felkelés idején Migazzi nagyváradi püspökkel együtt a felkelők fogságába került, ahonnan csak 1605-ben szabadult a lengyel király közbenjárására. (Károlyi: Magy. Országgyűlési Emlékek, XI. Bpest, 1899. 647. l. 1. jegyzet.)

si facci con quel decoro, che conviene et che costoro non perdino il rispetto (!) mercordi o'giovedì^o si metterà in effecto con l'agiuto d'Iddio, di quanto sarà successo, ne avisarò subito a Vostra Altezza serenissima, alla quale humilmente faccio riverenza.

Di Cassovia a 4 di Genaro 1604.
di Vostra Altezza serenissima

devotissimo servitore
Gio. Jacomo Barbiano Belgioioso

11.

1604. január 8. Kassa

Gróf Belgioioso felsőmagyarországi főkapitány jelentése Mátyás főherceghez

Miután 4 lovas századot a várostól mintegy $\frac{1}{2}$ mérföldnyire helyezett volt el s az alsókapu őrségét megerősítette, — hogy a lovasság szükség esetén erre bevezetethessék — kedden este a városi tanácsot másnap reggelre magához idézte. Másnap a bíró — ki sejtette az idézés célját, mert fegyveres készülségbe helyezte az egész polgárságot — a tanács néhány tagjával megjelent nála, kijelentvén, hogy a többiek azért nem jöttek, mert ez kiváltságaikat sértené. Erre az időközben áthívott magyar főkancellár, a váradi és pécsi püspök jelenlétében átadta nekik a király és a főherceg parancsát. Miután ezt közölték a polgársággal, megkísérelték az alkudozást s minden módon igyekeztek elodázni a parancs végrehajtását. Végül már az est is beállván, berendelte a lovasságot, a főterre tüzérseget vonultatott fel s erre végül elszánták magukat a templom kulcsainak átadására. Jóllehet ekkor már hajnali 2—3 órára járt az idő, a templomot a püspökök közreműködésével a kir. rendelet értelmében átvette s reggel a szokásos szertartással felszentelték. A templom felszereléséről leltárt vettek fel, amelyet a pécsi püspöknek adott át. Mivel Kassán nem áll megfelelő számú katonaság rendelkezésre, esetleges zavargásoknak elejét veendő, a tanáccsal a másolatban mellékelt kötelezvényt iratta alá, hogy semmi olyat nem tesznek, ami a királyi rendelkezésekkel ellenkeznek. A végrehajtás során tanúsított minden ügyessége mellett csak Isten akaratának köszönhető, hogy mindez — várakozása ellenére — ily békésen folyt le. Kassán igen kevés a katolikus, aminthogy nincsenek is helyben hasznos és példás papok. A káptalaniak katolikusok ugyan, de mégis szükségét látná engedelmes és tanult papoknak, aminők pl. a jezsuiták, s kivált magyar és német prédikátorra lenne szükség. Kívánatos lenne, ha az uralkodó küldetne a provinciálissal egy magyar s egy német patert, kiknek rendház céljaira a dominikánusok omladozó templomát lehetne átadni, az ahhoz tartozó, az idő szerint a város által élvezett jövedelmekkel együtt. Működésüktől remélné, hogy 4—5 év alatt úgy a városban, mint a vidéken igen megsokasodna a katolikusok száma.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...“ feliratú köteg.

⁵ 1604. január 7., ill. 8. A parancs végrehajtásáról szóló jelentést l. a 11. szám alatt.

Serenissimo Signore.

Scrissi a Vostra Altezza serenissima, che haveva riceuto le lettere di Sua Maestà e Sue, nelle quali mi comandava, che dovessi far integrar alli capitulari d'Agria la chiesa parrocchiale di questa città, e la capella Ongara¹ e che mercordi l'havei procurato di metter in effecto. Così martedì² sera mandai a dire al giudice, che con il magistrato e cittadini giurati si dovesse ritrovar la mattina seguente,³ che li haveva a trattare di cose appartenenti al servizio di Sua Maestà havend' io prima dato ordine, che quattro compagnie de cavalli si dovessero giontare a meza legha vicino a questa città et sparso voce, che voleva andar a visitare le piazza sugette a questo governo. E la mattina del mercordi alla porta dil giorno fossero alla porta chiamata inferiore, alla quale feci rinforzare la guardia, per tenerla se occoresse in maniera che a mio beneplacito havessi potuto far intrara la cavalleria.

Hora detto giudice con alcuni pochi del magistrato, ancor che sospetasse la causa per che era chiamato, per che haveva fatto star tutti li cittadini avertiti, con le loro armi vene da me secondo l'ordine, dicendo che non veniva seco il resto de cittadini, per che ciò era contro li loro privilegii. Et havendo io fatto giontar qui da me il gran cancelliere d'Ongria,⁴ il vescovo di Varadino⁵ et il vescovo delle Cinque Chiese⁶ diedi a questi del magistrato le lettere di Sua Maestà e Vostra Altezza.⁷ Le quali lette et rifferto il contenuto di esse alli altri cittadini parendoli dura cosa di abbandonar il possesso della chiesa da loro posseduta per tant' anni, volevano capitolar meco et io dicendoli, che conveniva che obedissero al comandamento di Sua Maestà, come erano obligati. Et io infarglielo obedire con molti modi discuse andorno dilatando la rissolutione quanto potero. Ma visto io, che già si faceva notte et che non deliberavano, feci intrar la cavalleria et messa nella maniera, che conveniva nella città et fatto met-

¹ L. 34. l. 2. jegyzet.

² 1604. január 6.

³ 1604. január 7.

⁴ Forgách Ferenc nyitrai püspök (v. ö. 34. l. 1. jegyzet) királyi meghagyásra a megjelenésében akadályozott Szuhay István egri püspököt képviselte a templomfoglalásnál, az 1603. december 26-án kelt parancs fogalmazványát idézi Károlyi Árpád, i. m. 181. l.; ez idő szerint lappang.

⁵ L. 31. l. 4. jegyzet.

⁶ L. 34. l. 4. jegyzet.

⁷ Nyilván a 10. sz. alatti iratban említett rendeleteket kell alatta értenünk. A kassaiak azonban külön is fel lettek szólítva a templom átadására; az ez ügyben 1603. kelt királyi rendeletet közli: Katona I. Historia Critica, XXVIII. 189—92. ll.

ter alcuni pezzi d'artiglieria sopra la piazza, deliberorno di portarmi le chiave della chiesa, con le quali (ancor che fossi già doi hore di notte) andai con li tre reverendissimi nominati alla chiesa et fatta aprire dal medesimo giudice et alcun altri del magistrato, gliela feci consignare, conforme all'ordine di Sua Maestà et tornata a serare et sigillare la sacrestia; questa matina con le cerimonie acostumate, é statta benedetta et in essa si é cantato messa et poi li divini offitii. Si é fatto inventario⁸ di quanto si é trovato in detta chiesa et l'ho consignato al vescovo delle Cinque Chiese, come feci le chiave della chiesa dicendoli quanto da Sua Maestà e Vostra Altezza mi é statto comandato. Et per che io non tengo qui soldatesca, con la quale possi tener freno a questo popolo, que non tenti qualche tumulto, ho deliberato di farmi fare da quelli del magistrato una obligatione, coppia della quale⁹ va' con questa, che non inoverano cosa alcuna contraria a quanto Sua Maestà ha comandato in questo particolare, senza novo ordine di Sua Maestà sotto le pene arbitrali di Sua Maestà.

Vostra Altezza serenissima può servirsi di credere, che ancor che io habbi usato tutto il modo che conviene per servitore di Sua Maestà con ogni maggiore destrezza in questo negotio, ch'Iddio ci ha messo la sua santa mano, in eseguirlo cosi pacificamente et che non haveva poco dubbio del contrario.

Et per che scrivo a Sua Maestà quanto sto obligato per servizio della santa fide e Suo, lo faccio anco sapere a Vostra Altezza. Qui ci sono pochissimi catolici e quasi niuno tanto per l'uso invertato dell'heresia degl'antecessari di questa città, come per non esserci sacerdoti utili et exemplari, ancor che questi capitolari siano assistenti al culto divino, però é necessario, che anco ce ne siano de docili, come sarrebero qualche Padri Gesuiti et inparticolare predicatori della lingua Ongara et Allemana. Si Sua Maestà si compiacerà di comendare al padre provintiale, che ce ne mandí uno per ciascuna delle doi lengue, sarà molto bene.¹⁰ Et anco se cosi a Sua

⁸ Közölte Némethy Lajos Czobor Béla Egyházművészeti Lapja 1883. évfolyamában. V. ö. Veress Endre: Carillo Alfonz levelezése és iratai 1591—1618. M. Tört. Eml. I. oszt. 32. köt. Bpest, 1906. 378. l. 5. jegyzet.

⁹ Ez nincs meg; e kötelezvényen kívül azonban még tuszt is vett a városiaktól Rainer Menyhért személyében (Veress Endrének idézett műve, 379. l.).

¹⁰ A főkapitány e javaslatát az akkor Erdély felé utaztában történetesen Kassán tartózkodó Carillo Alfonz jezsuita tartományfőnökkel történt előzetes megállapodás alapján terjeszti elő (l. utóbbinak 38. l. 12. jegyzetében idézett levelét Szuhayhoz); Carillo 1600. szept. 4-től 1608. március 7-ig volt a rend ausztriai tartományfőnöke. Magyarország ek-

Maestà fosse grato concederli la chiesa de dominicani di questa città,¹¹ ch'hora é distruta, e che se vi piantasse un collegio, concendoli quelle poche intrate, che tiene detta chiesa (al presente usurpate da questi cittadini) per il sustento delli padri che vi habitassero; li quali sarebbero di grandissimo fruto, tanto per la loro vita exemplare come per che insegnerebbero et metterebbero, nella strada della santa fede molti. Onde spero, che in manco de quatro o cinque anni si troverebbe grande quantità de catolici, tanto in questa città, come in tutta la provintia, li quali havriano sempre causa di pregar l'altissimo Dio per ogni maggior e piu compita gloria della Maestà Sua e di Vostra Altezza, poi che con cosi santo proposito havriano ricuperato anzi salvato l'anime loro.

Che con ciò humilimente a Vostra Altezza serenissima faccio riverenza.

Di Cassovia a 8 di Genaro 1604.

Di Vostra Altezza Serenissima

devotissimo servitore

Gio. Jacomo Barbiano Belgioioso¹²

kor nem alkotott külön rendi tartományt, hanem az ausztriaihoz tartozott, amely a két Ausztrián, Stájerországon, Karintián és Krajnán kívül Cseh- és Morvaországot, valamint Magyarországot és Erdélyt foglalta magába. (Veress Endre: Carillo Alfonz... levelezése és iratai 1591—1618, a Magy Tört. Eml. I. oszt. 32. kötet, Bpest. 1906. XLI—XLII. és XLV. ll.)

¹¹ A domonkosok kassai rendháza már a XVI. század derekán teljesen elnéptelenedett s annak s a hozzátartozó templomnak — egyébként az 1556. tűzvész alkalmával leégett — épületét Rudolf király élesztár céljaira Kassa városának adományozta azzal a kötelezettséggel, hogy a rend visszatérése esetén azt ismét utóbbi rendelkezésére tartoznak bocsátani. (Rupp Jakab: Magyarország helyrajzi története stb. II. kötet, Pest, 1872., 254. l.)

¹² Teljesen egybehangozóan, de Belgioioso jelentésénél sokkal szemléletesebben tárja eléink a templomfoglalás lefolyásának izgalmas részleteit, s főként a polgárság makacs ellenállását az események másik főhősének, az akkori városbírónak, Bocatius Jánosnak 1617. június 20-ról kelt tanúsítványa. Közölte a lőcsei városi levéltár eredetijéről: Veress Endre, i. m. 379—380. ll. Mint szemtanu ír az eseményekről Carillo Alfonz jezsuita tartományfőnök is 1604. jan. 8-án Kassáról Aldobrandini Cinzio pápai államtitkárhoz s Szuhay István egri püspökhöz intézett leveleiben (u. o. 377—78. és 380—81. ll. Utóbbit kiadta előzőleg Fejérfataky is: Tört. Tár 1879. I. 813/14. ll.). V. ö. a 14. sz.-mal is. A templom elvételén kívül pár nappal utóbb Belgioioso általában eltiltotta a protestánsoknak mindennemű akár nyilvános, akár magán vallásgyakorlatát s papjaikat fölszólította, hogy a várost hat héten belül hagyják el. V. ö. erre nézve a 14., 15., 21. számokkal.

12.

1604. január 13.

Gróf Belgioioso felsőmagyarországi főkapitány Mátyás főherceghez

A kassai városi tanács néhány tagja bizonyos kéréssel fog eléje járulni. Tekintettel arra, hogy kivált a templom tekintetében az uralkodó hűséges alattvalóinak bizonyultak, támogatja kérésüket.

Eredeti: St. A., Ungarn, fasc. 274. „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Serenissimo Signore!

Alcuni del magistrato di questa città vengono da Vostra Altezza per supplicarli qualche gratia,¹ mi hano ricercato che li accompagni con questa mia. Ne ho potuto lasciar di dargliela, per haver loro mostrato esser fidelli vassalli di Sua Maestà et pronti ad odidire li suoi comandamenti et quelli di Vostra Altezza serenissima nel particolar della chiesa, che con cio humilmente Vestra Altezza serenissima faccio riverenza, pregandoli da Iddio compita gloria.

Di Cassovia a 13 di Genaro 1604.

Di Vostra Altezza serenissima

devotissimo servitore

Gio. Jacomo Barbiano Belgioioso.

13.

Kelet nélkül. (1604. január 13. körül)¹

Kassa város felségfolyamodványa Rudolf királyhoz

A felsőmagyarországi főparancsnok január 7-én karhatalommal elvette a templomukat s papjaikat úgy nyilvánosan, mint magánházakban mindennemű vallásgyakorlattól eltiltotta. Minthogy azonban ők ágostai hitvallásúaknak születtek s így is nőttek fel, mivel a templom kegyurasága őket illeti, azt a maguk költségén tartották fenn s bővítették, végül mivel félték, hogy a polgárság s az iparos elem a városból elköltözik, kéri, tartsa meg őket kiváltságaikban s vagy a főtemplomot vagy a magyar kápolnát a plébániával adassa nekik vissza, hogy ott papjaik szolgálatát igénybevéve vallásukat gyakorolhassák. Kéri továbbá hogy a király parancsára újabban beszállásolt vallon lovasságot ren-

¹ A kassaiak e folyamodványát l. 14. sz. alatt. Belgioioso ez ajánlásának komolytalanságára l. a 44. l. 5. jegyzetét.

² Az irat kelte hozzávetőlegesen a 14. sz. alatt közölt, Mátyás főherceghez intézett kérvényből állapítható meg, amelyben kéri pártfogó közbenjárását felségfolyamodványuk kedvező elintézéséhez. Az utóbbi, Mátyás főherceghez intézett kérvény kelte viszont Belgioiosonak 12. sz. alatti levele alapján határozható meg — persze szintén csak hozzávetőlegesen — mint amelyek kölcsönösen utalnak egymásra.

delje vissza rendes szállásaira; ennek jelenléte a főparancsnoknak a rend s nyugalom megtartására vonatkozólag adott kötelezvényük mellett fölösleges.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, a „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...“ feliratú kötegben.

Allerdurchleüchtigster großmechtigster römischer Kaiser, auch zu Hungarn und Behaimb König!

Allergnedigister Herr! Eür kaiserliche und künigliche Majestät allerundertenigist anzufliehen, dringt uns arme und aufs höchst betrübte Leüt unser allerdiefeste und höchste Not. Nemlichen die den siebenden Januarii dises laufenden 1604 Jahrs durch den Herren Veldobristen in Oberhungern beschehene Benemung unserer Kirchen, darzue wir je und allezeit das ius patronatus gehabt und genczliche Einstellung unserer augspurgischen Religions-Breüchen und Übungen, dabei wir sowol durch Eür Kaiserliche Majestät selbst als derselben geliebten Herrn Vattern und Anherren hochlößlichster Gedechtnus bis anher allergnedigst erhalten und daran niemals verhindert worden. Welches aber an jetzo auf Eür kaiserlichen Majestät ernstes Mandat also plözlich mit Aufbietung des in der Statt dinenden Fahner Krigsvolks und hin und wieder in die Ordnung gestellten fünf Fahnen Reüter, so alle Plätz und Gassen eingenommen, auch Herfürziehungen aus Eür Majestät Artolerei großer geladener Stuck beschehen, das wir dies Orts keinen Aufschueb auch der gemeinen Burgerschaft Eur kaiserlichen Majestät Befehlich fürzueweisen und desswegen allerundertenigist dieselb Eür kaiserliche Majestät zu interPELLIERN erlangen können.² Sondern sein uns uber das auch unsere besoldte Kirchendiener, teütscher, hungarischer und windischer Nation,³ alle Exercitia im Predigen, Taufen, Copuliren, Begrebnussen auch in privat Heüsern eingestellt und bei höchster, ja Leibs- und Lebensstraf undersagt,⁴ wie dann nit allein si, sondern auch wir solches ihme Herrn Veldobristen zuversprechen und gar zue reversieren gedrungen worden, das wier hiewider nit allein nichts attentiern, sondern auch ainigen Auf-

² A templomfoglalásra nézve mondottakat V. ö. a 11. sz. alattival.

³ Kemény Lajos, Kassa város néhai levéltárnokának Veress Endre i. m. 380. l. 1. jegyzetében olvasható közlése szerint a templomfoglalás idején Fabritius György és Vedáni Ferenc voltak a kassaiak lelkészei. E közlés helytálló volta esetén a tótajkú híveknek nem volt külön lelkésze, ezek szükségleteit is az említett két lelkész valamelyike, nyilván Fabritius látta el. Vedáni Ferenc ugyanis az 1. l. 1. jegyzetében idézett tanuvallatási tanusítvány szerint a reformátusok lelkésze volt; egyébként valószínűleg egy Magyarországon működött olasz építész leszárma-zottja (Dr. Herzog József orsz. lvtl. igazgató úr szíves közlése).

⁴ A vallásgyakorlat teljes eltiltására nézve v. ö. még a 14., 15., 21. számokkal.

stand oder Tumult nit erregen wöllen, welches wir zwar selbst nie gemaint gewesen, noch in Sinn genommen, sondern uns nach aller Müglicheit Eür kaiserlichen Majestät Bevehlch alls gehorsamiste Untertanen, inmassen wir noch bisher izerzeit (ohn Rum) erfunden worden, zu accomodirn befließen. Daher dann uns, der ganzen Statt und Burgerschaft so in der augspurgischen Religion geborn und erzogen, solche plözliche mit Gewalt, Wehr und Waffen beschehene Mutation so hochschmerzlich fällt, das nichts, den jemmerlichs Seüfzen, Wainen und Wehklagen gehöret wird, sonderlich weil meniglich bewust, das die Statt zu obgedachter Kirchen, wie vermelt, das ius patronatus ieder Zeit gehabt, dieselbe, nachdem si innerhalb fünfzig Jahren dreimal abgebrunnen, widerum erbauet, den Kirchturm darneben, so zuvor nur ein hülzernes Dach gehabt, mit Kupfer und Plech gedeckt und wol verwart, die große Glocken mit ihrem Uncosten gießen lassen, auch die hungerische Capellen und die Schuelen größer gebauet, zu welchem allem weder das erlauer noch ain anders Capitl nie berechtigt gewesen. sondern in der Statt fridlichen Possess viel Jar hero verbliben.

Wie dann auch anno 1597, da das vorgedachte erlauer Capitl bei uns zu Caschau resiadiern sollen, in diaeta Posoniensi in die articulos regni,⁵ welche Eür kaiserliche Majestät allergnedigist confirmirt, inseriert worden: *salvis tamen ipsius civitatis Cassoviensis libertatibus manentibus.*

Weil dann zuebesorgen, auch albereit gemerkt wird, sintemal die Burgerschaft ihre Heüser, Haab und Güeter anfangen zuverkaufen und hinweg zuziehen, bei solcher Confusion und Verwirrung sich niemands mehr im Stattwesen und burgerlichen Aemtern wird gebrauchen lassen wöllen und das Handwerksgesindl sich verlaufft. Welches doch zuvor mit sonderm Vleiß herzugezigt worden, das diese alte künigliche Freistatt mit ihrer wolhergebrachten Policei, Freiheiten und Zunften dem ganzen Land zue Nachteil und Schaden, auch per Consequenz zu Eür kaiserlichen Majestät Einkommens Schmelierung gar zu Grund gehen und letztlich ain bloßes Grainzhaus werde, welche je hoch zuerbarmen were.

Bitten derowegen Eür kaiserliche Majestät hiemit samentlich um Gottes und des jüngsten Gerichts willen ganz undertenigist anruefend und flehend, Sie geruhen, deroselben hochlöblichisten Vorfahren Exempel nach, uns, als vorhin wegen der ausgestandenen Brunstscha den, großen Miß-

⁵ 1597. évi XXXVIII. t.-c.

wachs an Wein und Getraid, auch nechstverwichenen Jars Niderfalls des Viechs und anderer Unglück genugsam und überflüssig betrüebte und elende Leüte bei unsern uralten Privilegien und Freiheiten allergnedigist zuerhalten und uns entweder die weggenommene Kirch wegen der großen Meng ermelter dreier Nation bei der Statt wider einraumen oder die hungerische Capell sambt dem Pfarhof und der Schuelen, sowol dem Geleüt (weil des erlauerischen Capitels Geistliche mit den ihrig gar eine kleine Anzahl und mit der grossen Pfarkirchen samt ihrer vorigen Capell sich wol können benügen) zuelassen und darneben die allergnedigiste Verordnung zuthuen, damit wir unser Religionsexercitium und Gottesdienst der unverruckter augspurgerischen Confession, bei welcher wier geboren und erzogen, noch einen andern füglich und bequemen Ort, da wir eine Kirch erbauen könnten, haben mügen und darbei samt unsern vorigen Seelsorgern, so sich bei uns heüslich niedergelassen, erhalten werden.

Endlichen weil auch Eür kaiserliche Majestät allergnedigist bevohlen, die wallonische Reütereie in der Statt bei uns einlosiren zu lassen, das uns und der ganzen Burgerschaft höchbeschwerlich, den die Stadt klein, die Leüt arm und nach der Brunst noch nicht allerdings aufgebauet und ohn das ein jeder Wirt für die hiehische Krigsleüt ein Losament ohne Bezahlung geben tuet. Wegen itzigen Zustants aber Herr Veltobristers unsers Teils alles Tumults und Aufstands wol versichert ist, wie wir uns derenthalben gegen ihm hoch reversiern müssen und die Burgerschaft mit Freilassung unser Confession und vorigen geistlichen Übungen befridiget kann werden. Als geruehen mehrmals Eür kaiserliche Majestät oftmeltem Herren Veldobristen allergnedigist anzubefehlen, das er gedachte Wallonen in irer Quartier, dohin sie sonst gehörig, verweiß und lasse. Entgegen wöllen wir als bisher iderzeit in gehorsamister Treü erfundene Untertanen Eür kaiserlichen Majestät unser allerundertenigiste Dienst und Standhaftigkeit mit Darstellung Leibs und Lebens, Guets und Bluts zuerweisen iderzeit befließen sein. Derselben uns zuverhoffendem allergnedigisten Bescheid gehorsamist bevelhend

Eür römischen kaiserlichen Majestät
 allerundertenigiste und gehorsamiste
 Untertanen

N. Richter, Rat und die ganze Burger-
 schaft zu Caschau.⁷

⁷ A kassaiak további folyamodásait a szabad vallásgyakorlat visszaállítása ügyében I. 16., 21. sz. alatt.

Kivül:

Felzet: An die römische kaiserliche auch zu Hungarn und Böhaimb königliche Majestät N. Richter, Rats und der ganzen Burgerschaft zu Caschau höchstdrungenliches allerundertenigistes Supplicieren, Flehen und Bitten.

14.

*Keltezetlen (1604. január 13. körül)*¹

Kassa város folyamodványa Mátyás főherceghez

Elvett templomuk, s eltiltott vallásgyakorlatuk ügyében a királyhoz fordulnak orvoslásért. Minthogy azonban féltő, hogy a Belgioioso által bizonyos rendelkezései végrehajtására megállapított hat heti határidő előbb jár le, mintsem a királyi elhatározást kieszközölhetnék, kérik, utasítsa a főparancsnokot a további végrehajtás felfüggesztésére és járjon közbe a királynál vallásuk szabad gyakorlatának meghagyása érdekében.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” fejrátú köteg.

Durchlauchtigster Erzherzog!

Genedigister Fürst und Herr! Eür fürstliche Durchleucht werden sonder allen Zweifel alberait erinnert worden sein, wasmaßen der römischen kaiserlichen und küniglichen Majestät unsers allergnedigisten Herrn Veldobristen in Ober-Hungarn, Herr Graf Belgioioza, den 7 Januarii dies 1604 Jahrs uns nit allein unsere Kirche zu Caschau, darzue wir das ius patronatus gehabt, darbei auch bisher sowol von Ihrer kaiserlichen Majestät als deroselben hochlößlichen Vorfordern erhalten worden, hinweggenomen und dem erlauer Capitl eingeantwortet, sondern auch unsere augspurgische religionis Gebreuch und Ubungen als Predigen, Taufen, Begrebussen bei höchster Straf gänzlichen eingestellt und verboten, darzue auch uns zu entlicher Nachkommung seines Bevelchs sechs Wochen und Tag Termin gegeben.² Welches wir zwar auf empfangenen kaiserlichen Bevelch, als gehorsamiste Untertanen, ohne allen Tumult oder Empörung also geschehen lassen, uns auch neben mündlicher Angelobung und Versprechen deswegen schriftlich gegen ihme reversiert. Daneben aber ihme der ganzen Statt und Burgerschaft, so in ermelter augspurgischen Religion geborn und erzogen, jämmerliches Seufzen Wainen und Heulen entdeckt und das wir deswegen verursacht und Willens weren, solche unsere

¹ Hozzávetőlegesen meghatározható az irat kelte a 12. sz. alatt közölt levélből, amelyre alább a 44. l.-on hivatkozás is történik.

² A vallásgyakorlat általános eltiltására nézve l. még a 15., 21. számokat.

höchste Beschwer an höchstgedachte kaiserliche und königliche Maiestät allerundertenigist gelangen zuelassen,³ verhoffend durch unser Bitt, Flehen und Seufzen entweder die Widereinstellung oder aber Milderung der Sachen zuerlangen.

Welches dann er uns nit allein zu tuen haimgestellt, sondern auch ein Schreiben an Eur fürstliche Durchleucht (so Si hiebei gnedigist zuempfahren)⁴ wie auch ains an Ihr kaiserliche Majestät⁵ selbst mitgeben, darinnen er uns, seinem Vermelden nach, unsers gelaisten Gehorsams recommendiert und für uns intercediert. Weil wir aber besorgen, es möchte sich etwas lenger, dann der Termin gegeben, verweilen, bis wir von Ihrer kaiserlichen Majestät allergnedigiste Resolution erlangen und entzwischen nach verstrichenem Termin wolgedachter Herr Veldobristen mit der fernern Execution fortfahren. So haben wir nit umgehen können, Eür fürstliche Durchleucht, als unsern gnedigisten Herrn hiemit undertenigist zu bitten, si geruhen uns nit allein an den Herrn Veldobristen ainen Bevelch, damit er mit ferrer Execution, bis sich Ihre Majestät allergnedigist resolviert, allerdings inhalte. Die Reuter auch, weil ohne das ain ieder Burger für die Kriegsleut ain Zimmer dargibt und zu besorgen, da man viel Heu un Streu in die Statt führen sollte, das noch mehrer Brunsten auskommen und dardurch die Statt in höchstes Verderben und Schaden geraten wurde, in ihre Quartier, sonderlich weil er mit unserm gefertigtem Revers alles Tumults und Aufstands unseres Tails wol versichert ist, weise und verbleiben lasse. Benebens auch an Ihre kaiserliche Majestät ain Intercession-Schreiben gnedigist zuertailen, damit uns wo je nit die Kirchen widerum eingegeben, jedoch unser Religionsexercitium frei gelassen werde, außer dessen dan sich die Burgerschaft verlauffen, alle Gewerb und Hantierung abnemen, die kaiserlichen Einkommen merklich geschmelert und die Statt, die doch nach Ofen die fürnemste in Ober-Hungern gewesen, gar zu nichten und nur zu ainem bloßen Gränizhaus gemacht wurde.

Getrösten uns hierauf undertenigist Eurer fürstlichen Durchleucht gnedigister Willfährigkeit und wöllen es auch

³ L. 13. sz. alatt.

⁴ 12. sz. alatt közölt irat.

⁵ Nem ismeretes. Belgioioso ajánló leveleit nem szabad komolyan venni, ezeket csak azért írta, hogy a kassaiakban sérelmeik orvoslásának reményét keltve, az izzó kedélyeket lecsillapítsa és esetleges forrongásuknak — kellő karhatalom híjján — ilymódon vehesse elejét. Ugyanakkor azonban gondoskodott róla, hogy ajánló sorainak a kassaiak valamiképen hasznát ne vegyék (15. sz. alatti irat, 47. l.).

um dieselb mit Zuesetzung Leibs und Lebens, Guets und Bluts gehorsamiste Untertanen zuverschulden, die Zeit un-sers Lebens befließen sein. Dero wir uns auch zu Gnaden gehorsamist bevelhen.

Eurer fürstlichen Durchleucht
undertenigiste und gehorsamiste

N. Richter, Rat und ganze Bürgerschafft der
Statt Caschau.⁶

Kivül:

Felzet: An die fürstliche Durchleucht, Erzherzog Matthiasen zu Österreich etc. N. Richter Rats und der ganzen Bürgerschafft der Statt Caschau höchstgedrungenlichs undertenigists Supplicieren.

Elintézés során tett feljegyzés: Ist per decretum expediert. den 19 Februar 1604.⁷

15.

1604. január 14. Kassa

*Gróf Belgioioso felsőmagyarországi főkapitány Barvitus
János Antalhoz, a titkos tanács titkárához*

A templom visszavétele után szándokában volt, hogy a tartomány néhány helyét a sérelmek orvoslása végett meglátogatja. Minthogy azonban úgy értesült, hogy forrongástól lehet tartani, nem indult el. Vasárnap reggel, amint a nép visszatért házaiba, a prédikátorok lázadásra kezdtek izgatni. Mihelyst erről értesült, a prédikátorokat elzavartatta, s az egybegyült tömeget szétoszlatta; a prédikátorokat, másfél hónapi haladékot adván nekik javaik eladására, távozásra szólította fel s addig is fő és jószágvesztés terhe alatt eltiltotta őket hivatásuk gyakorlásától. Mikor a polgárok látták, hogy vallásgyakorlatuk minden eszközétől megfosztattak, elhatározták, hogy a bírót a királyhoz küldik sérelmeik orvoslásának kieszközlése végett, tőle pedig kérelmük elintézéséig egy temető használatának az átengedését kérték. Ezt legfelsőbb jóváhagyás reményében meg is adta. A bíró visszatéréig legalább nyugton lesznek s ez alatt is számosan megerősödnek a katolikus hitben, miután megengedték nekik, hogy a templomba járjanak, ott házasságot kössenek, kereszteltessenek, amint egyesek ezt már meg is tették. Néhány magyar és német nyelvű pap működésétől sokak visszatérését

⁶ E kérvénnyel s annak szorgalmazására külön küldöttséget menesztettek Bécsbe és Prágába, melynek vezetője maga a város bírása, Bocatius János volt (46. l.; Bocatiusra l. még 73. l. 13. jegyz.); tagjai közül még Herczeg István városi tanácsost ismerjük (l. a 26. sz. iratot a 74. l.-on).

⁷ Mátyás főhercegnek ez egyébként nem ismeretes közbülső intézkedését csak a város küldötteinek egy újabb folyamodására (St. A. Ungarn, 274. csomó „Die Angelegenheit der kaschauer Kirche...“ feliratú köteg) tudták kieszközölni.

remélné, mivel egyesek ily óhajukat már kinyilatkoztatták. Ugy tudja, hogy a bíró egy templomot kér majd a nevükben az uralkodótól s hogy jól el vannak látva pénzzel kérésük szorgalmazására. Ha a lócseiekre s eperjesiekre szigorúan ráparancsolnának, hogy adják át a templomukat, ez nem maradna eredmény nélkül. Az eperjesiek már is kijelentették volna, hogy egy másik templom ellenében szívesen lemondanak a mostaniról. Mindkét helyre jezsuitákat kellene küldeni. Jónak látná, ha az uralkodó a kassai bírót a kérelem elintézésével az országgyűlés befejeztéig, illetőleg a prédikátorok távozására megszabott hatheti határidő leteltéig fentartaná, hogy ily módon hamis hitük gyakorlásának lehetőségétől megfosztva, az igaz hithez közeledjenek.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Illustrissimo Signore Mio Osservandissimo!

Doppo d'haver messo a effecto il comandamento di Sua Maestà nel particular della chiesa parochiale di questa città, conforme a quanto ho scritto a Vostra Signoria illustrissima, haveva deliberato d'andar a visitar alcune piazze di questa provintia per rimediare a gl'inconvenienti che ci sono. Ma essendo stato avisato et anco dubitando, che questo popolo fosse per intentar qualche novità, deliberai di non partirmi, per veder l'esito e rimediami. Et dominica mattina questi predicanti, ridotto il popolo in diverse case, con le sue pestifere voci concitavano il popolo a qualche tumulto. Onde avisato io di questo, subito mandai a sturbar le prediche e dissolver la gente unita et alli predicanti ho dato tempo un mese e mezo divender le sue robbe et andarsene di quà finito detto termine facendoli obligare la vita e la robba di non esercitar le loro ministrationsi, se da Sua Maestà non venirà ordine in contrario. Visto questi cittadini esserli levato la chiesa, il cimiterio, le campane et ogni comodità di proseguir il suo falso rito, si sono deliberati di mandare da Sua Maestà il giudice¹ della città per supplicarla di qualche mercede, a fratanto à me hanno ricercato li concedi un cimiterio per seppellire li loro morti. Il che gli ho concesso, quando però Sua Maestà così si contenti. Ho visto volentieri che il giudice sia venuto costi, i quale non ho potuto lasciar d'accompagnare con una mia lettera, per che essendo l'huomo, che con costoro ha autorità e credito, mentre aspeterano, che sia da Sua Maestà dispacciato, passerà qualche giorno, ne quali starano quieti e fra tanto potranno molti edificarsi nella fede Catolica, convenendoli andar nella chiesa a far li loro matrimonii et li batesmi per mancamento di altra comodità, come hano di già incominciato l'uno e l'altro. Spero che se ci fossero qualche predicatori in lengua Ongara et Allemana

¹ Bocatius János (v. ö. 73. l. 13. jegyz.).

valent' huomini, che molti visi riduriano, essendosi alcuni lasciati intender, che lo desiderano. Io starò molto atento in tutto quello che conviene al servizio di Dio a di Sua Maestà et di quanto succederà l'avisarò.

Questo giudice intendo che viene con intentione a nome di costoro di supplicare a Sua Maestà, che li conceda una chiesa et vengono ben armati de danari per cavar questo negotio secondo il loro intento.² Sua Maestà é prudencissima, che so delibererà come conviene. Per ciò non diro altro, ho voluto avisarlo a Vostra Signoria Illustrissima come anco, che se a quelli di Eperies e Laitz³ Sua Maestà manderà comandamento rigoroso et a me che faccia osservarlo, per che diano le loro chiese a catolici, facilmente le darrano, vedendo quello, che questa città ha fatto et in particolare quelli d'Eperies per quanto sono avertito, hano già detto, che se Sua Maestà li darà un'altra chiesa, rinotierano quella che tengono, nella quale et nell'altra di Laitz conveniria metterei delli Gesuiti, per che come Vostra Signoria Illustrissima sa sono dilligenti et utili per il fruto della fede catolica. Sarà bene che Sua Maestà meni alla longa la espeditione de giudice, fra tanto che si finisca la dieta et il mese e mezo, che ho permesso di tempo a predicanti, acciò

² Rudolf udvarának züllöttsége mellett (Szilágyi: Magyar Nemz. Története V. 565—66. ll.) a kassaiak sikert csak a tanácsosok megvesztegetésétől remélhettek; a költséget nem kímélték, Coraduzzi titkos tanácsosnak s birodalmi alkancellárnak pl. 400 arannyal kedveskedtek (Károlyi Árpád: Néhány tört. tanulmány 185. l. 2. jegyzet.).

³ A kassai templomfoglalás a magyar ellenreformáció korabeli főmozgatóinak, Szuhay István egri püspök s esztergomi érseki adminisztrátornak és hethesi Pethe Márton kalocsai érseknek a bécsi kormányköröknél megértő fülekre talált elgondolásában csak nyitánya lett volna egy általánosabb jellegű akciónak, mely — a soproni példán indulva (l. Payr Sándor id. monografiáját) — hivatva lett volna a protestantizmust az erőszak nyers eszközeivel a többi szabad királyi városból is kiszorítani. A terv annak a vizsgálatnak a során került volna kivételre, mely a szepesi és pozsonyi kamarák egyértelmű javaslataira 1603 őszén rendeltetett el a városi közigazgatás felülvizsgálására. A vizsgálat tulajdonképeni célja eredetileg a szabad kir. városok pénzügyi gazdálkodásának az ellenőrzése lett volna (l. a szepesi és pozsonyi kamarák ez irányú előterjesztéseit: Hk. A., Ungarn, 1603. júl. 28. alatt.). A vallási kérdés, az egyes templomokban a katolikus vallásgyakorlat helyreállítása s azoknak visszaadása a katolikus egyház kezébe, csak később vetődik fel a kiküldendő bizottság feladata gyanánt, de a súlypont azután hova-tovább erre a pontra terelődik át. Így 1604 február elején Pozsonyban a bizottság a protestáns papok elűzésével kezdi munkáját (Károlyi Árpád: Néhány történelmi tanulmány 178. l.) s utóbb a vizsgálat megejtését a szepességi városokban a szepesi kamaránál főként ezért sürgetik. (l. alább a 25. számot). E vizsgálattal, illetőleg annak céljával függ össze Belgioiosonak a löcsei s eperjesi templomokra vonatkozó e megjegyzése is.

che costoro restino privi d'ogni comodità, perseguir la loro falsa intentione et s'approggino alla vera fede.

Bascio a Vostra Signoria Illustrissima lemani e da Iddio li prego colmo d'ogni felicità.

Di Cassovia a 14 di Genaro 1604.

Di Vostra Signoria Illustrissima

affezzionatissimo servitore

Gio. Jacomo Barbiano Belgioioso.

Az első lap bal alsó sarkán u. a. kéztől: „Breuitio“⁴ (?).

16.

Keltezetlen. (1603. február 19. körül)

Kassa város küldötteinek folyamodványa Rudolf királyhoz

Az egri káptalan téves s megcáfолható információi alapján főtemplomukat elvétette s a nevezett káptalannak adatta át, jóllehet ők mint benszülöttek annak jogos birtokosai, a káptalan pedig csak beköltözött vendég. Kéri, hogy a káptalannak ez ügyben tett előterjesztéseit közöljék velük, hogy azokra nézve megtehessek a maguk észrevételeit, amint hogy az ő kérvényüket a káptalannal közölték volt. Kéri továbbá a város részéről a templom visszaadása ügyében előterjesztett kérelemnek mielőbbi kedvező elintézését.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...“ feliratú köteg.

⁴ E jegyzet kétség kívül a címzettet jelöli, de a tisztázó a nevet valószínűleg elírta s abban alighanem dr. Barvitiusz János Antalt, a németbirodalmi kancellária latin osztályának titkárát s vezetőjét és a titkos tanács titkárát sejthetjük. A németalföldi származású Barvitiusz, ki széleskörű tudományos műveltséggel rendelkezett s a jogi és filozófiai tudományokban a doktori fokozatot is elnyerte, különböző birodalmi udvaroknál kezdte hivatali pályafutását. Rudolf 1588-ban a bajor udvar szolgálatából hívta őt meg a német birodalmi kancellária latin osztályának élére; mint ennek s egyben a titkos tanácsnak titkára, egyike volt a legbefolyásosabb egyéniségeknek Rudolf környezetében. Bár Rudolf kegyeltjeinek sorsát ő sem kerülte el s egy időben átmenetileg kegyvesztett lett, utóbb és pedig még Rudolf életében elérte a titkos tanácsosságot s befolyásos tagja maradt Mátyás kormányzatának is. A pápai nunciusok a katolikus egyház szempontjából igen megbízható s hasznavehető embernek ismerik. (A Barvitiuszra s Unverzágira (31. l. 6. jegyz.) vonatkozó adatokat Gross Lothár bécsi áll. főlevéltárnok. egyetemi tanár úrnak köszönhetiük, ki szíves volt a német birodalmi kancellária történetéről készülő munkájának vonatkozó részét kéziratban rendelkezésünkre bocsátani. Kedves kötelességünknek tartjuk, rendkívüli, lekötelező szíveségéért e helyütt is legáltalában köszönetünket nyilvánítani).

Mégvan Belgioiosonak egy másik, ugyanerről a napról keltezett levele, melynek címzettjét nem ismerjük, s mely a záró formulától és néhány lényegtelen eltéréstől eltekintve teljesen megegyezik jelen levélnek „quanto succederà l'avisarò“ szavakban végződő első bekezdésével (A levél eredetije ugyanott.).

Allerdurchlauchtigster Grosmechtigster Römischer Kaiser, auch zu Hungarn und Böhaimb König!

Allergnedigster Herr! Nachdem aus Eurer kaiserlichen und königlichen Majestät allergnedigisten, an Richter und Rat zu Caschau dirigirten Mandaten¹ wir Nachrichtung haben, wie das erlauerische Capitl, zu Befürderung ihrer Sach, unsere Pfarkirch betreffend durch widerlegliche Gründ und Schein mehrhöchstgedachte Eür kaiserliche und königliche Majestät zu mild informirend (da doch, wenn uns ihr, des erlauerischen Capitls Intent dafür bewust, gegen Eure kaiserliche Majestät wir uns verantworten und gründlichen Gegenbericht hetten tuen können, dardurch wir unser Kirch erhalten und diser Müh und Beschwerlichkeit geübrigt werden) zur Abnehmung der alzeit unser Jurisdiction und fridlichen Possessions Kirchen commovirt und gebracht haben, solche von uns als den legitimis possessoribus, die wir mit Weib und Kind in diser Statt Cascha geboren und erzogen, zu nehmen und Fremden, so nuer inquilini und hospites, behendigen und einräumen zu lassen, ohn angesehen, das sie ohn das einen ehrlichen und genugsamen Ort behabt, darin sie ihr Ceremonien fridlichen und unverhinderter (wie dann auch fürstliche Personen darmit wol content gewesen)² verrichten können.

An itzo aber einer ganzen Burgerschaft das tiefste und eüserste Ungemach zuzuzihen und etlich tausend Sehlen aufs höhist zu betrieben sich underfangen, dardurch der gemeine Mann aus Ungedult und Schwermütigkeit gar in Verzweifelung geraten möchte, wo nicht von Eurer kaiserl. und königl. Majestät auf unser eingerichtes demütiges Supplicirn ein allergnedigster Bescheid uns ervolget. Also gelanget abermals unser allerundertenigiste Bitt, es geruhen Eure kaiserl. und königl. Majestät die allergnedigiste Verordnung zu tuen, damit uns obangezogenes erlauerischen Capitels aller dafür wider uns eingebrachter Sachen, samt dem, was noch weiters eingereicht und fürgewendt wird (weil auch unsrem Gegenteil unserer eingereichter Supplication Par ervolget), Copei und Abschrift communiciert und miterteilt werden möge, auch uns der vorhin armen ausgeschöpften, abgebrunnener, betrübter und elender Statt Caschau Abgesandten, soviel möglich aufs eheist einen allergnedigisten und erwünschten Bescheid, dessen wir mit großen Verlangen gewertig, widerfahren lassen.

¹ L. 36. l. 7. jegyzet.

² V. ö. 72. l.-on mondottakat.

Eurer kaiserlichen und königlichen Majestät
 alleruntertenigste und gehorsamste
 Untertanen
 Der Statt Caschau Abgesandten.³

Kivül:

Felzet: An die römische kaiserliche, auch zu Hungarn und Böhaim etc. königliche Majestät der Statt Caschau Abgesandten undertenigst Suppliciren.

17.

1604. február 21. Kassa.

Belgioioso felsőmagyarországi főkapitány jelentése
 Mátyás főherceghez

Kellő karhatalom híján — 100 főt ugyanis közbül Várad biztosítására kellett küldenie — a főtemplomhoz tartozó javak visszaadását elrendelő királyi parancs végrehajtása tekintetében nem akart túl érelyesen fellépni a tanáccsal szemben, inkább csak szépszerével tárgyalt velük. Átadták neki a tudomásuk szerint a templomhoz tartozó javak jegyzékét azzal, hogy várja be, míg a tanács idősebb tagjai az udvarból és az országgyűlésről hazatérnek, akik majd pontos kimutatással szolgálnak neki s a javakat át fogják adni. Kilátásba helyezték, hogy bemutatják a saját birtokaikra vonatkozó okleveleiket is. Többek közt a másolatban felterjesztett ígéretet tették. Bemutatták neki Zsigmond király egy kiváltságlevelét, mely a papválasztás jogát biztosítja számukra s kérték, járjon közbe annak megerősítéséért. Szeretnék, ha az uralkodó kifejezetten rendelkezne a felől, hogy a templomhoz tartozó javak kizárólag a papok eltartására és iskolák fentartására szolgáljanak s az egri kanonokoknak mi sem engedessék át belőlük. Carillo jezsuita provinciális megérkezett Erdélyből; közölte vele a főherceg levelét, amelyben felszólítja, hogy Kassára magyar, német és tót ajkú jezsuita predikátorokat küldjön. Meg fogja tenni. Kért tőle rendtagokat az iskolák számára is, amire azonban azt felelte, hogy erre nincs utasítása. Sokat vár a rend működésétől, amelynek nemcsak a köznép, hanem a nemesség körében is hatása lesz.

Eredeti: St. A. Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Serenissimo Signore!

Per ritrovarmi qui senza la soldatesca necessaria, havendo mandato a Varadino cento soldati di questa guarnigione per sicurtà di quella piazza, come scrissi a Vostra Altezza, non ho voluto con termine rigoroso far metter in esecuzione il comandamento di Sua Maestà e Vostra Altezza,¹

³ A küldöttség vezetője maga a város bírása, Bocatius János volt (46. l.).

¹ Nem ismerjük.

a questi del magistrato, per che restituiscono li benni spettanti alla chiesa² da loro al presente goduti, ma con ogni destrezza ho tratato il negotio, onde mi hanno dato in lista li benni, che dicono sono a sua notitia essere della chiesa, e pregato vogli asperate il ritorno delli altri piu vecchi del magistrato, che sono parte da Sua Maestà et parte alla dieta, per che mi mostrerano particolarmente li benni, che alla chiesa appartengono, e me li darrano. Et per più giustificatione mi mostrerano li privilegi delli beni che sono suoi, per che quelli chiesa li possi pigliare, fra tanto mi hanno fatto la promessa, che potrà servirse di vedere Vostra Altezza per la qui inclusa coppia.³

Mi hanno anco mostrato un privileggio del re Sigismondo, nel quale li concede autorità di poter a loro voto ellegger il parochiano della chiesa, mi hanno pregato, che lo facci sapere a Vostra Altezza e la supplichi vogli interceder, per che gli lo confirmi; ma con conditione però, che sia approbato da me la electione o da chi Vostra Maestà (!) comanderà.

Hanno mostrato d'haver molto gusto, che Sua Maestà si sia compiaciuta di comandare, che li benni appartenenti alla chiesa siano per sustentare li sacerdoti della chiesa et scole, delli quali benni potrà eser che li preti Agriensi volessero supplicar, che se li concedesse qualche parte, il che non si potrà fare, se si haura da sustentare la chiesa e le scole quanto piu che detti pretti hanno il loro sustento dalli canonicati, che godono.

In questo ponto é arrivato qui il padre Carillo provinciale de Gesuiti della provintia de Austria, che viene di Transilvania, a chi ho presentato la lettera di Vostra Altezza, che li comanda debbi lasciar qui predicatori della lingua Ongara, Allemana e Schiavona, il che meterà in effecto.⁴ Et per che li ho ricerato, che debbi lasciar anco altri padri per le scole, m' ha detto di non haver tal ordine;⁵ lui viene da Vostra Altezza, é molto necessario che habbi tal ordine e di molto utile per la fede catolica, per li figlioli, che non solo del popolo, ma de i cavallieri del regno et altri vi concorranerano, onde spero che in brevissimo tempo la fede catolica

² V. ö. a 25. és 27. számokkal.

³ Nem tudni, hogy a kassaiak e kötelezvénye mire vonatkozott, az említett mellékleteket nem ismerjük.

⁴ Mátyás főherceg e levelét nem ismerjük. V. ö. 37. l. 10. jegyzettel és a 24. számmal.

⁵ Utóbb ez is megtörtént, amennyiben Rudolf király rendeletéből Belgioioso a nyár folyamán a kassai városi iskolát átadta a jezsuitáknak. (Arnold Oskar Meyer: Nuntiaturberichte aus Deutschland, IV. Abt. Wien, Praga 1603—1606. No. 196. és 300.)

s' habbi grandemente adimpliare, congieturandolo dal buon principio, che hora si vede, che con ciò a Vostra Altezza humilmente faccio riverenza.

Di Cassovia a 21 di Febraro 1604.

Di Vostra Altezza serenissima

devotissimo servitore

Gio. Jacomo Barbiano Belgioioso.

18.

1604. március 4. Kassa

A szepesi kamara jelentése Mátyás főherceghez

A kassai főtemplom szolgálatát ellátó egri egyházmegyebebi papok: el vannak látva az egri káptalan jövedelmeiből; ellátásukról, addig is, míg a templomhoz tartozó jövedelmek átadása megtörténik, külön gondoskodni nem szükséges.

Eredeti: St. A., Ungarn, 145. csomó, febr.—márciusi köteg.

Serenissime princeps, Domine Domine nobis clementissime.

Fidelitatis servitutisque nostrae demissae in gratiam Serenitatis Vestrae humillimam commendationem. Intelleximus demisse clemens mandatum Serenitatis Vestrae die decima tertia praeteriti mensis Februarii ad Cameram hanc datum,¹ in quo benigne iniungit, ut cum ecclesia Cassoviensis episcopatus Agriensi iam assignata sit, Serenitatem Vestram demisse edoceamus, quoniam pacto sacerdotes interim, donec proventus et beneficia ecclesiastica restituantur, interteneri possint.

Sacerdotes catholici ad episcopatum Agriensem pertinentes, qui nunc Cassoviae degunt ecclesiamque regunt, habent satis amplos proventus ex decimis et quartis vinorum et frugum aliisque capituli Agriensis redditibus. Non videmus itaque, cum nulla premantur inopia, quare ex proventibus episcopatus Agriensis vel aliunde eisdem pro intertentione quippiam subministrandum sit. Deus serenitatem Vestram diutissime salvam atque incolumem conservare dignetur.

Cassoviae, die quarta Martii, anno 1604.

Serenitatis Vestrae

humillimi et fideles servitores.

Nicolaus Orlle m. p.

Georgius Kapronczai m. p.

¹ Nem ismerjük.

Kivül:

1. *Cimzés:* Serenissimo principi ac domino domino Matthiae archiduci Austriae, duci Burgundiae, comiti Tyrolis etc. domino domino nobis clementissimo. Viennae, ad Cameram aulicam.

2. *Elintézés során tett feljegyzések:* Auf die kais. Hofexpedition uber das daselbst schon unlengst ervolgte Decret⁴ zu Bericht zu geben,

14. Martii 1604

Hofkammer

19.

1604. március 5. Drezda

Leiser Polycarpus a kassai tanácsnak a prágai udvarban tartózkodó kiküldötteihez

Nagy hálátlanság, s csak az ördögtől való dolog lehet, ha a vendég a házigazdát kimarja, mint ezt az egri pápista káptalan cselekedte azzal, hogy Kassa városát a szabad vallásgyakorlattól eltiltatta, a tiszta evangéliom hirdetőit kimarta, s ami Isten ígéje által megtisztult, azt a római antikrisztus szennyével bemocskolja. Isten azonban látja mindezt, s nem kerülök el sujtó kezét az egri papok. Ószinte részvétellel osztozik szenvedéseikben. Csak tartsanak ki az evangéliom igazsága mellett. Igen helyes, hogy a császárhoz fordultak panasszal. Az ilyen dolgok gyakran az ő tudta nélkül történnek. Reméli s kívánja, hogy orvoslást találjanak. De ha ez mégsem következne be, úgy sem ő, sem más evangélikus prédikátor nem tanácsolhatja nekik, hogy a városbíró, a tanács és a céhmesterek a pápista körmeneteken s szertartásokon részt vegyenek, mert ezáltal maguk is részeseivé válnának az istentelenségnek. Tudja, hogy vannak, kik a gyermekek megkeresztelését, mivel a kereszttség lényege a pápistáknál még megvan, valamint az esketést s a holtak eltemetését a katolikus szertartás szerint kényes helyzetben megengedhetők tartják; e tekintetben ő sem akarja senki lelkiismeretét megkötni, de ő nem tenné, mivel bűn minden, ami nem hitből fakad.

Eredeti: St. A., Ungarn, 145. csomó, február—márciusi köteg, 50—53. ll.

Gottes Gnad und Segen zusamt Erbietung meiner willign Dienst und getreuen Gebets zuvorn. Ehrnveste, achtbare, wolgelerte und wolweise gunstige liebe Herrn und Freund. Es ist ein große Untreu, wenn der Gast den Wirt ausbeißet. Und kommet solche Untreu nicht her von einem gutem Geist, sondern von dem leidigen Satana. Wie sie auch fürgebildet wird in den verdrießlichen Unziefer, den Fucus oder Hummeln, welche die gute nuzliche Binlein aus ihren Nästern auszubeißen,

⁴ Nem ismerjük.

sich darein zu setzen und derselben gemachten Honig auffzufressen zu verzehren und zu verderben pflegen.

Für solche Teufelshummeln und Wespen sind auch das erlauseische papistische Thum-Capitel zu achten, daß sie als rechte undankbare Gäst die gute christliche Stadt Caschau um ihr freyes offenes Religionsexercitium bringen, reine evangelische Lehrer ausbeißen, sich in ihre Kirchen einsetzen und was bishero durch Gottes Wort und die heilsame Sacramenta gereinigt ist worden, dasselbig nun hinfüro mit des römischen Rattenkönigs und Antichrists Unflat wieder beschmeißen und besudeln wollen.

Nun Gott siehet solches und ob er es wohl ein Zeit lang zu geschehen verhenget, der seinen Glauben, Gedult und Beständigkeit dardurch zu probirn, dennoch so wachet er zuletzt auf und strafet solche undankbare fucos und Hummels-Gäste uber die Maßen schröcklich, wie solches viel Exempla und Historien der Welt bezeugen. Dieser Gott lebet noch, der kan unversehens einer andern Hornissen winken, die diese erlauseische Hummeln auf die Lenden steche, aussteubere und hinwegjage, daß sie nicht wissen, wo sie bleiben sollen.

Darum wie ich mit den Herrn und ihrer ganzen christlichen Gemein wegen dieses ihres betrübten und leidigen Unfalls ein herzliches treuliches Mitleiden trage, also will die Herrn ich treuherziger Wohlmeinung erinnert und vermahnet haben, daß sie ja diese Hiz der Anfechtung sich nicht wölen bewegen lassen, daß sie von der erkanten und bekanten Warheit des heiligen Evangelii abweichen wolten, sondern an die Sprüch des Herrn Christi gedenken: Wer Vater, Mutter, Haus, Hof lieber hatt denn mich, der ist meiner nicht wert. Item. Was helfe es einem Menschen, wenn er gleich die ganze Welt gewöhne und nehme Schaden an seiner Seelen? Unterdessen sind di Herrn auf rechten Wegen, daß sie diese ihre Beschwerd der römisch-kaiserlichen Majestät etc. ihrem allergnedigsten Herrn und hohen Obrigkeit klagen und alldar als an dem rechten Ort Schutz und Hülf suchen. Es haltens auch ihr viel dafür, es geschehe sehr viel in solchen Sachen, ohne Ihrer Majestät etc. Vorbewuß oder doch zum wenigsten ohne derselben Willen. Wo nun dem also, so wehre zu hoffen, die Herrn wurden gnedigsten Bescheid erlangen, wie ich den nicht allein von Herzen wünschen tue, sondern auch neben andern Christen treulich beten will, Gott wölle ihrer Majestät etc. Herz also lenken und regirn, daß dieselbe ihrer getreuen Untertönen Seufzen, Flehen und Weheklagen allergnedigst erhöere und mit gutem gewehrlichem und erfreuetem Bescheid sie versehe.

Solte aber solches feil schlagen (welches doch der Allmechtige gnedig abwenden wölle), so kan weder ich noch kein einiger evangelischer Prödiger nicht raten, daß Richter und Rat oder die Zechmeister, so unserer Confession verwandt, sich bei einigem papistischen Umgang oder andern solennibus sacris gebrauchen lassen. Denn darmit machen sie sich teilhaftig alles des Greuels und der Abgötterei, so darbei getrieben werden. Von der Tauf der jungen Kinder, dieweil die substantialia baptismi bei den Papisten noch zu finden, desgleichen von der Copulation der Eheleut und Begrebnüs der Toten weiß ich wohl, daß es etliche so hoch nicht fechten und dafür halten, eine solche tyrannidem möge man gedulden, weil mans nicht endern könne, wenn man es nur tue absque abnegatione suae confessionis, und da will ich nach eines jeden Orts und der Zeit Gelegenheit die Gewissen nicht binden, aber ich könnte es nicht tun, die weil ich weiß, das es heiß: Quicquid non, ex fide fit, peccatum est, und hatt die Kirch des alten Testaments beides in Egypten und zu Babel viel ausgestanden und geduldet, das sie nicht gethan hette, wenn sie ihre Freiheit in ihrem Land gehabt hette. Wer aber sich darvon los wirken kan, der tut am sichersten, denn es heißet: Gehet aus von ihr, mein Volk, das ihr nicht teilhaftig werdet ihrer Sünden, auf das ihr nicht empfaht etwas von ihren Plagen etc. Apoc. 18. Dieß habe ich den Herrn kürzlich wieder antworten wöllen. Sie und die ganze Sachen göttlicher Gnaden treulich empfehlende, und bin ihnen ferners zu dienen bereit. Datum, Dresden, den 5. Martii anno 1604.

Der Herrn jederzeit dienstwilliger

Polycarpus Leiser D. m. p.¹

Kivül:

1. *Címzés:* Den ehrnvesten, achbarn, wolgelerten und wohlweisen Herrn N. N. Richtern und Ratsverwandten der königlichen Stadt Caschaw, in obern Kreis Hungern, Abgesandten, jetzo zu Prag, meinen besonders günstigen Herrn und Freunden.

2. *A címzettől származó feljegyzések:* 7. Mart. V. 17. N. Acceptae 23. Martii, Polycarpi Leiseri D.

¹ Drezdai udvari lelkész, a lutheri irányzat egyik előharcosa. +1610-ben Drezdában. L. bővebben: Hauck: Realencyklopädie für protestant. Theologie u. Kirche, Band 11., Leipzig, 1902. 428—29. ll.

20.

1604. március 6. Kassa

*Gróf Belgioioso felsőmagyarországi főkapitány jelentése
Mátyás főherceghez*

A helybeli kamara révén értesült ama parancsáról, amellyel elrendeli annak kivizsgálását, hogy ki bírja az eperjesi, lőcsei és bártfai templomokhoz tartozó birtokokat és jövedelmeket s hogy miként szerezhetőek azok vissza. Nem tudja magyarázatát találni, miért nem bízták őreá ezt az ügyet, mikor tudnivaló, hogy a kamara tisztviselői mind eretneknek s elfogultságukban eltitkolják a valóságot. Ha vehetné a főhercegnek ily értelmű parancsát, nem mulasztja el utána járni, vajjon a templomok ügyében nem történt-e eltitkolás valaki részéről. Ruber ezredes jelentése szerint a Breiner-ezred katonái három mértföldnyire voltak akkor tőle. Meghagyta neki, hogy ha már a befagyott Tiszán való átkelésüket nem akadályozhatta meg, bírja rá őket valamiképen a visszatérésre, vagy legalább addig tartóztassa őket, míg az uralkodó vagy a főherceg parancsa megérkezik.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheiten der Kaschauer Kirche...“ feliratú köteg.

Serenissimo Signore!

Quelli di questa camera mi hanno mostrato una lettera di Vostra Altezza serenissima,¹ nella quale gli comanda, che debbino far inquisitione delli benni et intrate delle chiese di Epperies, Leütschovia e Wartffa, chi le possede et com si potrebbero ricuperare,² a quali dissi, che dovessero compiere et obedire al comandamento di Vostra Altezza, ma non ho potuto immaginarmi la causa, per che Vostra Altezza non si e servita di comandare a me l'istesso, sapendo che tutti questi della camera sono heretici ecette il pressidente³ et che per passione li potrebbero occultare, ciò dico per il desiderio che ho di satisfare all'obligo del servitio di Sua Maestà e Vostra Altezza, con quella fedelità, che devo à humilissimo creato e servitore loro. Però quando Vostra Altezza si compiacerà di comandare cosa competente al suo servitore, con ogni puntualità sara da me messa a effecto, non lasciando però di star avvertito et inquirire, se da alcuno fosse occultato quello, che tocca alle chiese et ne darò parte a Vostra Altezza. Alla quale faccio sapere, che li soldati del regimento del collonello Prainer,⁴ per quanto in questo ponto mi

¹ Kétséggkívül a 25. sz. alatti iratban a 66. l-on említett rendelet, amelyct azonban szövegében nem ismerünk.

² V. ö. 47. l. 3. jegyzettel és a 25. sz. ügyirattal.

³ Az elnök Migazzi Miklós váradi püspök volt, a tanácsosok közül ismeretesek: Orlle Miklós és Kapronczay György.

⁴ Breiner (Preiner) János udv. haditanácsos a század fordulóján csaknem évenként kapott megbízást egy ezred állítására.

avisa il collonello Ruber,⁵ erano distanti da lui tre leghe, al quale ho ordinato già che non li può vietare il passo del Tibisco per esser gelato, che procuri in qualche modo di farli tornar adietro a con raggione o per forza o pure se così potrà intratenerli fino che venga l'espeditioe di Sua Maestà o di Vostra Altezza, alla quale humilmente faccio riverenza.

Di Cassovia a 6 di Marzo 1604.

di Vostra Altezza serenissima

devotissimo servitore

Gio. Giacomo Barbiano Belgioioso

21.

Keltezetlen (1604. március 12. előtt)¹

Kassa, Lócse, Bártfa, Eperjès és Kisszeben felségfolyamodványa Rudolf királyhoz

A II. Lajos király halálát követő forrongások közepette tanúsított hűségükért I. Ferdinánd király nemcsak jelentékeny kiválóságokkal jutalmazta őket, hanem ágostai hitvallásuk szabad gyakorlatát is engedélyezte számukra, amelyben azóta, hogy 1548-ban igazolták annak az ágostai hitvallással egyező voltát, a közelmúltig zavartalanul meg is hagyták. A közelmúltban azonban a kassai templomnak királyi parancsra való elvétele s mindennemű, akár nyilvános, akár magán vallásgyakorlatnak eltiltása által ebben súlyosan megzavartattak. Kérik, hogy tekintettel hűségükre s az eddig élvezett vallásszabadságra, hagyja meg őket továbbra is ágostai hitvallásuk szabad gyakorlatában s a kassaiakra is a templommal kapcsolatban legyen tekintettel. Annak igazolására, hogy semmi közük a különböző szektákhoz, bemutatják az öt városnak 1548-ban I. Ferdinánd királynak, majd utóbb 1560-ban és 1573-ban Verancsics Antal királyi helytartónak bemutatott hitvallását. Hallgassa meg könyörgésüket annál inkább, mert különben az eddigi állapotok megváltoztatásával a városok a legbiztosabb romlásnak néznek elébe, s képtelenek lesznek a megszokott adó viselésére is.

Eredeti: St. A., Ungarn, 145. csomó, február—márciusi köteg 58—59. ll.

Allerdurchleuchtigster, grosmechtigster römischer Kaiser etc. auch zue Hungarn und Böhaimb etc. König etc.

Allergnedigster Herr etc. Eur Kay. Majestät ist gut wissent der elende Zustand des Königreichs Ungarn nach todlichen Abgang des Königs Ludovici secundi etc., wasmaßen dasselbig geteilet und von König Ferdinando hochlöblichster Gedechnus mit viel Mühe, Sorg und Gefahr widerum zur

⁵ Ruber János ezredes, tokaji parancsnok.

¹ A folyamodvány kelte hozzávetőlegesen megállapítható Rudolf királynak a 22. sz. alatt közölt rendelete alapján, amellyel az véleményezés végett Mátyás főhercegnek lön elküldve.

Einigkeit hat müssen gebracht werden, wie auch damals die fünf freien Stett in Ober-Ungern bei Abfall fast des ganzen Lands deroselben höchstgedachten kön. Maiestät ihre alte Treu, Beständigkeit und Gehorsam vielfeltig mit ihrer grossen Gefahr und Schaden erzeugt und bewisen, welches höchstgedachter König Ferdinandus hernacher dieselben Stet dermaßen genießen lassen, das er sie nit allein mit schonen Privilegien gezeitet und begnadet, ob denselben vleisig und vätterlich gehalten, sondern auch Ihnen vornehmlich ihr liberum exercitium religionis Augustanae confessionis allergnedigst vergönnet und zuegelassen. Und obwohl hernacher bei mehrhöchstgedachter Kay. und Kön. Majestät durch etliche Mißgönner diese Städt etwas zu mild angegeben, als solten sie von der Augspurgerischen Confession gewichen und dem Calvinischen Schwermergeist beigefallen sein, so haben doch dieselbig balt hernach, als sie durch diemütigst Suppliciren neben schriftlicher Überreichung der Stett Confession und Religion anno etc. 48 beschehen grundlicher berichtet worden, gemelte fünf freie Städt wie vorhin also auch fort an die Zeit Ihrer Regirung in libero exercitio religionis confessionis Augustanae allergnedigst gelassen,² welchem Exempl nach sich auch volgens Kaiser Maximilianus seeligster und hochmildister Gedechnus wie dann auch Euer Kay. Majestät

² Az emlékirat itt a „confessio pentapolitana“-ra utal. A felsőmagyarországi öt sz. kir. város (Kassa, Lőcse, Bártfa, Eperjes, Kiszében) e néven ismert hitvallása az 1548. évi 11. törvénycikknek köszöni létrejövetelét. E törvénycikk u. i. az anabaptisták és sacramentariusok (helvét hitvallásúak) kiűzését rendelte el s annak végrehajtására királyi biztosok küldettek ki, hogy vizsgálják meg az egyházak hitéletét s a netán előforduló anabaptistákat és sacramentariusokat kiűzzék. Nehogy e vizsgálat során az ágostai hitvalláson alapuló hitelveik tévtanoknak bélyegeztessenek s vallásgyakorlatuk netán csorbát szenvedjen, az öt város elhatározta, hogy hitvallását írásba foglalja. Így jött létre Stöckel Lénárt fogalmazásában az öt város hitvallása. A királyi biztosok — Dudich Ágost váci püspök és Sibrik Gergely tanácsos — nem találtak semmi kivetni valót a bemutatott hitvallásban, az utóbb 1560-ban Verancsics Antal egri püspök és Oláh Miklós esztergomi érsek, majd 1573-ban Verancsics Antal mint esztergomi érsek által jóváhagyólag tudomásul vétették, sőt állítólag még 1558-ban Ferdinánd királynak is be lön mutatva (Bruckner Győző: A reformáció és ellenreformáció története a Szepességben, I. köt. Bpest, 1922., 110. s köv. ll. — A hitvallás megjelent három nyelven Kassán 1613-ban és Ribini J. Memorabilia eccl. A. C. in regno Hung., Posonii 1787. 79—86. l.; tartalma ismertette Bruckner id műve 114. l. 14. jegyzetében; egy ez alkalommal — 1604-ben — felterjesztett példánya a folyamodás mellékleteként a St. A.-ban is található.). E tényekre, főként azonban az országgyűlési végzésben gyökeredző hatáskörrel felruházott biztosok részéről történt tudomásvételre jogosan hivatkozhattak az említett városok evangélikusai, mint szabad vallásgyakorlatuk törvényes jogalapjára. (V. ö. alább a katolikus magyar tanácsosok érvelését a 69., 70. l-on.)

die ganze Zeit Ihrer Regirung bishero gehalten und gedachten fünf Steden samt deroselben Einwohner bei dem exercitio Augspurgerischer Confession, wie dieselbig anno etc. 30 dem grosmechtigsten Kaiser und König Carolo quinto von des heil. Röm. Reichs Ständen eingereicht und übergeben worden, unverhindert allergnedigist erhalten. Weil es sich aber kurzverschinnen begeben, das obgedachte fünf freie Stet einesteils albereit in solchem ihrem exercitio religionis Augspurgerischer Confession durch Eure kay. Maiestät ernste mandata neben dem eußerlichen Gewalt gar unverhofft, unversehens und plözlichen seind verhindert worden mit Entnehmung der Kirchen zu Caschau (darzu sie doch von vielen und langen Jaren, ja ab ipsa fundatione das ius patronatus und possessionis ordentlicherweis haben, welche sie auch nun zum driten mal in wehrender Augspurgerischer Confession nach so vil Brunstschaden restauriret und in Bauen erhalten) mit Einstellung aller Kirchen-Ceremonien, Taufen, Grabbegengnussen, auch privat Singen und Lesen,³ anderteils aber gleicher Gestalt betrauet worden, ist nit auszusprechen, wie uber die Massen hoch sie bestürzet worden, können auch nit anderst gedenken (ob sie Inen wol durchaus keiner Untreu, Ungehorsam oder sonsten ichtes Verlöbliches bewußt) als das sie müssen bei Euer kaiserlichen Majestät ihrem allergnedigisten Herrn aufs Höchste angegeben und also in die gröste Ungnad derselbigen geraten sein, den ja in höchster Wahrheit sie fast in keinem andern Ort nit angriffen hatten können, da es inen schmerzlicher gewesen, als eben an disem. Derohalben den aus hochtringender und unvermeidenlichster Not, gleich denjenigen, so tödlichen verwundet sich zu krümen, zu winden und wenden, allerlei Mitl, Weis und Weg vorzunehmen, alle Hülf und Rat zu suchen, ehe sie in die euserste Gefahr, Unheil und Verzweiflung geraten, nit underlassen, wir auch anderst nit tun können, dann zu Euer kay. Maiestät unserm allergnedigisten Herrn zuflihen, deroselben ein diemütigisten Fusfahl zutun undertenigst und gehorsamst aus hoch und eüerst betrübten Herzen um Gottes seiner Barmherzigkeit und des jüngsten Gerichts willen bittend und flehend, Eür kay. Maiestät wollen aus angeborner kaiserlichen gegen uns bis dato noch allezeit vielfeltigist erwisener Güte und Sanftmut ein gnediges Aug und Herz auf uns wiewol Arme und Hochbetrangte, doch jederzeit Getreue wie bis anhero also auch ferner haben und wenden und in disem auch unserer iederzeit Euer kaiserl. Maiestät und dem hochlöblichen Haus von Österreich

³ V. ö. 38. I. 12. jegyzettel és a 14., 15. szám alatti iratokkal.

geleistens Gehorsams, Treu und Bestendigkeit, neben der sonderlichen derzeit ausgestandenen Trübseeligkeit, Elendes, Entschöpfung aller Güter, Kummer und Not, lassen genießen und wie wir und unsere Vorfahren under dem gnedigsten Schuz Euer kaiserl. Majestät hochlößlichster Gedechtnus Herrn Vatern und Anherrn Maximiliani und Ferdinandi, auch deroselbsten bis anhero in das 32. Jar ihrer höchlößlichsten Regirung bei unserer Religionsubung Augspurgischer Confession unverhinderlich gewesen und erhalten worden, also auch hinfuro allergnedigist erhalten und verbleiben lassen, sowol die Statt Caschau wegen der benumbner Pfarckirchen allergnedigist bedenken. Und damit Euer kaiserl. Majestät allergnedigist sehen mügen, daß wir uns durchaus von der Arianischen Nestorianischen, Calvinischen und Widertaufferischen Schwermer Geistern abscheiden und in dem wenigsten mit denselbigem einige Gemeinschaften oder Correspondenz halten, haben wir nit umgehen können unser Confessions Artickl, wie dieselben Kaiser Ferdinando hochlößlichster Gedechtnus anno 48 und hernach der Locumtenenti in Ungaria, reverendissimo domino Antonio Verantio anno 60⁴ und 73 eingereicht worden, einzureichen und zu ubergeben,⁵ wie vormals also auch noch um Gottes seiner Barmherzigkeit und des jungsten Gerichts willen, aufs allerunderthenigist, diemütigist und sehnlichst bittend und flehend, Euer kay. Majestät geruhen Ihre gefaste Ungnad gegen uns fallen, entgegen ein gnediges Aug und Herz zuwenden und wie bishero also auch hinfuro bei unser Religionsubung in beiliegenden Artickeln verfast, sowoln in unsern uralten Privilegien und Freiheiten allergnedigist erhalten und verbleiben zu lassen, mit sonderlicher Erwegung, das aus vorstehender, angefangner, unverhoffter Verneuerung in Grund und Wahrheit gewislich anderst nichts, den endliche Verwüstung diser Stet, höchste Armut und eußerst Unvermögen zur gewöhnlichen Contribution neben andern Unheil mehr entspringen würden, welches dann wir als Euer kaiserl. Majestät allzeit Getreue anzuteuten schuldigist Gehorsams deroselben und dem ganzen Land zum Besten nicht Umgang haben nehmen können. Wir verpflichten und verbinden uns sonsten gegen Euer kaiserl. Majestät und dem ganzen hochlößlichen Haus von Österreich neben unserm andechtigen und inbrünstigen Gebet gegen Gott wegen Eur kaiserl. Majestät langwiriger Gesundheit, Wolfart und glücklicher Regirung mit gewönli-

⁴ 1560-ban Oláh Miklós esztergomi érsek volt a helytartó. V. ö. az 56. l. 1. jegyzetében foglaltakkal.

⁵ A hitvallás e mellékelt példányá a folyamodvány mellett fekszik.

chem Gehorsam, Lieb, Treu, ja mit Darsezung Leibes, Guts- und Bluts in Allerundenigkeit aufs gehorsamst iederzeit zu verschulden. Seind also von Eur kaiserl. Majestät mit flehentlichen herzlichen Begehren gewünschter Antwort und gnedigisten Beschaid's gehorsamst gewertig.

Deroselben kaiserl. und königl. Majestät

allzeit getreue gehorsame Untertanen
N. Richter, Rat samt der ganzen Burgerschaft der fünf freien Stett obern Crais- Ungern: Caschau, Leutsch, Bartpfelt, Epperies und Zeben etc.

Kivül:

I. Felzet: An die Röm. Kay. auch zu Hungarn und Böhaim etc. Kün. Majestät etc. Unterteniges Suppliciren N. Richter und Rat samt der ganzen Burgerschaft der funf freien Stet in Ober- Ungern Caschau, Leutsch, Bartpfelt, Epperies und Zeben etc.

II. Elintézés során tett feljegyzések. Domino locumtenenti et consilio Hungarico catholico pro voto et opinione, quid dictis civitatibus, maxime vero civibus Cassoviensibus per suam Maiestatem Caesaream et Regiam respondendum sit, includatur.⁶

22.

1604. március 12. Prága

Rudolf király rendelete Mátyás főherceghez

Közli vele a kassaiaknak s a többi felsőmagyarországi városnak a vallás ügyében előterjesztett kérvényét s meghagyja, kérje ki ez ügyben előbb Szuhay István egri püspök, azután a többi püspök s a katolikus vallású magyar tanácsosok véleményét és azokat a saját javaslatával együtt terjessze fel.

Eredeti: St. A., Ungarn, 145. csomó, február—márciusi köteg, 60—60a. ll.

⁶ Rudolf király az öt város folyamodványát 1604. márc. 12-iki rendeletével (l. 22. sz. alatt) küldte meg Mátyás főhercegnek azzal, hogy az elintézés módjára nézve kérje ki Szuhay István s a többi katolikus tanácsosok véleményét s utóbbit saját javaslata kíséretében terjessze fel. A kath. magyar tanácsosok véleményét hethesi Pete Márton kir. helytartó 1604. május 16-án terjesztette Mátyás főherceg elé (l. 27. sz. alatt). Mátyás főherceg javaslatát nem ismerjük, de nem valószínű, hogy eltért volna a magyar tanácsosokétól. Végleges, írásban adott legfelsőbb elhatározást a kassaiak nem is kaptak. Az országgyűlés befejezése után nagy sokára, június elején azzal a szóbeli válasszal bocsátattak el küldötteik, hogy a vallás ügyében további intézkedésig a legutóbbi országgyűlés végzéséhez — a hirhedt XXII. articulushoz — tartásuk magukat. E tudvalevőleg a törvénykönyvbe utólagosan, a kancellárián beleiktatott végzés a protestánsok semmiféle vallási sérelméről

Rudolphus secundus Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex etc.

Serenissime Princeps frater noster charissime, salutem ac fraterni amoris continuum incrementum. Venerunt ad nos in causa religionis supplicatum nuncii civitatis nostrae Cassoviensis, attractis etiam ad se aliis civitatibus nostris regibus in superiori Hungaria habitis, prout Dilectio Vestra ex adiuncta illorum supplicatione eique annexis caeteris scriptis uberius intelliget. Et quia super hoc negotio propter certas rationes sub hisce praesertim comitiis Hungaricis nos tam subito resolvere illisque respondere non possumus, ideo a Dilectione Vestra fraterne petimus, ut primo quidem fidelem nostrum reverendum Stephanum Szuhay episcopum Agriensem etc. superinde audire, deinde vero hoc ipsum negotium cum caeteris quoque episcopis et consiliariis nostris Hungaris catholicis communicare et consultare et quid postmodum dictis civibus Cassoviensibus per nos respondendum sit, penes eorum vota suam quoque opinionem et sententiam pro commodiore nostra resolutione nobis Dilectio Vestra non gravatim perscribere velit.¹ Quam de caetero foelicissime valere cupimus. Datum in arce nostra regia Pragensi, duodecima die mensis Martii, anno domini millesimo sexcentesimo quarto.

Eiusdem Dilectionis Vestrae

bonus frater

Rudolphus m. p.
Himmelreich m. p.

Kivül:

I. Cimzés: Serenissimo principi Matthiae archiduci Austriae, duci Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, comiti Tyrolis et Goritiae etc. fratri nostro charissimo.

II. Az elintézés során tett feljegyzések: 1. Sacra caesarea Maiestas petit votum et opinionem, quid Cassoviensibus respondendum sit in causa religionis.

2. Asservetur donec opinio dominorum consiliorum Hungarorum advenerit.

nem vett tudomást s azoknak országgyűlésen való tárgyalását, a katólikus vallás védelmére korábban hozott törvények egyidejű megerősítése mellett, a jövőre nézve eltiltotta. (L. Rudolf király 1604. júl. 12-iki rendeletét Mátyás főherceghez 28. sz. alatt; a XXII. articulusra vonatkozólag pedig Károlyi Árpád: Néhány tört. tanulmány, Bp. 1930. 154. s köv. l.) A kassai küldöttség visszatérésének időpontjára nézve l. Belgioioso 1604. júl. 8-i jelentését 27. sz. alatt.)

¹ L. 61. l. 6. jegyzet.

23.

1604. március 13. Kassa

*Gróf Belgioioso felsőmagyarországi főkapitány felterjesztése
Mátyás főherceghez*

A vallás ügye a városban szépen halad előre s hiszi, hogy a helyzet hova-tovább javulni fog; nemcsak a városbeliek, hanem a szomszédos urak közül is némelyek kérték magyar jezsuita kiküldését, ki őket a katolikus vallás tanításaival megismertetné. Vár egy német hit-szónokot is; sokan kívánták s ezek — reméli — rövidesen megtérnek. Ha nem bizakodnának abban, hogy a bíró kívánságaiknak megfelelő végzést eszközöl ki az udvarnál, már számosan más elhatározásra jutottak volna. Az egri káptalan kérte a paplak és az iskola átengedését. Azt felelte nekik, hogy a főherceg parancsa értelmében csak a templom volt nekik átadandó, s hogy tudomása szerint a főherceg nem óhajtja, hogy a városiakat jogaiktól megfosszák. A sziléziai adó még nem érkezett meg. Kéri, hajtassa végre a főherceg ez irányú rendelkezéseit, hogy a katonák zsoldját kifizethesse s a fegyelmetlenségnek elejét vehesse.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheiten der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Serenissimo Signore!

Non posso lasciare per satisfatione dell'obbligo mio di far saper con ogni humilta a Vostra Altezza, come le cose della vera religione in questa città vano augumentando et ho fede in Dio, che ogni giorno più s'anderano avanzado, per che non solo nella città, mà alcuni baroni qui vicini hano mandato a chiamare un padre Gesuita predicatore Ongaro,¹ per tratar con lui per desinganarsi (!) et instruirsi nella fede Romana catolica. Sto anco aspetando, che arrivi qui un predicatore Allemano,² per che viene desiderato da molti, li quali vo pensando, che presto si ridurano alla vera strada. Et se molti della città non aspetassero, che il giudice, che hora é costi, fosse secondo le sue e loro dimande dispacciato da Vostra Maestà, già credo havebbero fatta altra rissolutione.

Li capitolari d'Agria m'hano richiesto, che li concedi la casa della parochia et scole. Io li ho risposo, che l'ordine che haveva da Vostra Altezza era di consígnarli solo la chiesa, in consideratione, che loro non ponno star in Agria et che credo che Vostra Altezza non vorrà, che si levino a questi cittadini li privilegii di suoi anti passati.

Il denaro di Slesia non é ancor arrivato et per ciò non si può dar alcuna satisfatione a questa soldatesca. Supplico Vostra Altezza humilmente di comandare, che sia esequito, quanto ha comandato, acciò che si possi rimediare alla ne-

¹ V. ö. a 37. l. 10. jegyzetében mondottakkal.

² L. még erre vonatkozólag Breiner Jánosnak 24. sz. alatti levelét.

cessità de soldati et evitare li desordeni che soprastano, con ciò humilmente a Vostra Altezza serenissima faccio riverenza e da nostro Signore li prego somma gloria.

Di Cassovia a 13 di marzo 1604.

di Vostra Altezza serenissima

devotissimo servitore

Gio. Giacomo Barbiano Belgioioso.

24.

1604. április 2. Kassa

Breiner János Mátyás főherceghez

Hallotta, hogy egy németajkú pátert, éppen az ő gyóntatóját, már ki is rendeltek volna hitszónoknak Kassára, de azután ismét visszatartották. Kéri, vesse közbe tekintélyét, hogy az udvarnál eljáró városbíró semmi olyasmit ki ne eszközölhessen, ami a jezsuitákat megkezdett munkájukban akadályozhatná, vagy hogy éppen visszarendelnék őket, — mely vonatkozásban némelyek az ottani káptalan kanonokjaira is gyanakodnak, — hanem ellenkezőleg a hitszónok ismét kirendeltessék.

Eredeti: St. A., Ungarn, 145. csomó, április—májusi köteg, 5—6. ll.

Durchleichtigster Erzhörzog, genedigister Fürst und Herr etc. Die Ursach warum ich mich unterste Eure fürstl. Durchlaucht mit disem Schreiben zu behölligen, ist so notwendig und guet, das ich hoffe, dieselb werden es vill meher mit Genaden als anderst von mier aufnehmen. Weil dann ich die kurze Zeit, so ich hie bin shbieren hab kinen, das zu wider Erhöhung der catolischen Religion ein deutscher Prödiger großer Nuz shaffete, also auch ein Shuel die Jugend zu lernen und unterweisen seher heilsam were und solliches zu verrichten nit wol durch andere als durch die Patres von der Societet Jesu verbössert kan werden und meines Wissens schon ein Prödiger, so mein Peichtvater ist, herein verordnet und wider aufgehalten ist worden, hat mich mein eigenes Gewissen, darneben aber auch der heig Veld-Obrist und zwen Patres aus der Societet verursacht, dise Bit an Euer fürstl. Durchlaucht gelangen zu lassen, das dieselb genedigest ir furstliche Autoritet interponieren wolten, damit nit nach des hieigen Statrichters Begeren so zu Prag derhalben anhölt, die hieigen Patres in diesem Werk verhindert, ia gar vorshaffen sollen werden, wie man dan einesteils Canonici des hieigen Capitl auch in gleichem Verdacht will haben, sondern das der Prödiger wider herein verordnet und ob

inen Hand gehalten werde.¹ Hieran bezeigen Eur fürstl. Durchlaucht ein christlichs und Gott angenehmes Werk und mier, auch vil Andern die soliches vom Herzen wünschen und begeren, ein fürstliche hohe Genad, wiert auch ob Gott will Eurer fürstl. Durchlaucht zu Aufnemung friedlicher und ewiger Wallvart ershbrieslich und nuzlich sein. Will mich also in dero fürstlichen Hulden und Genaden hiemit in undertenigen Gehorsum aufs diemuetigist untergeben und bevehlen.

Datum Cassä, den 2. April anno 1604

Euer fürstl. Durchlaucht zu allen Zeiten
untertenigist- und gehorsumister etc.
Hanns Breiner m. p.²

Felzet: Dem durchleuchtigisten hochgebornen Fürsten und Herrn, Herrn Mathia Erzherzogen zu Osterreich, Herzogen zu Burgund, Steyer, Kärnten, Crain und Wirtenberg, Grafen zu Habsburg, Tirol und Görz etc. meinem genedigisten Fürsten und Herrn.

25.

1604. április 19. Bécs.

Mátyás főherceg felterjesztése Rudolf királyhoz

Hivatkozással február 10-ről kelt rendeletére felterjeszti a szepesi kamara jelentését, amely szerint: a kassai templom felszerelését s kincseit a főparancsnok az egri káptalannak adta át; a kamara véleménye szerint ezek, a legszükségesebb felszerelés kivételével megőrzés végett a királynak vagy a kamarának volnának átadandók; a templomra vonatkozó alapító- s egyéb okleveleket, — a ládák kulcsai az országgyűlésen s Prágában távollevő bíró s vezető tanácsstagok kezén lévén — nem tudták megtekinteni; a többi városnál (Lőcse, Eperjes, Bártfa) a vizsgálat ezideig nem volt végrehajtható, de a legrövidebb időn belül végrehajjták.

Eredeti: HK. A., Ungarn, 14422 csomó (1604. április—május) az irat kelte alatt.

Allerdurchleuchtigster, großmächtigster Kaiser!

Euer kaiserl. Majestät etc. sein mein gehorsam willig Dienst jeder Zeit wolberait. Gnedigister geliebter Herr und Brueder. Was Euer kaiserliche Majestät vermüg derselben von zehenden Februarii negsthin an mich getanen gnedigis-

¹ Ez ügyre nézve nincsenek közelebbi értesüléseink.

² Breiner János udv. haditanácsos, aki ez években ismételtén egy ezred állítására vonatkozó megbizással rendelkezik (Kr. A. Bestallungen No. 680.); a Breiner ezred ez időben csaknem évenként szerepel a magyarországi hadszíntéren.

ten Schreiben¹ von wegen Inventier und beisamen Behaltung deren bei der Kirchen zu Caschau gewesten Zier, Schatz und Clenodien, Ersehung der alten Stiftungsbrief und Erkundigung der Einkomben, desgleichen auch wegen Nachfragung der andern Kirchen Beschaffenheit zu Leutsch, Eperies und Bartfeld bei der Zipserischen Camer zuverfüegen gnedigist begert, das hab ich ier der Camer in ainem und anderm also anbevolhen.²

Was nun dieselb darauf geantwort und vermeldt,³ das ist hiebei und kurzlich sovill daraus zubefinden: demnach Euer Majestät Veldobristen daselbst angeregte Clainodien und Kirchenornat dem Capitl zu Erlau angehendigt, das ier, der Camer Erachtens dieselben, weil si nit dem Capitl zuegehörig, sondern von den Alten zur Pfarckirchen zu Caschau verschafft und gestiftet, den Capitularen nit, allerdings vorab die cöstlichisten Sachen, sondern allein dasjenig, was si zum täglichen Gottsdienst bedörfen, gefolgt, das ander aber sicherlich und damit es in Euer Maiestät oder der Camer Standen sei, verwahrt und aufgehobt werden möchte.

Wegen Herausgebung der Stiftbrief und dergleichen,⁴ hette die Camer mit denen von Caschau gehandelt, die sich aber mit dem endschuldigt, das si abwesend des Richters⁵ und der füernemsten des Rats, so tails zu Prag, tails zu Prespurg aufm Landtag gewesen, zu denen Truchen, darin berüerte Brief verwahrt, nit komen künden. Zu deren Widerkunft aber wolte die Camer weiter bei inen anhalten.

Die Inquisition bei den andern Stetten habe bisher füeglich nit angestellt werden kunnen. Es solle aber nachmals mit ehistem beschehen. Welches Euer Majestät ich inmitls auf oberüertes derselben Schreiben gehorsam brüederlich unangefüegt nit lasen wöllen. Die haben darüber sonderlich der Kirchen-Kleinodien halber, ob dieselben alle dem erlaischen Capitl zu lassen, oder sonsten zuverwahrn, die ver-

¹ Szövegében nem ismerjük.

² Szövegében nem ismerjük. 1604. március 6-án azonban már leérkezett volt a szepesi kamarához (l. 20. sz. irat, 56. l.).

³ 1604. március 14-ről kelt; Károlyi Árpád (Néhány történelmi tanulmány 178. l. 2. jegyzet) idézi a Hk. A.-ban örzött példányát, melynek a főherceg jelen jelentése mellett kellene feküdnie; ezidő szerint azonban ott nem található, lappang.

⁴ V. ö. a 17. és 27. számmal.

⁵ Bocatius János bíró, ki közvetlenül a templomfoglalás s Belgioiosonak a vallásgyakorlatot betiltó rendelkezései után, január 13-ika körül felutazott Bécsbe és Prágába a városnak orvoslást kereső küldöttségével (45. l. 6. jegyzet.), s az országgyűlésen is szorgalmazója volt ügyüknek, csak június elején került haza küldetéséből (27 sz.).

⁶ L. 41. l. 3. jegyzet.

ner Notturfft gneidigist zu bedenken und zu verordnen. Der ich mich benebens zu kaiserlichen Gnaden und brüederlichen Hulden gehorsames Vleiß bevelhen tue. Geben zu Wien den neunzehenden Aprilis anno sechtzehenhundert vier

Euer römischen kaiserlichen Majestät

gehorsamer Bruder

Matthias m. p.

Ernst zu Egkh m. p.⁷

Wolff Fuert m. p.⁸

Kivül:

Címzés: Der römisch. kaiserl. auch zu Hungern und Behaim künigl. Majestät meinem gnedigisten geliebten Herrn und Brueder, zu Handen dero Hofcamer. — Prag.

Az elintézés során tett feljegyzés: Bis sich das oberhungarische Wesen stilt, aufzuheben. 10. Jan. 1605.

26.

1604. május 16. Pozsony.

Hethesi Pethe Márton kalocsai érsek, királyi helytartó felterjesztése Mátyás főherceghez

Előterjeszti a magyar tanács katolikus tagjainak véleményét az öt felsőmagyarországi városnak a vallásgyakorlat ügyében benyújtott felségfolyamodványáról. Nem felel meg a valóságnak, hogy az ágostai hitvallás akár Ferdinánd király, akár utódai alatt királyi megerősítést nyert volna, erre vonatkozólag nincs az országnak törvényes végzése. Alaptalanul s a királyi jogok sérelmével igényli a város a kassai templom kegyuraságát. Az uralkodó királyi s apostoli mivoltánál fogva kegyura az ország valamennyi egyházának, s mivel a kassai templom kegyuraságát senkinek el nem adományozta, az a királyt illeti, míg a város a püspöki megerősítés feltételéhez kötötte csak a papválasztás jogát gyakorolja. Nem felel meg a valóságnak, hogy templomukat elvették volna, csak a régi orthodox vallást hozták vissza, amelyre átérténi s a templomot használni, mindenkinek szabadságában áll. Helyes, hogy szertartásaikat eltiltották, annál is inkább, mert az elmúlt esztendőben ismételt parancsok ellenére sem engedték meg, hogy a templomban az anyakirálynő elhunytá alkalmából katolikus istentisztelet tartsanak. Hasztalan panaszolják, hogy a katolikus vallás miatt az iparosok a várost elhagyják, élnek ezek katolikus városokban is és

⁷ Eck Ernő udv. kamarai tanácsos, ki az udvari kamarának a Mátyás főherceg mellett Bécsben visszahagyott részénél, az ú. n. Hinterlassene Hofkammernél működött. Khlesl bíbornok egy Ferreri nunciushoz intézett levelében igen kedves, derék embernek, az udvar hűségese szolgálójának s jó katolikusnak jellemzi (Arnold Oskar Meyer: Nuntiattriberichte aus Deutschland, 17. Jh., Die Prager Nuntiattriberichte des G. St. Ferreri und die Wiener Nuntiattriberichte der Giac. Serra 1603—1606. Berlin, 1913. 809. l.).

⁸ Udv. kamarai tanácsos, előzőleg alsóausztriai vicedom.

ha pillanatnyilag valóban csökkent volna a számuk, ez a háborúval van összefüggésben, t. i. ráunva piszkos mesterségükre, beállnak katonának. Nem helytálló ama érvelésük, hogy a templomnak, mint benszülőttek, ők a jogos tulajdonosai, míg a káptalaniak csak beköltözöttek. Ez állhat a polgári házakra nézve, hol a káptalaniak inquilinusoknak tekinthetők, de nem a templomra vonatkoztatva. Túlás, ha azt mondják, hogy ők az eretnekek különböző szektáitól távol állanak, mert tudvalevő, hogy a magyarok túlnyomó része kálvinista, mások pedig egyéb hamis dogmáknak hódolnak. Hogy a három ízben leégett templomot kijavították, ezzel, ha egyszer használták, tartoztak s az egyház, kivált a dominikánus rendház bőséges javaiból könnyen megtehetették. Hogy nekik az egyik vagy másik kápolnát visszaadják s istentiszteleteik tartását, vagy egy új templom építését megengedjék, ezt nem tartják tanácsosnak, mert ha csak valamelyes engedményt is tesznek nekik s a tett rendelkezéseken változtatnak, a katolikus vallás előbbrevitele megbukott, s a gazdagságukban dőlőfős szakadár polgárok és példájukon indulva mások is még engedetlenebbek lesznek az uralkodóval és az egyházi renddel szemben. A megkezdett művet folytatni kell; a város falain belül és kívül csak a katolikus vallás gyakorlata engedtessek meg; a városi tanácsba, úgy itt mint más városokban is, katolikusok választandók, ha ugyan ilyenek találhatók; a vagyonos elem s az iparosok elköltöztetésétől nem kell tartani; a helyőrség a főkapitány felterjesztései értelmében megerősítendő. Ha a folyamodók ebbe nem nyugodnának bele, a király a város nyolc előkelő polgárát idézze Pozsonyba, Bécsbe vagy Prágába s tartsa fogva őket mindaddig, míg föltétlen engedelmességet nem fogadnak. A megidézendők közt többek közt névszerint megjelöli Bocatius Jánost, a város biráját s leglelkesebb hívét, Herczeg Istvánt, mint akik otthon a népet s a közel-múlt országgyűlésen a rendeket is zavargásokra s zajos jelenetekre tüzelték.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, a „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” c. iratkötetben.

Serenissime Princeps et Domine Domine Clementissime!

Orationum et humilium servitiorum meorum in gratiam Serenitatis Vestrae humillimam commendationem.

Cassoviensis reliquarumque civitatum liberarum partium regni superiorum in causa religionis sacrae caesareae regiaeque Maiestati, domino nostro clementissimo porrectas supplicationes¹ ex mandato Serenitatis Vestrae cum catholicis dominis consiliariis, reverendissimis Agriensi,² electo Transilvaniensi³ et Varadiensi⁴ praelatis in maturam sumentes deliberationem haec pro nostrí ingenii capacitate rescribenda videbantur. Reverendissimus vero dominus cancellarius,⁵ comes Thomas Erdeody⁶ et Sigismundus Forgach⁷ per literas meas requisiti idem sentiunt, coeteri⁸ nondum sua vota dederunt.

¹ L. 21. szám alatt.

² Szuhay István, l. még 20. l. 8. jegyzet.

³ Napragyi Demeter 1596—1606.

⁴ Migazzi Miklós, l. 31. l. 4. jegyzet.

⁵ Forgách Ferenc nyitrai püspök, l. 34. l. 1. jegyzet.

⁶ Erdődy Péter horvát bán fia, *1558, †1624; a török elleni harcok-

Quinque inprimis civitates (si tamen aliae quatuor civitates ita consentiunt, qua de re interrogandae essent) ordinantur supplicem libellum a factionibus et calamitatibus tempore Ludovici secundi regis Hungariae exortis multisque curis, laboribus et difficultatibus per dominum imperatorem Ferdinandum, avum Vestrarum Maiestatum sanctae memoriae charissimum ad unitatem et tranquillitatem regnum esse reductum, in quo sua constantia, obedientia et fidelitate multum se commodasse, exindeque privilegiis eximiis quinque praetactas civitates fuisse ornatas, exercitium vero Augustanae confessionis non solum sibi permissum, verum in eo per praelibatam Suam Maiestatem caesaream tutatas quoque fuisse, liberalius qua par est proponunt. Quo loco et alibi per tumultum vulgi non leviter suspicari licet latentes minas eos texere, prout et solent facere ac minari, authores seditionum illius quoque temporis, quo Johannes interrex ad Turcarum opem implorandam confugerat, existentes; tunc enim in Hungaria iam praecesserant haeretici etiam publico decreto condemnati. Ad hanc regni perturbationem sopiendam, penitusque eliminandam piissimus princeps praelibatus Ferdinandus omnes ingenii, industriae, viriumque nervos intendit, quo tamen in discrimine, regni quoque conservatione alios multo ferventiores Suae Maiestatis fideles praelatos, barones aliosque viros catholicos augustissimae domui Austriacae addictos fuisse, ipsas vero civitates exorbitasse, notum est. Sed esto, pro fidelitate et constantia exhibita gratiam mereantur, quae maior compensatio beneficii dari potest, quam quod

nak korának többi neves magyar kapitánya mellett egyik legvitézkedőbb részese; ismételtén a horvát báni méltóság viselője, utóbb tárnokmester; 1609-ben Forgách Zsigmonddal a nádori méltóságra jelölve.

⁷ *1565, †1621; 1599-től magy. kir. tanácsos; 1606—1618 országbíró, 1618—21 nádor. Protestánsnak született s míg öccse Ferenc, a későbbi primás mar kora ifjúságában katolizált, ő csak meglelt férfi korában, 1603-ban tért át a katolikus hitre; áttérését hethesi Pethe Márton kalocsai érsek fáradozásának tulajdonítják. Politikai és katonai pályafutására I. különösen a Magyar Ország. Emlékek XI. kötetének a korponai országgyűlés történetéről szóló fejezetét és Angyal Dávid: Magyarország története II. Mátyástól III. Ferdinándig (Milleniumi történet, VI. köt.) korabeli fejezeteit. Szekfü Gyula: Bethlen Gábor. Budapest 1929.

⁸ A magyar tanácsnak Károlyi Árpád által (Illésházy István hűtlenségi pere, Budapest, 1883. 48. l.) közölt 1601. évi névsora után igazodva, az említettekén kívül ez időben még a következők voltak a tanács katolikus tagjai: Ujlaky Lajos veszpremi, Radosich Péter váci, Zalatnoky György pécsi, Verancsics Faust csanádi, Bartalich Simon zágrábi, Draskovich Mátyás tinini püspökök, Draskovich János horvát bán és Istvánffy Miklós nádori helytartó; protestáns tagja ekkor a tanácsnak — Zrinyi György és Nádasdy Ferenc halála után — már csak egy volt: Thurzó György.

Sua Maiestas ab errore noxio perditioneque animarum ad viam salutis gremiumque ecclesiae eos reducere satagat. Manifestam ergo tam zeloso assertorique catholicae religionis eximio, imperatori Ferdinando (cui suam confessionem anno 1548 se obtulisse consensumque obtinuisse asserunt) inurunt iniuriam, quod in haeresi, exercitioque Augustanae confessionis dictas civitates defensas fuisse iactitant, quod nullus mortalium sibi persuadebit. Nec privilegia civitatum aliud continent, quam catholicae religionis cultum, in qua tunc fuerunt, quando propter fidelitatem ex catholica fide profectam privilegiis exornari meruerunt. Imo ut facilius in supplicantes haec faba recudatur, constat ex publico regni decreto praefatam caesaream et regiam Maiestatem in frequenti dominorum praelatorum, baronum, caeterorumque universorum statuum et ordinum conventu, nunciis quoque harum civitatum haud dubie praesentibus, hic Posonii profesto beati Lucae evangelistae personaliter existentem plane contrarium statuisset et communi regnicolarum voto Lutheranismum proscripsisset, ut ex articulis sub litera A. comprehensis,⁹ ut plurimi alii omittantur, patet.¹⁰

Quod si tamen augustissimus Maximilianus et per consequens moderna caesarea atque regia Maiestas, domini nostri clementissimi, propter iniuriam temporis diuturnam episcopatus Agriensis vacantiam magnamque sacerdotum inopiam ad haec tempora pertulerunt, id dissimilatum et prorogatum potius quam permissum fuit.

Iam vero praelibata Sua Maiestas pio id revolvens animo animadvertit gloriam Dei in eo versari, ut unica vera catholica fide Deus colatur, ideo non minus in salutem animarum quam defensionem suorum fidelium intenta praesentemque nacta occasionem, desiderio Christianae suae pietatis memorabili hoc laudatissimoque exemplo satisfaciendum benigne existimavit. Unde immerito ac ignominiose obiiciunt confessioni Augustanae, domino Carolo quondam imperatori oblatae quidem, sed nunquam confirmatae Suas Maiestates, orthodoxae religionis propugnatores, assensum permissionemque dedisse, quia nulla super eo constitutio regni extat.

Perperam etiam contra regiam auctoritatem et in praedictum Suae Maiestatis ius patronatum legitimamque possessionem templi Cassoviensis sibi usurpare nituntur. Sua etenim Maiestas caesarea tanquam rex et apostolus noster clementissimus omnium in regno ecclesiarum, multo magis in peculio Sacrae Coronae existentium ius patronatum manutinet,

⁹ Hiányzik.

¹⁰ Ez érveléssel szemben l. az 58. l. 2. jegyzetében mondottakat.

episcopis vero ac reliquo statui ecclesiastico tanquam ordinariis speculatoribus auctoritate Suae Maiestatis regendas, gubernandasve ecclesias confert et tradit. Similiter ecclesiae quoque Cassoviensis, quam serenissimi quondam Sigismundus et Matthias, inclyti, reges Hungariae (ut privilegia civitatis docent) construxerunt, ditaruntque, ius patronatus, quia nemini donavit, sed sibi reservavit, est Suae Maiestatis. Civitati vero parochos saltem aliosque beneficiatos nominandi, suoque ordinario Agriensi episcopo praesentandi facultas et iurisdictio relicta ac in episcopi approbatione et consensu, an recipiendi vel reiiciendi sint, consistit.

Observatur hoc in aliis quoque dioecsesibus et civitatibus Soproniensi, Psoniensi, Tyrnaviensi et Zakolcensi, nec contra nutum praelatorum quispiam recipitur. Hanc quoque iurisditionem civitas Cassoviensis eo, quod a pluribus annis viros catholicos iuxta mentem ac dispositionem fundatorum catholicorum videlicet regum non praesentavit, sed haeresiarchas fovit, amisisset, nihilominus in restitutione templi domini commissarii Suae Maiestatis iuxta antiquam normam ipsis reliquerunt.

Templum quoque ademptum esse male conqueruntur, quia antiqua solum et orthodoxa religio, quae illinc exulabat, est introducta, in qua ingressus, ususque templi cum applausu Suae Maiestatis facile conceditur, nec cuiquam denegatur.

Ceremonias, quas praeter cantilenas habent nullas, inhibitas esse optime factum est, imo gravissimam Suae Maiestatis indignationem non immerito incurrerunt, quod anno superiori divinae imperatricis, Vestrarum Maiestatum generitricis sanctissimae memoriae in templo Cassoviensi per duas tresve horas ritu catholico peragere non permiserunt. Quod expressam eorum contumaciam minusque dignam affectionem erga reginam Hungariae piissimam repraesentat, factumque magis aggravat, quod ego locumtenens auctoritate Suae Maiestatis serio eis sicut et omnibus regnicolis demandavi, ordinarius praelatus sub poena excommunicationis iniunxit et camera Suae Maiestatis Hungarica non solum requisivit, sed et crebris petitionibus frustra ab eisdem flagitavit, qui nullius horum condignum habentes respectum obstinato pectore reclamarunt. Extremam desolationem civitatis ex parte opificum mechanicorum ob fidem catholicam frustra ingeminant, tales namque artifices nihil cum religione commune habentes ac in catholicis civitatibus frequentes nullum ipsis incommodum vel detrimentum inserunt. Praesens vero defectus, quem si iuste praetendunt, fit propter bella, quod sordidam suam pertaesi artem signa sequantur militaria. Quin potius

magis efflorescent, communionem habiturae non tantum mercium, sed etiam religionis catholicae cum regnis ac provinciis catholicis, quae hactenus istas quasi haereticas abhorruerunt. Neque illud valet, quod aiunt, se ibi natos et educatos, ideoque esse legitimos templi possessores, capitulum vero Agriense, cui templum assignatum est, esse saltem inquilinum, nam si per tyrannidem Turcicam sedibus suis pulsati capitulares in domibus civilibus sunt inquilini, non tamen inde sequitur, in ecclesia quoque esse inquilinos, cum in dioecesi Agriensi ubique suum habeant locum et residentiam. Cives autem, quemadmodum modernus iudex et coeteri maiori ex parte extra gremium ecclesiae in civitate quoque sunt advenae, nec alios quam clericos tam contumeliose taxant et virus suum in eos effundunt, cum tamen capitulum Strigoniense a multis annis Tyrnaviae resideat, Jauriense vero amisso confinio Sopronium et Chazmense Zagrabiam nemine contradicente fuerint translata.

Ubi vero se a variis haeresiarcharum sectis separatos esse scribunt, non parum in eo impingunt; constat namque Hungaros maiori ex parte Calvinistas, alios autem diversis falsorum dogmatum tenebris esse implicitos.

Ter combustum templum restaurare, sartum tectum conservare, ampliave usum habentes merito debuerunt, quod ex opimis ecclesiae redditibus, praesertim monasterii Dominicanorum¹¹ facile praestari potuerint. Exilem, angustissimamque capellam, quam pro principibus, similiter et capitulo sufficientem fuisse satis large asserunt, serenissimus namque princeps et dominus dominus Maximilianus etc. frater Vestrae Serenitatis dilectissimus, dominus noster benignissimus pro sua tantum pietate et devotione ante paucos annos in parte una palatii ad audiendum per aliquot dies sacrum altaria extrui curavit,¹² ubi hactenus divina officia capitulares peragere coacti sunt.

Sacram igitur aedem Deo iam reconciliatam, maiorem vel minorem, hanc vel illam capellam ipsis restituere, ritus ceremoniasque ecclesiae ex adverso vel vicino sectariorum

¹¹ V. ö. 38. l. 11. jegyzetével.

¹² Alighanem Miksa főherceg 1598. évi tartózkodása idejére tehetjük az említett kápolna berendezését, amikor az Erdély kormányzójává kinevezett főherceg útjában csak Kassáig jut el s szeptember—november hónapokat Kassán tölti el (Veress Endre: Basta György levelezése és iratai I. köt. = Magy. Tört. Emlékek, Okmánytárának XXXIV. köt., Budapest, 1909. XXXIII—XXXIV. ll.). A palatium alatt alighanem a XVII. század közepéig a felsőmagyarországi főkapitányok székházául szolgált fegyverházi épületet — az akkori Nagy-utcában — kell értenünk, melyet III. Ferdinánd király 1649-ben a várostól visszavétetve a

clangore, diversis cantilenis ac festivitatum celebratione cumque in discreto tumultuantis populi concursu impedire, aut novi fani aedificationem permittere dominis consiliariis ad evitandos tumultus consultum non videtur, sed dignetur potius Sua Maiestas exemplo divorum regum in hoc laudabili coepto pie clementerque persistere, iuxtaque articulos augustissimi Ferdinandi anno 1548 per ipsos allegato editos ab errorum caligine ad lumen verae fidei (quemadmodum Sanctus rex Stephanus gentem Hungaricam convertit) orthodoxamque religionem reducere.

Pro quo zelo pietatisque fervore divinam misericordiam ac proemium (!) sempiternum in extremo iudicii die (per quorum merita supplicantes obstantur) Vestrae Maiestates haud dubie merebuntur. Considerandum namque maximopere est, quod si quidpiam illis permissum foret, aut ista dispositio contra dignitatem et auctoritatem saepefatae Suae Maiestatis in aliaqua sui parte saltem immutaretur, promotionem catholicae religionis penitus casuram sectariosque cives opibus et divitiis utcumque tumentes et alios ipsorum exemplo tam contra Suam Maiestatem quam ordinem ecclesiasticum insolentiores futuros ovantesque exultaturos. Ad praecavendas itaque imposterum maiores difficultates in salutari instituto procendendum, civibus in nullo postulatorum annuendum, nullum intra vel extra civitatem exercitium religionis praeter catholicum admittendum, imo ex speciali, strictissimoque Suae Maiestatis mandato viros catholicos, si qui reperti fuerint, in senatum civitatis, quod et in aliis civitatibus faciendum esset, recipiendos, migrationem locumpletum civium ac artificum minime metuendum, praesidium, quale Sua Maiestas maluerit, ad coercendos reluctantium obstrepentiumque civium animos penes informationem illustrissimi domini generalis in civitatem locandum aliaque oportuna reformandae religionis remedia adhibenda catholici domini consiliarii omnes unanimi suffragio demisse censent.

Quod si autem praescriptorum aliorumque augmentorum resolutione supplicantes cives contenti esse nollent, nec importunam inquieti animi molestationem remittere vellent, existimant domini consiliarii octo personas praecipuas, quatuor ex senatu, nominatim autem Johannem Bocatium,¹³ iudicem civitatis modernum, paucos ante annos magistrum scholae Eperiesiensis pretastrum (?) verbosumque sophi-

jezsuitáknak adatott át (Rupp Jakab, Magyarország helyrajzi története, II. köt. Budapest, 1872., 258. l.); v. ö. fentebb 23—24. ll.

¹³ Bocius (Bock) János. 1549-ben született Wetzschauban (Lau-sitz). Szászországban folytatott tanulmányai végeztével Felsőmagyaror-

stam, Stephanum Herczegh,¹⁴ socium et coadiutorem praefati Bocatii, qui domi plebem, in itinere suae farinae homines clanculum conveniendo, status quoque et ordines in praeterlapsa diaeta ad tumultus et clamores concitarunt,¹⁵ Melchiorem item Reiner¹⁶ et Andream Materna¹⁷ ac quatuor alios ex centumviris huc Posonium aut Viennam sive Pragam, prout Suae Maiestati visum fuerit, tanquam peculiare suos subditos esse evocandos ac tamdiu detinendos, donec perfectam fidelibusque subditis conformem mediantibus strictissimis reversalibus polliciti fuerint obedientiam expressaeque Vestrarum Maiestatum voluntati ac mandato in exemplum aliarum quoque civitatum parituros sese obstrinxerint.¹⁸ Alias non deerit tandem Suae Maiestati modus eos refrenandi contumaciamque ita compescendi, quemadmodum in aliis locis et civitatibus factum esse meminimus.

Quae ad benignum Vestrae Serenitatis mandatum demisse rescribenda visa sunt.

Servet Deus Serenitatem Vestram diutissime incolumem.

Posonii 16 die mensis Maii, anno Domini 1604.

Serenitatis Vestrae

humillimus capellanus
et servitor perpetuus

Martinus
archiepiscopus Colocensis
et locumtenes m. p.¹⁹

szágra jött, hol több helyütt tanárkodott, míg végül 1594-ben átvette az eperjesi kollégium vezetését. 1596-ban Wittembergben megszerezte a magisteri fokozatot. 1598-ban „koszorús császári költő” címet s magyar nemességet nyert. 1599-ben a kassai iskolák élére kerül. 1604–1605 kassai bíró. Bocskaynak lelkes híve és bizalmasa. Elkíséri a rákosi török találkozásra is. 1605-ben, mikor Bocskay küldetésében Németországban jár, a braunschweigi herceg elfogatta s kiszolgáltatta a prágai udvarnak. Itt politikai szerepléséért életfogytiglani fogságra ítélték, amelyből azonban öt évi raboskodás után sikerült megszöknie s utóbb kegyelmet is nyert. Élete utolsó éveiben Bethlen Gábor pártfogását élvezi, ki tanácsosi címmel a gyulafehérvári könyvtár őrévé nevezte ki s ismételten felhasználta diplomáciai küldetésekre is (Szinyeyi J.: Magyar Irók, I. köt. Budapest, 1891. 1114–1118. hasáb).

¹⁴ A kassai városi tanács egyedüli magyar, de annál nagyobb tekintélyű s kíméletlen erélyű tagja. (L. Károlyi Árpád: Magyar Országgyűl. Eml. XI. köt., Budapest, 1899. 375. l.)

¹⁵ Célzás a protestáns rendek tiltakozására az 1604. országgyűlésen. (L. Károlyi Árpád: i. m. X. köt. 378. s köv. II. és Néhány történeti tanulmány 190. s köv. II.)

¹⁶ V. ö. 37. l. 9. jegyz. és 36. sz. utóiratával.

¹⁷ Közelebbit nem tudunk felőle.

¹⁸ A tanács hasonértelmű javaslatát 1603-ból I. 3. sz. alatt.

¹⁹ 1582. febr. 21—1587. ápr. 29. szerémi, 1587. ápr. 29—1598. ápr. 16-ig nagyváradi, 1598. ápr. 16—1605. október 3-án bekövetkezett haláláig

Kivül:

Címzés: Serenissimo principi et domino domino Matthiae archiduci Austriae, duci Burgundiae etc., Styriae, Carinthiae, Carniolae etc. comiti Tyrolis etc., domino clementissimo. — Viennae.

27.

1604. július 8. Kassa

Gróf Belgioioso kassai főkapitány felterjesztése Mátyás főherceghez

Váradról visszatérve otthon találta a bírót s a többi küldöttet. A helyzetről vett írásbeli értesülései valóknak bizonyultak. A küldöttek visszatérése reménységgel töltötte el a népet, hogy vallását kiki szabadon gyakorolhatja: ez teljesen megzavarta a viszonyoknak addigi, már kedvező irányt vett alakulását s a papok aggodalmára sok bajnak és az úrnapi körmenet alkalmával nyilvános botránynak vált az okozójává. Az ő távollétében az egri vikárius kérdőre vonta a bírót a történetekért,

győri püspök s 1599-től egyszersmind kalocsai érsek is (O. L. kincst. o. Liber dignitariorum). E változó egyháznagyi méltóságai mellett 1587. aug. 27-től egész haláláig betölti a szepesi prépostságot is. A világi kormányzatban már a 80-as évek elején a kir. tanács tagja (Pirhalla M.: A szepesi prépostság vázlatos története, Lőcse 1899. 305. l.), 1598—1602 m. kir. udv. kancellár és 1602—haláláig királyi helytartó (a fentebb idézett Liber dignitariorum). A század végén meginduló ellenreformációnak egyik legharcosabb alakja. Különösen a főurak áttérítésével szerzett magának érdemeket. De nem kevésbé volt elemében az erőszakos rekatolizálás terén. aminek különösen a soproni evangélikusok üldözésével (Pav. Sándor: A soproni ev. egyház tört. Sopron, 1917. 154. s.köv. l.), majd 1604. őszén, Szuhay kassai kezdeményezéséhez csatlakozva, a szepességi városok ellen indított akciójával adta tanujelét (Bruckner Győző: A reformáció és ellenreformáció története a Szepességen, Budapest, 1922. 185. s.köv. ll. Pirhalla Mártonnak egyébként is fogyatékos iskolázottsággal készült fentidézett munkája a vallásügyi küzdelmekre vonatkozó részeiben nélküli a kellő tudományos tárgyilagosságot s Pethéről nyújtott jellemzése — 303. s.köv. ll. — teljesen elrajzolt, valósággal légből kapott). A protestánsokkal szemben megnyilvánuló fanatizmusa azonban korántsem párosul igazi „reformátori” lélekkel, amely a hitbeli harc maradandó sikerének biztosítékát egyházának belső újjáépítésében keresi. A mutatós, gyors siker türelmetlen hajszolója, akinek nincs érzéke a csak távoli jövőben termő igazi építő munka iránt, s akinél tetteinek indítékai közül nem hiányzanak a szellemi emelkedettségre, s önzetlenségre épen nem valló anyagias rugók sem. Az anwesende Hofkammer katolikus urai hangsúlyozzák ezt nála, amikor nem javasolják számára a szabad végrendelkezés engedélyezését. Nyilván — írják — a testvéreire akar hagyni mindent, aminthogy egyébként is tekintélyes jövedelmei ellenére sem a győri sem a szepesi prépostsági egyházaknak gondját nem viseli, az ezekhez szükséges egyházi személyeket nem látja el kellőképen, ellenben a tizedet emeli s Sopron városát valósággal a romlásba üldözi (Hk. A. Ungarn, 1603. júl. 15. L. még Payr i. m.).

aki azt felelte, hogy kiki tetszése szerint odamehet, ahová akar. További bajoknak elejét veendő a bírót — ki visszatérte után harmadnapra sem jelentkezett nála — tisztársaival együtt magához hivatva, hogy megtudja a történetek okát. Megtudta tőlük, hogy ügyükben nem kell legteisőbb elhatározás, de hogy biztató ígéretekkel bocsátották el őket. A történetekért azzal mentegetőztek, hogy nem voltak tisztában a vakmerőséggel, amelyre a nép magától vetemedett. Minthogy ügyükben érdemleges döntést nem hoztak, figyelmeztette őket, hogy tartsák be a kötelezvényükben tett ígéretüket, álljanak el szándékaiktól, ellenben látogassák a főtemplomot s 15 napon belül rendezzék a templomhoz tartozó javak ügyét. Hosszas tárgyalás után azt felelték, hogy meggyőződésük ellenére katolikus templomba nem mennek, hogy a szabad vallásyagorlat őket megilleti s ezt sértő kényszerbe nem törődhetnek bele. Figyelmeztette őket, hogy az uralkodó kegyének elvesztését kockáztatják, s hogy a város rendjéért felelősséggel tartoznak. Végül is a mellékelt írásbeli választ adta nekik. Mivel csak 70 német zsoldos van a városban, a városiakat felszólította az őrség kiegészítésére, most azután annyi embert állítanak, hogy 4 németre 10 magyar esik. Amellett a megyékhez is fordultak segítségért. A pécsi püspök házára gúnyiratokat ragasztanak. Úgy véli, azt is gondolták, hogy a mult héten a rácoknak s hajdúknak adott parancsai (az Egerbe érkezett tatárok portyázásainak megzavarására Szikszóra rendelte volt őket) ellenük irányulnak, amire azonban egyáltalán nem gondolt. Szándéka volt Tokajba menni, hogy annak biztonságáról gondoskodjék. Látva azonban vakmerőségüket s az egri káptalan félelmét, útját el kellett halasztania, míg a vallás kellő védelméről nem gondoskodott. Hogy az erőszak végső eszközehez ne kelljen folyamodnia — amire szükség esetére úgy a királytól mint a főhercegtől felhatalmazása van — kéri, hogy a helytartó s a többi főpapok tanácsát követve, a város bíráiát s néhány tanácsost az udvarba idéztesse, s mint a királyi parancsok áthágóit s lázadókat büntesse meg. A hajdúk nagy károkat okoznak. A megyéket nem akarja összehívni, de alighanem összejönnek maguktól, mivel az idei országgyűlés utolsó törvénycikke igen elkeserítette őket. Kéri, intézkedjék a hadi nép zsoldjának megküldése iránt. A rácoknak 2000 tallért utaltatott ki előlegül a mustrára. Kéri utasítását, vajjon a 6000 hajdú számába belevegye-e a 2000 rácot is, akik Dampiere gróf alatt kívánnak szolgálni. Ertesülései szerint a tatárok Huszt tájékára szándékoznak törni. A szatmári parancsnokot utasította a támadás elhárítására.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Serenissimo Signore

Come scrissi a Vostra Altezza serenissima,¹ al mio ritorno di Varadino trovai il giudice e gli altri diputati, che furno costi erano arrivati qua et che si come son stato avisato per lettere cosi in effecto trovai, che al loro arrivo diedero speranza al popolo di libertà di conscienza et che potesse andare ciascuno alle prediche heretiche in qualonque loco gli piacesse, la qual cosa diede occasione du turbare le cose (gia felicemente incaminate) in pregiuditio del servizio di Sua Maestà et Vostra Altezza et con timore dei sacerdoti e

¹ Belgioioso e jelentését nem ismerjük.

religiosi et altri adherenti alla nostra fede et far nascere molti inconvenienti, e nella processione del sanctissimo corpo di Christo grande e publico scandalo.² Il vicario del capitolo d'Agria, si risolse durante la mia assenza dandar dal giudice per sapere, per che si faceva questo, gli rispose, che ogn' uno a suo gusto poteva andare dove li piaceva. E parendomi conveniente rimediare, che gli principii non causassero maggiori inconvenienti, vedendo che il giudice, passato tre giorni dopo il mio arrivo, non veniva da me, lo feci chiamare giuntamente con li suoi collega ricercandoli della causa di questa novità, ricordandoli le obligationi date mi, di non innovare contra gli ordini di Vostra Altezza cosa alcuna,⁴ gli domandai anco, se per clemente rissoluzione di Sua Maestà et Vostra Altezza havevano forse portato alcun comandamento o ordine sopra questo negotio. Et trovai, che cosi, come non havevano hauto alcuna rissoluzione, s'erano dalla corte, con parole di speranza partiti,⁵ cosi si scusavano non haver hauto cognitione alcuna dell'ardire, che il popolo haveva preso da se stesso. Però gli ricercai, già che non portavano rissoluzione alcuna, che sotto peno della disgratia di Sua Maestà e Vostra Altezza, dovessero conforme a comandamenti hauti et obligationi dattemi, guardarsi d'uscire a' gli essercitii delle sete loro, ma frequentare le prediche e sacri officii della parochial loro chiesa e nominare gli benni ecclesiastici da loro fin al di d'hoggi usurpati.⁶ La cognitione de quali benni avanti l'ordinario giudice de comitati deveno esser investigati e conosciuti da i privilegi loro, in termine de quindici giorni. Finalmente doppo più consulte mi é stata data la rissoluzione, che loro non vogliono contra la sua conscientia andar alla chiesa catolica; ne bastano d'impedire, che non vadi ogn'uno alle prediche et a negotii suoi dentro e fuori come in città libera ne di sforzare alcuno d'entrare in quella chiesa, che la religion sua non li concedeva; che loro erano parati e pronti di spendir le facultà, le vite et il sangue suo per servitio di Sua Maestà, ma che pregavano, che gli sia concessa la libertà della coscienza loro ne sforzati in essa contro il suo volere, che in questo non potevano acconsentire in modo alcuno. Io gli tornai ad amonire, che si guardassero d'incorrere nella disgratia di Sua Maestà et di Vostra Altezza, che loro erano i capi, a chi toccava reggere la città

² Ez eseményekről nincsenek közelebbi értesüléseink.

⁴ V. ö. 28. l.

⁵ A kassaiaknak Prágában adott válaszra nézve I. Rudolfnak a 28. sz. alatt közölt rendeletét.

⁶ V. ö. a 17. és 25. számmal.

tutta, che del buon governo e l'honore e la compensatione di Sua Maestà veniva a loro, si come d'ogni male havevano da render conto, che se loro non si trovavano atti a governare e reggere il popolo, che Sua Maestà havirà saputo ordinare magistrato fale, che sapesse e governare e farsi obedire, conforme a i comandamenti loro con raggione. Et ultimamente volsi dargli in scritto, protestando l'istesso mandato, come Vostra Altezza sarà servita di vedere dalla coppia qui inclusa.⁷ Fra tanto non come conviene a fidelli et obedienti suditi, senza conenso, ordine o saputa mia hanno cominciato a domandare dal comitato agiuto, a far soldati, a tener corpi de guardia in diversi lochi della città, a star se ne ogn'uno in casa sua, con la mano armata. Et secondo che sono poco più de 70 soldati allemani in questa città, che il restante si mandò a Varadino per ordine di Vostra Altezza, fu ordinato a questi cittadini, che dovessero con qualche gente supplire per le guardie; hora ci mettono tanti huomini, che supera la guardia allemana in modo; che ogni quatro allemani sono dieci ongari.

Hanno fatto pasquinate e cartelli et di notte attaccati sopra la porta della casa del vescovo delle Cinque Chiese.⁸

In somma come inobedienti e ribelli si sono manifestamente mostrati contra i comandamenti di Sua Maestà e Vostra Altezza. Hano anco per quanto ho potuto immaginarmi creduto, che gli ordini, che io diedi la settimana passata a Racziani et Haiduggi, perchè andassero al posto di Xiso⁹ per sturbare le scerrerie, che si dubitava dovessero fare li Tartari, che erano arrivati a Agria, li quali per questa dilligentia si sono retirati, fosse per venire a loro adosso con qualche ruvina, cosa da me non pensata ne imaginata; anzi son andato con la mano dolce, dissimulando, tutte le sue actioni, come se nulla sapesse, et negotiando seco, ho cercato di re-durli ad obedire gli ordeni di Sua Maestà e Vostra Altezza della benignità de quali verso di loro gli ho sempre assicurati.

Ma vendendo che di giorno in giorno si vada moltiplicando il suo ardire et insolentia, havendo io in animo di andar a Tokay, come avisai a Vostra Altezza, per metter quei rimedii e far quelle provisioni, que potro e sono necessarie, per ostar al pericolo, che d'ogni banda viene minciato a quella fortezza, e trovando il capitolo d'Agria e tutti gl'altri religiosi e catolici con timore, non m'é parso dover partire di qua, senza assicurar prima il stato di questa città e della

⁷ A melléklet hiányzik.

⁸ Zalathnoký György l. 34. l. 4. jegyzet.

⁹ Nyilván Szikszót kell alatta értenünk.

nostra religione. E per che non posso trovare più comodo modo per facilitar mi l'andata a Tokay, acciò la longa dimora non sia causa di far patire il servitio di Sua Maestà e Vostra Altezza, per il danno e pericolo, che può occorere a questa provintia, per schifar quanto più sia possibile il termine della forza (secondo l'ordine di Sua Maestà e Vostra Altezza, che mi debbia valere della sua soldatesca, se sarà necessario, per difesa de questi canonici e religiosi e far che costore eseguiscono quanto Sua Maestà e Vostra Altezza comandano), accio non segi maggior inconveniente, vengo con questa humilmente a supplicar Vostra Altezza serenissima, sia servita conforme a quello che già il locotenente et alcuni altri vescovi e prelati di questo regno hanno consigliato¹⁰ Sua Maestà, di chiamar il giudice et alcuni senatori di questa città alla sua corte per poterli come trangressori de i ordini di Sua Maestà e Vostra Altezza, anci ribelli, che sono (havendo conspirato contra i capitolari e contra la persona mia e senza mia saputa, mezzo gente armata nella città et cittadini comezzo di star armati, mettendo corpi de guardia nella città), darli il giusto castigo, conforme a quanto Vostra Altezza, si compiacerà di considerare, che convenga.

Questi Aiduchi fanno grandissimi danni sopra il paese, ne io gli posso rimediare, perchè ancor che ne castighi tre o quatro non é nulla. Ne faccio giontar li comitati per opponerseglì, non ossando per le consequentie che ci sono, ma dubito, che non si giontino da loro istessi et con qualche altro fine, per esser disgustati dell'ultimo articolo della dieta di quest'anno, supplico Vostra Altezza serenissima sia servita di comandare, per che si mandi presto il rimedio de danari per la levata di questa gente. Allì Razziani ho fatto dare doi mille taleri sopra la mia parola (per intratenerli) a bonconto della leva che si farà di essi. Supplico anco Vostra Altezza di farmi sapere, se nel numero delli sei millia Aiduchi, vi si può includer questi Razziani, li quali cersano e desiderano di servire sotto la condotta del conte Dampiero.¹¹ Dell'uno e l'altro humilmente supplico a Vostra Altezza Serenissima mi facci sapere la sua volontà subito et far mandar li denari per essi, acciò che possi doppoi mandarli di la dal Tibisco in qualche quartiere, per servirsene quando sia bisogno, e si levi l'occasione di tumulto in questi comitati.

Ho avisi, che li Tartari hanno disegno de intrar nella provintia per la parte de Hust. Ho ordinato al collonello di

¹⁰ L. a 73—74. l.-on.

¹¹ Gróf Dampierre Duval Henrik, Belgioioso egyik alkapitánya, ki ez időben a Tisza-vidéken harcolt.

Zacmar, che con li comitati vicini, a quali si é mandato ordine per questo effecto, debbia tenendo alcun aviso subito soccorer quella parte e sturbare il passo a Tartari, o ve dissegnano d'intrare. Con che a Vostra Altezza faccio humil riverenza.

Di Cassovia a 8 de Luglio 1604.

Di Vostra Altezza Serenissima

devotissimo servitore

Gio. Jacomo Barbiano Belgioioso

Kivül:

1. *Címzés:* A Sua Altezza Serenissima.

2. *Elintézés kapcsán tett feljegyzések:* a) Extrahatur cito. — b) Ist hierauf der Richter zur Caschau samt ihr vier Ratpersonen erfordert worden.¹² — Expediert. — c) Zu den Caschauer Sach zu legen.

28.

1604. július 12. Prága

Rudolf király rendelete Mátyás főherceghez

Közli vele a kassaiaknak különféle sérelmeik orvoslása ügyében benyújtott felségfolyamodványát. A vallás ügyében azt a választ kapták, hogy további intézkedésig a legutóbbi országgyűlés vonatkozó végzése mérvadó. Egyéb panaszait azonban vizsgálja meg.

Fogalmazvány: HK. A., Ungarn, 14424. csomó (1604. július—augusztus), az irat kelte alatt.

Rudolf etc.

Euer Liebden werden hiebei verwarter sub A mit mehreren vernehmen, wessen sich N. Richter und Rat samt der ganzen Bürgerschaft in Cassaw um das si durch unseren Veldobristen aldort, den (tit.) Joan. Jacob Grafen Belioiosa in unterschidlichen Punkten wider die Gebuhr und altes Herkommen beschwert beklagen,¹ auch der Lenge nach ausfuhren tun, was der dem Hans Lukyn erteilte Exceptionbrif, wen derselbe anderst in Effect keme. ihnen an iren bürgerlichen Nahrungen für Nachteil und Schaden bringen wurde.

¹² E rendeletet szövegében nem ismerjük, de az kétségkívül a városi tanácsnak a 79. lapon javasolt Bécsbe idézésére vonatkozott. A kassaiak azt Belgioioso útján az augusztus 14-ike előtti napokban vették kézhez, amint azonban Belgioiosonak erre vonatkozó jelentéséből következtethetjük (30. sz.), nem siettek annak eleget tenni.

¹ A kassaiak e folyamodását nem ismerjük.

Nun seind zwar si, die von Cassau, was den Religionspunct betrifft auf den jungsten gewesen Landtags-Beschlus² gewissen worden,³ darbei es nun zu diesem Mal bis ain anders erfolgt billig verbleibt.

Dieweil wir aber nit gern wolten, das sonsten wider ire Privilegia inen ain anders zugemutet oder auch des Lukyn ausgebetiste (?) Befreiung und Dienstbrief, darvon Abschrift hiebei mit B. ligt, inen nachtailig sein solte, sintemal si als unser Camerguet dennoch bei irer Nahrung und burgerlichem Wesen zuerhalten.

Als gesinnen Wir an Euren Libden hiemit freundlich und gnediglich begerend, si ired Anbringens Beschaffenheit sich aigentlich erkundigen und da si befunden, das inen durch den Veltobristen mit Sperrung irer Comerciën oder Suchung (?) irer Nahrung etwas zuviel beschehe, dasselbe abstellen und sonderlich wegen des Lukyn Freibrif die Sachen in mehrere Beratschlagung zihen und ob derselbe ime zulassen oder wider aufzuheben, uns mit Guetachten fuerderlich berichten wellen.

Wie Euer Liebden bruderlich zutuen wissen, daran etc. Geben Prag den 12. Julii, anno 1604.

An die fürstliche Durchlaucht, den Erzherzog Matthiasen.

29.

1604. augusztus 3. Kassa

*Gróf Belgioioso felsőmagyarországi főkapitány felterjesztése
Mátyás főherceghez*

A vett parancsoknak s főként a július 17-inek végrehajtása közben látnia kellett hogy a városiak a templomhoz tartozó javak átadására vonatkozó királyi rendeleteknek nem engedelmeskednek, sőt fegyverkeznek s kéri a megyék támogatását is. E lázadó magatartásukra elhatározta, hogy a város minden birtokát lefoglalja s közülük csak azokat adja vissza — ha a főherceg így kívánja, — amelyek tulajdonjogát kellőképp igazolják, a templomhoz tartozó többi birtokot pedig visszatartja. Kéri, hogy ijesztés végett rendelje el a javak elkobzását, hogy könyörgésre kényszeríttessenek. Jó volna, ha lázadó magatartásukért, nagyobb pénzbüntetéssel sújtanák őket; a pénzre most nagy szükség volna, hogy a katonák zsoldját kifizethessék. Időközben a termést is betakarítják, mely igen bőségesnek ígérkezik s jól lesz használható a végek ellátására. Az esetben, ha a király a termést utóbb visszaadhatja a városnak, annak értéket el lehet majd számolni rendes évi adójuk fejében. Miután a városiak két küldöttet menesztenek a főherceghez, szükségesnek tartotta, hogy tájékoztatást nyújtson a helyzetről.

² Az emlékezetes 22. artikulus.

³ A kassaiak folyamodásait l. 13., 16. és 21. számok alatt.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Serenissimo Signore!

In esecuzione de gli comandamenti di Sua Maestà e Vostra Altezza, et in particolare dell'ultimo delli 17 del mese passato,¹ vedendo che questi cittadini inobedienti di eseguire a quanto Sua Maestà e Vostra Altezza gli ha più volte comandato, che dovessero consignarmi li benni appartenenti alle chiese, ne volendolo fare, anzi mostrandosi inobedienti, e si può dir rebelli de i comandamenti di Sua Maestà e Vostra Altezza mettendosi in arme, congiurati per fuggir la obedientia, chiamando agiuto dalli comitati, mi son rissoluto di pigliar il possesso di tutti li benni, che appartengono al magistrato per poter poi se Vostra Altezza così comanderà restituir gli quelli, che a loro toccassero et apparissero loro privilegi et instrumenti, e tenir solo quelli, che de dritto tocca alle chiese. Et per che detti del magistrato come inobedienti meritano esser privi de tutti li benni et anco delli privilegi, che loro hano, se Vostra Altezza trova bene di mandarmi un commandamento, che gli levi li benni et privilegi, saria un ridurli in termine, di dover supplicar Sua Maestà e Vostra Altezza per la restitutione dell'uno e dell'altro. Et all'hora si potrebbe (restituendo gli) condenarli per exemplar castigo della sua evidente ribellione in una bona somma de danari molto opportuna, per dar qualche satisfactione alla soldatesca di questi presidii. Et fra tanto si farebbe la ricolta, la quale per la Iddio gratia sarà quest'anno de grani e de vini abundantissima, et de quelli valersene per agiuto alle piazze delle frontiere. Et in caso poi che Sua Maestà fosse servita di comandare, che gli fosse restituito li vini o grani, che si fossero raccolti quelli si potrebbero scontare con il tempo sopra le tasse, che sono obligati di pagare a Sua Maestà ogn'anno.² Supplico Vostra Altezza Serenissima di ricever per bene quanto ho fatto, et quello che gli reppresento, che tutto é per accertar nel servizio di Sua Maestà e Suo supplicandola anco di servirse di mandarmi ordine quanto nell'uno e nell'altro particolare debbo fare, che l'eseguirò come sto obligato.

Et per che so, che questi cittadini hanno mandato da Vostra Altezza doi huomini³ ho voluto significarli quanto di

¹ E rendeletet nem ismerjük. V. ö. a 17., 25., 27. számokkal.

² V. ö. a kassaiaknak és a szepességi városoknak 31., 32. sz. alatti folyamodásaival s Belgioiosonak 38. sz. alatti jelentésével.

³ L. 100. l. 4. jegyzet.

sopra, acciò sia informata di quello che passa. Et a Vostra Altezza Serenissima faccio riverenza.

Di Cassovia a 3 d'Agosto 1604.

Di Vostra Altezza Serenissima

devotissimo servitore
Gio. Jacomo Barbiano Belgioioso

Kivül:

Címzés: A Sua Altezza Serenissima.

30.

1604. augusztus 14. Kassa

Gróf Belgioioso felsőmagyarországi főkapitány jelentése Mátyás főherceghez

Kollonich ügynökei a 30.000 tallért kifizették. Hétfőn indul Tokajba, hogy a hajdúk mustráját megtartsa. A sziléziai lovasság a szeptember 13 város területére érkezett, itt egyesültek s 19—20-án folytatják menetüket. A Pezzen-ezred alezredese jelentette, hogy minden lehető elkövet mielőbbi érkezése érdekében és hogy szekerek hiányában az 500 gyalogost semmikép sem küldheti. A főherceg parancsát, hogy felmenjenek, továbbította a városiakhoz; írásban a mellékelt választ adták neki. Példás büntetést érdemelnek vakmerőségükért.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Serenissimo Signore!

Servirà questa per far saper a Vostra Altezza Serenissima, che li agenti del collonello Collonizzo hanno pagato li 30 mila taleri et che io lunedì a Dio piacendo anderò a Tokay per far passar mostra alli aiduchi. La cavalleria di Slesia é arrivata sul territorio delle 13 città, ivi si uniscono e giovedì o venerdì seguente marchierano a questa volta.

Il locotenente collonello del regimento del collonello Pezzen² mi avisa, che farà la dilligentia, che potrà per venir quanto prima, e che non può in alcun modo mandar li 500 fanti come Vostra Altezza haveva comandato per mancamiento del carriaggi.

Vostra³ Altezza mi mando un comandamento per presentar a questi della villa per che venissero costi,³ mi hanno risposo in scritto, quello che Vostra Altezza potra servirse

¹ E kikezdés mellett a lapszéken a következő az elintézés során tett feljegyzés: Pro Hofexpedition describatur — Factum.

² A Pezzen-ezred ekkor Váradon állomásozott. V. ö. 28. l. 5. jegyz.

³ Belgioiosonak ez irányú javaslatát l. a 79. l.-on.

di vedere per la qui inclusa coppia.⁴ Non posso lasciar di dire a Vostra Altezza Serenissima, che costoro meritano exemplar castigo, che la sua audacia arriva troppo avanti. Con che humilmente a Vostra Altezza Serenissima faccio riverenza.

Di Cassovia a 14 d'Agosto 1604.

Di Vostra Altezza Serenissima

devotissimo servitore

Gio. Jacomo Barbiano Belgioioso

Kivül:

Címzés: A Sua Altezza Serenissima.

31.

Keltezetlen (1604. augusztus 31. előtt)

Kassa város közönségének emlékirata a szepesi kamara tanácsához¹

Ismételten kéri támogató közbenjárását, hogy a főkapitány zaklatásaitól megszabadíttassanak. Birtokainak lefoglalása végromlással fenyegeti a várost, mert semminő közszükségleteiről nem tudnak gondoskodni. Amellett a szokásos különböző közszolgáltatásokat a királlyal szemben teljesíteniök kell. Egyedüli reményük, hogy az uralkodó a valóságnak megfelelő tájékoztatás esetében megvédi őket kiváltságaikban.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” c. köteg.

Reverendissimi generosi et egregii Domini, Patroni nobis observandissimi.

Quamvis iam semel atque iterum in una eademque causa reverendissimam et generosas Dominationes Vestras demisse requisiverimus et humiliter supplicaverimus, ut eadem gratiosa apud Serenitatem Suam, dominum nobis benignissimum intercessione adiumento esse dignentur, ut a molestiis, divexationibus et iniuriis, quas illustrissimus dominus generalis in nobis contra iura regni exercere non desistit, aliquando liberemur. Quamvis etiam speramus eo nomine nunc ad Serenitatem Suam perscriptum esse, quoniam tamen in dies magis et magis nos aggravari et reipublicae istius a tam longo

⁴ A melléklet, mely egy kicsiny, háromágú virágot s W. M. monogrammot ábrázoló gyűrűs pecséttel volt a jelentéshez ragasztva, nincs meg.

¹ A szepesi kamara a kassaiak e kérvényét a többi négy felső-magyarországi sz. kir. város azonos értelmű folyamodásával (l. 32. sz.) együtt 1604. aug. 31-én Mátyás főherceghez terjesztette fel (l. 33. sz. a.).

tempore conservatae ruinam et interitum paratum esse videamus et sentiamus, dum bonis possessionariis omnibus tam in territorio nostro, quam alibi existentibus a nobis ablatis² sic enervatos nos reperiamus, ut nulla civitatis publica negotia tractare nec aedificia in moenibus, molis et aliis continuare, resque fere nullas civiles dirigere queamus, hac praesertim anni parte, quando agri essent arandi et colendi, ad vineas (quas nos annis praeteritis magno sumptu coluimus et nunc ideo fructum aliquem percipere deberemus) diversorum locorum necessaria devehenda, quandoquidem colonos et subditos non habeamus, quorum opera haec omnia antea praestare soliti sumus. Nihilominus autem a sacra caesarea et regia Maiestate et a Sua Serenitate, dominis nostris clementissimis, benignissima accepimus mandata de taxis dandis, equis arteloricis et iumentis intertenendis, aliisque communibus et extraordinariis servitiis nostro sumtu praestandis et praestitis, sicuti taxam cum annuo censu persolvimus, 80 equos suscepimus et cum coeteris regnicolis iuxta Maiestatis Suae mandatum transigere et pro limitatione condigna propter 800 boves mutuam cuperemus habere correspondentiam. A quibus tamen propter ademptos pagos excludimur, ubi nunc iussu domini generalis castellanus Lucas Kis³ cum sibi adiunctis decimas percepit, in allodio civitatis suburbii triturationem instituit et proventus in molis (quo nec nobis aditus patet, dum iussu domini generalis aliquot germani milites ibidem ad excubias agendas noctes atque dies praestolantur) sitis ante portas civitatis nobis non permittuntur. Quoniam etiam idem dominus generalis aperte nobis indicavit, se praeter haec adhuc plurima habere, quae in effectum realem deducere velit, idcirco nos et universi cives et inhabitatores nil aliud, quam distractionem bonorum et regularum nostrarum et hinc alio discessum animo volventes, nescimus, per Deum immortalem quidnam amplius cogitare et quo nos in hac immerita et insperata rerum omnium confusione rei publicae privilegiorum et libertatum nostrarum oppressionem vertere debeamus, attoniti, formidantes et de omnibus desperantes. Confidentes tamen, si status praesens et innocentia nostra Suis Maiestatibus rectius proponerentur et Eadem melius informarentur, fore, ut nos exemplo coeterorum Suae Maiestatis fidelium in libertatibus nostris potius defendamur et manuteneamur.

Quamobrem propter misericordiae divinae viscera obsecramus et supplicamus, dignetur reverendissima et gene-

² V. ö. 29., 37. sz.

³ A kassai helyőrség várnagya.

rosae Dominationes Vestrae ad hanc etiam nostram humillimam instantiam et reiteratas preces miseriam et calamitatem nostram gratiosa apud Suas Maiestates intercessione sublevare, ut tandem aliquando respirare et iuxta libertatem pristinam absque gemitu et lacrimis Maiestati Suae inservire et officium nostrum facere possimus.

Reverendissimae ac generosarum Dominationum Vestrarum

observantissimi
N. iudex iuratique cum tota
communitate civitatis Cassoviensis

Kivül:

Felzet: Ad reverendissimum N. praefectum, generosos et egregios sacrae cesareae regiaeque Maiestatis consiliarios camerae Scepusiensis etc., dominos et patronos nobis observandissimos..

32.

Keltetetlen (1604. augusztus 31 előtt)

*Lócse, Bártfa, Eperjes és Kiszzeben sz. kir. városok
emlékirata a szepesi kamara tanácsához¹*

A kassai főkapitány részben az ottani német helyőrség kapitánya, részben várnagya, Kis Lukács által, részben pedig Tokajba menet személyesen lefoglalta Kassa városának minden birtokát s azokból befolyó jövedelmeit, úgy, hogy a város közigazgatása s közmunkái teljesen megbénultak. A főkapitány ugyan azt véli, hogy eljárásához a városiaknak a vallásügyi rendelkezésekkel szemben tanusított engedetlensége elegendő jogalapot nyújt, de királyi parancsot nem tudott felmutatni. Véleményük, hogy a kassaiak ezt nem érdemelték meg, annál kevésbbé, mert úgy a nekik adott ígéretből, mint az 1597:XXXVIII. törvencikk rendelkezéséből kiváltságaikban való meghagyásukat remélhették. Ha pedig valaki igényt támaszt birtokaikra, ezt törvény útján kell érvényesítenie, mivel a kassaiak is az őket és a többi rendeket megillető kiváltságok védelme alatt állanak. Mivel pedig a kassai példából magukra nézve semmi jót nem remélhetnek s hasonló törvényteleniségtől kell tartaniok, szükségesnek látják, hogy a maguk részéről kérjék a kamara közbelépését az uralkodónál oly irányban, hogy a kassaiak velük együtt hasonló törvénytelen támadások ellen megoltalmaztassanak.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” c. köteg.

¹ A szepesi kamara 1604. aug. 31-én ezt a kérvényt is, a kassaiakéval (31. sz.) együtt, felterjesztette Mátyás főherceghez (l. 33. sz.-ot).

Reverendissime, generosi et egregii Domini, Patroni gratiosissimi.

Quandoquidem a tam multis annis, donec caesareae regiaeque Suae Maiestatis domini domini nostri clementissimi a quo camera ista Scepusiensis est fundata, nos quinque regiae liberaeque civitates, tanquam Suae Maiestatis et Coronae huius Ungaricae peculium, in omnibus nostris necessitatibus semper et inprimis non modo requisiverimus, sed etiam iustam defensionem et patrocinium contra quosvis illegitimos impeditores nostros ab eadem experti fuerimus.

Idcirco animadvertentes in praeiudicium vetustissimarum nostrarum libertatum, iurium regni et eorundem derogamen absque omni causa violenter et indebite nunc contra nos procedi, sicuti videmus hoc ex nostris sociae civitati Cassoviensi antea satis afflictissimae accidere, in eo quod illustrissimus dominus generalis, nescitur quibus ductus rationibus, eorum omnia publica bona, pagos, allodia, molendina, terras arabiles, prata, vineas in territorio Cassoviensi et alibi existentes realiter, partim per capitaneum militum Germanorum Cassoviae existentium et Lucam Kis castellanum eiusdem Cassoviensis praesidii perque ipsis adiunctos milites et homines, partim ipsemet his diebus Tokainum proficiscendo, nomine Suae Maiestatis arestavit et in eiusdem rationem occupavit,² serioque sub poena capitis et bonorum amissione iudicibus et ceteris ut in pagis sic etiam in civitatem Cassoviensem (!) ad se convocatis interdixit, quod a modo deinceps praefatae civitati Cassoviensi nihil amplius solvere vel minima servitia praestare debeant, sicut idem praefectis allodiorum, molarum civitatis et aliis severissime demandavit, alii, nimirum supradicto castellano praefecturam pagorum et ceterorum omnium publicorum bonorum cum ipsorum directorio demandans, sicuti nunc is decimas frugum in pagis passim, redditusque ceteros ipsis penitus exclusis percepit, adeo ut publica civitatis munia et officiolatus plane cessent et omnia interrupta iaceant, aedificia moeniorum post triennem illam conflagrationem nondum penitus restaurata, in quibus hactenus in dies laboratum est, summo cum ipsorum dispendio et civitatis damno ad finem perduci non possint.

Licet autem supranominatus dominus generalis ipsorum praetendat inobedientiam, quod templum frequentare et cetera ipsorum religioni et conscientiae contraria subire nolint et dubio procul satis se ideo habere causae putat, quamvis nullum caesareum superinde mandatum exhibeat, neque illos

² V. ö. 29., 30. sz.-mal.

tale quid commeritos esse censeamus, siquidem in suis libertatibus antiquis potius gaudere et in iisdem merito manere cogitent iuxta factam quoque ipsis promissionem, perque Suam caesaream Maiestatem clementissime superinde factam annuentiam et ratificationem confirmationemque articuli 38 anno 1597 facti, ubi dicitur: „Quia capitulum Agriense post amissam Agriam hactenus locum residentiae non habuit, ideo interim donec Agria recuperabitur, nominatur ei loco residentiae Cassovia salvis tamen libertatibus ipsius civitatis permanentibus“. Cumque non nisi iuris ordine, si quispiam se putaret habere ius in ipsorum bonis, illud fieri deceat, quia et ipsi libertatibus iisdem, ut et nos cum ceteris regnicolis et Maiestatis Suae fidelibus, gaudent et merito frui debent. Quoniam autem contra patrias leges et libertates nostras communes adeo ipsos opprimi videamus, dolore sane ingenti afficimur, nilque aliud inde nobis polliceri possumus, quam, si ipsi tanquam metropolitana civitas sub iugum hoc redigantur, eadem nobis evenire posse metuamus. Quod equidem dolendum esset, ex civitate tam vetusta libertatibus ipsius sic prostratis et rebus omnibus publicis ademptis iam quasi pagum fieri, quae tamen potissimum in privilegiis et libertatibus suis manuteneri atque conservari deberet, utpote quod una nobiscum semper Suae caesariae regiaeque Maiestati fidelissima pacis et belli tempore praestitit servitia.

Ipsorum igitur calamitate nos moti atque ducti putavimus condignum et utile reverendissimam et generosas Dominationes Vestras ideo esse requirendas. Eaedem N. Dominationes Vestrae longo usu et experientia iam probe noverunt, haec ita et non aliter se habere. Civitates nimirum nos non tantum socias esse, verum etiam communi ope³ et auxiliis Suae Maiestati semper fidelissime servisse et in aeternum servire et fidelitatem nostram exhibere velle. Supplicamus igitur demisse, dignentur reverendissima et generosae Dominationes Vestrae gratiose pro saepefacta socia nostra civitate Cassoviensi apud ipsam Suam Maiestatem intercedere et statum praesentem exponere, quomodoque cum nostris

³ Az említett öt szabad királyi város közt szorosabb közjogi kapcsolat tulajdonképpen nem állott fenn; érdekeiknek bizonyos mértékig azonos volta és a szolidaritásnak gyakorlati előnyei azonban már a XV. század folyamán minden fontosabb ügyben az öt város együttes fellépését, esetről esetre való szövetkezését hívja életre (Iványi Béla: Bártfa sz. kir. város levéltára I. kötet, passim;) egyházi téren a confessio pentapolitana óta különálló esperességet alkottak (Bruckner i. m. 111. l.). A kérvény szövege nyilvánvalóan azért hangsúlyozza a szorosabb közösség fennállását, hogy ezzel kellő magyarázatát adhassa a kassaiak ügyében való fellépésüknek.

et Cassoviensium libertatibus comparatum sit, haud gravatim informare, idque efficere, ut Cassovienses una nobiscum contra has et alias illegitimas impetitiones, iuribusque et libertatibus regni praeiudicantes, ad Suae Maiestatis et totius Coronae Hungariae damnum potius quam utilitatem cedentes manuteneantur atque defendantur. Sicuti confidimus reverendissimam et generosas Dominationes Vestras pro rei veritate illud praestituras et, quae ad commodum Suae Maiestatis spectant, informare Suam Maiestatem non neglecturas esse.

Quod nos de reverendissima et generosis Dominationibus Vestris vicissim omnibus nostris possibilibus servitiis precibusque ad Deum effundendis sedulo promereri non intermitteremus.

Reverendissimae, generosarum et egregiarum Dominationum Vestrarum

humillimi clientes

N. iudex et iurati quattuor regiarum
liberarumque civitatum Leutschoviae,
Bartphae, Epperies et Cibinii.

Kivül:

Felzet: Ad reverendissimum, generosos et egregios N. praefectum et consiliarios Sacrae caesareae regiaeque Maiestatis camerae Scepusiensis etc. dominos patronos nobis gratiosissimos.

33.

1604. augusztus 31. Kassa

A szepesi kamara felterjesztése Mátyás főherceghez

Érdemleges elbírálás végett pártolólág felterjeszti Kassa városának, valamint Lőcse, Bártfa, Eperjes és Kiszzeben sz. kir. városoknak együttes kérvényeit.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” c. köteg.

Serenissime Princeps ac Domine, Domine nobis clementissime!

Fidelitatis servitutisque nostrae demissae in grātiam Serenitatis Vestrae humillimam commendationem.

Judex et iurati cives civitatis Cassoviensis ac coeterae liberae civitates quid ab hac camera petant,¹ ex scriptis ipsorum nobis exhibitis et hisce adiunctis Serenitas Vestra be-

¹ A két folyamodványt l. 31. és 32. sz. alatt.

nigne intelliget. Quare Serenitatem Vestram demisse oramus, dignetur querelis et supplicationibus ipsorum benignas aures praeberere et sese superinde clementer resolvere. Quam Serenitatis Vestrae gratiam penes ipsas fidelibus nostris servitiis humillime promereri contendemus.

Deus conservet Serenitatem Vestram diutissime salvam atque incolumem.

Cassoviae die ultima Augusti anno 1604.

Serenitatis Vestrae

humillimi ac fideles capellanus et
servitores

Nicolaus episcopus Varadiensis m. p.² Nicolaus
Orlle m. p. Georgius Kapronczai m. p.

Kivül:

Címzés: Serenissimo principi ac Domino, Domino Matthiae archiduci Austriae, Duci Burgundiae, comiti Tyrolis etc. Domino Domino nobis clementissimo. Viennae, ad cameram aulicam.

34.

1604. szeptember 8.

*Gróf Belgioioso felsőmagyarországi főkapitány felterjesztése
Mátyás főherceghez*

Igen fájlalná, ha bárkinek a jelentése a királynak s a főhercegnek beléje helyezett bizalmát megingathatná. Ugy gyanítja, hogy a helybeli kamara elnöke tehetett kerülő úton jelentést működéséről. Ezért kéri a főherceget, küldjön ki biztosokat működésének felülvizsgálására, de egyben vizsgáltsa felül velük az említett kamarai elnökök hivatali ténykedését is; meg van róla győződve, hogy súlyos mulasztásokat fognak megállapítani. Az eretnekek javainak lefoglalásánál kizárólag a szolgálat érdeke vezette, minthogy a kassaiak nem akarták a templomhoz tartozó javakat kiszolgáltatni s az erre vonatkozó rendelkezéseknek lázadók módjára ellenszegültek.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Serenissimo Signore!

La sincerità e fidelità, con la quale ho servito e servo a Sua Maestà et a Vostra Altezza, è tale, che troppo dispiacer sentirei, se la relatione di qualche d'une avesse d'esser caggione, che nel benignissimo animo di Sua Maestà e di Vostra Altezza si nutrisse concetto diverso dal fine che io tengo di operare sempre conforme al servizio d'ambidoi et

² L. 31. l. 4. jegyzet.

al debito mio. Perciò havendo presentito, che il presidente di questa camera' habbia con sue lettere informato al tutto indirectamente, quali siano le actioni mie. Ho deliberato con ogni maggior humiltà supplicar Vostra Altezza sia servita, per farmi benignissima gratia di comandare, che si mandi qui alcun commissario o commissarii, che esquisitamente faccino inquisitione di quanto ho operato, doppoi che io sono qui in servitio di Sua Maestà, acciò che ritrovando, che io sia meritevol dicastigo con la sua giustissima deliberatione Vostra Altezza mi facci punire, se anco si troverà essermi dato ingiusta querella, possi restar satisfato, che Vostra Altezza mi conosca per quel humilissimo e fidelissimo servitore che sono. Supplico però anco humilmente Vostra Altezza, che ne più ne manco sia servita di comandare a detti commissarii, che rivedino gli andamenti et l'aministratione di detto presidente, che m'assicuro troverà Vostra Altezza tante cose in detrimento e danno dell'hazienda e servitio della Maestà Sua e Vostra Altezza, che par incredibile ne riferisco a Vostra Altezza distintamente le cose, che mi sono state dette, ha fatto detto presidente, rimetendomi a quanto si potrà per l'informazione conoscere, per la quale vederà Vostra Altezza di che degno castigo egli è. Et se forse dira mosso da passione del proprio interesse, che io habbi fatto errore in confiscar li benni a questi heretici, dico conveniva in ogni modo al servitio di Sua Maestà pigliar questa rissolutione, per che non havendo loro voluto rendere li benni delle chiese,² anzi contradetto alli comandamenti di Sua Maestà e Vostra Altezza con evidente ribellione, com'è chiarissimo, non si troverà mai, che havessi altro interesse, che quello che ho professato de fidelissimo e divotissimo servitore di Sua Maestà e Vostra Altezza, come devo nel servitio loro. E supplicandola di novo humilissimamente sia servita di comandare si mandino commissarii per pigliar l'una e l'altra informatione, gli faccio riverenza e da nostro Signore prego alla serenissima persona di Vostra Altezza infiniti e gloriosi anni.

Di Cassovia a 8 di Settembre 1604.

Di Vostra Altezza Serenissima

devotissimo servitore

Gio. Jacomo Barbiano Belgioioso

Kivül:

Címzés: A Sua Altezza Serenissima.

¹ Migazzi Miklós nagyváradi püspök. V. ö. a 36. számmal.

² V. ö. 29. sz.-mal.

35.

1604. szeptember 9. Kassa

*Zehender János jezsuita pater Khlesl Menyhért bécsi
püspök s császári tanácsoshoz*

A kassaiak ismét két megbízottat küldtek Bécsbe, egyikük Reiner Menyhért tanácsos; a bírót nem engedték. A város birtokainak lefoglalásában neki magának és társának semmi részük nincs, azt Belgioioso a nagyváradi püspök tanácsára határozta el. A városi urakat ez igen fájdalmasan érinti, mert most kitűnik, mekkora jövedelmeket gazdálkodtak el egyéni hasznukra. Nem igaz, hogy Belgioiosot önző egyéni érdek vezette volna ez elhatározásában. Ez irányú vizsgálat a legteljesebb mértékben igazolná Belgioioso gazdálkodásának tisztaságát. De mert kissé serény és a katolikus vallás terjesztésén fáradozik, zsarnoknak kiáltják ki. Ha Belgioioso a maga érdekét nézné, másként járt volna el a kassaiakkal s összejátssza velük, súlyos ezrek felett rendelkezhetnék. Ha a király megmarad elhatározása mellett, úgy a vallás tekintetében nyert ügyük van, de ha nem engednek nekik, minden elveszett.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Reverendissime in Christo Pater ac Domine Patrone
Observandissime.

Ich behellige Euer Gnaden abermalen mit meinem Schreiben. Aber es muß sein. Die Caschauer haben abermal zwen Legaten naher Wien geschickt. Deren einer Melchior Renner¹ haist und der Reten einer ist. Den Richter gelast nicht zukommen. Wann man ihnen glauben will, wird kain grösserer Tyrann niemalen gewesen sein, als der Herr General gegen ihnen ist. Ich mains Tails, kan mit Gott bezeugen, das weder ich noch mein socius² ihme, Herrn Generaln,³ was ains oder anders antrifft und mit den Caschawern sich verlossen hat, nichts geraten oder insinuirt haben, sondern er fir sich selb mit Rat des Herrn Bischofen von Waradein⁴ hat sich resolvirt, ihnen ihre Güeter zu arrestiren, bis sie entlich anzeigen, was fir Güeter vor Zeiten zu der Pfarrkirchen oder Kloster gehört haben und sie wider solche Ihrer kaiserlichen Majestät ernstlichen Bevelch nach, da sie hinkeren, restituieren und sonderlich, weil sie sich auch so

¹ Minden bizonnyal elírás Reiner helyett, ki a 96. lapon is, a tanács egyik legtekintélyesebb tagjaként van említve. A kassaiak e küldöttségéről nincs közelebbi értesülésünk.

² Kassán ez időben egy jezsuita misszió működött, másik tagját nem ismerjük.

³ Belgioioso.

⁴ Migazzi Miklós, l. 31. l. 4. jegyzet.

rebellisch erzaigt.⁵ Von welchem Arrest ich kain Wort gewust bis über etlich Tag erst ohne gefärdt, als er ist schon firgenommen worden. Das schmirzt die gueten Herrn übel, das man ihnen so genau auf dise Weis in die Karten sichen und im Auskeren finden wird, wieviel sie iärliches Einkommen gehabt, dessen Ihr kaiserliche Majestät und die gemeine Statt doch am wenigsten genossen, sondern sie habens fein vertraulich under ainander geteilt und hatt ihnen eben wol in die Kuchl gedient.⁶ Es ist kain andere Weis gewesen, sie zum Brett zu treiben. Sie wenden fir (welches andere auch, die es am wenigsten tun solten,⁷ naher Hoff fälschlich, dem geen Herrn General Ungnad zu erwecken, bericht haben) er tue es alles um seines Gewins willen. Aber es würd sich auf beschehene Inquisition befinden, das dem nicht also und von disen arrestirter Güetern, die von einem geschwornen Provisorn, der lutherisch und aus der Gemein mittel ist, verwaltet werden, ainiges Pfennigs wert vom Herrn Grafen weder begehrt noch empfangen worden sei. So hat er auch ieder Zeit freundlich und bescheidenlich mit ihnen gehandelt. Es habe dann bisweilen ihr Unbescheiden und Grobheit ein anderes erfordert. Summa: der Herr Graf, weil er etwas aiferig und die catholisch Religion zu befirdern begüurig ist, der kain Menschen auf seiner Seiten hat, mueß sowol von lutherischen als kaltolischen (!) den Namen haben, den ihm die Tonauh nit abwaschen kan, das er ein Tyrann sei und der Sachen zivil tue.⁸

Er Herr Graf aber und ich haben ein sonders herzliches Vertrauen sonderlich zu Eurem Gnaden, sie werden ihme in so rechtmeißigen Sachen gnedig und vätterlich darzu kreftig patrociniern. Wolte Gott, es wüste und erkente meniglich, wie aufrecht und treulich er Gott und Ihr kaiserlichen Majestät diene und zu dienen begehre. Wann er sein Nutzen suchte, wird er wol anders mit den Caschauern procedirt und mit Coniuriren etlich vil tausend Floreni, die ime non obscure angeboten sein worden, erschnappet haben. Aber er hatt lieber sein Schaden in vilen Dingen tun wöllen, als durch die Finger sehen in Sachen, die Gott, die Religion und Ihr kaiserlichen Majestät gnedigsten Willen an-

⁵ V. ö. a 29. sz.-mal.

⁶ V. ö. 47. l. 3. jegyzetben mondottakat.

⁷ V. ö. Belgioioso jelentését Migazziról az előző és következő szám alatt.

⁸ Ezzel a Belgioiosora nézve annyira hizelgő véleménnyel szemben lásd a Belgioioso felelősségének kivizsgálására 1605-ben kiküldött bizottság jelentését (Tört. Tár 1878. 923—24. ll.), amely konkrét esetek terhelő adatait sorolja fel.

troffen haben. Ich kan es bei meinem Gwissen bezeugen, dann ich wais es allzuwol, das er all sein Silbergeschüre, Clinodia ee versetzt, damit er ain wenig Gelt machen und Ihr kaiserlichen Majestät so vil im müglich treulich dienen könde.⁹ Eben von denen, so Geschenk nach der Schwere nemmen, mueß er nichts desto weniger hören, das sie hin und wider berichten, der General hab sich durch Present eben wol begraset. Aber er ist bereit bei seinen Ehren zu sagen, das er in Zeit seines Generalats fir Gesenk (!) und Gaben, kleine und große eingenommen habe. Ich wolte seinen Adversariis kain andere Penitenz wünschen, als das sie nicht mehr hetten als der gut Graf hat. Wie bloß er in das Feld ziehe, waiß ich wol, kain Mensch will im helfen. Sed non est mirum, quia omnes officiales usque ad unum haeretici sunt.¹⁰ Gott helf im, das er etwas Guetes ausrichten möge. Welches geschehen würd, so lang Gott geliebet wird Wunderwerk zu tun. Die Sachen seind also angestellt, daß er niemand vertrösten kan, ob sie 8 Tag im Veld des liebseligen Brots die Noturft werden haben. Sed haec hactenus. Euer Gnaden wird den Caschauern die Puls zu greifen und ihr Liegsucht und faule Ausflüchten zu curiren wissen.

Wann man fest halten und sich Ihr Majestät und der p. masculine¹¹ resolviren werden, hat man in der Warheit kein Ungelegenheit diser Orten zubesorgen. Würd man ihnen aber eines Fingers lang nachgeben, werden sie den ganz Arm haben wollen und würd in der Welt nichts stolzers gesehen werden. Alle Benachbarte lautern darauf. Wird man wie sie es verdinet mit ihnen procediren, so haben wir in Religionssachen diser Orten ein gewonnenes Spil. Hengt man ihnen nach, so ist alles verloren. Der mehrer Teil alhie sagen, wann sie nur gwiss wüsten und spüren könnten, das es Ihrer kaiserlichen Majestät aigentlicher Will sei, daß sie sollen catholisch werden, wolten sie sich bald resolviren.

Ignoscat, quaeso, prolixitati. Amor dei, zelus animarum, commiseratio erga dominum generalem, rei integritas me impellunt. Euren Gnaden halt ich fir ein guten ia besten Not-helfer. Sie helfte nur redlich, so wird Gott reichlich belohnen und so künftiger Zeit alhie Nutz solte geschaffen werden, würden Euer Gnaden nicht die geringste Manipulos darvon tragen. Euer Gnaden wünsch langes Leben, der See-

⁹ L. előző lap 8. jegyzetét.

¹⁰ V. ö. Belgioioso jelentését a 20. sz. a.

¹¹ Nem tudjuk, kire céloz.

len und Leib Sterke, damit sie noch lang und nutzlich arbeiten mög. Denselben tue ich mich zu Gnaden bevehlen.

Datum Caschau 9. Septembris anno 1604

Eurer Gnaden

Diener in Herrn
Joannes Zeender¹²

Kivül:

Címzés: Reverendissimo patri in Christo et domino Melchiori Kleselio, episcopo Viennensi, administratori Neostadensi, Sacrae caesareae Maiestatis consiliario ac concionatori aulico etc., domino ac patrono suo colendissimo. — Viennae.

36.

1604. szeptember 11. Rakamaz

*Gróf Belgioioso felsőmagyarországi főkapitány ismeretlenhez
(valószínűleg Khlesl püspökhöz)*

Köszöni Pezz kapitány és Zehender János atya útján vett megemlékezését. Inkább az életét feláldozná, mintsem hogy egy alkalmat is elszalasszon a vallás terjesztésére. A kassai dolognak már régen vége volna, ha azok, akiknek támogatására elsősorban számíthatna, így mindenekelőtt a váradai püspök, ajándékokkal megvesztegetve, nem segítenék az eretnekeket. Hogy távollétében az egri kanonokoknak ne legyen mitől tartaniok, jó volna, ha a király a kassaiak ott tartózkodó küldöttjeit, első sorban pedig Reiner Menyhértet elfogatná.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Anlegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Reverendissime Domine atque Amice nobis observandissime.

Salutem ac servitiorum nostrorum paratorum commendationem. Relata nobis per magnificum dominum capitaneum Pezzem¹ et reverendum patrem Joannem Zehender² propensissimi animi erga nos affectuosa voluntate intermittere nulla ratione potuimus, quin praesentibus nostris pro aliquo grati animi indicio et salutarem quam humanissime et infinitas de exhibita nobis absentibus et ignotis benevolentia infinitas (!) ageremus gratias, sicque absentes aliquale faceremus amicitiae indicium, quemadmodum omnia studia et paratis-

¹² A levél tartalma s a jezsuita rend címerét ábrázoló zárópecsét után ítélve a kassai jezsuita misszió tagja. Közlebbi adataink nincsenek személyére vonatkozólag.

¹ L. 28. l. 5. jegyzet.

² L. fentebb a 12. jegyzetet.

sima servitia nostra in occasionibus offerimus reverendissimae Dominationi Vestrae dedicamusque.

Ad religionis quod attinet negotium, sibi certo persuadere potest, nos vitam potius cum morte commutatuos, quam ullam occasionem eam propagandi intermissuros. Neque tamen diu nobis cum Cassoviensibus negotium hoc imperfectum mansisset, nisi ipsimet illi, in specie vero episcopus Waradiensis, qui mihi dextera esse debuisset (ut nunc primum in cognitionem venimus) consilio et opera, inductus corruptusque muneribus haereticis, tanquam non episcopus sed eorum farinae fuisset, auxilio esse voluisset,³ quemadmodum non solum continuo facit, sed et nostrae non parum reputationi suis sinistris informationibus praeiudicare praesumit. Idque tam indigne, ut coacti fuerimus Suam Maiestatem caesaream, dominum nostrum clementissimum humillime requirere, dignetur commissarios idoneos deputare, qui nostris amborum indagatis actionibus de rei veritate Suam Maiestatem informare (!).⁴ Quanta enim sit actionum nostrarum differentia, reverendissimae Dominationi Vestrae ad oculum demonstrare possemus, nisi molestum fore timeremus. Quapropter oblati denuo servitiis nostris paratissimis reverendissimam Dominationem Vestram divinae protectioni suis nos (!) orationibus commendamus.

Datae in castris ad Rakomas 11-a Septembris, anno 1604.
 Reverendissimae Dominationis Vestrae
 amicus paratissimus et servus
 Gio. Jacomo Barbiano conte di
 Belgioioso

P. S. Sollicitant Cassovienses nostri per ablegatos suos aliquot suas praetensiones;⁵ ut autem nobis absentibus nil canonici Agrienses, quod timerent, habeant et in reddito quoque nos eo commodius Suae Maiestatis christianissimam voluntatem exequi possimus, necessarium esset, ut et Serenissimo Archiduci et Suae Maiestati proponemus (!), cives ibi existentes, praecipue vero Melchior quidam Reiner⁶ captivus detineretur.

Kivül:

Irodai feljegyzés: 18 Septembris (nyilván a beérkezés kelte).

³ V. ö. 34. sz.-mal s l. még a 31. l. 4. jegyzetét.

⁴ V. ö. a 34. sz.-mal.

⁵ L. a kassaiak kérvényét a következő szám alatt.

⁶ V. ö. 37. l. 9. jegyzet és 74. l.

37.

Keltezetlen. (1604. szeptember 11 előtt)

*Kassa sz. kir. város közönségének folyamodványa
Mátyás főherceghez*

Engedelmes türelemmel viselték a háború szenvedéseit s készséggel hoztak minden áldozatot, abban a reményben, hogy legalább kiváltságaiikat s ősi szokásjogukat megtarthatják. Legutóbb azonban már ezekben is súlyos sérelmeket kellett elszenvedniök. Azok orvoslásáért ismétellen fordultak a főherceghez. Minthogy azonban kérelmeik mind-ezideig elintézés nélkül maradtak s a város közönsége azóta kiváltságainak még súlyosabb megsértését volt kénytelen elszenvedni, panaszaiikkal újra a főherceghez fordulnak. Belgioioso főkapitány minden törvényes ítélet vagy végrehajtó-parancs nélkül lefoglalta s a király nevében birtokbavette a város valamennyi birtokát s jövedelmét, jobbágyait pedig a szokásos szolgáltatások teljesítésétől eltiltotta. A paplak lefoglalása alkalmával adott ígérete ellenére lefoglalta s eladta a városnak ott elraktározott gabonáját. A városba szállásolta el a vallon lovasságot, jóllehet elég terhet jelent a beszállásolt gyalogság is; amellet a készletek illetén felélése könnyen megbosszulhatja magát az ellenség esetleges támadása esetén. Véleményük szerint a főkapitány eljárása nélkülöz minden jogalapot s közönséges hatalmaskodás. Ha valakinek jogigénye van birtokaikra, az a törvény útján érvényesíthető. Kérelmüket most már harmadízben terjesztvén elő, kérik, orvosolja sérelmeiket, és a főkapitányt utasítsa, hogy kiváltságaiikat s ősi szokásjogukat tartsa tiszteletben s minden ezekkel ellenkező újítást szüntessen meg.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Durchlauchtigster Erzherzog!

Gnedigister Fürst und Herr! Ob wir wol laider mit eußerstem unserem Schaden und Verderben in gnuagsamer Erfahrung, was bei öffentlichen Kriegen den Ländern und Landschaften, wohin si ruhren, für große Beschwär, Unordnung, Confusionen, Land und Leüt Verderb und Verödungen unempörlich daraus entstehen und oft an mehrers durch die, so zu Schutz wider den Feind als von dem Feind selbst betrangt, erschöpft und ausgesaugt werden, so haben wir doch alles bishero vast uber Vermögen um der gemainen Not und Anligen willen als publicam calamitatem mit gehorsamister Gedult ertragen und gleichsam Guet und Bluet zugesetzt, das wir zum wenigsten unsere rechte Freiheiten und alt Herkommen erhalten möchten.

Nun aber uns auch dieselbigen nit sicher und unangefchten bleiben, sonder in denselben großer Eingrif, Widerwertigkeit und Trangsal zugefuegt worden. Also haben wir nit lenger umgehen können, solche hohe unleidliche Beschwerden an Eur fürstliche Durchleucht durch etliche

unterschiedliche gehorsamiste Supplicieren gehorsamist gelangen zu lassen. Weil uns aber weder auf eins noch das ander Beschaid erfolgt und daher nit wissen können, ob die bei Eur fürstlichen Durchleucht furkomen und furbracht worden oder nit, nichts desto weniger viel und manigfeltig wir und die ganze Burgerschaft wider unsere Privilegien, Freiheiten und Altherkommen über die Maßen bedrängt werden. So seind wir zu dieser verrern hohen Beschweer-Supplication eüsseristen Not gedrungen und geben Eur fürstlichen Durchleucht undertenigist zuerkennen, das wir über die vorige angebrachte hohen Beschwerde¹ durch unseren Herrn Veldobristen Herrn Johann Jacob Barbiani Grafen von Belgioiosa sonderlich in dem hochbeschwert sind, das er uns die zu der Statt gehörige Dorfer, Untertanen, Güter und Einkommen, die wir und unsere Vorfahrn von soviel unerdenklichen Jarn hero durch rechtmäßige Possess zu gemainer Statt alle Zeit friedlich ruebig (!) und unperturbirt innen gehabt und genossen, ohne ainiche unser wissentliches Verschulden auch unangezeigter Ursachen, viel weniger Berechtigung, Urtails oder execution, als de facto entzogen und uns derselben gänzlich entseczt, sich aber derselben in Namen Ihrer kaiserlichen und küniglichen Majestät unsers allergnedigisten Herrn aigenmechtiglich underfangen, die armen Untertanen zu Anlübung und Schwörung, auch das si uns durchaus kainen Gehorsam mehr laisten sollen, aufgeredt und gedrungen, ihnen auch neue Amtleüt verordnet, als Kiss Lucatz, Burggraffen zu Caschau, welcher iecziger Zeit den Zehent aus den Dörfern einnimt, schafft und gebeüt, das wir alles mit unaussprechlichem Schmerzen und hoher Betrübnuß ansehen müessen.

Er leßt es aber auch bei dem nit bleiben, sondern hat uns zugleich gemeiner Statt Weingärtn, Ackerlender, Mairhöf und Muhlen verboten, sein Guardi von Soldaten dahin gestellt. Daher wir weder unser Jurisdiction noch gemainer Statt Einkommen mechtig, sondern derselben ganz priviert seind und sollen gleichwol die vorigen Gaben raichen, die Artollerei-Fuhr darzu wir in die achtzig Roß mit schwerem Uncosten underhalten müessen und in der Bereitschaft haben. Also auch andere dergleich Dienst volkomentlich wie zuvor Ihrer Majestät laisten sollen, welches nun nit allain unsers Vermögens nit ist, sondern muess auch darbei laider alles Stattwesens nottwendige Gebeü und Underhaltung darnider ligen und zu Grund gehen.

Es ist auch an dem nit genueg, sonder Herr Veldobristen

¹ A kassaiak előző folyamodásait l. 13., ill 14. és 21. sz. alatt.

will uns auch unser aigen Getraid, das wir vor diesem im Pfarrhof aufgeschütt und auf ein Not aufbehalten nit folgen lassen, sonder dasselbe verkauft und distrahiert, so es doch zum Pfarrhof oder Kirchen nit gehört, sondern um gemainer Statt pares Gelt erkauft und allein beheltnusweis eingeschütt worden und das wider sein selbst Zusagen, da er in Einnehmung des Pfarhofs uns versprochen, nichts darinn uns zuverkeren oder vorzuhalten, sondern alles ervolgen zu lassen, deme aber zu wider er hernach das Getraid Gersten, Habern ohne unser Vorwissen und Willen verkauft und anbringt.

Und damit er uns und gemainer Statt Namen Trang und Zwang zufüge, hat er auch die wallonische Reütere in und außerhalb der Statt losiert und ein neües Quartier gemacht, wo doch zuvor die Reütere alda nie eingelegt worden,² in Bedenkung, weil die Statt ohne das mit dem Fueßvolk genuegsam beschwert und ein jeder Wiert ohne alle Bezallung ain frei Losament für jeden Landsknecht geben mueß, so ist auch dieß zu bedenken, das uns der Erbfeind gar nahend und wann in der Statt und Vorstatt, also auch in den nahenden bei der Statt umgelegenen Dörfern aines und anders aufgezehrt, in Notfahl durch Mangel der Profiant ain verhoffender Schade nit nur allein der Statt, sondern auch dem ganzen Land in Ober-Hungern ervolgen möchte.

Soviel wir diese beschwerte Neüerung in unser Geringfüge versehen, erwegen und schmerzhaft empfinden, ist die wider alles Landrecht und Billicheit auch verhoffentlich ohn alles unser Verschulden ein lauttere ubermachte Gewalttätigkeit zu unserm und des Lands eüßeristem Verderben, nicht ohne mennighchs große Verwunderung. Sich auch hievord kein Veldobristen niemaln understanden noch angemaßt in gemainer Stattgüeter und Einkommen einzugreifen oder dieselben under sich zu ziehen und zu aignen, wo aber jemand zu uns oder gemainer Statt Güter rechtliche Sprüch und Berechtigung zu haben vermaint, seind wir gebüerlicher Orten und Stell zu Recht wol zu finden, auch Red und Antwort zu geben, nie in Verwiederung oder Ungehorsam erfunden worden. Daher uns dieß procedere, als an Land verderbliche Neüerung und gewaltsamer Eingrief, soviele schmerzlicher und unerträglicher falln will, zumal wir uns in Ihrer Majestät schuldigsten Gehorsam nach alle Zeit undertenigist finden lassen, auch keines andern nochmalen

² V. ö. a 36. és 42. ll.

entschlossen sind, darum wir uns auch gnedigsten Schutz für Gewalt zu Recht gehorsamist und billich zu getrösten haben sollen.

Dieser und andern hohen Beschwerde und Bedrangnusen halber wir über vorige unterschiedliche gehorsamiste Supplicieren auch mündlich durch unsere Abgesandte beschehene undertenigiste Ansuchung³ getrungenlich verursacht, aber und zum dritten Mal Supplicieren und hochflehentlichen Bitten abzufertigen mit höchster größter und tiefster, auch durch die Barmherzigkeit Gottes gehorsamister Bitt, Eür fürstliche Durchleucht wöllen aus lobwürdigsten, abgebornen fürstlichen Milden und Gnaden sich unser und der armen, doch gehorsamen Statt Caschaü unser bishero treüwilligster pflichtigen Dienst und Zusetzung Guets und Bluets willen gnedigist erbarmen und annemen, unsere Beschwerden mildiglichen anhören und in gnedigister Erwegung unser und des Lands, dessen wir Mitglieder seind, darauf beruend unvermeidlichen Verderbens und vieler andern besorgenden Inconvenienz dem Herrn Veldobristen gnedigist verfügen, das er uns wider die Gebüer unsere Landsfreiheiten, Gerechtigkeiten und alten Herkommen nit also betrangt, sonder gemainer Statt Güter, Untertanen und Einkommen, wie auch alle ander bishero furgenomben, umzimlichen Neierungen genzlich enthalte und uns darbei, wie wirs bisher rüewiglich innehabt, also auch hinfort mit Restituierung alles, was uns bishero in aim und andern entzogen worder unperturbirt verbleiben lasse, schütze und handhabe, dagegen auch wir unser eusseristes, wie verhoffentlich bisher gehorsamist beschehen, also auch hinfüro bei Ihrer Majestät und dem Königreich Hungern als unserm Vaterland so wol dem hochlöblichen Haus Österreich schuldigsten Gehorsams zu seczen wöllen. Uns zu gnedigister sprieslichen Erhöhung und Willfahung undertenigist bevellend.

Eür fürstlichen Durchleucht

undertenigiste und gehorsamiste

N. Richter und Rat samt der geschwor-
nen Gemein und einhelligen armen

Burgerschaft der kün. Freistatt
Caschaü.⁴

Kivül:

1. Felzet: An die fürstliche Durchleucht, Erzherzogen Mathiassen zu Österreich etc. N. Richter und Rate samt der ge-

³ L. 98. l. 1. jegyzet.

⁴ A kassaiak e folyamodványát két küldöttjük vitte Bécsbe, kiknek egyike Reiner Menyhért tanácsos volt (l. fentebb 92. és 96. ll.).

schworenen Gemain und ganzen ainhelligen höchstbedrangten Burgerschaft der kün. Freistatt Caschaü undertenigiste Supplicieren und gehorsamistes Bitten.

2. *Elintézés során tett feljegyzések:* Fiat quamprimum commissio et dirigatur ad dominum locumtenentem,⁵ qui alias in partes superiores iter habet, et ad dominum camerae Scepusiensis, ut super his et aliis querelis civitatis Cassoviensis quamprimum informationem capiat, singulariter vero, an ne religionis reformationi in omnibus satisfecerint, bona ad ecclesias et parochiam et reliqua beneficia restituerint, qualia ista bona sint, de quorum ademptione ipsi conqueruntur. Et siquidem repererint, ea non ad ecclesias vel beneficia pertinere, omnino efficiat, ut in his non molestentur et super omnibus et singulis quamprimum, quod actum, quodve porro agendum, opinionem suam rescribat.

Per serenissimum Archiducem

15. Septembris anni 1605^a

G. Schrötter (?)

38.

1604. szeptember 16. Rakamaz

Gróf Belgioioso felsőmagyarországi főkapitány jelentése Mátyás főherceghez

Megkapta rendeletét, amelyben tudósítván őt az ellenségnek Alsómagyarország ellen irányuló mozdulatairól, meghagyta neki, hogy a dícan fogadott csapatokat a tartomány rendes csapataival együtt Ruber ezredes parancsnoksága alatt hadba küldje. A kamara azideig nem tudta a dica-katonaság mustrájához szükséges pénzt előteremteni. Rakamazon megállott, hogy a további előnyomulás esetére az ottani részek biztonságáról gondoskodjék, mivel különben az ellenség az egrí őrség felerészével könnyen elfoglalhatná Szendrőt, Putnokot, Ónodot és Isiert (?) s Kassát veszélyeztethetné. Feltétlenül szükséges, hogy Erdély felé előnyomuljon, minthogy a lázadók a Temesvárott visszamaradt s egyéb őrségekkel együtt ama végek felé közelednek. A dica-katonaság mustrájának tehát legfőbb ideje. Ertesülései szerint az ellenség száma nem nagyobb a már jelentett 40–50.000 főnél; a tatárok nem egyesültek vele. A kassaiak emlékiratát ismeri. Javaik elfoglalásának okát adta korábbi jelentéseiben. Felszólította őket a templomhoz tartozó javak átadására, amire azok a másolatban mellékelt irat tanulsága szerint kötelezték is magukat; ők azonban egy-két jelentéktelen jövedelemtől eltekintve, a kérdéses javakat egyáltalán nem jelölték meg s ismételt felszólítására azzal feleltek, hogy népeiket beszólították a városba s felfegyverezték, vagyis nyilvánvaló lázadással meg-

^a Elírás 1604. helyett.

⁵ Hethesi Pethe Márton kalocsai érsek s szepesi prépost ekkor indult a Szepességre, hogy az ottani városokból az evangélikus prédikátorokat eltávolítsa s az evangélikusok szabad vallásgyakorlatának véget vessen (Bruckner, i. m. 185. s köv. ll.); az említett parancsokat nem ismerjük.

tagadták az engedelmességet. Csak ekkor foglaltatta le javaikat, hogy ily módon kényszerítse ki a fenti rendelkezések végrehajtását. Kezelésükre külön provizort rendelt s a termést a végváarak ellátására kívánná felhasználni. Valótlan, hogy a katonák a javakat a saját egyéni hasznukra foglalták le. Az ellenség alsómagyarországi mozdulataira való tekintettel a megyéket felszólította az insurrecciora; ezek azonban csak egy hónapi hadiszolgálatra vannak kötelezve.

Eredeti: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Angelegenheit der Kaschauer Kirche...” feliratú köteg.

Serenissimo Signore!

Ho inteso dalla lettera di Vostra Altezza quello, che'è stata servita d'avisarmi de gli andamenti del nemico et come si era voltato verso la parte dell'Ongaria inferiore et che per ciò mi comandava dovessi mandari al campo la gente della dica¹ insieme con le compagnie ordinarie di questa provintia con il collonello Ruber.²

Humilmente rispondo a Vostra Altezza, che fin adesso la camera non ha trovato il dinaro, per far dar mostra alla gente della dica, non obstante tutte le dilligentie che ho fatto et faccio. Ho fatto però alto qui, acciò che marchiando oltre possi lasciar queste parti con qualche sicurtà come é necessario, per che il nimico con la mità della gente, che tiene in Agria, potria impatronirsi di Sendrő, Putnok, Onod e Isier e correndo senza ostacolo fino a Cassovia metterla in pericolo e far grandissimi danni in tutto il paese. Tanto più, come Vostra Altezza si servedi avisarmi, che li Tartari scorerano per queste parti. Essendo necessario, che in ogni modo io mi avanzi verso la Transilvania, per essersi avvicinati a quei confini li ribeli d'essa giontamente con la gente restata in Temiswar et altra. Ho voluto avisar a Vostra Altezza quanto occorre, per che fra tanto che si dia la mostra a della gente della dica possi comandarmi quanto si compiacerà, che io faccia, che non obstante le sopradette considerationi, humilissimamente eseguiro quanto Vostra Altezza comanda, come son obligato. Alla quale faccio sapere, che per le nove, che di molte parti tengo, il nimico non é più forte di quanto avisai a Vostra Altezza de 40—50 mille, ne con lui si erano giontati li Tartari.

Il memoriale delli cittadini di Cassovia ho veduto.³ La

¹ A „dica-katonaság”, a magyar mezei zsoldos sereg, melyet az országgyűlésileg megajánlott adóból (dicából) toboroztak minden év tavaszán s tartottak hadban őszig. A korabeli haderő különböző elemeire vonatkozólag I. Károlyi Árpád: Magyar Országgyűl. Emlékek. X. köt. Bpest, 1890. 350—51. ll.

² L. 57. l. 5. jegyzet.

³ L. 37. sz. alatt.

causa per che io gli pigliai li benni l'havra Vostra Altezza potuta vedere da alcune mie lettere,⁴ che gli ho scritto, dandoli parte puntuale di quanto é occorso. E fu che havendo Sua Maestà e Vostra Altezza comandato, che detti cittadini restituissero li benni appartenenti alle chiese, gli li ricercai et loro per scrittura sua, come apare per la qui inclusa coppia⁵ si obligoino di farlo, però non havendo dichiarato se non minima parte di quello che alle chiese pervenivano, eccetto un campo et alcune decime de vigne e certe poche cose, che non sono di rilievo, che toccava alla parochiale, gli richiesi, che dovessero cumplire al comandamento di Sua Maestà e Vostra Altezza. Ma chiamando loro gente nella città et mettendosi in armi contradissero alla volonta di Sua Maestà e Vostra Altezza, come faro constare a Vostra Altezza per informatione se cosi comanderà e con evidente ribellione negorno l'obedientia. Per tanto per questa consideratione, come ho avisato a Vostra Altezza pigliai il possesso de tutti i benni fra tanto che consignassero quelli delle chiese, restando il resto alla deliberatione di Sua Maestà e Vostra Altezza. Con fargliene gratia e levargli come anco li privilegi. E per ciò, come avisai⁶ a Vostra Altezza, si é diputato un provvisore, che raccolti li fruti li custudisca e ne rendi buon conto. Advertendo a Vostra Altezza, che li scrissi,⁶ come delli grani di detta raccolta si portria valere, per dar alli soldati di Sua Maestà nelli confini. Et quando poi per deliberatione di Sua Maestà e Vostra Altezza si havessero da restituire li benni e fruti di quest'anno alla città appartenenti, che si potrebbe scontargli sopra quello che pagano a Sua Maestà, per servitio dil quale e di Vostra Altezza son venuto all'effecto di cotal dimostratione e gliel'ho significato quand'è successo per piu d'una mia lettera. Et se dicono detti cittadini, che li soldati occupino detti benni e gli usino come proprii, informano falsamente Vostra Altezza, non essendo successo nissuna cosa piu di quanto gli ho con humiltà rappresentato, che é la pura verità. Questo é quanto posso dire in questo particolare a Vostra Altezza, la supplico humilmente comandare conforme a quanto é servita, che io eseguisca in esso, acciò possi metterlo in esecuzione.

Del Begh di Back si eseguirà quanto Vostra Altezza comanda.

In consideratione delle nove, che Vostra Altezza é ser-

⁴ L. 29. s 34. sz. alatt.

⁵ A melléklet hiányzik.

⁶ L. 29. sz. alatt.

vita di avisarmi de gli progressi del nimico in Ongaria inferiore, ho scritto alli comitati per la insurrectione, li quali come non sono obligati di star più d'un mese in campagna. Et hora siamo alla mità di questo, prima che si giontino, sarà la fine e più oltre. Ho voluto però anticipare, acciò possino esser a tempo di servitio, supplico Vostra Altezza di tenerlo per bene, alla quale humilmente faccio riverenza.

Dil campo appresso di Rakomas a 16 de Settembre 1604.

Di Vostra Altezza Serenissima

devotissimo servitore

Gi. Jacomo Barbiano Belgioioso.

Kivül: (címeres köriratos zárópecséttel):

1. *Címzés:* A Sua Altezza Serenissima.

2. *Az elintézés kapcsán tett hátirati feljegyzés:* a) Im ersten des oberhungerischen Kriegsvolks Herausziehung betreffend ist dem Belgioiosa albereit Antwort erfolgt,⁷ im anderen Punct Herrn von Krenberg⁸ zu zustellen. — b) (más kéztől): Bei der Canzlei vleißig aufzuhalten 25. September 1604.

39.

1604. november 5. Prága

Rudolf király rendelete gróf Belgioioso Jakab főkapitányhoz

Mint hogy a hajduk és a kassaiak lázadását általában a vallásügyi rendelkezések terhére írják, a legfontosabb teendő, hogy ezt a véleményt mind a megyei nemesség, mind a városok fejből kiverjék s meggyőzzék őket arról, hogy a felkelés egyedüli forrása Bocskay hűtlensége. Ily értelmű rendeleteket küldött a megyéknek s a kassaiaknak is Hosszútóthy útján. Ehhez alkalmazkodják ő is s vallási téren a nemességgel s hajdukkal, valamint a városokkal szemben további lépésektől tartózkodják. Hogy Kassát újra hűségre bírja, ennek érdekében minden lehető el kell követnie. A hűtlen erdélyiek részéről fenyegető veszedelem elhárítására az alsómagyarországi táborból küldenek Basta vagy Russwurm vezérlete alatt segítséget. Addig is a Bocskayval bizalmas lábon álló urak közvetítésével mindenképen igyekezzék Bocskayt újra hűségre téríteni. Amellett azonban nyomozzon annak is utána, nem állnak-e mások is Bocskay háta mögött. Sennvey Pongrác ajánlkozott 10—15.000 székely megnyerésére, Radul vajdával is lehet számolni szükség esetén. Az igénybevételük esetére szükséges parancsokat mellékel. A hajdúkat is esetleg pénzbeli ígéretekkel rá lehet venni hogy Bocskayt élve vagy halva kiszolgáltassák. Az elvesztett főzászló pótlása felől intézkedett. Tegyen jelentést, mint került ez a hajdúk kezére. Tegye megfontolás tárgyává, hogy a már elengedett s hazavonulóban pusztító vallonokat nem kellene-e újra felfo-

⁷ Nem ismerjük.

⁸ Krenberg Ulrik csász. tanácsos, osztrák főkancellár.

gadni, mely esetben azonban szigorú fegyelem tartandó közöttük. A véghelyek megerősítéséről feltétlenül gondoskodjék az e célra megszávozott robot vagy robotváltság felhasználásával. Legyen gondja rá, hogy a Thököly-féle 1500 kőből gabonát a véghelyekre elszállítsák. Sennyey Pongrácot, Pethe Lászlót s a többi hűségben maradtakat, valamint Bocskay három emberét kéri, hogy őt, Belgioiosot továbbra is támogassák; jutalmazásukra tegyen javaslatot.

Fogalmazvány-tisztázat: St. A., Ungarn, 274. csomó, „Die Kirche von Kaschau“ feliratú köteg.

Rudolf etc.

Uns seint deine underschidliche Schreiben aus Adorian, Großwardein und iezt leztlichen aus Zipserhaus gehorsamist fürbracht worden,¹ daraus wüer dan nit allain des mainaidigen Botschkay Abfall und beses Begünnen benebens dem ganzen Verlauf mit denen Heydüggen und Caschauern beschehen vast ungerm vernomben, sondern auch darüber dise weit aussehende Sachen in notwendiger Beratschlagung gezogen haben. Und demnach sich befindet, daß sonderlich der Heydüggen und Hungern Empörung dem Reformationwesen und der Religion zuegeschriben werden wölle, dieweil denen von Caschaw zugleich alle iere Dörfer und Güeter, sowol weltliches und aigens als Küerchengüter eingezogen und die Reformation auch bei den andern oberhungerischen Stetten gleich iezo under ainsten durch unsern Locumtenentem fürgenomben worden sei. So ist derothalben ain hohe Notturft dise gefaßte Opinion von der Religion dem Adl und Stetten aus dem Sinn zu reden und dagegen wol einzubilden, daß der Anfang solichen Tumults allain aus des Botschkay ausgebrochnen Untreue und Verräterey herflüeßte, inmassen wüer auch soliches allen Spanschaften und oberhungerischen Stetten, insonderheit aber der Statt Caschaw, wie du hiebeligend zu sehen,² zuegeschriben und damit den (titl.) Husso-toti³ zu inen abgefertigt haben. Bewelchen dier also hiemit genediglich und wöllén, daß Du Dich disem gemeiß accomodierest und in Religionssachen gegen denen Stenden und Adl sowol den andern Stetten als Heydüggen noch anders in gemain der Zeit nichts weiters monierest, mit denen von Caschaw aber neben in Achtnemung unserer kaiserl. und küniglichen Authoritet gemach gehest, das Fundament wie verstanden gleichwoll auch allain aus des Botschkay Untreue und Practicen stellet und die Religion simpliciter auf angezognes unser Schreiben remittierest, sondern dich

¹ Nem ismerjük.

² L. a következő számot.

³ Hosszútóthy.

durch dich selbst und auch andere taugliche Subiecta aufs höchste dahin bearbeitest wie die Statt Caschaw als die Hauptstatt und sowol die andern Stett in unser Devotion und Gehorsam erhalten und aller Unrat gestilt werde. Und damit der mainaidigen Sybenbürger Füerbruch sovil müglich zu verhieten, werden unsers freundlichen geliebten Brueders Erzherzog Matthiasen Liebden aus unserm Lager in Nider-Hungern alsfalt ain Anzal Kriegsvolk zu Roß und Fueß und damit aintweders den Basta⁴ oder Rußwurm⁵ hineinverordnen, underdessen Du dich, wo es nit berait schon beschehen, neben dem Lassota⁶ und Veltzalmaister bemühen wellest, vermitels deß Ragozy,⁷ Turzo,⁸ Melith Balas oder Andere, so dem Botschkay vertrauet und zu ime zuvermügen, ine durch allerhand dienstliche Persuasiones, sonderlich aber, daß wüer ine noch andere Landleut in religione zu beschwären nit bedacht seien, von seinem bösen Fürnemen abwenden und zum schuldigen Gehorsam bewegen möchtest, wie du ihne auch auf sollichen Fall unserer Gnad und Perdon zu versichern hast, die wüer aniezo obgedachten Hussetoti in omnem eventum mitgeben lassen, dabey du gleichwol dein geheime und fleißige Nachforschung zu halten, ob nit etwo andere und weliche mit ernanten Botschkay under der Tecken liegen.

Bei disem wüer dier nit bergen, das sich der Segnei Pongráz,⁹ dessen gegen uns gehorsamist Anerboten im Notfall auf unsern Bevelch von 10. bis in tausend Zäckl aufzubringen, also solle auch Radul Weyda nit ungenaißt seien, da nun derowegen die Sachen in Sybenbürgen und diser Orten so gefehrlich, so hettest du demnach dise baide in Craft hiebeiligender Schreiben an si samt Abschrüften davon zeitlich aufzunemen und Dich also ieres Zuesprungs zugebrauchen. Und obwolen denen Heyduggen nicht zu trauen, so weren doch unsers Erachtens alle Mitl zu versuechen, si von dem Botschkay wider abwendig zu machen, welches villeicht mit Versprechung unserer Perdon und Ergözung

⁴ Gróf Basta György tábornagy; az év nyara óta a Duna mentén harcoló alsómagyarországi haderő parancsnoka (Veress Endre: Basta György levelezése, II. köt., Magy. Tört. Emlékek I. oszt. 37. köt., Bpest, 1913. XXI—XXII. ll.)

⁵ Gróf Russwurm Kristóf tábornagy.

⁶ L. 28. l. 4. jegyz.

⁷ V. sz. Rákóczi Lajos.

⁸ Gróf Thurzó György.

⁹ Sennyey Pongrác, 1593—1606. években jelentékeny szerepet játszik Erdélyben. Rudolfnak feltétlen híve s Bocskay ellenében is egyik vezére.

oder, da es ja anderst nit zu erhalten, mit Zuesagung und Erstattung ainer gewissen Summa Gelts aus des Botschkay Guetern solcher Gestalt beschehen kinde, daß si uns den Botschkay selbst lebendig oder tot lifern solten. Weil wüer auch nit in klainer Sorg stehen, es möchten die Polläcken wüssent oder unwissent ieres Königs an disen Gränzen etwas anfahren, so haben wüer ermelten König an iezo um Füerseh- und Remodierung zuegeschriben und derowegen ainen aignen Hofdiener zu ime abfertigen lassen.

Weilen die vorige Hauptfahnen verlorn, ist bereit ain andere zu machen verordnet, so dier mit dem ehisten zuegeschickt werden solle.

Danebens begern wüer aber genediglich zu wissen, die- weil du selbst als Veltobrüsster bei der jüngsten der Hayduggen Iberfall oder Schlacht nit gewest, durch was Mitl soliche Hauptfahnen in ir der Heyduggen Hand kommen ist.

Zu dem werden wüer gehorsamist berichtet, daß die balonischen Pfärd am Herausziehen seien, die villeicht darinnen wider den Feind noch wol zu gebrauchen gewest wären, dieweil si aber sogar aus aller Kriegsdisciplin kommen und das ganze Land verwüstet, daher durch si noch mehr Ibels causiert und leichtlich das ganze Land zum Aufstand bewegt werden möchte, da doch jeiziger Zeit allain zu sehen, wie diser Unruhe fürkomben werde, so stellen wüer demnach dier und deinen bei dier habenden Krüegsheuptern zu bedenken haim, ob solche Reiterei weiter zu behandeln und zu behalten oder nit vilmehr um iere gleichsam gewohnte Excess willen gar abzulassen, dann da si je lenger beleiben solten, so müeßten si gegen gueten empfangenen Bezahlung auch in scharfer Disciplin und Ordnung erhalten, inen der betrotte Muetwill und Blinderei unserer gehorsamen Landstend und Untertönen nit gestattet, sondern soliches vorhero austruckentlich angezaigt und alsdan die Verbrecher nach Ungnaden gestrafft werden.

Über das haben wüer mit sondern Müßfällen verstanden, das kain Gränzhaus nur auf etlich wenig Tag provianziert sei, sowol auch das deroselben Obrüste durch die Robat noch der Krüegsleut Hilf an den Vestungen so gar nichts pauen oder pessern, sondern gleich alles mit parem Gelt gericht haben wöllen oder die Gebei eingehen lassen, da doch jürlich die gratuitos labores im Landtag bewilligt und wie fürkombt in Gelt und Robat gericht wüerdet, wem aber solliches zu Nuz kombt, das ist an den Vestungen nit zu späern. Bevelchen dier demnach, das du inen den Obrüsten soliches in unserm Namen ernstlich verweistest, gleich-

wol auch fuer dein Person darauf dein fleißig Aufmerken habest und die Obrüsten zu pesserer Wüertschaft antreibest, danebens dich, wie es mit der jährlichen Landrobat und dem Gelt darfür ain Beschaffenheit und weme dasselb zu Gutem kombt, mit Vleiß erkundigest und uns des Befunds gehorsamlich berichtest, wie wüer dan wegen Proviantierung der Heuser unserer zipserischen Camer die Notturft absonderlich bevelchen, dabey du fuer dein Person gleichfalls dein müglichist tuen und des Tekhely 1500 Kubl Traid, dahin es am maisten von Nöten, abfüeren lassen wellest.

Schließlichen weilen sich der Segnei Pangräz, Pette Laßla¹⁰ und Andere bishero so getraue aufrecht und standhaft gehalten, magst du si wie auch in Sonderheit die drei Botschkayschen Diener aller gnedigsten Erkantnus und Ergezung versichern, wie dann hiemit unser gnedigster Bevelch, dich mit unsern drinnigen Räten zu beratschlagen und Mittlen nachzudenken, auch mit Guetachten heraus berichten wöllet, was jedem besonders zu Gnaden und woher dasselb zu nemen sein möchte. An disem Allem beschüecht unser gnedigster gefelliger Willen und Mainung. Und sein dier benebens mit Gnaden wolgewogen. Prag, den 5. November 1604.

An Conte Belgioiosa
Veldt-obristen in Oberhungern.

40.

1604. november 7. Prága.

Rudolf király felhívása Kassa, Lócse, Bártfa, Eperjes Kiszeben, Nagybánya és Várad városok polgárságához

Bocskay hitbeli meggyőződése védelmének ürügye alatt fegyvert fogott s fellázadt, holott a török háború gondjai közepette mi sem állt távolabb tőle, mintsem hogy őket váratlanul megtámadja. A kassai rendelkezéseknek csak az volt a célja, hogy az ottani főtemplomot eredeti rendeltetésének visszaadja. Verjék ki a fejükből azt a feltevést, mintha zaklatni akarta volna őket. Felhívja tehát őket, hogy Bocskayt ne támogassák, ellenkezőleg ellene fegyvert fogjanak. Annál is inkább mivel a hajdúktól amúgy sem várhatnak jót.

Fogalmazvány: St. A., Ungarn, 274. csomó, 1604. novemberi köteg, 26—27. ll.

¹⁰ Hethesi Pethe László, Márton érsek s kir. helytartónak az öccse a felsőmagyarországi mezei magyar hadak főkapitánya (Károlyi A. Magy. Országgyűlési Emlékek, XI. köt., Bpest, 1899. 12. l.)

Rudolphus etc.

Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti. Innotuise Vobis imo re ipsa quoque Vos hactenus expertos esse non dubitamus, quaenam turbae et periculosi toti rei publicae motus in hisce regni nostri Hungariae partibus superioribus hoc tempore vigeant eaque omnia ex Stephani Bochkay de Kismaria (qui posthabita omni fide et fidelitate sua nobis tanquam regi et domino suo naturali et sacrae regni istius nostri Hungariae coronae debita sub praetextu, uti nobis relatum et hominum eiusmodi peculiare est, vindicandae et tutandae suae in religione opinionis nobis aperte rebellare levatisque contra nos impiis armis milites nostros hisce diebus hostiliter aggredi et dolore circumventos concidere non est veritus) temerario ausu et machinatione prorupisse sensimque haec mala serpere et ad nocivam minusque expectatam seditionem tendere. Sicuti non sine animi nostri molestia ea intelleximus, ita inconsideratum et malitiosum hoc illius factum neutiquam probare possumus, siquidem gravi bello Turcico, quod pro regni huius nostri Hungariae recuperatione adeoque Vestrum omnium salute ac permansione contra tam immanem et potentem hostem immensis nostris sumptibus Vestraque singulari cum virtute non sine magna sanguinis Vestri effusione et bonorum Vestrorum profusione laudabili contestatione a tot iam annis gerimus et continuamus, hoc tempore occupati nihil minus intenderimus, quam Vos inpraesentiarum inopinato impetere et molestare, prout cuncta deinceps sedatis animi motibus et perturbationibus Vestris exactis veraciter cognoscetis et intelligetis Vosque minus sincere et dextre de nostra benigna et paterna prorsus intentione informatos et persuasos fuisse re ipsa comperietis. Quod enim in civitate hac nostra Cassoviensi paulo ante fieri contigit, ea saltem intentione factum scitote, quod ecclesiam ibidem parochialem a divis quondam regibus Hungariae, nostris videlicet praedecessoribus, pie fundatam, aedificatam et dotatam ad diuturnam et vehementem fidelium nostrorum reverendi et honorabilium Stephani Zuhay episcopi et capituli Agriensis instantiam praehabito etiam tum ecclesiasticorum tum vero secularium consiliariorum nostrorum Hungarorum consilio, quod per serenissimum principem Matthiam archiducem Austriae etc. fratrem nostrum charissimum solite exquisivimus et quod iusticiae etiam ratio a nobis postulabat, ne in ipsum episcopum et capitulum Agriense iniqui esse illosque in causa iusta deserere videremur, in pristinum foundationis statum reducere et restituere voluerimus et non, quod Vos hoc tempore sicuti perperam persuasi estis et si-

nistre opinamini, molestare et gravare cogitaverimus, prout Vos quoque vanas has cogitationes e mentibus Vestris excutere cupimus. Cum autem de sincero atque fideli Vestro erga nos amore et studio nihil plane dubitemus, sed potius de virtute et constantia Vestra nobis alias perspecta optima quaeque nobis polliceamur, idcirco fidelitatem Vestram benigne hortando requirimus Vobisque et Vestrum singulis harum serie clementer ac firmiter committimus et mandamus, ut non solum dicti Stephani Bochkay seditiosis motibus non moveri neque ullis iniquis eius et quovis colore palliatis persuasionibus locum dare aut actiones eius pessimas aemulari vel fidelitatis nobis debitae limites egressi ei Vos congiungere et contra Maiestatem Nostram aliquid hostile et impium moliri, sed potius instar maiorum et antecessorum Vestrorum, uti fideles dominique et regni sui amantes subditos decet, in debita fidelitate et constantia persistere et civitatem hanc nostram contra hostes et rebelles nostros^a animose et fortiter tueri et conservare atque dicti Bochkay iniquos conatus penes exercitum ac generalem etiam nostrum et nostros sibi adiunctos regios commissarios, quicumque tandem is et ii futuri sunt, seposito omni rancore, odio et simultate^b omni ope et auxilio benevole assistendo animose et viriliter retundere et propulsari iuvare omnimode velitis et debeatis. Ac eo quidem magis, quod non ignoretis, nisi tempestive perfidi hi motus repressi et sublatis fuerint ac rustica haec et infimae sortis hominum Haydonum turba inundatis (!) et rapidi torrentis instar invaluerit, illa postmodum et castra et urbes expugnare atque Vos ipsos ex sedibus et domibus Vestris deturbare et eiicere Vestraque bona et fortunas arripere et Vos unacum coniugibus et liberis Vestris in exilium et perpetuas miserias et aerumnas extrudere conetur. Certos Vos autem esse volumus, quod fidelem hanc Vestram operam et constantiam caesarea et regia nostra gratia et clementia, qua Vos et Vestrum singulos benigne complectimur, oblata occasione recognoscemus. Executuri autem in hoc clementem et omnimodam voluntatem nostram nec secus feceritis.

Datum in arce nostra regia Pragensi, septima die mensis Novembris, anno domini millesimo sexcentesimo quarto.

Ad civitates liberias: Cassoviam, Leuchoviam, Barthpham, Eperyes, Kyszebin, Nagybania, Varadinum.¹

Paulinyi Oszkár.

^a E sornál a lapszélien más kéztől: „ad solos Cassovienses”.

^b „seposito — simultate” rész u. azon kéztől, mint az ^a alatti jegyzet, utólag van a sor fölé betoldva.

¹ V. ö. az előző számmal.

A WITTENBERGI EGYETEM MAGYARORSZÁGI HALLGATÓINAK NÉVSORA

1601—1812

A wittenbergi egyetem magyarországi hallgatóinak névsorát 1817-ben adta ki *Bartholomaeides* János „*Memoria Ungarorum, qui in universitate Vitenbergensi... studia confirmarunt*” című művében. Ez a munka azonban nemcsak hiányos, mert nem közli az erdélyi hallgatókat, hanem pontatlan is, azonkívül ma már oly ritka, hogy hozzáférhetőnek is alig tekinthető. A mult század második negyedében *r'oerstemann* indította meg a hallei egyetemi könyvtárban őrzött wittenbergi anyakönyvek kiadását. Az „*Album Academiae Vitebergensis*”-ből 1841—1892-ig három kötet jelent meg, amelyek 1600-ig közölték a hallgatóság névsorát. Ennek alapján közölte *Révész* Imre a *Történelmi Tár* VI. kötetében a magyarországi hallgatók jegyzékét 1560-ig, *Melanchton* haláláig, *Fraknoi* Vilmos pedig „A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században” című művében 1600-ig, nem különben az erdélyiek névsorát *Karl Fabritius* 1560-ig az *Archiv des Vereines für siebenb. Landeskunde* új folyamának II. köt.-ben (1857). Bár a *Foerstemann*-féle kiadvány folytatása készül, a közeljövőben megjelenő IV. kötet 1660-ig fogja a névsort folytatni (a magyar nevek mai helyesírás szerinti átírását a mutató részére *Halleban* ép én voltam szerencsés elvégezni), a teljes anyakönyv megjelenése azonban csak messzi évtizedek múlva remélhető. Így nem látszik feleslegesnek, a hallei egyetemi könyvtárban őrzött eredeti anyakönyvekből sajtó alá rendezni a wittenbergi egyetem magyarországi hallgatóinak jegyzékét. Egyidejűleg feldolgoztam a filozófiai karnak ugyanott őrzött dékáni könyveit, nem különben 1711-ig a wittenbergi egyházi levéltárban őrzött wittenbergi keresztelési, házassági és halálozási anyakönyvek magyar anyagát is. A kutatást óhajtottam nagymértékben egyszerűsíteni azzal, hogy a szétszórót, de egy egyénre vonatkozó adatokat jegyzetben közöltem. A dékáni könyvből vett adatokat *DB* (Dekanat-Buch), a keresztelő könyvből *TB* (Tauf-Buch), a házassági anyakönyvekből *Trav-B* (Trau-Buch) és a halálozási anyakönyvből vetteket pedig *TR* (Toten-Register) jelzéssel rövidítve közlöm. A kötet oldalszám jelzése, miután a bejegyzések szigorúan időrendben követik egymást s így az utánkeresés a könyvekben igen egyszerű, felesleges volt. Közlésünkben a neveket megelőző számok az iktatás hónapját és napját jelzik. Az anyakönyvek 10 folió kötetet tesznek ki. Az iktatott hallgatók névsorát az irnok a rector jegyzetei alapján a félév végén jegyezte be, rendszerint igen kaligrafikus írással. A XVI—XVII. századi kötetek a rectorok festett címerével vannak illusztrálva. Az 1601-es év a IV. kötet közepén kezdődik. Mivel a bemásoló nem végzett pontos munkát, előfordul, hogy kétségtelenül tudott hallgatók nyomát nem leljük meg az anyakönyvben.

1601.

- I. 25. Johannes Roth. Transylvanus.
 26. Joannes Schael Clysium Transylvanus.
 26. Joannes Crempes Katziensis Transylva.
 II. 7. Jacobus Greff Coronen. Transylvanus.
 11. Georgius Hirscherus Transylvanus.
 V. 30. Jacobus Aichinger Posoniensis.
 VI. 4. Thomas Barta Udvarhelinus Szilaginus.
 15. Martinus Weigmannus Scopisus Bartphensis.
 25. Joannes Durus. Bitschensis Pannonius.
 IX. 26. Christophorus Pastoris Decius. | Hungari
 26. Johannes Fabricius Szepsinus. |
 X. 24. Ludovicus à Bunckhofen. Novosoliensis Pannonius.
 XI. 5. Marcus Horvvath, aliter Stanhith de Gradecz Baro, in
 Neerer et Schvvobelk.
 5. Nicolaus Horvath Mladossewitz de Keörmend. Pannonius.
 XII. 11. Daniel Reupchius Coronensis Transylvanus.¹

1602.

- III. 4. Nicolaus Suuartz Transylvanus.
 30. Laurentius Ossitius Neosoliensis.
 IV. 30. Matthias Thomas Iglaviensis.
 VI. Paulus Cramerius Leutschoviensis.^a
 VII. Georgius Gilbertus Ungarus.
 IX. Stephanus Pertinger Posoniensis Ungarus natione.
 Christophorus Pertinger Posoniensis Pannonius.
 XI. 23. Stephanus Kegelius Posoniensis Pannonius.

1603.

- II 3. Nicolaus Fidicinis Baimociensis Hungarus.
 III. 22. Christianus Bencknerus Coronaeus Transylv.
 24. Simon Massa junior Coronaeus Transylvanus.
 IV. 19. Georgius Lysthenius Schesburg Transylv.
 19. Lucas Kusch Schesburgensis Saxo Transylv.
 19. Thomas Cill Schesburg Transylvanus.
 19. Johannes Weyrauch Schesburg. Transylv.
 25. Johannes Scharkangerus Coronens. Trans.
 25. Paulus Hirscherus Coronensis Transylva.
 25. Petrus Roseus Coronensis Transylvanus.
 27. Andreas Zieglerus Coronensis.
 27. Matthias Sorvacianus Coronens Transylv.
 V. 11. Andreas Hasellanus Cibiniensis Transylv.

^a Júniustól szeptemberig az iktatás napjai nincsenek jelezve.

¹ „Daniel Reipoldus theologie studiosus von Cronstadt“ 1606. III. 3. házasságot kötött néhai Artus Arnold „oeconomus“ leányával, Máriával. *Trau-B.*

25. Stephanus Snobel Rivalinus
 25. Stephanus Feier Dobronius
 25. Stephanus Pastoris Desinius
 25. Stephanus Tonsoris Varadinus
 25. Benedictus Nagy Nadastinus
 25. Lucas Mercatoris Varadinus
 25. Joannes Santa Aegopolitanus
 25. Michael Sartoris Szikelinus
 25. Stephanus Chinadi Butcisinus
 VI. 13. Michael Pellionis Varadinus major } Vngari
 13. Johannes Hunior Visolinus }
 25. Wolfgangus Ischatterus Poson. Pannon.
 25. Jacobus Gillig Posoniensis Pannonius.
 VII. 1. Paulus Hadmer Iglaviensis.
 XII. 29. Thomas Francisci Martinopoliens. Pann.

1604.

- III. 17. Nicolaus Pebroetz Ungarus.
 17. Stephanus Bogadi Trenchiniensis Ung.
 22. Seraphinus Wilhelmi Pannonius.
 24. Martinus Melddius Coronensis Transylv.
 V. Valentinus Wistius Neapol. Transylvanus.
 23. Jacobus Frantz Eperiensis Iniuratus.^a
 VI. 26. Johannes Nigrinus Pannonius.
 VII. 13. Daniel Listhenius Scheesburg. Transyl.
 19. Daniel Klein Mediensis Transylvanus.
 VIII. 14. Emericus Rosos Ketskemetius Ungarus.
 14. Andreas Fogas Debrecinus Ungarus.
 X. 24. Nicolaus Lanus Vdvardinus Vngarus.
 XII. 30. Sebastianus Turck Leutschovia Ungarus.

1605.

- I. 24. Paulus Laricius Lyptowiensis Pannonius.
 IV. 19. Franciscus Armpruster Posoniensis Ungarus.
 19. Georgius Sickh Jauriensis Pannonius.^b
 IX. Daniel Schiebel Chemnicensis.³
 X. Michael Schwer Neapolitanus Pannonius.
 XI. Georgius Kauntz Transylvanus injuratus.

1606.

- V. 17. Christophorus Dresderus Barthensis Ungarus.
 19. Tobias Platzschius Epperiensis Pannonius Gratis.^c
 28. Johannes Teubelius Cossoviensis Pannonius.

^a Injuratusnak nevezték a 18-ik életévüknél fiatalabb hallgatókat.

^b Szeptembertől decemberig az avatások napja nincs jelezve.

^c Tandijmentes.

³ Mivel a Chemnicensis, Schemnicensis, Cremnicensis írása nem következetes, egyes egész ritka kétes esetekben a Chemnicensis jelzésű ifjakat is felvettem.

29. Daniel Laricius Pannonius Lyptoviensis.
 VI. 12. Christianus Clee Chemniciensis.
 VIII. 23. Johannes Minor Caismarcensis Scepusius.
 IX. 28. Johannes Haschkovius Neocomiensis Ungarus.
 XI. 14. Cornelius Bidermannus Chemnicensis.

1607.

- II. 25. Gregorius Farcas Varadinus Ungarus.
 25. Stephanus Dorman Debrecinus Ungarus.
 IV. 16. Franciscus Schimerus Kembergensis Saxo-Transylvanus.
 V. 6. Johannes Quirinus Heltensis Transylvanus.
 VI. 9. Joannes Hertelius Caismarcensis Scepusius.
 VIII. 15. Stephanus Lucius Miscolczinus Ungarus.
 15. Michael Lanius Szepsius Ungarus.
 15. Petrus Szantzer Bessermenius Ungarus.
 15. Johannes Karaczony Budaeus Ungarus.
 15. Martinus Sartoris Tothfalvi Ungarus.
 15. Stephanus Mező Megyerinus Ungarus.
 15. Joannes Dayka Koserwj Ungarus.
 15. Michael Pastoris Focóinus. Vngarus.
 IX. 7. Gabriel Pastoris Szentsinonius Ungarus.
 26. Johannes Cellarius Poseniensis Pannonius.
 29. Michael Senensis Cremnicensis Pannonius.
 X. 12. Bartholomaeus Leporinus Belensis Vngarus.
 XII. 14. Johannes Bartholomaei Heltensis Transylvanus.
 14. Georgius Kniderus Cibinie. Transylvanus.

1608.

- III. 14. Matthaeus Ladislai Szepsius Ungarus.
 14. Stephanus Siderius Eikstai.
 14. Joannes Buras Kecskemethi.
 24. Andreas Brollerus Transylvanus Bistriciensis.
 24. Martinus Urischerus Bistritiensis Transylv.^a
 V. Martinus Meisnerus Cibir. Transylv.
 Andreas Deidritius Cibir. Transylv.
 IX. Paulus Spickelius Coron. Transylv.
 Gallus Wagnerus Coronens. Tr.
 Nicolaus Klutschius Prasmarinus Trans.
 X. 27. Adamus Radwanensis Pannonius.
 27. Jonas Balla Thurocensis Pannonius.

1609.

- I. 16. Johannes Haito Fegyvernekinus Unga:
 26. Nicolaus Bano Kükowiensis Ungarus.

^a Májusból mintegy 68—70 név hiányzik, valószínű, hogy magyar országiak is hiányoznak. Májustól szeptemberig az iktatások napja nincs bejegyezve.

30. Stephanus Kun Kemyeininus
 30. Stephanus Ban Pankotanus } Ungari.
 30. Michael Pintes Karatztelekinus
 IV. 28. Johannes Hodikius Thurocensis Pannonicus.⁴
 V. 12. Matthaëus Sitopius Corona-Transylvanus.
 12. Petrus K Emmelius Coronensis-Transylvanus.
 29. Wolffgangus Liborius Chemnic.
 VII. 18. Martinus Wagnerus Bartphens. Pannonius.
 X. 14. Johannes Ritschius Pannonius Neosoliens.
 14. Paulus Tartianus Leutschoviens Pannon.
 XI. 22. Bartholomaeus Kysz Somoginus Ung.
 22. Stephanus Lethenicinus Hung.

1610.

- IV. 18. Petrus Dingisch Hungarus.
 18. Martinus Hellner Caismar. Hungarus.
 18. Gratis Thomas Sommer Caismar. Pannonius.
 V. 3. Johannes Pinnerius Teutopronensis Pannonius.
 23. Jacobus Peschkovius Leützoviensis Scepus. Gratis in-
 scriptus.
 24. Georgius Deydricius Coronâ-Transsylyv.
 24. Johannes Sigerus Coronâ Saxo Transylv.
 VI. 16. Johannes Bornemissa Tirnaviensis Ungarus.
 16. Nicolaus Lengyel Comarinus Ungarus.
 X. 25. Matthias Platani Prividiensis Pannonius.
 25. Johannes Krmanus Prividiensis Pannonius.
 XI. 25. Jacobus Dubovianus Schemnicio-Pannonius.
 30. Andreas Kruchius Medien. Transylvanus.

1611.⁵

- IV. 19. Martius Rimanovius Bocensis Ungarus.
 25. Michaël Kaufmannus Handlovianus Pannonius.
 VII. Simon Solman Magnischenkensis Transylvanus.^a
 XI. Michaël Crayka Novilikot; Pannonius.
 Casparus Caprini Jassonowiensis Pannonius.
 Andreas Pogner Neosoliensis Pannonius.

1612.

- V. Georgius Stephanides Littilensis Panno.
 Matthaëus Vietorius Bzenicensis Pannonius.
 Georgius Baynok Brisnensis Pannonius.
 Joannes Bornagius Brisnensis Pannonius.

^a 1611. júl.—1612. júl. között az iktatások napja jelezve nincs.

⁴ Magisterré avattatott 1610. IX. 18-án. *DB*.

⁵ „Melchior Schnellius Leutschoviensis Pannonius” 1611. III. 12-én magisterré avattatott. *DB*. Neve nem fordul elő az anyakönyvben, mert valószínűleg 1608. májusában iktatkozott, amikor az anyakönyv hiányos. Bartholomaeides ugyan az iktatását 1605. IV. 29-re teszi.

Joannes Berger Olsznaviensis Scepusio-Hungarus.
 Stephanus Gönczius Lynduensis Hungarus.
 VI. Valentinus Toperzer Popradiensis.
 X. 14. Daniel Paulinus Priuidiens, Pannonius.
 14. Nicolaus Molitoris Turocens, Pannonius.

1613.

I. 15. Georgius Leouei Ungarus.
 15. Johannes Ouari Ungarus.
 15. Thomas Miklosuari Transylvanus.
 VI. 19. Michaël Soporni Ungarus.
 28. Martinus Samsondi Ungarus.
 28. Caspar Florian Comarinus Hungarus.
 28. Joannes B. Szanci Ungarus.
 28. Stephanus B. Szanki Ungarus.
 IX. 22. Stephanus Potyondi Ungarus.
 22. Stephanus Lossiûs Szaladinus.

1614.

II. 3. Johannes Honterus. } Coronenses
 3. Simon Albelius. } Transylvani.
 3. Bartholomaeus Hirscherus. }
 III. 20. David Bencknerus Coronensis Saxo-Transylvanus.
 V. 14. Michael Nundoroschides Corponensis Pannonius.
 25. Generosus et illustris Caspar Szionyogh de Jessenicze li-
 ber baro in Budethin, dominus in Beckow. Czimburk et Partium
 Fileck etc.³
 25. Isaacus Lanii Turocensis Pannonius.⁶
 VI. 14. Petrus Zoana Oedenburgensis Pannonius.
 VII. 9. Michaël Hönnek Coronensi Transylvanus.
 25. Martinus Damascenus Epperiensis Ungarus.
 VIII. 11. Martinus Albinus Coronensis Transylv.⁷
 23. Tobias Beiglerus Epperiensis Hungarus.
 23. Jeremias Lutzius Briznens. Pannonio. Hung.
 IX. 3. Paulus Kandlerus Baccabaniens. Hung.⁸
 10. Bartholomaeus Henrici Probstdorfensis Transylvanus.
 19. Leonhartus Wagner Barthphens. Panno.
 X. 10. Samuel Barthossowitzius Veterosolien. Pannonius.
 19. Johannes Lupinus Prasmarinus Transylv. Sax.

1615.

III. 25. Nicolaus Neostadiens. Pannonius.
 IV. 22. Daniel Weinsperger Cassoviensis Hungarus.
 V. 19. Raphaël Martinus Kaismarcensis Pannonius.

^a Diszes kiemelkedő betűkkel írvák.

⁶ Magisterré avatott 1615. IX. 26. DB.

⁷ „Martinus Weiss theologie studiosus” 1615. jan. 17. egyik tár-
 sától megsebesítette, jan. 24-én meghalt. TR.

⁸ Magisterré avatott 1624. III. 16. DB.

25. Jacobus Glatzius Hungarus Bartpha.
 VI. 25. Joachimus Böshaupt Cibiniensis Saxo-Transylvanus.
 VII. 1. Georgius Paludinus Nicopolitanus Pannon.
 27. Perillustris generosus atque magnificus dominus Comes Emericus Thurzo de Bethlemffalua, liber ac haereditarius comes de Arwa, eiusdemque comitatus Arwensis supremus ac perpetuus comes etc. illustrissimi comitis Georgii Hungariae proregis filius, cui rectoratus sequentis hyberni semestris commissus fuit.
 27. Franciscus Armbruster Nob. Hungar. Illius Illustris Magnificentiae morum-praefectus.
 27. Georgius Thurchani, de eadem Nob. Hungar.
 27. Stephanus Darochij Nobilis Hungarus.
 X. 2. Benedictus Bakay Cassoviensis Pannonius.
 16. Andreas ὁ ἐλλοποιοῦς Coronens. Transylv.^a
 31. Johānes Lochmannus Neosoliensis Pannonicus.
 XI. 29. Petrus Blauweber Coroniensis Saxo Transylvanus.
 XII. 21. Franciscus Paczoth de Beokj Ungarus Baro.

1616.

- II. 14. Johannes Oszrosith de Gyletinez L. B. in Illawa.
 14. Paulus Szenotei Nob. Ungarus.
 14. Johannes Ledeczky Ungarus.
 19. Paulus Scaevola Cibiniensis Saxo Transylvanus.
 IV. 25. Andreas Heilmannus Bistriciensis Saxo-Transylv.
 25. Petrus Lanio Kischelkensis
 25. Adamus Crinitus Bist. } Saxo-
 25. Stepanus Hasselanus Cibiniensis } Transylvani.
 25. Josephus Schüllerus Bist.⁹
 V. 6. Gregorius Lanyj Thurocen. Pannonius.¹⁰
 14. Johannes Simplicius Prividensis Pannonius.¹¹
 VI. 6. Christophorus Ledwesch Herrngrunderus Pannon.
 VII. 13. Jacobus Kotay Pannonius.

^a Az anyakönyv következő V. 62/a lapján egy az egész folió lapot betöltő vízfestmény. Fent középen 12×15 cm. Thurzó-cimer, felette egy lapot tartó két angyal. A lapon „V. V. V.” felírás. A cimer előtt két szimbolikus női alak, egyik száján lakattal, másik kezében horgonnyal. Alatta szöveg: „In silentio — et spe”. Lent szöveg: „Anno Christiano MDCXV. XV. Kl. Novembr. Rector Academiae Witenbergensis electus et pronunciatius est Comes Emericus Thurzo de Bettlenffalwa, comes perpetuus ac haereditarius de Arwa etc. Regni Hungariae palatini filius, Dominus in Lethva, Thokai, et Bittsche”. Az anyakönyv V. 72/b. lapján olvassuk: „Porro principium huius rectoratus (quod in principio debebamus monere.) nobile fecit discessus illustris domini Comitis Emerici Thurzo etc. qui abdicato rectoratu hinc ad suos iterum profectus est.” Thurzó rectorsága alatt „Summa inceptorum CCCCXII. Ex quibus gratis recepti sunt XIV.”

⁹ 1616. VIII. 11-én Bulman Jánosnéál, a Neu-Gasseban meghalt.
 TR.

¹⁰ „Georgius Lanij Bitzschensis Hungarus” magisterré avatott 1617. ápr. 8. DB.

¹¹ Magisterré avatott 1616. szept. 24. DB.

- IX. 11. Simon Herberthus Misnensis Saxo-Transylvanus.
 11. Paulus Garnius Cibiniensis Saxo-Transylvanus.
 X. 7. Jeremias Sopotius Vamensis Pannonius.
 11. Christoporus Stephani Cremnicio-Montanus Hungar.¹²
 XI. 15. Michael Cmellius Pannonius.
 19. Jacobus Fautor Ödenburgensis Ungarus.

1617.

- I. 31. Gregorius Galli Scepusiensis.
 IV. 23. Georgius Roth Novizoliensis Hungarus.
 VII. 28. Nicolaus Matula Galgochinus Ungarus.¹³
 X. 10. Thomas Roth Cibinensis Saxo Transylvanus.
 10. Michaël Mallindorffius Appoldinus Transylvanus.
 10. Marcus Dorotheus Coronensis Saxo Transylv.¹⁴
 20. Valentinus Czechius Dilnensis Ungarus.
 30. Michaël Baumcherus Coronensis Saxo-Transylvanus.
 XI. 12. Johannes Fridericus Pogggius de Fahendorff Schem-
 niczio-Montanus Hungarus.
 15. Casparus Pühlerus Novosolio-Montanus Hung.
 29. Adamus Matthaej Teutolypschen-Pannon.

1618.

- IV. 23. Martinus Deckius Coronens. Transylvanus.
 25. Daniel Hodikius, Thurocens. Hungarus.
 25. Zacharias Lanyi, Thurocziens. Hungar.¹⁵
 V. 5. Casparus Bergerus Ollassiens. Hungarus.
 IX. 4. Daniel Widos Cassov. Ungarus.
 X. 3. Daniel Dubravius Solnensis Ungarus.

1619.

- IV. 13. Laurentius Scheltzerus Transylvanus.
 14. Fridericus Fleischer Schemnitio-Montanus Hung.
 20. Jacobus Spiglerus Corponensis Pannonius.
 V. 4. Georgius Christophori Saxo-Transylvanus Celnicensis
 7. Marcus Binknerus Coronensis
 7. Jacobus Klutscovius Coronensis } Transilvanj
 7. Marcus Schunckabunck Coronensis }
 VI. 29. Franciscus Nemeth Leuc. Hungarus.
 VII. 27. Matthias Crudi Baimoczinus Hungarus.
 VIII. 25. Valentinus Tindelius Cemnitio Ungarus¹⁶
 X. 5. Timotheus Lowczani Solnâ Pannoniens.

¹² Magisterré avattatott 1618. szept. 22. *DB*.

¹³ „Jonannes Gruberus. Heinâ-Misnicus. In pastornatu Schembniceasi Hungariae adjunctus absens” 1617. szept. 23. magisterré avattatott. *DB*.

¹⁴ „Marcus Dorthes von Kronstadt aus Sibenbürgen theologiae Studiosus” 1621. máj. 9-én meghalt Wittenbergben. *TR*.

¹⁵ Magisterré avattatott 1619. szept. 22. *DB*.

¹⁶ Magisterré avattatott 1621. márc. 20. *DB*. Meghalt Wittenbergben az új kollégiumban 1621. márc. 28-án esti 11 és 12 közt. *TR*.

9. Johannes Ernestus Prasmannus Transylvan.-Saxo.
 XI. 17. Michaël Corvinus Cremnicensis Ungarus gratis.¹⁷

1620.

- I. 25. Martinus Conradus Bistriciensis Transylvanus.
 V. 27. Absolon Bohemus Crebnicensis Hungarus gratis.
 28. Stephanus Zwonarits Saruariensis Ungarus.
 28. Georgius Zwonarits Saruariensis Ungarus.
 VI. 15. Johannes Jeckelij Coronensis Transylvan.
 16. Johannes Cebnerus Bartphâ Pannonius.

1621.

- I. 9. Johannes Halzius Schembniziensis Hungarus.
 IV. 9. Daniel Sturmíus Leuco-Hungarus.
 9. Fridericus Breslerus Leuco-Hungarus.
 28. Casparus Schererus Bartpha Hungarus.
 IX. 10. Marcus Fuchius Coronâ Transylvanus.
 12. Paulus Graffius Meburgensis Transylvanus.
 X. 20. Franciscus Zobas Petri Ungarus.
 20. Benedictus Pastoris Bihari Ungarus.
 20. Michaël Pastoris Balai Ungarus.
 XI. 26. Johannes Wuilavius Cibiniensis Saxo-Transylvanus.

1622.^a

- IV. Joachimus Unger Oedenburgâ-Ungarus.
 V. 8. Martinus Ciba Theyffalvi Nob. Ungarus.
 23. Samuel Chalupka Tevto Liptsens. Pannonius.
 23. Georgius Haiski Turocensis Pannonius.
 VI. 8. Stephanus Regis Cibiniensis Transylvanus.
 XII. 16. Petrus Fronius Coronâ-Transylvanorum.
 16. Marcus Drauff Coronâ Transylvanor.

1623.^b

- V. 24. Michaël Laníus Pannonius.
 VIII. 11. Jonathan Thann Cassoviensis Hungarus.
 X. 10. Stephanus Gyarmathius Hungarus.
 10. Andreas Literati Hungarus.

1624.

- I. 5. Johannes Zabelerus Leutso. Ungarus.
 VII. 8. Johannes Schoppelius Coronensis hic propter aeta-
 tem minorennem non iuravit.
 IX. 13. Johannes Duchon Mosoniensis Ungarus.
 13. Johannes Scheredi Scharoschiensis Ungarus.

^a Az április havi iktatások napja nincs jelezve.

^b A beiratkozó magyarhoni hallgatók számának 1618-cal kezdődő fokozatos csökkenése, amely 1633–1634-ben és 1639–41-ben kulminál, a 30 éves háború zavaros viszonyaival függ össze.

¹⁷ Magisterré avatott 1622. ápr. 9. *DB*.

1625.

- II. 25. Martinus Dorotheus Coronâ Saxo Transylvanus.
 25. Georgius Sadlerus Coronâ Transylvanus.
 VII. 7. Johannes Schlandt Saxo Coronâ Transylvanus.
 22. Stephanus Lincziingh Kleinschenkerus Saxo Transylvanus.
 22. Georgius Lycius Trencsiniensis Pannonius.¹⁸
 X. 29. Jacobus Schnitzlerus Cibiniensis Transylvanus.
 XII. 20. Severimus Sculteti Alnovio Pannonius.

1626.^a

- VII. Johannes Windisch Leutschoviensis Scepusius.¹⁹

1627.

- III. Samuel Hermelius Saxo Corona Transylvan.
 Georgius Lang Saxo Corona Transylvanus.
 VII. David Frölichius Caesareopolitanus Sepusio-Pannonius.
 VIII. 17. Daniel Lanij, Thurocz. Ungarus.²⁰
 17. Jonas Hadikius. Rajeczens. Pannonius.²¹
 17. Josephus Alauda, Leutschoviens. Hung.²²
 IX. 20. Thomas Viatoris Corona-Saxo Transylv.
 20. Georgius Güntherus Corona-Saxo Transylvanus.
 XI. 6. Michael Wagnerus Coronâ. Saxo Transylvanus.
 X. 17. Johannes Breyszing Coronâ-Transylvanus.
 19. Simon Massa Corona Transylvanus.

1628.

- III. 22. Gabriel Piscator Banoviczio Gradensis Ungarus.
 22. Andreas Maijer Montano-Badinus Ungarus.
 V. 5. Sebastianus Crügerus, Cremnitio-Hungarus.
 12. Samuel Pentekius Carponensis Hungarus.²³
 23. Johannes Prollerus Epperiensis Hungarus.²⁴
 24. Joachimus Goltzius Igloviensis Pannonius.
 24. Michaël Wohnerus Saxo, Schenckio-Transylvanus.
 VII. 4. Valentinus Braverus Corona Transylv: Saxo.
 VIII. 7. Andreas Guntherus Caesareopolio — Pannonius.
 XI. 10. Petrus Sculteti Ochtinensis Hungarus.
 17. Georgius Hendelius Bistriciensis Transylv.

1629.

- VI. 1. Christianus Valbertus Saxo Transylvanus.
 VIII. 29. Johannes Creckius Orbocensis Saxo-Transylvanus.

^a 1627. aug.-ig az iktatások napja nincs jelezve.

¹⁸ Magisterré avatott 1627. márc. 13. *DB*.

¹⁹ Magisterré avatott 1629. márc. 26. *DB*.

²⁰ Disputált 1628. dec. 11. Magisterré avatott 1629. márc. 26. *DB*.

²¹ Disputált 1628. dec. 20. *DB*.

²² Disputált 1629. márc. 23. *DB*.

²³ S. Penteckius s. s. stud. meghalt 1631. aug. 10. *TR*.

²⁴ Disputált M. Val. Kinlenius elnöklete alatt 1629. márc. 14. *DB*.

29. Johannes Rothmanni Regnensis Saxo Transylvanus.
 29. Georgius Fabricius Cibiniensis Saxo Transylvanus.
 IX. 28. Christianus Marthius Posonio-Ungarus.
 X. 25. Basilius Kalmanthei Legradino-Pannonius.
 XI. 7. Casparus Budackaerus Bist. Transylvan.

1630.

- I. 11. Johannes Trepies Coronâ-Barcziae Transylv.
 III. 15. Petrus Zablerus Leutschoviâ-Ungarus.

1631.

- I. 17. Nicolaus Zwonarich Sarvarino Hungarus.
 17. Stephanus Letheny Ungarus.
 IV. 14. Johannes Büringerus Posonio-Pannonius.²⁵
 VIII. 16. Lucas Erasmi Schesburgensis Saxo Transylv.
 16. Johannes Schulerus Mediensis Saxo Transylv.

1632.

- IX. 19. Johannes Schullerus Cibiniensis Transylvanus.
 19. Georgius Frentellinus Epperiensis Ungarus.²⁶

1635.

- VI. 3. Georgius Poch Soproniensis Hungarus.
 IX. 16. Samuel Cramerus Leutschoviâ-Hung. non iuravit propter
 aetatem.
 XII. 20. Georgius Budach Sandariensis Hungarus.
 20. Andreas Horvath, Perenyiensis Hungarus.²⁷

1636.

- II. 7. Stephanus Deselues Pannonio-Jauriensis.
 7. Martin Tzuchius. Georgiopolitanus Pannon.
 X. 7. Johannes Georgius Kibstein Semporiensis Ungarus.

1638.

- III. 6. Samuel Graffius Megyesino-Transylvanus. Gratis.
 IV. 20. Martinus Spilenberger Gölncio Pannonius.

²⁵ Magisterré avattatott 1634. márc. 26. *DB*.

²⁶ 1633, 1634, 1637, 1639, 1640, 1641-ben nem iratkozott be új magyarországi hallgató az egyetemre. Ezekben az években alig volt hallgatója az egyetemnek. Míg rendszeren 400 körül járt egy félév új hallgatóinak száma, addig például az 1637. évi tavaszi szemeszterben csak 12 új iktatkozó akadt. Szomorúan jellemzi az 1635–1639. közti viszonyokat, hogy a kis Wittenbergben évente 2000 haláleset is volt; száz számra voltak — amint a halálzási anyakönyv írja — „Personen, welche ohne sonderbahr Geleütte neben andern Leichen mit beygesetzet worden, deren theils in den wüsten Häusernn: off den Gaßen und Thoren gestorben, und tod fundenn, derer Nahmen die wenigsten erfahren zu können . . .” Legnagyobb volt az elhaltak száma 1637-ben: 2675. Ebből 1671-en hulltak el pestisben és 923 egyént nem lehetett agnoszkálni.

²⁷ Disputált M. Joh. Sperling társaságában 1637. júl. 5. *DB*.

25. Johannes Jacobus Klocovius Sempronius Hungarus.²⁸
 V. 16. Casparus Pirgler Poseniensis Ungarus.²⁹

XI. 10. Andreas Groschius ³⁰	} Poseniensis	} non jurarunt ob aetatis defectum.
10. Christianus Jentzsch ³¹		

10. Joh. Kutschera, Pannon.
 10. Elias Schmiddeg Pannon.

1642.

III. 18. Andreas Filthowini Batensis Hungarus.
 X. 7. Joh. Urbanyus, alias Tuchmacher, Caesareopolit. Hungarus.

1643.

VII. 10. Matthias Langius Sempronio-Hungarus.³²

1644.

V. 6. Daniel Kleschius Iglovia- ³³	} Hung.
6. Batholomaeus Bussaeus Leucâ-	
X. 23. ³⁴ Martinus Tarnoczi Beczkoviensis. ³⁵	
23. Jobus Zabelerus Leutschoviensis. Pannon. ³⁶	

1645.

VI. 6. Christophorus Melchioris de Zuanna Sempronio Hungarus.³⁷
 6. Georgius Cramerus Sempronio Hungarus.

²⁸ Meghalt W.-ben 1638. dec. 24. *TR.*

²⁹ Disputált M. Mich. Wender vezetésével 1639. máj. 15. *DB.*

³⁰ Disputált „De paedagogia sive institutione puerorum” cím alatt 1641. márc. 27. *DB.*

³¹ Disputált „De bello” 1641. jan. 16. és „De corruptiones rerum-publicarum” 1642. máj. 12. Magisterré avatott 1644. ápr. 25. *DB.*

³² *Lang Mátyást* 1648. júl. 17-én avatták lelkésszé a wittenbergi városi templomban. Önéletírása olvasható a wittenbergi egyházi levéltárban őrzött „Wittenberger Ordiniertenbuch” VII. kötetében. 1648—1649-ben mint a wittenbergi városi templom diakonusa működött. Az egyházi anyakönyvek szerint 1648. II. 17. és 1647. okt. 28. közt 7 ízben vállalt keresztapaságot, ebből kettőt még hallgató korában. Egy esketést is végzett: 1649. szeptember 11-én ő eskette össze Schaller Mihály halázmestert Pechel Jeromos Anna nevű özvegyével.

³³ Magisterré avatott 1649-ben. *DB.* Mint Szentgyörgy város meghívott rectora feleségül vette 1649. szept. 18-án Nulli János volt wittenbergi városi iskolai rector özvegyét Anastaziát. *Trau-B.*

³⁴ 1644. okt. 21-én veszi kezdetét az anyakönyv 6-ik kötete. Az 5-ik kötet összegezése szerint 1502—1645. között összesen 63320 hallgatója volt az egyetemnek; Magyarországról tehát ezalatt mintegy 3%-a rekrutálódott az összhallgatóságnak.

³⁵ Magisterré avatott 1647-ben. *DB.*

³⁶ Magisterré avatott 1648. ápr. 25. *DB.*

³⁷ Disputált M. Joh. Sperling vezetésével „De sole” címen 1646. szept. 26. *DB.*

- VII. 31. Johannes Noscovius Waralio-Hungarus.
 X. 15. Andreas Reggerus Cibinio Transylvan.
 20. Leonhardus Kuschius Schesburg Transylvanus Saxo.

1646.

- V. 4. Marcus Melchioris de Zuanna Sempronio-Hungarus.
 VII. 15. Johannes Franck Bistricio-Transylvanus.³⁸
 15. Georgius Hermannus Cibinio Transyl.
 15. Georgius Potschnerus Bistrico Transyl.
 15. Simon Engesser Bistricio Transyl.
 29. Georgius Barthius Cibinio Transyl.³⁹
 X. 2. Blasius Fronius Ariasensis Saxo Transyl.⁴⁰

1647.

- III. 16. Tobias Engel Belâ Ungarus.
 V. 8. Andreas Hoffnerus Cappuschiano Transylv.
 8. Antonius Wachsmann BIRTHALBINO Transylv.
 17. Georgius Pochius Sempronio Hungarus.
 VI. 5. Christophorus Kleschius Igloviâ Hungarus.⁴¹
 11. Johannes Homerus Puripontanus Transylv.
 11. Simon Weissius Coronensis Transylv.
 19. Laurentius Schoppelius Coronâ Transylvanus.
 19. Johannus Cottaj Cassoviâ Ungarus.⁴²
 19. Valentinus Forgtzius Coronâ Transylv.
 VII. 9. Thomas Schullerus Mariavall Transylv.
 9. Michael Jacobides Musnâ Transylv.
 X. 2. Michaël Höberius Novosolio Hungarus.

1648.

- IV. 28. Johannes Widtmannus. Neo-pol.: Trans-sylvanus.
 V. 23. Georgius Gaudij Ugrotzen. Pannon.
 VII. 5. Christianus Schunnius Gerhardino-Transyl.
 5. Matthias Gärtner, Cibinio-Transylv.^a
 X. 28. Valentinus Perach, Caproviensis Pannonius.
 XI. 27. Wolffgangus Arntnerus, Sempronio-Hungarus.
 XII. 5. Georgius Figuli, Felmero-Transylvanus.

^a Az 1648-as tavaszi félév iktatásai után 3 sűrűn teleírt oldalon olvasható a westphaliai békekötés szövege: „Summa instrumenti pacis Caesareo-Sueciae.” és „Summa instrumenti pacis Caesareo-Gallicae.” c. alatt.

³⁸ Meghalt Valser Kristóf lakásán 1648. jún. 20. *TR.*

³⁹ Meghalt a kollégiumban 1647. ápr. 4. *TR.*

⁴⁰ Meghalt 1647. máj. 22. *TR.*

⁴¹ Mint menekült magisterré avattatott 1674. oct. 15-én *DB.*

⁴² „Johannes Kotay s. s. theol.” feleségül vette néhai Wilcker Bertalan borbély leányát Erzsébetet 1652. febr. 3-án. *Trau-B.*

1649.

- IV. 17. Georgius Schobelius Streiffordiens. Trans.^a
 VI. 1. Johann. Gobius Tottpronens. Hung.
 1. Georg. Simonides Tottpronens. Hung. non juravit.
 15. Daniel Neckel Teutopronens. Hung.⁴³
 15. Johannes Schwartz Sempron. Hung.
 21. Lucas Vietoris Rosaevallens. Transylv.
 IX. 1. Zachar. Kalinckius Hung. Rosoberg. Liptov.⁴⁴
 X. 6. Stephan Francisci Solnens. Hung.
 11. Johann. Hrabski Radwano Pannon.⁴⁵
 12. Johann. Gutt. Appoldino-Transyl.
 12. Johann. Wartner Kelnkino Transyl.
 XI. 16. Lucas Graffius Medjessini Transylv.

1650.

- III. 9. Casparus Janosch Schwädt: Ungarus gratis.
 V. 4. David Spielenberger Leutschoviâ Ungarus.
 VI. 29. Georgius Klossius Coronâ Transylvanus.
 29. Johannes Fuchsius Coronâ Transyl. injuratus.
 VII. 11. Michael Thays Cibiniô Transylvanus.
 11. Johannes Dechent Cibinio Transylvanus.
 VIII. 1. Paulus Fabricius Cibinio Transylvanus.
 31. Jesaias Fabricius Teuto-Lipschâ Pannonius.
 IX. 17. Johannes Hantzelius Brisnâ-Pannonius.⁴⁶
 X. 2. Stephanus Fabricius Daroci Transyl.
 2. Johannes Schellius Jacobitanus Transyl.

1651.

- III. 6. Georgius Schneller Sempronio-Hungarus.
 IV. 15. Georgius Kesslerus Bolgatzio-Transylvanus.
 30. Matthias Mledossevich Croata Zagrabiensis Nobilis à
 Strenianecz. gratis.
 V. 1. Godofridus Langius Cremnicio-Hungarus non iuravit.⁴⁷
 9. Georgius Fabricius Prividiâ Ungarus.
 9. Daniel Francisci Solnensis Hungarus.
 9. Johannes Milschowinus Solnensis Hungarus.
 24. Philippus Heutschius Varalio-Ungarus.
 VI. 11. Petrus Wolffius Coronâ-Transylvanus.
 11. Georgius Hermannus Coronâ-Transylva.
 11. Petrus Fromius Coronâ-Transylvanus.

^a Esetleg „Franc” (?)

⁴³ A wittenbergi városi iskolánál negyedik tanító lett. Feleségül vette 1652. szept. 21-én Hammer Lukács kántor leányát Krisztinát. *Trau-B.* Fiuk, Dániel 1653. jún. 28. született. *TB.*

⁴⁴ Magisterré avattatott 1651. ápr. 29. *DB.*

⁴⁵ Magisterré avattatott 1651. okt. 14. *DB.*

⁴⁶ Magisterré avattatott 1652. okt. 12. *DB.*

⁴⁷ Magisterré avattatott 1653. ápr. 26. *DB.*

28. Samuel Serpilius Caesareoforensis Hungarus.
 28. Leonhard. Fabini Cibinio Ungarus.
 VII. 5. Thomas Kesslerus Schenken Saxo-Transylvanus.
 5. Martinus Albrichius Mediensis Saxo-Transylv.⁴⁸
 26. Michael Briccius, Corona Transylvanus.
 VIII. 16. Petrus Olesius Cibinio Transylvanus.
 16. Antonius Schirmer Cibinio-Trans.
 16. Bartholomaeus Bauschnerus, Schäsburgâ Trans.
 16. Johannes Hozmannus Rosevallo Transylv.
 IX. 6. Johannes Schlandt Corona Transylvanus.
 13. Christophorus Langius ex Hungaris Rustensis.
 13. Andreas Franck S. Agathensis Transylv.
 13. Zacharias Filkenius Schesburgâ Trans.
 13. Johannes Leo Schenk. Transylvanus.
 27. Christoph Löhner, Novisoliens. Hungarus.
 X. 11. Andreas Zaskaliczki Arvensis Ungarus.
 11. Elias Sartorius Neopoliens. Pannonius.
 XI. 4. Thomas Sifftius Meburgens. Transylvanus.
 4. Martinus Jacobi Darocensis Transylvanus.
 11. Johannes Reüsner Cibinio Transylvanus.
 11. Georgius Reüsner Cibinio Transylvanus.
 11. Simon Wagnerus Cibinio-Transylvanus.
 11. Elias Ladiver Turocano-Hungarus.

1652.

- III. 9. Georgius Veöreös Modra-Hungarus.
 9. Zacharias Roscher Schemnitzio Hungar.
 26. Johann. Joseph. Danielis Schemnicio Hungarus.⁴⁹
 31. Stephanus Mitis Puchovio-Pannonius.
 31. Melchior Gartner Schemnitzio-Hungarus.
 V. 5. Johannes Pastochius Gybbensis Hungarus.
 6. Simon Teutsch Agatino Transylvanus.
 6. Petrus Bordan Cibinio Transylvanus.
 8. Johannes Hadikius Trencheniens. Ungarus.
 13. Georgius Hermannus Lörmengeschi Transylv.
 13. Matthias Schönhäer Frauendorffino Transylv.
 24. Georgius Reissius Tottpronensis Pannonius.
 VI. 22. Michael Regius Helta Transylvanus.
 VII. 3. Casparus Hain Leutschoviensis Hungarus.
 IX. 3. Theodorus Pinnerus Novisoliensis Hung.⁵⁰
 4. Michael Klein Schönbergâ Transylvanus.
 4. Anthonius Fernengel Schönbergâ Transylvanus.
 19. Martinus Grosthaisius Coronâ-Transylvanus.
 X. 10. Georgius Zember Neosolio-Hungarus.

⁴⁸ Magisterré avattatott 1652. okt. 12. A *DB.* megjegyzi: „Secundus ex Transylvanis, qui in hoc seculo magistri titulum indeptus est in hac academiâ.” Az első „1600 IX. Cal. Octobris... Franciscus Schinnerus Mediensis, Saxo-Transylvano...” *DB.* II. köt. 397. l.

⁴⁹ Magisterré avattatott 1652. ápr. 26. *DB.*

⁵⁰ Magisterré avattatott 1652. okt. 12. *DB.*

15. Johannes Langius Cremniciensis Hungarus.
 XI. 11. Paulus Gündesch Helta-Transylv. Saxo.
 23. Valentinus Perenius Kösseghino-Hungarus.
 30. Georgius Lintzig Cib. Transylvanus.
 30. Christhian Gärtner Cibiró-Transylv.
 30. Johannes Vietor Cibins. Saxo-Transylv.

1653.

- II. 7. Johannes Habermann Coronâ Transylvanus.
 18. Michâel Pancratius Sabesiensio Saxo Transylvanus.
 III. 24. Michâel Baumgartnerus BIRTHALBINO Transylv.
 24. Johannes Ambestus Agathino Transylvanus.
 IV. 5. Thobias Crellius Iglovia Hungarus.
 5. Georgius Visliczenus Buchovio Hungarus.
 29. Michael Marchwart Cremnicio Hungarus.
 30. Paulus Lang Coronâ-Transylvanus.
 30. Paulus Breiszingh Coronâ Transylv.
 30. Paulus Reinholdt Busdensis Transylv.
 V. 10. Georgius Hrabszky Radnensis Hungarus.
 12. Matthias Hermann Daroczi Saxo Transylvanus.
 12. Andreas Lintzius Almakereki Saxo-Transylvanus.
 28. Matthias Gunbitz ex Argentariis Schemnicio Pannonius.
 VI. 3. Johann Christoph Scholtz Sempronio Hungarus.
 6. Georgius Klein, ex Sepusio oriuntus Pannonius.
 VII. 1. Michâel Czapko Bartpha Hungarus.
 7. Matthias Marci Katzensis Transylvanus.
 7. Joannes Kremper Katzensis Transylvanus.
 7. Simon Thol Kishorreo Transylvanus.
 7. Andreas Molitoris Scharossino Transylvanus.
 7. Johannes Anthony Schwarz Katzensis Saxo Transylvanus.
 7. Thomas Bikkesch Bajoni Transylvanus.
 7. Leonhartus Martini Jacobitanus Transylvanus.
 9. Martinus Vintzius Coronens. Transyl.
 7. Joannes Greissingius Coronâ-Transylv.
 9. Paulus Newnachbar Coronâ-Transylv.
 9. Johannes Honterus Corona-Transylv.⁵¹
 9. Georgius Teutsch Transylvanus.
 9. Daniel Lassel Coronensis Transylv.
 16. Johannes Hay Cibinio-Transylvanus.
 IX. 23. Johannes Beyer Eperiessino-Hungarus.⁵²
 27. Georgius Valentini Coronâ-Transylvanus.
 X. 7. Esaias Lang Dobschensis Hung. gratis.⁵³
 XII. 17. Simon Ohrsendius Horreo-Transylvanus.

a *Bartholomaeides* szerint „Matthias Wurbicz ex Argentinariis Schemnitz.”

⁵¹ Magisterré avattatott 1657. okt. 15. *D. B.*

⁵² Magisterré avattatott 1657. ápr. 28. Karba kebeleztetett 1658. okt. 29. *D. B.* A karba kebelezett magister mint adjunctus valaminő átmene-
tet jelentett a mai magántanár és rendkívüli tanár közt.

⁵³ „M. Christophorus Bohemus Radebergensis designatus Poseniensis
gymnasij rector” 1653. nov. 15. a bölcsészeti karba kebeleztetett. *D. B.*

1654.

- I. 3. Christianus Haaz Cibiniö-Transylvanus.
 3. Georgius Cursoris Cibiniö Transylvanus.⁵⁴
 25. Nicolaus Simonius Ceidino-Transylv.
 25. Simon Ladislai Honigsbergâ Transylvanus.
 VI. 2. Johannes von Hellenbach Cremn. Ung.
 2. Johann Christoph. von Hellenbach Crem. Ung.
 16. Johannes Sixtus Brizna Pannonius.
 16. Paulus Kövesdi Hung. Trans-Danubianus.
 16. Petrus Gagesch Rosondâ Transylvanus.
 16. Georgius Guistius Transylv. Segesdi.
 16. Petrus Fronius Cibinio Transylv.
 16. Casparus Meglerus Stoltzenburgâ Transyl.
 16. Thomas Boess Corona Transylv.
 VII. 3. Paulus Bolloeradenus Bolleschko Pannonius.
 8. Mathias Christoph. Crombachiens. Hung.⁵⁵
 VIII. 29. Adamus Biergk Schemnizio Ungar.
 29. Antonius Fellner Schemnic Pannonius.
 IX. 18. Michael Gockesch Coron. Transylv.
 18. Stephanus Schellckerus Coron. Transylv.
 Johannes Popradius Belens. Hung.⁵⁶
 XI. 6. Andr. Günther Caesareopolit. Ungarus.

1655.

- V. 5. Paullus Galli Divo Geörgiensis Ungarus.
 5. Matthias Lochmannus Teuto-Lypscha Pannonius.
 18. Andreas Friedrich Coronâ Transylvanus.
 18. Jacobus Güntherus Caesareopolis Ungarus.
 18. Andreas Majus Corona Transylvanus.
 18. Georgius Spickelius Coronâ Transylvanus.
 18. Johannes Gunesch Cibinio-Transylvanus.
 VII. 17. Johannes Mallendorffius Cibinio Transylvanus.
 17. Johann Rudolphus Kegelius Posonio-Hungarus.
 17. Abrahamus Pinnerius Novisolio-Hungarus.

⁵⁴ Cursoris „der H. Schrifft Studiosus“ Mauer Márton törvényszéki irnok házánál 1655. aug. 23-án elhalálozott. *T. R.*

⁵⁵ Mathias Christophorus von Crompach „ theol. studiosus und ministerij candidatus“ 1657. nov. 10-én nőül vette Katlen Ferenc polgár és tanácsnok leányát Mária Magdalénát. 1661. nov. 4-én meghalt leányuk Mária Erzsébet. *Trau. B.* és *T. R.* A wittenbergi Augusteum könyvtárában felfedeztem két ezzel a halálesettel foglalkozó, eddig ismeretlen alkalmi nyomtatványt. Ezek szerint „Mathias Christophorus“ ... „*Not. Publ. Caesar*“. Mivel szintén felsőmagyarországi és más M. Christophorus nem iratkozott be az egyetemre, kénytelen voltam az 1657-ben *papjelölt* és az 1661-ben *jogász* M. Christophorust *egynek venni*. Még 1659. okt. 4-én, mint Wolfgang Braunschweig késes leányának, Anna Dorottyának a keresztapja „theol. studiosus“ gyanánt jelenik meg a keresztelési anyakönyvben.

⁵⁶ Magisterré avatott 1654. oct. 10-én „Johannes Mattheides Witzviceno-Moravus gimnasii Eperiensis in Hungaria rector“. *D. B.*

- IX. 14. Johannes Schnitzlerus Cibinio-Transylvanus.
 XI. 5. Paulus Kunzius Megalomnic. Pannonius.
 6. Michael Walter Rupensis Transylvanus.
 6. Augustinus Schnellius Tykoss. Transyl. gratis.
 13. Johannes Kalinkius Neopol. Hungarus.

1656.

- I. 5. Paulus Jacobus Melchiores de Zuanna Semp. Ungarus.
 II. 12. Johannes Babtisto Fögglerus Semp. Hung.⁵⁷
 III. 2. Joachius Erythrunus Belâ Pann.⁵⁸
 IV. 5. Johannes Krausz Cibinio Trans.
 5. Michael Bender Medgieschino Transylvanus.
 30. Johannes Christophorus Galli. S. Georgiens. Hung.
 VII. 1. Laurentius Wolffius Coronâ Transylvanus.
 1. Joannes Klein Hesio Coronâ Transylvanus.
 1. Georgius Lahm Coronâ Transylvanus.
 V. 8. Martinus Nellius Corona-Transylvanus.
 8. Marcus Hommorodius Corona-Transylvanus.
 8. Marcus Drandt Coronâ Transylvanus.
 8. Johannes Bleimius Coronâ Transylvanus.
 8. Thomas Heiser Coronâ Transylvanus gratis.
 10. Johannes Gallikius Rosnaviensis Ungarus.
 13. Jacobus Schnitzlerus Cibinio Transyl.⁵⁹
 X. 20. Philippus Czickius Waraliensis Pannonius.
 20. Georgius Sebastiani Leutschoviâ Teplicen. Hung.
 XI. 12. Antonius Fernengelius Schesburga } Transilvani.
 12. Johannes Ullrichius Galata }
 12. Philippus Helvig Rupensis } Transylvani.
 12. Simon Basch Cibinio }

1657.

- IV. 6. Johannes Sextius Briczna Pannonius.
 V. 26. Johannes Wittmedij in ett de Musay Nobil. Ungar.
 26. Joannes Losi Nobil: Ung.
 VI. 1. Georgius Fabricius Cibinio-Transylvanus.
 19. Isacus Zabanius Brodsano-Pannonius.⁶⁰
 19. Johannes Raphanides Arvâ Ungarus.
 19. Elias Lachanosartus Dobsenensis Hung.
 19. Joachimus Mocoschinus Teutolipschensis Pannonius.
 19. Matthias Stürzer Neosolio Pannonius.⁶¹

⁵⁷ Amint az anyakönyv VI. kötetének 145b és 146a lapja feljegyzi, Fögglér az 1662/63. őszi félévben orvosdoktorrá avatott. (Az anyakönyv minden félév végén felsorolja a félévben avatott theol., jogász és orvosdoktorokat. A bölcsészmagisterek csak számösszegben, név mellőzésével vannak feltüntetve.)

⁵⁸ Magisterré avatott 1658. okt. 14. *D. B.* Bartholomaeides „Erythraeus”-nak írja, valamint a *D. B.* is.

⁵⁹ Magisterré avatott 1658. okt. 14. Karba kebeleztetett 1661. máj. 29. *D. B.*

⁶⁰ Magisterré avatott 1659. ápr. 26. *D. B.*

⁶¹ Stürzer magisterré avatott 1659. ápr. 26. *D. B.*

19. Johannes K Emmelius Leutschoviâ Hung.⁶²
 19. Timotheus Grettnerius, Montano-Valensis Hung.⁶³
 20. Matthaeus Frembd Mediess. Transyl.
 VII. 27. Andreas Thann Georgio-montanus Hungarus.
 IX. 26. Lucas Roth Erkedino Transylv.
 26. Georgius Zachariae Medgyeshino Transylv.
 X. 6. Samuel Geleji Sziksovius Ung.
 6. Stephanus Kerotseni Ungar.
 XII. 7. Paulus Jacobus Reisinger Sempronienſis Ungarus.

1658.

- I. 8. Jacobus Jekelius Lapide Transylvanus.
 26. Johannes Hnilicenſis Rajeceno Hungarus.
 26. Eleas Jakisius Zolnâ Hungarus.
 II. 16. Christophorus Eckhardt Posenienſis Ungarus.⁶⁴
 19. Johannes Moldner Neosoliensis Hungarus.
 III. 2. Johannes Nostitius Solnâ Pannonius.
 10. Martinus Leütmannus Teutoproni Hungar.⁶⁵
 22. Michaël Kauntz Trapoldino Schesburg Transylv.
 V. 8. Valentinus Kiszling Leschkirchensis Transylvanus.
 13. Johannes Wittmannus Corosio-Pannonius.
 VI. 5. Michaël Ungerus Német Uyvarinô Hung.⁶⁶
 5. Matthias Rosnerus Sempronienſis } Hung.
 5. Georgius Sommerkornius Modrâ. }
 VII. 5. Jacobus Gotterbarmel Medieso- }
 Andreas Grellius Schesburgensis } Transylvani
 5. Georgius Moschner Coronâ- }
 5. Matthias Milles Medieso- }
 5. Johannes Ensel Hung. Ex Comitatu Sopronienſi.
 14. Thomas Graffius Coronâ Transylvanus.
 17. Johannes Heydenreich Bartphâ-Pannon.
 23. Johannes Lippischius Bartphâ-Hungarus.
 VIII. 1. Bartholomaeus Klein, Leibicio Pannonius.
 14. Matthias Höherus Montanus-Schemnicio Hungarus.
 IX. 2. Johannes Falko Rupensis }
 2. Michael Roth Rupe- } Transylvani.
 2. Franciscus Meyfart Cibinio- }
 2. Matthaeus Georgi Rupensis }
 8. Stephanus Fekete Szencziensis Hungarus.⁶⁷

⁶² Magisterré avattatott 1658. okt. 14. *D. B.*

⁶³ Grelvertius magisterré avattatott 1659. ápr. 16. *D. B.*

⁶⁴ Magisterré avattatott 1660. ápr. 26. *D. B.*

⁶⁵ Leutmann a wittenbergi városi leányiskola tanítója lett. Elvette 1662. febr. 11-én Mencius Baltazár néhai kántor leányát, Anna Salomé. *Trau B. Fiuk*, János György 1667. dec. 1-én született *T. B.* Az újszülött fiú 1685. jún. 23-án iratkozott be az egyetemre s 1694. aug. 24-én szenteltetett pappá. A Leutmann házaspár mint keresztszülő számos esetben fordul elő a kereszteleési anyakönyvben.

⁶⁶ Magisterré avattatott 1661. októberében. *D. B.* A dékáni könyvben ezután hiány van s így az 1662. őszi avatásokat nem ismerjük.

⁶⁷ Fekete „*Ecclesiarum Augustanae confessionis in inferiori Hun-*

13. Stephanus Weysz Schesburg Transylvanus.
XII. 20. Melchior Thomae Coronâ-Transylvan.

1659.

- I. 27. Michaël Fabricius Trapoldino Transylv.
IV. 6. Johannes Pinnerus Neosol. Ungarus.
6. Samuel Zwetonius Turoczeno Ungarus.
6. Michaël Schön Teutoprona Ungarus.
21. Georgius Lowczanus Novisoliens-Ungarus.
21. Matthias Losinzerus Novisol. Ung.
V. 18. Daniel Sinapius, Thuroczeno Hungar.
V. 7. Johann-Ulrichus de Franckenberg Schemnic. Ung.
27. Adamus Popradius Bela Hungarus.
27. Nicolaus Karancsy, Hungarus.
27. Georgius Simonis Varallia Hungar.
27. Georgius Hutterus Cibinio Transylvanus.
27. Benedictus Schelkerus Cibinio Transylvanus.
27. Stephanus Gunthardus Medieso Transylvanus.
VII. 8. Martinus Gubitz Schemnicio Ungar.
9. Colomannus Gotzmeister Cibinio Transylvanus.
9. Marcus Fronius Cibinio Transylv.
9. Johannes Wolbertus Cibinio Transylv.
26. Augustinus Lazari Caesaroforo Hungarus.
26. Andreas Roth, Beela Hungarus.
28. Jeremias Henrici Probstdorffino Transylvan.
28. Johannes Gorgias Coronâ Transylvanus.
28. Johannes Wagnerus Coronâ Transylv.
VII. 14. Johann David Lemberger Schemnic. Ung. Gratis.⁸⁸
28. Paulus Zarevucius Iglo Hungar.
X. 5. Nicolaus Wislicenus Puchoviens. Hungarus.
5. Paulus Regius Cibinio (Hungarus) Trans.^a
17. Martinus Brath Magariens. Transylv. Saxo.
XII. 30. Johannes Friedelius Semproniensis Hung.⁸⁹
31. Georgius Kapesius Szenavereschino
Michael Clausenburgerus Mediá
Samuel Sylvanus Coronâ
Johannes Fuchsius Coronâ
Lucas Hermannus Lapidem: Lapide
Jacobus Gaal Coronâ
Georgius Molnar Ceidino

} Transylvanus (!)

gariâ Slavonicarum superintendens generalis et propter persecutio-
nem papisticam exul". 1674. ápr. 29. magisterré avattatott. *D. B.*

^a *A Hungarus* később zárójelben van s a *Trans.* nem sokkal utóbb
kelt, más kéz írása. Bartholomaeides magyarországinak veszi.

⁸⁸ Lemberger, aki egy selmeczi szabó fia volt, Wittenbergben bús-
komorságba esett s a felső kolostori lakásán 1660. dec. 25-én késével
szíven szúrta magát s meghalt. Temetése másnap este alkonyat után
minden szertartás mellőzésével folyt le. *T. R.*

⁸⁹ Magisterré avattatott 1663. okt.-ben. *D. B.*

Johannes Krauss Coronâ } Transylvanus (!)
Simon Tutius Coronâ }

1660.

- I. 13. Sebestianus Hurrenberger Höfleino Hungarus, gratis.
II. 26. Melchior Geitner Varalliensis Hungarus.
V. 4. Antonius Fellner Schemnicio Mont. Hung.
7. Andreas Richter Bazingâ Hungarus.
7. Andreas Lanus Rustensis Hungarus.
16. Cacparus Schön Eperiensis Hung.⁷⁰
21. David Güntherus Caesareopol. Hung.
VI. 19. Melchior Roth Cassoviensis Hungarus.
19. Johannes Brewer Leutschoviens. Hung.⁷¹
22. Andreas Deckius Coronâ Transylvanus.
22. David Erasmi Coronâ Transylvanus.
IX. 8. Simon Massa Coronâ Transylvanus.

1661.

- IV. 6. Johannes Börmius Coronâ Transylvanus.
V. 6. Daniel Guilielmus Müller Poson. Pannon.
8. Martinus Falck Rupe Transylvanus Saxo.
8. Andreas Roth, Kirchberga-Transylvan. Saxo.
VI. 6. Carl Rayger, Posonio Hungarus.
6. Christian Pihringer Posonio-Hungarus.
VII. 3. Joseph Seltenreich Caesareof: Ungarus.
9. Andreas Göbelius Coronâ Transylvanus.
9. Casparus Raus Coronâ Transylvanus.
IX. 11. Adamus Lasius Cassensis Ungarus.⁷²
X. 21. Johannes Bihhesch Saxo Transylvanus.

1662.

- IV. 2. Augustinus Serpilius Caesareoforens. Hungar.
V. 11. Andreas Hieronymi Cubniensis Hung.
30. Georgius Dudari Ungar. Sarvariens.
30. Matthias Reberus Hungar. Turoczienis. gratis.
VIII. 8. Georgius Lutsch Cibiniens. Transylv. simul depositus.
16. Simon Johann Greinz Posoniensis Hungar. simul depositus.⁷³
X. 10. Johannes Fridelius Poson. Ungar.⁷⁴
17. Nicolaus Scharifoy Sempronio Hung.
20. Johannes Olmützer Nobil. Hung.

⁷⁰ A karba kebeleztetett 1665. okt. 7-én. *D. B.* Magisteri avatása a dékáni könyvből hiányzó időre, 1662. őszére eshetett.

⁷¹ Az orvostudományi licetiatuért disputált 1664. okt.-ben, licentiatust nyert 1664. nov. 11. (Egyetemi anyakönyv. IV. k. 159/a és 163/a ll.)

⁷² Magisterré avattatott 1665. okt. 16. *D. B.*

⁷³ Magisterré avattatott 1664. okt. 13. *D. B.*

⁷⁴ „De angina” címmel disputált az 1666. nyári szemeszterben az orvostudományi licentiatuért. (Anyakönyv. VI. 147/a. l.)

1663.

- I. 5. Ferdinandus Khien, Montano — Novisoliens.⁷⁵
 III. 31. Jonas Heinricius Rosenberg: Hung.
 IV. 16. Ludovicus Lutzius Cremnicio — Hungarus.⁷⁶
 V. 5. Samuel Wencelius Sempronio Hung.
 VI. 11. Johannes Möllerus Günsino Pannonius.
 18. Michael Ritthalerus, Modrensis Pannonius manupropriä. (!)
 29. Nicolaus Belusky, Beluschenô Ungarus.
 29. Nicolaus Zarewucius Neocomio — Ungar.
 29. Bernhardus Krybalth Solnens. Ungarus.
 VII. 2. Paulus Paulini Cibinio Transylvan. depositus et non juratus.
 3. Georgius Weisz Beelâ — Hungarus depos.
 VIII. 24. Michäel Thomae Pellionis Keresdiensis Transylvanus.
 IX. 21. Constantinus Lani Caesaropolitanus Hungarus. gratis.
 26. Paulus Rospeundtnerus Poseniô Hung.
 X. 17. Johannes Roth, Beelensis Hungarus.
 19. Johannes Cilikius Teplicio — Hungarus.
 26. Michaël Schmeiszelius Coronâ Transylvan.
 XII. 2. Elias Augustini Dubnicenus Hungarus.

1664.

- I. 8. Martinus Csikerus Jaadensis Transylvanus.
 12. Johannes Fabritius Musnensis Transylvanus.
 III. 12. Georgius Chladni Montano—Vallen. Hung.
 12. Georgius Francisci Salatnen. Hung.
 IV. 2. Paulus Fischerus Sempronio Hungarus.⁷⁷
 VI. 2. Johannes Schoppelius, Medieso Transylvanus.
 2. Andreas Fabricius. Schaesburgo—Transylvanus.
 2. Paulus Bintzich, Streiffordi—Transylvanus.
 6. Georgius Fridericus Magnus, Posenio—Hungarus.⁷⁸
 21. Johannes Fabricius, Arvâ Hungarus philosoph. et artium liberalium magister.
 X. 24. Matthaeus Koscha, Moschovia Hungarus, gratis.
 XI. 13. Paulus Pfaff, Teutopronensis Hungarus.

1665.

- I. 7. Michael Gyndesch, Cibinio }
 7. Johannes Syllesius, Cibinio } Transylv.
 IV. 10. Johannes Schnatzinger, Montan, Vallensis Hung.
 VI. 27. Paulus Grosz Keismarcensis Hungarus
 27. Michael Beli Rupe }
 27. Michael Boht Schäsburg. } Transylvani.

⁷⁵ 1666/67. téli félévben disputált az orvostudományi licentiatuserért. (Anyakönyv. VI. 179/b. 1.)

⁷⁶ Magisterré avattatott 1764. okt. 15. *D. B.*

⁷⁷ Fischer „der Rechten Studiosus” 1664. ápr. 20-án Arnurus János városbíró és gyógyszerész házában meghalt.

⁷⁸ Magisterré avattatott 1665. okt. 16. *D. B.*

- VII. 4. Georgius Müllerus Seligstadio } Transylvani.
 4. Grillus Greissingh Coronâ }
 VIII. 16. Christianus Sterrer Posonio Hungarus.
 X. 3. Johannes Wohlmuth Rustensis Hungarus.
 6. Johannes Ketschau Modrâ Hungarus.
 XI. 13. David Czak. Corona Transylvanus.⁷⁹
 14. Thomas Steller Slabosseno Pannon. gratis.⁸⁰

1666.

- II. 26. Samuel Brewer Leutschovia Hungar.
 27. Petrus Deckius Corona Transylvanus.
 27. Johannes Sigerus Corona Transylvanus.
 27. Georgius Colbius Corona Transylvanus.
 27. Georgius Brendorffius Corona Transylvanus.
 27. Johannes Greiszing Corona Transylv.
 III. 9. Martinus Friedrich Corona Transylvanus.
 V. 5. Georgius Figuli, Szenicio Hungarus.
 5. Paulus Major, Prividâ Hungarus.
 5. Christophorus Parschitius, Rosebergâ Hungarus.
 15. Matthias Gosnovicerus. Leuthoviâ Hungar.
 26. Martinus Muratoris, Kis-Schenkio Transylv.
 31. Joannes Karffy, Sarföiensis Ungarus, gratuitus.
 IX. 25. Johann Adam Mez, Merxheimio Hunnus.
 X. 1. Esaias Pilarik, Teplicensis Hungarus.
 1. Andreas Pilarik, Mattheivillâ Hungar.
 1. Stephanus Pilarik, Mattheivillâ Hungar.⁸¹
 2. Matthias Frölich, Leuchoviens Hung.⁸²

1667.

- I. 3. Johannes Schulerus Prudensis Transylv.
 3. Martinus Kölcks Schasburgo Transylv.
 II. 26. Samuel Bognerus Coronensis Transylvanus iniuratus.
 IV. 2. Georgius Lani Trenschinio Hungarus gratis.⁸³
 VI. Johannes Schallachius Iglo Hung.^a
 VII. Matthias Molschani Selecenus Hungar.
 X. 22. Johannes Marthius, Modrâ-Hungarus.
 XI. 1. Johannes Windisch Waralliensis Hungarus.⁸⁴
 10. Johann Murgaschius, Turoceno Hungarus.
 10. Johannes Gokesch, Coronâ-Transylvanus.
 19. Christophorus Andreas Hirschveger, Sempronius-Hungarus, gratis.

^a Június és júliusban az iktatások napja nincs feltüntetve.

⁷⁹ Czak Dávid magisterré avatott 1666. okt. 15. *D. B.*

⁸⁰ Magisterré avatott 1668. okt. 15. *D. B.*

⁸¹ Magisterré avatott 1670. ápr. 28. *D. B.*

⁸² Magisterré avatott 1668. okt. 15. *D. B.*

⁸³ Brewer, Fridelius és Khien ünnepélyes orvosdoktorrá avatása 1667. ápr. 23-án történt. (Anyakönyv. VI. 180/a. l.)

⁸⁴ Magisterré avatott 1669. ápr. 27. *D. B.*

1668.

- I. 6. Samuel Ladiver, Solná-Hungarus.⁸⁵
 IV. 12. Andreas Gallikius Rosnaviensis Hungarus.
 17. Johannes Jeremias, Transylvanus.
 V. 8. Martinus Leonhardus Ruxer Cremnitz Hung.
 VI. 13. Johannes Bencknerus Coroná Transylvanus.
 13. Georgius Dietrich Coroná Transylvanus.
 13. Georgius Gockesch Coroná Transylvanus.
 13. Josephus Bolthos Coroná Transylvanus.
 13. Johannes Nöszer Coroná Transylvanus.
 27. Michael Corvini Hungar. Cremniciens.
 27. Georgius Wilhelm Kralowitz Psoniens, Ungarus.
 VII. 8. Samuel Kochmeister Novis: Hungarus.
 VIII. 29. Georgius Fidicinis Lopei—Soliensis Hungarus.
 XI. 5. Michael Pavloviz, Turoceno Jessenensis Hung. simul depositus.
 9. Michael Marci, Leibicensis Scepusio Pannonius, simul depositus.
 9. Michael Dominich Ollassiensis Scepusio Hungarus. simul depositus.

1669.

- I. 19. Georgius Schrell Cibinio Transylvanus.
 21. Johannes Adami, Vingardino Transylvanus.
 IV. Georgius Windisch, Warallio Hungarus.
 5. Wolfgangus Keüblingerus Günsino—Hung. simul depositus.
 V. Bartholomaeus Filkenius Schesburgo Transylvanus.^a
 X. Ambrosius Marthius Cibiniensis Ungarus. Trans.^b
 26. Johannes Nemeth, Leutschovia—Ungarus.⁸⁶
 XI. 22. Johannes Braxatoris, Banovitio—Hungarus.
 22. Georgius Femgerus, Cib. Transylv.

1670.

- I. 12. Thomas Kochius Cibin. Transylv.
 II. 22. Paulus Brauschig, Coroná Transylv.
 IV. 26. Martinus Tamisch, Semproniensis Hungarus.
 V. 25. Johannes Rezig, Nitrá — Hungarus.

^a Az 1667. nyári félévben az iktatások napja nincs feltüntetve.

^b A *Trans.* szó későbbi kéz írása.

⁸⁵ Ladiver „Illust. Comit. Teleki surrogatus ab institutione” magisterré avattatott 1670. okt. 13. *D. B.*

⁸⁶ Némethnek, aki teológiát hallgatott 1670. július 23. és 27. között bizonyos Bötzen özvegyével, Anna Katherinával való viszonyából lánya született, akit Mária Katherinának kereszteltek. (*T. B.*) Német az özvegyet (Bötzen, vagy Götzin) 1671. aug. 4-én nőül vette. (*Trou.-B.*) 1674. jún. 18-án született második leányuk Anna Dorotya. (*T. B.*) — Egyetemi hallgató, mint törvénytelen gyermek atyja — száz számra fordul elő, közülük 1710-ig Németh az *esvetlen* magyar, nem különben ő az egyetlen, aki gyermeke anyját utóbb feleségül is veszi.

25. Michaël Augustini Solnâ — Hungarus.
 V. 13. Paulus Blecher Leutschoviens. Hung.
 13. David Peucker Divo—Georg. Hung.
 VII. 1. Samuel Schnitzlerus Cibinio Transylvanus.
 1. Andreas Guntsch, Cibin. Transylvanus.
 1. Georgius Roth, Schesburgensis Transylv.
 1. Georgius Deidricius Kirchbergino Transylv.
 26. Paulus Platanus. Hungar. Muotoviensis.⁸⁷
 IX. 19. Clemens Guhr, Caesareopoli—Hungarus.⁸⁸
 X. 3. Paulus Paskony, dictus Michaelides Szalatnensis Hung.
 5. Georgius Lutsch, Cibinio—Transylvanus.
 5. Paulus Schullerus, Mediâ—Transylvanus.
 5. Petrus Belzelius, Magarinô—Transylv.
 6. Johannes Marckfelner, Leuchovia—Hung.
 XI. 23. Andreas Szánto, Rabaközino Hungarus.

1671.

- I. 9. Johannes Kampaur, Leutschoviensis Hungarus.
 16. Johannes Saarossy. Hungarus Nagy Sarosiensis.⁸⁹
 12. Nicolaus Pusoczy, Hungarus Transdanubianus.
 III. 2. Johannes Bayer, Corona Transylvanus.
 6. Simon Czelkelius, Schäsburga Transylvanus.
 IV. 6. Samuel Bandner, Schäsburga Transylvanus.⁹⁰
 VI. 11. Matthias Kienastius Poson. Pan.⁹¹
 IX. 21. Petrus Lesch Transylvanus.
 21. Johannes Reckerus Coronâ Transylv.
 X. 14. Johannes Fridericus Etelius Poseniens. Hung.⁹²

1672.

- I. 8. Georgius Henrici Probstdorffensis Transylvan. depos.
 III. 5. Matthias Braschius Sabeno—Trans.
 12. Johannes Henncke Warallio—Hungar.
 V. 3. Georgius Andreas Parttenstein } Sempronienses
 3. Johannes Röschel⁹³ } Hungari

⁸⁷ Magisterré avatott 1673. okt. 14. *D. B.* Feleségül vette Müller Kristóf szatóc's árváját, Márta Erzsébetet 1682. jan. 31-én. *Trau.-B.* Meghalt 1688. jún. 10-én. *T. R.* Özvegyét elvette 1691. szept. 14 és 22 közt Tobias *Georgius wittenbergi* theol. studens. *Trau. B.*

⁸⁸ Feleségül vette 1671. VIII. 8-án a labetzi Richter János leányát, Máriát. *Trau.-B.* Leányuk, Mária Magdaléna szül. 1672. márc. 19. *T. B.*

⁸⁹ Magisterré avatott 1673. okt. 14. *D. B.*

⁹⁰ „Paul Schilling s. s. theol. stud. aus Siebenbürgen“ meghalt 1671. ápr. 18-án. *T. R.* A neve nem fordul elő az egyetemi anyakönyvben.

⁹¹ Magisterré avatott 1676. ápr. 27. *D. B.*

⁹² Magisterré avatott 1674. okt. 15-én *D. B.*

⁹³ Magisterré avatott 1677. okt. 17. *D. B.* A karba kebeleztetett 1680. dec. 10. *D. B.* 1700 márc. 18-án disputált a theol. doktori címért. „De eminentissima harmonia harmoniarum in Jehovah Elohim” címen. (Az egyetemi anyakönyv VII. kötetének 246/b. lapjáról.) Ugyanekkor (1699/1700. téli félév) Röschelius a bölcsész kar dékánja volt másod-
 ízben. A theologiai doktori avatás ünnepélyes külsőségek közt 1700.

VII. 11. Johannes Itali, Cibinio—Transylvanus.⁹⁴

25. Matthias Kletzko Schemnizens. Panno.

1673.

IV. 24. Johann Ephraim Böhm Psoniensis

25. Johannes Georgius Oberland Cremnic. Hungarus.

25. Andreas Simonis Posen. Hungarus.

V. 12. Johannes Sartorius Eperjessensis Hungarus.⁹⁵

12. Samuel Faschko Pannon. Basing;

VI. 29. Christoph Jentsch Posen. Hung.

VII. 12. Andreas Reichardt Psoniensis Hungarus.

VIII. 2. Michael Bulyowsky Turociensis Hun.

IX. 18. Georgius Peücker, Neosolio Hungarus.

X. 11. Martinus Montschka Waraliensis Hungarus.

11. Johannes Draudth Corona Transylvanus.⁹⁶

XI. 15. Johannes Wachlatsch, Novisolio Ung. gratis ratione absolut: depositus et inscriptus.

1674.

I. 27. Petrus Sturmij, Coronâ Transylvanus.

III. 3. Christophorus Mazâr, Thamasfalvensis Ungarus. Grátis inscriptus.

IV. 7. Valentinus Greissing, Corona Transylv.⁹⁷

V. 7. Daniel Roxer Hung. Scepus.

7. Jacobus König Varal. Hung.

VI. 3. Michael Czekelius Tatarlaki Transylvanus.

9. Elias Tschech Lubeta Montanus Hungarus.

17. Andreas Titius Posen. Hung.⁹⁸

18. Paulus Chressels Saxo-Coronâ Transylvanus.

20. Gabriel Sculteti Selecenus Hungarus.⁹⁹

ápr. 22-én volt. Az 1700. máj.—okt. szemeszterben az egyetem rektori méltóságát viselte. A wittenbergi Augusteum levéltárának iratai szerint 1652. V. 9-én született Sopronban. 1693-ban lett a fizika tanára. A theológia licentiatust már a doktorátus előtt, 1699-ben megszerezte. 1712. május 25-én halt meg s a wittenbergi vártemplomban temették el. A levéltár 6 személyi okmányát örzi, többek közt az 1710. jan. 22-i folyamodványát a könyvtárigazgatóságért.

⁹⁴ 1676. jan. 11-én keresztapja lett Klostermann György cipész Anna Mária nevű leányának. *T. B.*

⁹⁵ Magisterré avatott 1678. okt. 11-én. *D. B.*

⁹⁶ 1673/74. nyári félévében Pomarius Sámuel theol. doktort, aki mint exul jött Wittenbergbe Eperjesről, ahol a gimnázium igazgatója volt, a theol. kar rendkívüli tanáru alkalmazta. (Anyakönyv. VI. k. 229/a. l.)

⁹⁷ Magisterré avatott 1676. ápr. 27. *D. B.* A karba kebeleztetett 1679. ápr. 12. *D. B.*

⁹⁸ „Adamus Titius” magisterré avatott 1675. okt. 14-én. *D. B.* Adamus Titius nem fordulván elő az anyakönyvben, a dékáni könyv Adamus-a valószínűen elírás Andreas helyett. Bartholomaeides is Andreas-nak ismeri.

⁹⁹ Magisterré avatott 1679. ápr. 28. *D. B.*

- X. 11. Michaelis Dürrius Mellim. Trans.
 XII. 31. Valentinus Grosz Reginio Transylvan.

1675.

- I. 9. Johannes Reisner Baranykutino Transyl.
 9. Christianus Wohl Nagy-Schenkino — Transylv.
 27. M. Christophorus Seelmann Coburgo-Francus, ab Academiâ Wittenbergensi in Hungariam inferiorem ad rectoratum gymnasii Sempronienſis evocatus, postea pastor Cremnitii in Montani, itemque Leutschovia' in Hungariâ Superiori; Exul dein Christi, ab exilio mox ecclesiae Megaletzensi pastor designatus ss. theol. candidatus.
 IV. 16. Adamus Zimmermannus Hungarus.
 28. Gabriel Trusius, Veterosoliensis Hungarus. gratis.
 29. Christoph. Friederic. Grattenauer St. Gotthardin. Hung.
 V. 5. Johann Georg Weyxler Neosoliens. Hung.
 5. Georgius Michaelides. Steinensis Hung.¹⁰⁰
 29. Johannes Mayerus, Alnoviensis Hungarus.
 VI. 9. Paulus Michâelis, Panno. Liptoviensis Divo-Andreensis, hactenus in Illustrissimi Statu Evangelicorum quod in Hungaria superiori est Collegio pœsis deinde oratorionis et historiae professor publicus nunc Christi et veritatis causa exul.¹⁰¹
 VII. 8. Thomas Dentulini ex Comitatu Trenchiniensi patria Dritoma.¹⁰²
 29. Georgius Gassitius Berzevicio — Hungarus.¹⁰³
 29. Esaias Pilarik, S. Andreensis—Hungarus.¹⁰⁴
 VIII. 2. Joh. Gothofredus Simonis, Poseniensis Hung.
 IX. 3. Johannes Georgius Craudi Novisol. Hung.
 X. 6. Johannes Hackstock, Rustio—Hungarus.
 6. Simon Neustädter, Bazingâ—Hungarus.^a
 XII. 4. Matthias Walther Petelsdorff Hungarus.^b

1676.

- I. 10. Elias Bruchner Novisoliens. Hungarus.
 15. Tobias Masnicius Kostolnâ Hungarus olim ecclesiae Illaviensis diaconus, tunc exul ex Italia redux. Gratis nec juravit.
 15. Johannes Simonides Olasio Hungarus quondam Reg.

^a Vége az egyetemi anyakönyv VI. kötetének, mely 1644. okt. 21-től 1675. okt. végéig 11620 iktatás emlékét őrzi. Az egyetem alapításától, 1502-től 1675. őszéig tehát 74.940 hallgatója volt az egyetemnek.

^b Kezdetét veszi a VII. kötet, amely 1675. nov.-tól 1710-ig megy.

¹⁰⁰ Magisterré avattatott 1681. ápr. 25. *D. B.* Adjunctus Extraordinarius 1702. okt. 16. *D. B.* Adjunctus 1707. ápr. 28. *D. B.* „moritur Vitenbergae aetat. 86 a. 1725. d. 12, Octobr.” *D. B.* Azonos a wittenbergi magyar könyvtárt alapító Kassai Mihállval.

¹⁰¹ Magisterré avattatott 1678. ápr. 29. *D. B.*

¹⁰² Magisterré avattatott 1682. okt. 16. *D. B.*

¹⁰³ Magisterré avattatott 1676. ápr. 27. *D. B.*

¹⁰⁴ Magisterré avattatott 1671. okt. 16. *D. B.*

Liberaeque Civitatis Brisnensis scholae rector, praesenti tempore post carceres varios superatos, ex Italia redux exul. Gratis nec juravit.

- II. Petrus Theodorus Seelmann Sempronius. Hungarus.¹⁰⁵
 IV. 16. Johannes Herberthus Homorodiensis Transylvanus,
 17. Georgius Unger Sempronio Hungarus.
 V. 22. Johannes Messerschmied von Schmied Egg. Cremnizens. Hungarus.
 24. Georgius Schulerus Cibinio Transylvanus.
 VIII. 19. Johannes Friedericus Sartorius Poson. Hung.
 IX. 23. David Hauck Leutschoviâ—Hungarus.¹⁰⁶
 24. Johannes Oltardus Cibiniensis.
 24. Stephanus Pockius Schenckensis.¹⁰⁷
 24. Johannes Friderich Cibiniô Transylvan.
 24. Martinus Dubovszki Soln. Hung.
 X. 10. Melchior Printz Posoniensis Hungarus.
 11. Gabriel Pilarik Threntschiens. Hung. Gratis.
 XI. 18. Jeremias Pilarick. Scep. Hungarus.¹⁰⁸
 XII. 31. Michâel Gûtschius, Kesdinô Transylvanus.

1677.

- II. 24. Franciscus Czekelius Media
 24. Laurentius Vagner Schâsburgo
 24. Georgius Tutius, Kisschenkino
 24. Johannes Franck, Bistricio
 24. Johannes Roth, Arkadia
 III. 6. Jeremias Hahnwald. Neezpaliensis Hungarus.
 V. 5. Georgius Christophorus Melchioris de Zuanna Sempr. Hung.
 7. Georgius Sutorius Sempronio Hung.
 11. Thomas Zachariae Cibinio—Transylv.
 26. Matthias Albrecht Montano Vallensis Hungarus.
 VI. 27. Nicolaus Lucae Richnô-Scepusiorum Hungar.
 X. 5. Johannes Lang Rustensis Hung.
 XI. 13. Johannes Ephraim Bohemus Posoniensis Hungarus.
 XII. 24. Andreas Lôwius Sempronius Hungarus.¹⁰⁹

1678.

- I. 6. Lucas Tellmann Schaesburgâ Transylvanus.
 III. 22. Andreas Waranay Novisolio Hungarus.

¹⁰⁵ Magisterré avattatott 1676. okt. 16. *D. B.*

¹⁰⁶ 1678. márc. 5. keresztatyja Müller András bresloui szekeres Anna Mária nevű leányának. *T. B.*

¹⁰⁷ „Stephanus Zoch s. s. theo. studios.” megh. 1681. máj. 30. *T. R.*

¹⁰⁸ Magisterré avattatott 1679. okt. 14. *D. B.* Feleségül vette 1680. júl. 5-én Zechmeister János szász fejedelmi titkár Anna Barbara nevű leányát. (*Trau. B.*) Neje meghalt 1695. jún. 5. (*T. R.*) Másodszor 1696. aug. 24-én nősült. ekkor Wetig György János árváit, Máriát vette el. Pilarick a wittenbergi gimnázium tanára volt. A *T. B.* és *T. R.*-ben 12 gyermekéről tétetik említés.

¹⁰⁹ Magisterré avattatott 1679. okt. 14. *D. B.*

- IV. 27. Georgius Carponaides Illaviensis Hungarus.
 27. Leonhardus Jacoberus Vallensis Hungarus.
 VI. 28. Johannes Frölich Waralliô—Hungarus.
 28. Georgius Marckelius Albaecclesiensis Transylvanus.
 28. Johannes Reisnerus Medburgâ—Transylvanus.
 VII. 22. Matthias Langius Sempronio Hungar.¹¹⁰
 IX. 14. Casparus Brestovinus Vallensis Hung.
 24. Michael Czeckelius Schäsburgiensis Transylvanus.
 X. 14. Michael Euserus Mediâ Transylvanus.
 14. Casparus Cramerus Cibinio—Transylvanus.
 XI. 20. Michael Agnethler Cibinio Transylvanus.

1679.

- IV. 23. Paulus Davidis Montanus Baccabaniô Hungarus.
 26. Matthias à Schmidegg Cremnicio Nobilis Hung.
 26. Johannes Jacobus Masko Cremnicio Nobilis Hung. Injura-
 tus ob aetatem.
 V. 12. Johannes Christophorus Lang Poseniensis.
 12. Johannes Neustaedter, Basingâ Hung.
 13. Martinus Stürtzer Novi-Solio Montanus Ungarus.
 21. Rudolphus Matthias Müller Sempron. Hung.
 VIII. 12. Stephanus Hagelbauer Sempronio Hungarus.
 IX. 8. Stephanus Bockius Rohrbachino—Transylvanus.
 8. Georgius Booht Musnâ Transylvanus.
 8. Gabriel Ritter Cibiniô Transylvanus.
 8. Johannes Waltherus Cruce Transylv.
 8. Martinus Cziglerus Coronâ Transylv.
 X. 6. Ephraim Kretschmer Leutschoviâ Hung.
 10. Johannes Braxatoris Terstensis Hungarus.
 XII. 23. Daniel Schobelius Lapide Transylvanus.
 23. Martinus Kelpius Holdvilagino Transylvanus.
 23. Johannes Kellerus Centum collitano Transylvanus.
 23. Stephanus Vadinus Ermenyeschinô Transylvanus.

1680.

- I. 16. Johannes Semelius Prividiensis Hungarus.
 27. Stephanus Dengelius Keresdiensis Transyl. gratis.
 IV. 7. Johannes Krempe Cibiniô Transyl.¹¹¹
 V. 6. Johannes Lischowinus Bistrizâ ad Vagum Hungarus.
 Gratuitus.
 VII. 26. Georgius Daniel Rehlin. Poseniens. Hung.
 XII. 20. Johannes Klein, Schonberga Transylvani
 20. Daniel Lang Marpodino
 29. Valentinus Gockesch Coronâ Transylvanus.

¹¹⁰ 1679. aug. 5. keresztatyja Gallini Márton katona Mária Erzsébet nevű leányának. *T. B.*

¹¹¹ Magisterré avattatott 1682. ápr. 27. *D. B.*

1681.

- II. 9. Petrus Wolffius. Coronâ Transylvan.
 9. Marcus Fronius. Coronâ Transylvan.¹¹²
 9. Michael Bell, Coronâ Transylvanus.
 9. Johannes Albrichius. Coronâ Transylvan.¹¹³
 9. Samuel Herrmannus Darotzens. Transylvanus.
 VIII. 1. Daniel Kroner Coronâ—Transylvanus.
 IX. 12. Paulus Bircke Posen, Hungarus. Gratuitus.
 X. 2. Ferdinandus Clement Novisolio Hungarus.

1682.

- III. 23. Georgius Rhenerus Bistriciâ —
 23. Johannes Hoch Mediâ —
 23. Simon Schwartz Mediâ —
 23. Asarela Mederus Coronâ —
 23. Lucas Seülerus Coronâ —
 23. Michäel Mauritzius Mediâ —
 23. Bartholomaeus Melas Schaesburgo—Trans.
 23. Johannes Dürr Coronâ—Transylvan.
 IV. 30. Andreas Malberthi Agatho Transylv.
 V. 13. Michäel Weisz Montano—Belobaniensis Hungarus.
 24. Samuel Atzmanni Montano—Lubethensis Hungarus. Gratis.
 VI. 25. Elias Christian Gartner Gönzâ Hungarus.
 VII. 10. Christianus Matthias Wislicenus, Petersdorfa Hungarus.
 IX. 22. Martinus Tutius Kis-Schenckinô Transylv.
 X. 1. Daniel Kermannus Trenchiniens. Hung. Semigratis.

1683.

- II. 13. Johannes Keveri Folkuschoviensis Hung. Gratis.
 III. 26. Stephanus Hadikius, Banov. Hungarus. Gratis.
 30. Johannes Manckisch, Corona Transylvanus.
 30. Andreas Scharfius, Media Transylvanus.
 IV. 27. Michäel Stromppf, Filcavia Hungarus.
 27. Petrus Paulus Fekno, Galgoc. Hungarus.
 29. Paulus Zekelius, Transylvanus. Gratis.
 VI. 12. Georgius Psyllius Sempronio Hungarus.
 VII. 4. Johannes Letko Illavia — Hungarus.
 28. Andreas Sattlarus Bistrizio—Transylvanus.
 VIII. 17. Jeremias Christianus Seelmann Cremnitio—Hungarus.¹¹⁴
 IX. 18. Marcus Königer von Hermanstadt.
 XII. 30. Johannes Czastolowsky, Sakoltza Hung.

¹¹² Magisterré avattatott 1682. ápr. 27. D. B.

¹¹³ Magisterré avattatott 1683. ápr. 24. D. B.

¹¹⁴ Magisterré avattatott 1684. okt. 15. D. B.

1684.

- IV. 1. Johannes Klein Bistrizio—Transylvanus.
 1. Johannes Widmannus Schäsburga Transylvanus.
 VII. 14. Jacobus Czultnerus } Coronâ Transylvan.
 14. Petrus Closius }
 IX. 23. Daniel Kirtscherus Medesô }
 23. Daniel Wolff Filletelkino } Transylvani
 23. Andreas Schullerus Bistricio¹¹⁵ }
 23. Bartholomes Göldnerus Trapoldino }
 27. Johannes Artzt Schweischerius — Transylvanus.

1685.

- II. 7. Andreas Wislicenus, Gönz. Hung.
 III. 17. Michael Vietoris Cibinio — Transylvanus.
 17. Andreas Neckesch Cibiniô — Transylvanus.
 V. 1. Andreas Demiani Hunisvillâ Hung. grat.
 15. Nicolaus Karanczi Transylvanus.
 VI. 23. Johannes Georgius Leutmann Wittenbergensis Saxo.
 Non juravit ob aetatem.¹¹⁶
 VIII. 29. Johannes Girischerus, Bistriciensis Saxo Transylvanus.
 X. 1. Johannes Simon Orchendius Cibinio Transylvanus.
 2. Georgius Fleischer Bistr. Transylvanus.

1686.

- III. 13. Simon Lyntzius Kisschelkino Transylvanus.
 13. Michael Binder Vormlochino Transylvanus.
 22. Michäel Gütschius Schäsburgô Transylvanus.
 22. Valentinus Grau Cibinio Transylvanus.
 IV. 1. Christianus Greissingius Coronâ—Transylvanus.¹¹⁷
 1. Georgius Herberth Coronâ Transylvanus.
 1. Johannes Francisci Coronâ Transylvanus.¹¹⁸
 V. 12. Paulus Lani Ugrocino — Hungarus.
 12. Michael Kühler Bistr. Transylv.
 VII. 6. Jacobus Naszwetter Bistricio — Transylv.
 VII. 2. Samuel Spelner Regnâ Saxo Transylvanus.
 X. 1. Georgius Prandstetterus. Nobilis Hung.¹¹⁹

¹¹⁵ Magisterré avattatott 1687. ápr. 28. *D. B.*

¹¹⁶ A németprónai *Leutmann* Márton fia. Lásd 1658. III. 10. alatt. Lelkészsé avattatott Wittenbergben 1694. aug. 9-én. Önéletírásában hivatkozik atyja magyar voltára: „natus sum a patre Martino Leutmanno *Hungaro*“. (Lásd wittenbergi egyházi levéltárban őrzött „Wittenberger Ordiniertenbuch“ című kézirat VIII. kötetében 188. sorszámú bejegyzést.)

¹¹⁷ Theológus volt. Megh. 1686. ápr. 6. *T. R.*

¹¹⁸ Magisterré avattatott 1688. ápr. 26. *D. B.*

¹¹⁹ Az anyakönyvben (VII. 102/b.) említés van téve Buda visszafoglalásáról. Bebelius Baltazárt, a théológia tanárát az örömhírre megütötte a guta és meghalt.

XII. 4. Johannes Balthasar

4. Georgius Schertfez

4. Marcus Draude

4. Andreas Tartlerus¹²⁰

4. Paulus Teutsch

} Coronâ Transylv.

1687.

III. Johannes Payr Sempron. Hung. Non juravit propter aetatem.

17. Daniel Rheinius Coronâ — Transylv.

17. Johannes Albrichius Schäsburga Transylv.

17. Lucas Graffius Mediâ Transs.

17. Michäel Gross Schäsburg Transs.

17. Michäel Schweischer Schäsburg. Transylvanus.

IX. 3. Johann: Huldreich Media Transylv.

3. Andreas Leonhardi Bistricio — Trans.

X. 9. Johannes Langius Rupe Transylvanus.

9. Johannes Decani Bistric. Trans.

XI. 10. Johannes Sculteti Veterizolio Hung.

10. Johannes Pilarik Oczowâ Hung.

1688.

II. 17. Lucas Römer Veidenbachensis

17. Johann Abrahami Prasmario

17. Martinus Cramerus Enyediensis

17. Lucas Stirn Schaesburgô

} Transylvani

IV. 2. Christianus Schäser Coronâ Transylv.

2. Andreas Krausz, Coronâ

VI. Georgius Ohrendius Puro-monte Transylv.

6. Johannes Sutorius Grosz-Schenck Transylv.

6. Simon Wolff Cibinio Transylvan.

6. Daniel Müllerus Lapidô Transylv.

6. Andreas Teütschius Schaesburgô Trans.

16. Martinus Chladni, Cremniz, Hungarus.¹²¹

VII. 22. Jacobus Zablerus Bartfâ — Hungarus.

IX. 18. Johannes Haasius Cibinio —

18. Petrus Melas Nadosdino —

18. Stephanus Adami Kisselykensis —

} Transylvani

24. Andreas Landinus Leutschoviensis Hungarus. Non juravit propter aetatem.

¹²⁰ Theológus volt. Meghalt 1688. okt. 16. T. R.

¹²¹ Magisterré avattatott 1690. ápr. 28. D. B. A theologiai licentia-tusért disputált 1704. márciusában. (Anyakönyv. VII. 291/a l.) Chladni a wittenbergi Augusteum levéltárának iratai szerint szül. Eperjesen 1669. X. 25. Wittenbergbe jött 1688. Lelkész lett Ubiganban 1695-ben, Superintendens 1704-ben Jessenben, 1710-ben lett theologiai prof. Wittenbergben. 1719-től a wittenbergi vártemplom lelkésze lett. Ugyanott temették el 1725. IX. 12-én. Az Augusteumban őrzetik egy 1703. okt. 25-én kelt ismeretlen címzetű levele és egy kari ülésről való szavazó-lapja. (Reformations-Museum: Egyetemi levéltár.)

24. Georgius Waltherus, Demetriensis Transylvanus.
 X. 10. Georgius Ferdinandus Gleichgrossius, Posenio Hungarus.¹²²
 29. Johannes Berger, Cibinio Transylvanus.
 XI. 16. Bartholomaeus Bausnerus, Birthalbino Transylv.
 26. Laurentius Conradi, Regnâ Transylvanus.

1689.

- III. 1. Johannes Czultnerus, Coronâ Transylvanus.
 15. Johannes Brennerus, Cibinio.
 15. Stephanus Franck, Schaesburgô } Transylvani
 15. Michâel K Emmelius, Mercurinô }
 15. Matthias Czoppelt, Seidnâ }
 15. Johannes Leporini Neosol. Hungarus.
 19. Marcus Manckisch, Coronâ Transylvanus.
 IV. 25. Matthias Platoni, Dravecensis Hungarus.
 VI. 17. Martinus Falck Sabeskino Transylvanus.
 VII. 5. Matthias Stürtzer Neosoliensis Hungarus.
 5. Samuel Nicletzius Neogradiensis Pannonius.
 25. Michael Unger
 25. Christianus Sowitsch¹²³ { Sempron. Hungari
 25. Jacob Erhard Preining
 25. Georgius Tügh Pynz Hungarus.
 25. Michâel Türck Sopr. Hung.
 VIII. 27. David Clausenburger Media Transylvanus.
 IX. 2. Andreas Cunradi Media — Transylv.

1690.

- III. 4. Thomas Scharfius Med. Transylvanus.
 8. Johannes Nösner Örményelino Transylvanus.
 8. Stephanus Orthius Kesdinô Transylvanus.
 16. Simon Gajesch Mediâ Transylvanus.
 16. Joannes Fuhrmann Bistricio Transylvanus.
 V. 15. Daniel Oechernal Tyrnava—Hungarus.
 15. Martinus Schickert Bistricio — Transylvanus.
 VII. 1. Andreas Schulerus } Coronâ Transylv.
 1. Laurentius Pleckerus }
 VIII. 6. Georgius Matthias Caesareoforens. Hung. Gratis.
 23. Matthaes Očzovay Hung. Očzova. Gratis.
 IX. 1. Johannes Wellmannus Magioriensis Transylvanus.
 Gratis.
 1. Johannes Hofmannus Rupe—
 Michael Binder Rosaevallens. } Transylvani
 1. Michael Metz Bolgatziens. }
 1. Martinus Haner Bolgatzino }
 X. 13. Christian Budaes Leutschovia — Hung.
 13. Daniel Budaes Cibinio Hung.

¹²² Magisterré avattatott 1693. máj. 10. *D. B.*¹²³ Theológus volt. Meghalt 1689. dec. 9. *T. R.*

1691.

- IV. 5. Georgius Haner, Schäsß. Transylv.¹²⁴
 21. Johannes Preschner, Cremnic. Hung.
 24. Andreas Czeirend, Regna Transylv.
 V. 12. Daniel Cossian Solnâ — Hungarus.
 12. Thomas Grau Cib. Transylv.
 12. Andreas Gorgias Coron. Transylv.
 13. Johannes Heinrich, Bistr. Transylv.
 VII. 4. Martinus Grosz Leibnizensis Hungarus.
 14. Paulus Regius Czibinio Hungarus.
 20. Johannes Groszmann Regiomontan. Hungarus. Gratis.
 X. 29. Daniel Möllerus Tirnav. Hungar. Gratis.
 XI. 3. Georgius Franckfurter Cremnicio Hung.¹²⁵
 10. Christianus Martinus Seelmann Leutschov. Hung.¹²⁶

1692.

I. 8. Georgius Hegyfalusi Hegyfalvensis in inferiori Hungaria. Gratis.¹²⁷

- III. 8. Christianus Siffthius Felmerino Transylvanus.
 8. Wolfgangus Brenner Leschkirchino Transylv.
 8. Martinus Binder Martinianus Transylv.
 8. Jacobus Tutius Coronens. Transylv.
 8. Marcus Francisci Coronâ — Transylv.
 26. Johann Roth Mediâ Transylvanus.
 26. Bartholomaeus Capesius Schäsßburgo Transylv.
 26. Michâel Wellmannus Schäsßburgo Transylv.
 26. Thomas Meltzer Schenckensis Transylv. Gratis.
 IV. 16. Andreas Torkos Jauriensis Hungarus. Gratis.¹²⁸
 16. Michael Csereti Jauriensis Hungarus. Gratis.¹²⁹
 V. 3. Johannes Friderici Gyrdalinô
 3. Michâel Bretz, Doborcâ
 3. Daniel BIRTHÄLMEYER, Coronâ
 3. Johannes Böhm, Coronâ
 6. Johannes Heyl. Zakolza — Hungarus.¹³⁰
 24. Johannes Wohlmuth, Rustensis Hungarus.
 VII. 13. Ephraimus Petroselinus, Rachoviensis Hungarus.

Transylvani

¹²⁴ Magisterré avatott 1692. okt. 13. *D. B.*

¹²⁵ Magisterré avatott 1694. okt. 16. *D. B.*

¹²⁶ Magisterré avatott 1693. máj. 10. *D. B.*

¹²⁷ Mint „vocatus pastor Jauriensis in Inferiori Pannonia” magisterré avatott 1692. ápr. 28. *D. B.*

¹²⁸ Magisterré avatott 1694. okt. 16. *D. B.*

¹²⁹ Magisterré avatott 1694. okt. 16. *D. B.*

¹³⁰ „Johann Keyl” magisterré avatott 1694. okt. 16. *D. B.* Bartholomaeides „Joh. Heyli” iktatását 1695 máj. 19-re teszi. Hogy Bartholomaeides értésülése rossz, abból is látszik, hogy e napra ő még 3 más iktatást is tesz, amely közül kettő: „Joh. Adamus Hoffstädterus” és „Joh. Gottfried Tiefftrunk” elő sem fordul az anyakönyvben.

- VIII. 31. Paulus Brelfft, Cib: Transylvanus.
 31. Andreas Veidembächer Cib: Transylv.
 31. Georgius Reiszner Cib, Transylvan.
 IX. 26. Matthias Krajnay, Gönziensis Hungarus.
 X. 22. Daniel Schullerus, Media Transylv.
 22. Georgius Klein, Bistriciô, Transylvan.

1693.

- II. 24. Georgius Nuszbächer, Coronâ
 24. Simon Roth, Schenkinô
 24. Johann Satz, Schenkinô
 24. Michael Schuller, Rohrbachiô
 24. Stephanus Andreae, Schenkinô
 24. Lukas Westherus, Schäsburgô
 24. Andreas Gull Schenkinô
 III. 1. Johannes Bartsch, Leutschov, Hungarus. Gratis.
 11. Johannes Helgytius, Peschonis Transylv. Gratis.
 IV. 19. Ephraim Klein, Wag. Hungarus. Gratis.¹³¹
 V. 6. Paulus Singerl Oedenb. Hungarus.
 VI. 30. Andreas Brennerus Cibinio
 30. Johannes Kinder Saxo Cibinio¹³²
 30. Georgius Soterius Buda
 30. Simon Stieler Saxo Cibinio
 VII. 21. Martinus Pölsücüzi Rosnavia Hungarus. Gratuitus.
 IX. 17. Daniel Dubravius, Zakolczâ Hungarus.
 28. Georg Spitko Hungarus Belensis.
 X. 4. Georgius Roth Leuchoviâ Hungarus.
 5. Johannes Cseff
 5. Martinus Werner
 5. Michael Steinhayer
 10. Christianus Henning Coronâ Transylvanus.
 XI. 31. Andreas Pinxner Siebenbürger aus Hermanstadt.

1694.

- I. 15. Georgius Daniel Friedelius Sempronianus.
 IV. 10. Michäel Biglerus Szenaveroschino Transylvanus, Saxo.
 10. Georgius Hitsch Birthalmino Transylv. Saxo.
 V. 7. Daniel Fronius
 7. Georgius Dietrich
 X. 8. Paulus Neydel Coronâ Transylvanus.
 8. Georgius Todt Bistr. Transylvanus.
 17. Jacobus Aurelius Lang Cibinio — Transylvanus.
 20. Jonas Coledanus, Uyhelio — Hungarus.

¹³¹ Magisterré avattatott 1702. okt. 17. D. B.

¹³² Meggyilkolta később az 1694. nov. 13-án beiratkozott Hendel János Györgyöt. „Johann Georgius Hendelius, Curiä-Variscus, qui post-Prot. Egyházt. Adattár.

1695.

- II. 10. Simon Gaitzer, Coronâ Transylvanus.
 28. Johannes Czekelius, Martini-Montano — Trans.
 III. 2. Georgius Krügerus, Baroth. Saxo.
 2. Johannes Binder, Medgychino — Trans.
 2. Johann Gottschleng, Birthalbino — Trans.
 2. Martinus Hermannus, Coronâ — Trans.
 2. Simon Drauth, Coronâ Transylv.
 2. Seraphim Schoppel Coronâ Transylv.
 V. 19. Johannes Hradsky Bella Hungarus.
 XI. 5. Johannes Georgius Scheicker Barothensis Saxo,
 XII. 23. Johannes Okesius Cib. T.

1696.

- II. 29. Lucas Friedericus Corona Transylvanus.
 29. Johannes Gockesch Corona Transylvanus.
 V. 4. Paulus Bornagius Filkaviensis Hungarus.¹³³
 8. Josephus Bolchosch, Corona Transylvanus.
 8. Michael Lorenius Birthalbinô Transylv.
 15. Martinus Westher, Bathoviâ Hungarus.
 X. 10. Stephanus Hirling, Saxoburgo Transylvanus Saxo.
 XI. 16. Johannes Nuszbächer, Coronâ Transylvanus.
 20. Michael Fronius, Coronensis Transylvanus.

1697.

- II. 20. Matthias Tischlerus, Segesvar, Transylvan.
 20. Johannes Franck, Gros-Schinck. Transylv.
 V. 8. Johannes Veber, Cybin. Transylvanus.
 8. Johannes Graffius, Cibinio Transylv.
 8. Samuel Conradi, Media Transylv.
 8. Johann Fischer aliter Piscatoris, Solnens. Hung.¹³⁴
 VII. 3. Andreas Decani, Bistriciensis Transylv.
 3. Petrus Hermannus, Cibinio Transylvanus. Grat.¹³⁵
 XI. 1. Samuel Vest, Transylvan.
 16. Lucas Roth, Schäsburgo Transylvanus.
 16. Michäel Thais, Cibinio Transylvanus.
 20. Johannes Fronius, Cibin. Transylvanus. Gratis.
 XII. 11. Andreas Klos, Cibin. Transylvan.
 22. Theophilus Ränner, Posoniensis Hungarus.
 22. Johannes Heinrich Thorr, Posoniensis Hungarus.

1698.

- I. 19. Martinus Leonhard, Cibin. Transylvanus.
 II. 3. Lazarus Nuster, Schemniciensis Hungarus.

modum mucrone Johannis Kinderi Transilv. vita privatus est." (Anyakönyv. Hendel iktatása mellé tett megjegyzés.)

¹³³ Magisterré avattatott 1699. ápr. 27. *D. B.*

¹³⁴ Magisterré avattatott 1699. ápr. 27. (*D. B.*) *Bartholomaeides* az iktatását 1698. febr. 3-ra teszi!

¹³⁵ Magisterré avattatott 1699. ápr. 27. *D. B.*

3. Johann Gottfried Lang, Schemniciensis Hungarus.¹³⁶
 13. Georgius Kisch, Cibir. Transylvanus.
 24. Johannes Henrici, Kis-Senckino Transylv.
 27. Georgius Marci, Coron. Transylvanus.
 27. Georgius Croner, Lebnekensis Transylvanus.
 27. Michaël Herrmannstadter, Corona Transylvanus.
 27. Andreas Blasius, Corona Transylvanus.
 VII. 28. Martinus Schmiedt, Cibirio Transylvanus.
 X. 26. Johannes Pataczicz, Transylvanus.
 XI. 7. Johannes Fabricius, Rosnavia Hungarus.

1699.

- I. 2. Matthias Unger, Sempron. Hung.
 III. 4. Christophorus Frohnus, Cibir. Transylv.
 12. Johannes Reiner, Novavillá
 12. Martinus Lerzius, Mediá
 12. Johannes Schuller, Mediá
 12. Michael Filkenius, Trapoldinó } Transylvani
 IV. 8. Martin Dietrich von Neustadt aus Siebenbürgen.
 V. 1. Johannes Buris, Solná — Hungarus.¹³⁷
 8. Michael Conradt, Mediensis Transylvanus.^a
 18. Simon Herman. Cibir. Transylv. Grat.
 27. Georgius Tekeltdt, Transylv.
 VII. 6. Nicolaus Varga Győri de Sz. Sz. Marton, Ungarus.
 14. Georgius Regis, Baccabaniensis Hungarus. Grat.
 VIII. 15. Johannes Bentzius de Darotz, Saxo Transylvanus.
 20. Georgius Czech, Saxo Cibir. Transylvanus.
 20. Martinus Schöser, Megariensis }
 20. Matthias Gerhard } Cibinio — } Transylvani
 20. Stephanus Klein }
 X. 2. Casparus Klein, Transylvanus.
 9. Georgius Artzt Kirchenbergis Transylvan. Grat
 27. Michäel Blaum
 27. Daniel Gütsch } Cibinió—Transylvani
 27. Johannes Röhrich }
 27. Matthias Müller, Saxopoli Transylvanus.

1700.

- I. 14. Michäel Bell Szenaverösino Transylvanus.
 16. Johannes Phleps, Kisselkino
 16. Johannes Porus Kacza¹³⁸ } Transylvani
 16. Andreas Molitoris, Cibirio

^a Az anyakönyv VII. 236/b. lapja megemlíti a karlovici béke megkötését.

¹³⁶ Az orvostudományi licentiatuserért „De filo medicinali” címen disputált 1702. okt. 12-én. Anyakönyv. VII. 275/b.

¹³⁷ „Jo. Buritz”. Magisterré avatott 1705. áprilisában. D. B. Bartholomaeides *Burius*-nak ismeri.

¹³⁸ 1702. jan. 4. keresztyja Ebel Pál szabómester Mária Erzsébet nevű leányának. T. B.

- IV. 19. Johannes Kislingius, Cibinio Transylvanus.
 VI. Michael Aachs, Hungarus Nemes Csoiensis. Grat.
 26. Georgius Belzelius,
 26. Matthias Vagner, Cibinio Transylvani
 26. Samuel Moesz,
 26. Simon Hintzel, Szénaver:
 VII. 3. Andras Mós, Transylvanus Szentagatensis.
 X. 9. Johannes Beichel, Caesareof. Hungarus. Grat.
 12. Matthaeus Schwartz, Tatarlakino Transylvanus.
 XI. 3. Stephanus Keszlerus, Schenkino Transylvanus.
 12. Daniel Reguli, Solna Hungarus.
 XII. 10. Samuel Benkovitz, Leutschoviensis Ungarus.
 10. Georgius Dolowizeny, Totfalva Ungarus.

1701.

- III. 22. Johann Müller, Saxo
 22. Matthias Göldner, Trapoldino } Transylvani
 22. Georgius Capesius, Szenaveraschino }
 22. Johann Phlagnerus, Rupe
 V. 7. Johannes Fellner, Schemnitiensis, Hungarus, Gratuitus.
 9. Andreas Henrich, Coronâ Transylvanus.
 25. Johannes Schaller,
 25. Johann Göldner¹³⁹ } Betulâ Transylvani
 VII. 16. Johann Bartenseiler, Mediensis }
 19. Georgius Klein, Cibinio Transylvani
 19. Georgius Fronius, Media —
 22. Petrus Kis Körmendino Hung.
 30. Daniel Jeszenius, Thuroczeno — Hungarus.¹⁴⁰
 30. Andreas Grosz, Scepusio Hungarus.
 IX. 8. Bartholomaeus Filkenius } Transylvani
 8. Paulus Aurlich Binden } Schaesburgens.
 8. Michael Tellmannus
 10. Michäel Honnius, Mediâ Transylvanus.
 X. 8. Georgius Lutsch, Megiens. Transylvan.
 23. Nicolaus Privigyey, Nob. Pannon.
 XI. 12. Petrus Langius } Coronâ-Transylvani
 12. Johannes Klein }
 23. Michael Herrmann, Kirchberga Transylvanus.¹⁴¹
 23. Andreas Venczel, Szenaveroschino } Transylvani
 23. Georgius Andreae, Saroschino }
 23. Johannes Herrmann, Cibinio }

¹³⁹ „H. Jo. Göldner Studiosus aus Siebenbürgen ist mit Johanna Barbara Elstermannin auf Bescheidie Consistorii in Consistorio v. H. M. Vrizzmann den 29 Junii 1703. copuliret worden.“ A házassági anyakönyvben 1560-tól kezdve, amióta az fennmaradt, példátlanul álló eset! *Trau-B.*

¹⁴⁰ „D. Jessensky“ magisterré avatott 1703. áprilisában. *D. B.*

¹⁴¹ „Michael Germann S. S. Theol. Studiosus“ 1702. máj. 19. meghalt *T. R.*

1702.

- I. Stephanus Karoly, Szerginio Ungarus.
 17. Johann Francke, von Bistritz aus Siebenbürgen.
 17. Andreas Gebel, von Bistritz aus Siebenbürgen. Non jur.
 III. 24. Michael Müller, Czickm. }
 24. Johannes Wonner, Schaesb. } Transylvan.
 V. 16. Andreas Schencker, Meburgo }
 16. Michael Schuller, Dedradino } Transylvani
 16. Georgius Czeck, Cibinio }
 17. Nauthanäel Trausch } Coronâ Transylvani
 17. Christianus Servitius }
 20. Christophorus Zieglerus, Corona Transylvanus.
 22. Johann Theophilus Holstein in Ung. Presburg.
 IX. 8. Johannes Dietericus }
 8. Matthaeus Haltrich } Mediens. Transylvani
 X. 9. Michael Eckhard, Coronâ Transylvanus.
 9. Simon Hust, Corona Transylvanus.
 11. Stephanus Gani }
 11. Andreas Seiler } Mediâ } Transylvani
 11. Andreas Schoppel, Coronâ }
 12. Johann Sculteti, Modrá¹⁴² } Hungari
 12. Daniel Stransky, Galgocio }

1703.

- III. 18. Andreas Klosius Coronensis }
 24. Georgius Klockner Cibinio } Transylvani
 24. Georgius Nösner Corona }
 VI. 18. Georgius Lycius, Montano Shemniciens. Hungarus.
 XII. 19. Matthias Wissnowski, Liptouviensis Hungarus. Grat.

1704.

- VII. 25. Paulus Simonides, Radvanensis Hung.^a

1705.

- II. 7. Joanes Clement, Neosolio Hungarus.
 IV. 22. Johann George Schulze, Baruth. Sax. Grat.
 29. Johann Blasius, Thurozeno — Hung.
 29. Samuel Nigrini, Düllnens. Hung.
 29. Samuel Bochus, Neosol. Hung.
 29. Johann Virgilius Freyseysen. Cremn. Hung.
 VII. 18. Martinus Regis, Liptoviens. Hung.^b
 X. 29. Johann Georgius Sixtus, Modra Hung.
 XII. 19. Joannes Thurzo, Hung.

^a A Rákóczi-mozgalomnak ideje érezhető a hallgatók számának csökkenésében.

^b *Bartholomaeides* szerint ekkor bizonyos „Samuel Zelenka, Keroviensis” is iktatkozott volna.

¹⁴² Magisterré avattatott 1703. okt. 17. *D. B.*

1706.

- IV. 20. Michael Thays, Cibinio-Transylv.
 V. 19. Andreas Busner, Bistrizeus. Transylv. Theologiae Studiosus grat.
 VII. 16. Johannes Hambacher, Neosol. Hung...¹⁴³
 22. Johannes Müller, Mártesbergino-Transylvanus.
 X. 12. Gottefridus Thern, Leutschov. Vngarus.
 24. Michael Lange, Hungar. Scepusiens. grat.¹⁴⁴
 XI. 21. Jacobus Schnauss }
 21. Jeremias Nicletius, grat. } Neusoliens.
 27. Johannes Kogler,¹⁴⁵ } Hungari.
 XII. Jeremias Jezovitz, Leutschov. Hung. grat.

1707.

- IX. 14. Joh. Georgius Hermannus, Cassov. Hung.
 17. Joh. Christophorus Dekard, Sempr. Hung.
 22. Jul. Georgius Herman, Regnens. Transylv.
 X. 12. Matthaeus Hanckius, Libethensis Hung.
 XI. 8. Georgius Bohuss. Novizol. Hungarus.

1708.

- I. 5. Johannes Noesner, Cibinio Transylv.
 IV. 27. Georgius Gürtlerus, Düllna Hung. Grat.
 V. 11. Michael Salmen, Schenkino Trans.
 11. Johannes Deibelius }
 11. Stephanus Aunerus¹⁴⁶ } Mediâ-Transylv.
 11. Georgius Wagner, Cibinio Transylv.
 11. Johannes Fridericus, Cibinio Trans.
 11. Franciscus Czekelius, Media-Trans.
 11. Johannes Herberth, Media-Trans.
 21. Johannes Georgius Vett, Cibinio-Trans.
 21. Johannes Albrichius, Corona Transylv.
 22. Andreas Goekelius, Cibinio Transylv.
 VI. 13. Paulus Jesseniczky, Priterdino-Hung.
 13. Michael Krumbholtz, Olassino Hung.
 VII. 26. Johannes Rosman, Regnâ }
 26. Johannes Renherus, Bistrizio } Transylv.
 26. Georgius Bognerus, Regnâ }
 X. 16. Paulus Bintzich, Streiffordia Trans.
 16. Christianus Rhenerus, Somborin. Trans.
 18. Jeremias Carolus } Pilarick Viteberga Saxon.
 18. Jo. Godofredus } gratuisi.

¹⁴³ Az orvostudományi licentiatúsért disputált 1710. jun.-ban. Anyakönyv. VII. 331/b. l.

¹⁴⁴ Magisterré avattatott 1707. máj. 14. D. B.

¹⁴⁵ Magisterré avattatott 1712. máj. 14. D. B.

¹⁴⁶ Az orvostudományi licentiatúsért dissertált „De vulneribus, eorundemque symptomatis” címen 1712. áprilisában. Anyakönyv. VIII. 11/a. l.

19. Johannes Cuzmani Thuroz } Hungari.
 19. Andreas Blaho Oszonetz }
 19. Peter Paul Topperzer Varallyiensis Hungarus.

1709.

- V. 2. Andreas Fabri Menhardivilla } Hungari
 2. Jonas Nigrini, Dulnensis }
 7. Fridrich Karb. Neosoliens. Hung.
 VI. 11. Leopold Gottfried à Schmidegg Cremniz, Hung.
 11. Johann Siegmund Windig Cremniz Hung.
 VII. 24. Elias Fischer, Hung. Remethens.
 VIII. 6. Alexander Kray } Kesmarckensis } Hungari
 6. Daniel Lany }
 6. Johannes Richter Modrensis }
 IX. 24. Elias Hagner Nicogartacens; Hung.
 X. 3. Stephanus Baschmegeyi Trenchin; Hung:
 14. Martin Gaspar Fabri Leutschov. } Hungari.
 14. Daniel Hooek Neosoliensis }
 XI. 18. Peter Holzenburger } Cybinio Transylvani
 18. Georg Engieter }
 XII. 19. Petrus Magulacs Alnoviens } Hungari
 19. Joannes Benedeck Rosnavia }

1710.

Februarius et Marcius carent.

- IV. 29. Michael Plenyner Hungarus.
 V. 6. Joannes Szeff. Sempron. Hungarus.^a

1711.

- I. 10. Martinus Hegiesch, Cibinio Transylv.
 17. Stephanus Frochnius, Media Transyl. Gratis.
 IV. 27. Johann Sröter, Zolnens. Hung.
 V. 19. Johannes Thomae, Transylvanus.
 19. Martinus Wagner, }
 19. Andreas Hirling, } Transylvan.
 19. Andreas Alesius, }
 19. Johannes Schell, }
 VII. 21. Samuel Sartorius, Hungarus.
 23. Zacharias Dekard, Hung.-Soproniensis.
 VIII. 25. Georg. Francisci, Leuschoviens. Hung.
 X. 10. Georgius Zultnerus, Coronâ-Transylv.
 XI. 28. Joh. Schmidt. Alnoviâ Hung:

1712.

- II. 19. Simon Ebesdorffius Cibinno } Transsyl.
 19. Michael Mess. Grosz. Schenck. }

^a Vége az anyakönyv VII. kötetének. A következő VIII. kötet 1710-től 1745-ig halad.

IV. 12. Abrahamus Aegidius Dobnerus, Semproniensis Hung.
a Rautenhoff¹⁴⁷

V. 18. David Frühauff, Leusch. Hung.

VI. 8. Johann Egerland, Hung. Jaurinens.

VII. 23. Michael Kermann, Myaviens. Hung.

IX. 30. Michael Klein } Lebneccenses

30. Johannes Herbert, grat. } } Transylv.

30. Martinus Pildner } Rupenses

30. Georgius Hoffmann } } Transylv.

30. Martinus Thomae Tyükosiens, Trans.

30. Andreas Fabritius, grat. } Schössburgenses

30. Stephanus Gross } Transilv.

X. 6. Johannes Schaller, Bistricensis Transylv.

12. Johann Christoph Poch, Semproniens. Hung.

14. Michael Bell, Coronensis Transylv.

15. Samuel Herberth, Coronensis Transylv.

XI. 19. Johann Legler, Hungarus Schemniciensis.

1713.

I. 2. Gabriel Pelargus, Hungarus

2. Alexander Gerhart, Hung.

IV. 22. Franciscus Orchius, Saxo-Transylv. Zagoni.

V. 15. Martinus Schuler, Trans. Nadosi

15. Johannes Cseff, Bistricio Transylvanus.

15. Stephanus Valentini, Transylv. Ugra.

VII. 23. Josephus Richter, Schemnic. Hung.

VIII. 4. Elias Sartorius, Cassovia Ungarus.

X. 6. Andreas Pauer, Hungarus.

12. Joseph Eccard, Kesmarckiensis. Hungarus.

13. Georgius Lendvay, Fölsö. Lendvaensis. Hung.

1714.^a

III. Franciscus Horwath. Legrad. Hungarus.^b

IV. Joh. Stoltz

Joh. Teüchert

Simon Croner

Martin Rohrmann

Bistricio-Transylvani.

V. 16. Georgius Gerhart, Veterosoliensis Hung.

20. Andreas Parvi, Solnensis Hungarus.

20. Stephanus Boclai, Kolta-Hungarus.

VI. 27. Jeremias Pilarick, Vetusol. Hung.

VIII. 25. Simon Czeckelius, Schaesburgens. Transyl.

X. 4. Johannes Schusterus, Mediensis Transilv.

4. Daniel Aunerus, Mediensis Transilv.

13. Franciscus Hoch, Mediensis Transilv.

^a A márc. és április hónapokban az iktatások napja hiányzik.

^b „Ornatus est gradu magisterii... pridie Kal. Maias Franciscus Horvath Bibithy Neogradiensis Hungarus.” *D. B.*

¹⁴⁷ Magisterré avattatott 1713. máj. 14. *D. B.*

13. Bartholomaeus Melas, Schaesburg Transylv.
 18. Andr. Conr. de Heydendorff, Mediens. Transylv.
 18. Martinus Deuay, Kesmark. Hung.
 19. Justus Georgius Chladenius, Vbigan. Saxo.
 19. Theodorus Chladenius, Laussicio-Misn.
 19. Jo. Martinus Chladenius¹⁴⁸ } Witenb. Saxones.^a
 19. Beniam. Gottlob Chladenius }

1715.

- IV. 12. Daniel Agnethler, Cibinio-Transylvanus.
 V. 17. Johannes Sattler, Bistricio Transylvan. litterarum Studiosus.
 VI. 4. Johannes Matolai. Ungarus Veterosoliensis Theol. Stud. gratuitus.
 4. Daniel Hainoczi, Vagh-Beszterczino-Ungarus Theol. Stud. gr.
 VIII. 9. Franciscus Temlin, Muraszombathiens. Hungarus. grat.
 X. 3. Jacobus Westherus, Med. Trans. Theologiae Stud.
 5. Petrus Penckert, Med. Trans. Theologiae Stud.
 19. Thomas Hartmann, Ruschnens. Trans. Theologiae Stud.
 31. Christianus Schmidt, Trans. Cibiniensis. Theologiae Stud.
 XII. 12. Daniel Körnerus, Bistricia-Transylv. Saxo.

1716.

- V. 8. Petrus Salmen, Cib. Trans.
 9. Samuel Lutsch Regna Transylvanus, Saxo.
 VII. Martinus Dubowszky, Carpona-Hung.
 19. Samuel Rosner, Leuchouia-Hungarus.
 19. Adamus Simonides Liptovia-Hungarus.
 19. Michäel Hertelius, Scepusio-Hungar.
 X. 20. Laurentius Weidenfelder, Cibinio-Transylvanus.
 XI. 21. Michael Capp, Cibiniens Transilu. Saxo.
 21. Johannes Hermel. Cibinio-Trans.

1717.

- III. 16. Samuel Hruscouiz, Carpon. Hungar.
 16. Andreas Janossik, Aruensis, Hungar.
 IV. 22. Jacobus Salcovinus, Kesmark, Vng.
 29. Jeremias Carolus Pilarick, Witemberg Saxo. grat.
 V. 7. Casparus Müllerus, Kesmarkino-Ungarus.
 22. Joannes Jacobus Neuhold, Sempr. Ung.
 VI. 15. Lucas Graffius, Mediens. Saxo-Transylvanus.
 X. Daniel Köstler, Schaesburgo-Transylvanus, Saxo.

^a A négy *Chladni*-fiú neve arannyal van beírva a matriculába. Az atyjuk, Chladni Márton ebben a félévben rector volt s a rectorfiakkal szemben ez a kitüntetés általános szokás az anyakönyvben. Apjukról lásd az 1688. jún. 16-hoz fűzött jegyzetet.

¹⁴⁸ Magisterré avattatott 1731. okt. 17. — 1742. a leipzigiegyetemen az egyházi régiségek tanára. — 1743. a coburgi gimn. igazgatója.

10. Andreas Walthütler, Schaesburg. Transilu. Saxo.
10. Daniel Georgii, Schenckino Transilv. Saxo.

1718.

- VII. 30. Laurentius Graff, Hungarus.
V. 14. Andreas Weber, Mediens. Transylv.
VI. 8. Joannes Fleischer, Saxo-Transylvanus.
VII. 29. Georgius Ambrosius Cubino, Arvens. Hungarus.
X. 9. Lucas Christianus Melas, Schaesburg Transilvan.
9. Georgius Eckardt, Cibinio-Transilv.
9. Joannes Veyiend, Media Transylv. Saxo.
19. Martinus Kelp, Schaesburgo-Transylv.

1719.

- IV. 4. Andreas Weinert, Leutschov. Hung.¹⁴⁹
V. 8. Lucas Roth, Schäsburgo Transylvanus.
X. 5. Johannes Sartorius Hung. Rosnavia. grat.¹⁵⁰
10. Paulus Jacobaei, Berencsino-Pritrzâ Nitriensis Hungarus.
XI. 15. Johannes Thurzo, Radvan-Hung.

1720.

- V. 11. Petrus Lendray, Tottfalva Hungarus.
12. Johannes Hederich, Schaessburgo Transylvanus.
31. Michael Albrich, Homorodensis, Transylvanus.
X. 10. Daniel Wolff, Media-Transylvanus.
26. Adamus Tapler, Nemet-Uyuariensis. Ungar.
26. Joannes Pelcz, Gönzieensis Ungarus.

1721.

- III. 24. Michael Regius, Regnensis Transylvanus.
IV. 15. Georgius Sartoris, Rachovia Hung.
19. Michäel Dehanyi, ex Brezna Hungarus.
V. 1. Ernestus Martinus Chladenius.¹⁵¹ Vitenberg. Rectoris.

Filius.^a

1. Johannes Georgius Reisoner, Cibinio Transylv.
23. Michael Syrach, Rupensis Transylvan.
X. 3. Sigismondus Stettner, Castiferens. Hung.
4. Michael Bekes, Medea Saxo-Trans.
XI. 15. Paulus Hermann, Cibinio-Transylv.
15. Michael Klein, Cibinio Transylv.

1747. theologiai doctor és prof. Erlangenben. — A wittenbergi karba kebelezetett 1732. okt. 4. *D. B.*

^a Arannyal van beírva. *Chladni Márton* az 1720—21. téli semesterben is rector volt.

¹⁴⁹ Magisterré avatott már mint a löcsei gimn. conrectora 1723.

máj. 14. *D. B.*

¹⁵⁰ Magisterré avatott ... okt. 17. *D. B.*

¹⁵¹ 1744. ápr. 30. jogi doktorrá avatott. Anyakönyv. VIII. 217/a. lap. Magister lett 1744. ápr. 30. már mint a jogtudományok doktora.

15. Stephanus Hermann, Cibir. Trans.
15. Samuel Theodorus Scharpius, Media Transylvanus.

1722.

- I. 25. Johann Georg Reiszner von Reissenfels. Nobil. Transylv. denuo inscriptionem. petiit et impetravit tamquam nobilis.^a
V. 2. Simon Wächter, Agatha Transylv.
2. Georgius Orendius, Gross Schenkino-Transylv.
2. Michael Orendius, Gross-Schenk. Trans.
29. Christianus Roth, Cibirio-Transylvanus.
VI. 20. Matthaeus Czoppelt. Mediens. Transyl.
20. Gallus Binder, Mediens. Transylv.
20. Georgius Bell, Schaeschburg Transylv.
20. Andreas Auner, Media-Transylv.
VIII. 28. Michael Gottlieb Fleischerus, Cibir. Transylvanus.
X. 5. Georgius Balthes, Rosaevallensis Transylv.
5. Josephus Czeidner, Trans. Coronens.
5. Johannes Isgenius, Mariaevall Trans.
10. Johannes Kustius S. S. Theol. Stud. Schaesburgo. Transylv.
10. Stephanus Kauffmann, Schaesb. Transylv.
10. Georgius Theodorus Kraus. Schaesb. Transylv.
12. Daniel Zieglerus, Cibirio-Transylv.
XI. 22. Joannes Berács, Ratkoviensis Hung.
XII. 13. Joannes Szi, Ungarus ex Insula Rabaköz de Sz. Andras.
13. Michäel Gréczius, Rosnavia Ungarus.
29. Johannes Godofredus Pilarick, Vibemb. Saxo. grat.¹⁵²
29. Samuel Gottlob Pilarik, Dresda-Misnic.¹⁵³

1723.

- IV. 26. Joannes Fridericus Michäelides, Neosoliensis Ungarus.
26. Samuel Severini, Garamszegiensis Ungar.
28. Georgius Saarosy, Hungarus, Sarosin, grat.
28. H. Herrmann, Cibirio-Transylvanus.
VI. 12. Thomas Ungar, Szenaverösino-Transylvanus.

1746-ban a hűbéri jog professzora lett a wittenbergi egyetemen. A széptudományok karába kebelezetett 1744. márc. 31. *D. B.*

^a Egyedülálló megjegyzés!

¹⁵² Magisterré avattatott ... nov. 14-én. Utóbb haynai superintendens lett. *D. B.*

¹⁵³ Magisterré avattatott 1729. okt. 17. *D. B.*, J. G. *Pilarick*-nak utóbb két fia (Fried. Gotthelf *Pilarich* és Johannes Godofredus *Pilarik*) végzett Wittenbergben (l. 1751. ápr. 15. alatt), akik ott papi vizsgát is tettek. Az *Ordinierterbuch* IX. kötetében levő önéletrajzukból megállapítható, hogy atyjuk, a szóban forgó Joh. Godofredus *Pilarick* a szintén Németországban lelkészkedő *Pilarick* Istvánnak *Sophia Eleonora* nevű lányát vette el. Később Wittenbergben volt IV. lelkész s onnan került a superintendensi székbe. Bővebben ír róla a *Wittenberg. Wochenbl.* 1801. évfolyama. (32 lap.) Ez a *Pilarick*, a Wittenbergben gimn. tanár lett *Pilarick* Jeremias 1705. IV. 5-én született fia. Meghalt 1765-ben. (Lásd a *matricula* 1676. XI. 18. bejegyzéséhez írt jegyzetet.)

- VIII. 27. Matthias Olamius, Neogradino-Alsó-Sztregowiens.
 Hung.
 X. 7. Daniel Kessler, Schenckino-Trans.
 8. Johannes Veber, Cibinio Transylv.
 9. Johannes Sztransky, Galgoc. Hungarus.
 9. Michäel Colophon, Hungarus Arvensis.

1724.

- V. 6. Thomas Seüllerus, Szenaveröensis Transylv.
 12. Johannes Lutsch, Regensis Transylv.
 16. Nicolaus Glitz, Schemnizio-Hungar.
 16. Johann Blaho, Neosoliensis-Ungarus.
 16. Gottofr. Sagrovsky, Caesareoforensis Ung.
 VII. 8. Johannes Szallay, Hungarus Alnoviens.
 X. 12. Daniel Conrad ab Heydendorff, Transylv. Mediensis.
 14. Martinus Vandlik, Vetusolio-Hungarus.
 23. Michael Honoris Ebner. Ung. Sempron.
 23. Georgius Lepossai, Ungar. Hodosiens.
 XI. 28. Johannes Hradsky Hungarus Nyitriensis.

1725.

- IV. 20. Andreas Martschek, Arvensis Hungarus.
 20. Georgius Komzik, Goemöriensis Hungarus.
 V. 9. Georg. Brickner, Transylvaniensis Stud. Iuris. grat.
 15. Michael Pohl Castriferrens Ungar. Theol. St.
 15. Johannes Lanx, Vetusoliens. Ung. Theol. Stud.
 VII. 13. Michael Schmitz, Cibinio Transylvanus, Stud. Theol.
 31. Ephraimus Sagrovsky, Hung. Kesmarkiensis.
 IX. 7. Jacobus Mrakay, Hung. Scepusiens S. S. Theol. Stud.
 21. Andreas Bolemany Patria Bathens Hung. Stud. Theol.
 21. Georgius Fabricius Teriniensis Hungar. SS. Theol. et
 Phil. St.
 X. 28. Stephanus Salomon, Teschensis Hungarus SS. Theol.
 Stud.
 28. Johannes Perlaky, nobilis hungarus. Gömöriensis, Theol.
 Stud.

1726.

- V. 17. Martinus Chovan, Vetusoliens Ungarus. Th. Stud.
 22. Georgius Hann, Cibinio Transylvan. Th. Stud.
 31. Samuel Hradski, Bottfalviensis Th. Stud.
 VI. 19. Joannes Lehoczky, Sarosiensis Ungarus.
 VIII. 18. Georgius Mázorfi, Calnoviens Hungarus. Th. St.
 18. Johannes Farkas, Garabiens. Hungarus. Th. St.
 X. 1. Georgius Horethus, Saxo Transylvanus Bistriciensis.
 Th. St.
 1. Daniel Horeth Bistrivio Transylvanus St. Th.
 7. Johannes Brenner, Cibinio Transylv Th. St.
 7. Georgius Jeremias Haner, Media Transylv. Sax. Th. St.
 7. Michael Olert, Saxo Transylv. Th. St.

7. Georgius Wolff, Filletelkino Transylv. Th. St.
 XI. 17. Georgius Coroni, Hontensis Hungarus.
 17. Matthias Korjenko, Schwaboczens. Hungarus.
 17. Martinus Bisenyei, Hungarus.

1727.

- IV. 24. Johannes Seuerini, Garamszegiens. Vngarus.
 24. Paulus Dolechalius, Szakolczens, Vnger.
 27. Matthias Bahil, Rahovia-Kis-Honthens. Hungarus.
 27. Johanes Hoxa, Hungarus Carponens.
 27. Andreas Schmall. Neepalino Thurociensis Hungarus.
 27. Franciscus Davko, Rutka-Turociensis Hungarus.
 V. 16. Andreas Neubaur, Transylvano Bistriziens. Th. St.
 VI. 16. Johann Daniel Perlicius Caesaroforensis. Hung. Med.
 Cand.¹⁵⁴
 IX. 21. Georgius Jamritska, Hungarus Thurozens. Theol. St.
 21. Daniel Sartorius, Hungar. Gömöriens. Th. Stud.
 21. Matthias Clementis, Hung. Nagyhont. Th. St.
 X. 26. Thomas Pataky, Lyptoviensis Hungarus.

1728.

- IV. 15. Daniel Matthesius, Mijaviens. Vngarus.
 15. Johannes Steiner, Semproniens. Vngarus.
 15. Stephanus Varju, Nemeskeriens. Ungarus.
 19. Andreas Stuhar, Kishontiensis.
 22. Andreas Roth, Schaesburg, Saxo Transylvanus.
 22. Nathanael Schulerus; Media Transylv. Saxo.
 22. Michäel Kessel, Vajalens. Saxo. Transylvan.
 22. Georgius Kreitner, Bistricio Transylvanus Saxo.
 22. Christianus Hertzog, Bistriciens. Transylv. grat.
 29. Andreas Umling, Schaesb. Transylvan.
 V. 14. Joannes Szakolczai, Hungarus Comitatus Nitriensis.
 14. Paulus Karnik, Hungarus Neogradinus.
 IX. 19. Johannes Martini, Taxavia Kis-Honthensis. Hungarus.
 19. Martinus Kizselini Bohuniczio Nagi-Honthensis. Hungarus.
 X. 2. Matthias Galli, Veteriosoliens. Vngarus.
 2. Georgius Fabri Osgyaniens. Hungarus; Kishont.

1729.

- IV. 16. Johannes Weigeli Nagy-Hont-Hung.
 16. Georgius Fabri, Osztroluka-Zoliens. Hung.
 V. 14. Georgius Lutsch Bathoschiens. Transylv. Th. St.
 VI. 3. Petrus Luttharitz. Szentbenedickiens. Hungarus.
 3. Johann Polonius, Neosoliens. Hung.
 3. Johann Friedericus Werner, Hung. Scebusius Belensis.
 VII. 7. Christianus Graffius, Mediens. Saxo-Trans.
 VIII. 13. Johannes Nehrer, Caesareopolit. Hung.

¹⁵⁴ Magisterré avattatott ... nov. 16. D. B.

IX. 13. **Matthias** Temlin, Hung. Castriferens. Stud. Med.¹⁵⁵

XII. 9. Samuel **Weinert**, Leutschovia-Hungarus.

10. Samuel Chovvan, **Veterisolio** Hungarus.

1730.

VI. 22. Joann. Georg. Doleuiczeni Topporczino Scepusiens. Hungarus.

X. 10. Georgius Eckard, Transilvanus.

19. Jacobus Nicolaides Hungarus.

19. Joannes Nigrini Hungarus.

XI. 28. Andreas Radazschy Hungarus.

1731.

IV. 17. Joannes Trnkozi Hungarus.

17. Michael Zaborsky. Thurocziens. Hungarus.

18. Joannes Blasius Trenschinio Hung.

20. Joannes Theil Schaessburg. Transylvanus.

V. 2. Ferdinandus Ochtz Rustensis Hungarus.

2. Joannes Intibus Arvensis Hungarus.

VII. 16. Jo. Adamus Moess. Caesareop. Hung.

16. Jacobus Tubel Cibinio-Saarsiens. Hung.

X. 5. Joannes Adlephius Regno-Transylvan.

10. Joannes Herchl, Nitrio-Sreptenez Uitzaluensis. Hung.

19. Andreas Bodiczky Thomassino Hungarus.

1732.

IV. 7. Christianus Frühauff Leutschov. Hungarus.¹⁵⁶

12. Petrus Mehrbrodt. Gehul. Transylvanus.

21. Stephan Lyci

21. Jeremias Severini } Soliensis Hungari.

26. Joannes Gergar, Castrifer. Hung.

V. 2. Joannes Chareschiz, Nousoliens. Hung.

10. Petrus Wachsmann Birthalbens. Transylvanus.

10. Michäel Jung Lechniciensis Transylvanus.

VII. 16. Johannes Pyachek Neogradiensis } Hungari.

16. Michäel Coroni Nagy-Honthensis

IX. 9. Josephus Torkos Jauryn. Hung.¹⁵⁷

XI. 3. Georgius Tessack Hungar. Thurocin.

3. Daniel Leuconides. Neograd. Hungarus.

XII. 4. Jo. Csernanszky, Rajecsio Trenchiniensis Hungarus.

¹⁵⁵ Az orvostudományi licentiatuserő disputált „De catarrhis ignorantiae asylo” címen 1736. nov. 2. A szépművészetek magistere lett 1738. máj. 14. Karba kebeleztetett 1738. máj. D. B. és Anyakönyv. VIII. 179/a. l.

¹⁵⁶ Magisterré avatott 1746. máj. 14. A karba bekebeleztetett 1746. jun. 19. D. B.

¹⁵⁷ Magisterré avatott 1736. apr. 30. D. B.

1733.

- IV. 28. Laurentius Szarvas Kishontens. Hungar.
 28. Georgius Blaho Neograd. Hungarus.
 28. Ladislaus Eördegh Thurocziens Hungarus.
 30. Michäel Christian Wellmann Acad. Media-Transylvan.
 30. Johann Schirmer Sabesiens. Transylv.
 30. Joannes Szarkoczy Belluss Trencheniens. Hungarus.
 VII. 11. Jacobus Claudini Hungarus.
 VIII. 8. Joannes Georgiades Neosol. Hung.
 IX. Franciscus Györgyi Hungarus.^a
 Nicolaus Rátkoty Hungarus.
 Matthias Poldt Jauriensis Hungarus.
 Moses Regis Berzetensis Hungarus.
 X. Michael Wagner Corona-Transylv. Acad.^b
 Michael Helner, Jacobitano-Transylvanus.

1734.

- II. 20. Paulus Major. Cremniziens. Hungar.
 IV. 24. Paulus Pantzik Hungar. Kishontens.
 V. 15. Paulus Kusmani Ivankafalva Thurocziens. Hungarus.
 29. Andreas Hassko Nitriens. Hung.
 VII. 12. Martinus Herch Novisoliens. Hungarus.
 IX. 11. Andreas Magdo Transylvano Hungarus.
 14. Matthias Mehrbrod Saxo Transylvanus.
 X. 2. Johannes Martini Turopoliens. Hungarus.

1735.

- IV. 29. Martinus Kraus Hungarus.
 30. Stephanus Keller Hungarus Trentschin.
 30. Paullus Szallay Hungarus Nagyhontens.
 V. 3. Georgius Bukovsky Thurocziens Hungarus.
 3. Stephanus Kutsán Castriferrens Hungarus.
 30. Andreas Novák Sarosiensis Hungarus.
 VII. Michael Neogradi Hungarus Comitatus. (!)^c
 X. Theophilus Mezibrodsky Modra. Hung.¹⁵⁸
 Georgius Farkas Hungarus Comitatus Neogradiens.

1736.

- III. 27. Georgius Greguss Patna Thuroczens. Hungarus.
 27. Martinus Mudrony Lestina-Arvens. Hungarus.
 IV. 11. Elias Weigelius Nagy-Honth, Hungarus.
 11. Michael Korsis Hungarus Castriferrens.^d
 29. Georgius Nauta Thurocziens Hungarus.
 V. 3. Elias Hodul Thurociensis Hungarus.

^a Szept. és okt. hónapokban az iktatások napjai hiányoznak.

^b „Acad” jelzéssel a más egyetemekről jötteket jelöli az anyakönyv.

^c Júliustól októberig az iktatások napjai hiányzanak.

^d *Bartholomaeides* szerint *Kotsis*.

¹⁵⁸ Magisterré avatott 1740. máj. 14. D. B.

11. Georgius Haberehrn Bela-Scepusiensis Hungarus.
11. Andreas Sarkany Csetnekeino Goemoerienolis Hungarus.

1737.

- IV. 15. Samuel Csernanszky Rajeczino Trenchieno. Hung.
gratis.
V. 6. Nicolaus Walenti Nagy-Slabossa Hungarus.
VII. Samuel Raphanides, Nagy Honthensis Hungarus.^a
IX. David Droschel, Scepus. Kesmarckiens. Hungarus.
Stephanus Severini Garamsegino-Zoliensis Hungarus.
X. Christianus, Teutsch Corona Transylvanus.

1738.

- I. 16. Gabriel Balassowiz Gutha. Neograd. Hung.
IV. 23. Andreas Liptay Aruens. Hungarus.
26. Michäel Rotharides Hungarus Goemoeriens.
VI. 23. Samuel Hambacher Hungarus Eperiessino Saarosiensis.
VII. 28. Johannes Schwarcz Bistriziens, Transylvanus.
VIII. 21. Samuel Kraudy Epperiessino Saarossiensis Hungarus
X. 13. Georgius Andreae Schaesburgo-Transylvan. Acad.
13. Michäel Bertleff Schenckinus Transylvan. Acad.
XI. 8. Georgius Regis Eperiessino-Hungarus.
25. Johannes Paltsek Hungarus Thuroczienis.

1739.

- III. 13. Adamus Balog Hungarus Jauriensis.
IV. 19. Georgius Lany Eperiessino Hungarus.
19. Paulus Parvi Sacolzensis Hungarus.¹⁵⁹
VI. 17. Georgius Waghy Vesprimio Hungarus.

1740.

- I. 29. David Krisar Comaromiensis Vngarus.
IV. 25. Georgius Schuhaidi Ungar. Castriferrens.
V. 22. Samuel Lauro Neograd. Hungar.
X. 1. Samuel Mixadt, Neograd. Hungar.
1. Samuel Institoris Novisol. Hung.
4. Sigismondus Kis Hungar. Castriferrens.

1741.

- I. 20. Andreas Chrappan Neograd. Hung.
III. 21. Jacobus Mokosini Nagy-Hontens. Hungarus.
IV. 5. Paulus Holvaith Goemoer. Hung.

^a Az 1737. évi nyári félévben az iktatások napjai hiányzanak.

¹⁵⁹ Bruckner János erdélyi, szebeni hallgató 1739. ápr. 30-án magisterré avattatott. Ekkor már meg volt hiva Szebenbe conrectornak. *D. B. Bruckner* a hallei egyetem hallgatója volt, hol több tanítóskodott is. Neve a wittenbergi anyakönyvben nem fordul elő. Bizonytal iktatás nélkül szerezte meg a magistertséget.

- Philippus Jacobus Czabkay Cibinio Hungarus.
 6. Mathias Holko Goemoer Hung.
 22. Joannes Jacobaei, Modra Hungarus¹⁶⁰
 22. Gasparus Peyer, Scepusio-Hung.
 VII. 18. Josephus Hrebanda Cserencsino-Hungar.
 18. Adamus Ganay Geömerino-Hung.
 18. Daniel Fabriczius, Scepusiens. Hung.
 IX. 30. Michäel Giraldu Corona Transylvanus.¹⁶¹
 X. 16. Jacobus Lany Caesareoforo Scepusensis Hungarus.
 16. Michäel Cicatricis, Hungarus Comit. Trenchiniens.
 16. Samuel Ivanckay Hungarus Saarossiensi.

1742.

- III. 12. Johannes Hollecty, Trenchiniensis Vngarus.
 12. Daniel Ujhelyi Novizoliensis Ungarus.
 V. 21. Andreas Stehlo, Slana Geomeriens. Hungaricus.
 VIII. 4. Andr. Horvath Castriferreo Hungarus.
 IX. 15. Daniel Quiersfeld, Cassoviensis ex Comitatu Abauj-
 variensi.
 27. Jac. Solkovius Dobschina Gomeriensis Hung.
 27. Israel Markovitz Dobschina Gomeriens. Hung.
 X. 5. Jo. Nicletius, Neogradiens. Hungar.
 27. Johannes Sebő e Comitatu Barsensi. Gratuit.

1743.

- VI. 26. Samuel Hajnotzi, Nitriensis Hungar. incrs. Jenae.
 VII. 15. Johannes Kresnyiak, Trans-Tibiscanus Hungarus.
 25. Matthias Pruny, Threnschiniensis Hung.
 IX. 30. Joannes Ruffiny, Trentschino-Hung.
 X. 5. Johannes Losterius, Rupe Transylvanus.
 11. Joannes Hliuay, Zoliens. Hungar.
 25. Michael Torkos, Jauriens Vngarus.

1744.

- IV. 25. Joannes Eilerus, Modra Hungar.
 VI. 3. Jo. Fridericus Karpe, Novi Solio. Hung.
 X. 12. Jo. Perlicius Gyöngyel, Hungar. Turocziensis.
 XI. 22. Johannes Lany. Popradino Hungar.

1745.

- II. 20. Andreas Graskowitz de Raszka Hung. Comit. Zem-
 pleniensis, Semigrat.
 IV. 14. Franciscus Szalai, Hung. Szalokino Veszprimiens.
 V. 10. Michael Binder, Rupe-Transylvanus.
 12. Benjamin Gegusch, Neosoliensis Hung.
 22. Martin Bildner, Rupe-Transylvanus.

¹⁶⁰ Magisterré avattatott 1744. ápr. 30. *D. B.*¹⁶¹ Magisterré avattatott 1746. nov.-ben. *D. B.*

24. Andreas Simonides, Hungarus Gömörino Padariensis.
 VI. 21. Andreas Stollmann, Cibinio Transilvan.
 VIII. 23. Georgius Veber, Schesburger Transylvan. Grat.
 31. Johannes Tensoris, Verbouia, Nitriens. Hung.
 X. 4. Martinus Kutschera Posenio-Bazinions. Hung.
 13. Matthias Ambrosius Also- Kubinio-Arvensis, Hungar.^a
 XI. 19. Martinus Gerengay Kokava Kis-Hontensis Hungarus.
 19. Joh. Jacobus Gally Dopschino Gomeriensis Hung.

1746.

- V. 2. Paulus Augustini, Trenchiniensis Hungarus.
 2. Tobias Medveczky Kiss Bisztercze Arvensis Hungar.
 7. Johannes Szokohl Göllnic Banija Scepusio Hung.
 20. Johannes Thessarar, Neogradiensis Hungar.
 20. Johannes Kolbany, Neograd. Hungar.
 20. Josephus Dlhany Kishontinio Brezoviensis Hung.
 VII. 11. Johannes Polleretzki Hungar. Thurociens.
 X. 1. Paulus Ghecs, Pestiensis Hungarus.
 22. Daniel Sztranzsky, Cremnitzio-Barschiensis Hungar.

1747.

- IV. Andreas Fridely, Bazinio-Posoniensis Hungar.
 22. Joannes Szikray Nagy-Hono-Terniensis Hungar.
 22. Joannes Grenertzi Bistra-Gömöriensis Hungar.
 22. Joannes Maior Kövinio-Gömöriensis Hungar.
 22. Samuel Huszagh Vetu-Zoliensis Hungar.
 VI. 16. Joannes Bartholomaeides Pesto-Pilisiensis Hung.
 VII. 21. Johann Herbert Rupe Transylvanus.
 X. 2. Matthaeus Dorcovicz. Hungar. Dobrania. Zoliensis
 2. Josephus Schmid, ex Comitatu Nagy-Hontensi Dacso-La-
 mensis Hungarus.
 2. Joannes Simonides Hungarus ex Comitatu Scepusiensi
 Leutschoviensis.
 2. Georgius Horváth, Hungarus ex Comitatu Soproniensi, Un-
 densis. gratis.¹⁶²
 9. Thomas Penckert, Media Transilvanus.
 17. Samuel Drozdik, Trenchino-Hungar-eodem ex Comitatu
 Trenchiensi dicto.
 XI. 19. Samuel Magdo, Bartzin Hungarus.
 XII. 18. Martinus Déuai Bartzia Hungarus.

1748.

- I. 8. Samuel Bellanssevicz, Vngarus.
 III. 26. Johannes Beck Caesareoforo Hungarus.
 IV. 11. Andreas Spiner, Caesariopolitano Hung. Scepusiens.

^a Véget ér az anyakönyv VIII. kötete, amely 7844 iktatást tartal-
 maz. A következő IX. kötet 1802-ig halad.

¹⁶² Magisterré avattatott 1749. máj. 14. (Sabariensis Hungarus).
 D. B.

- V. 3. Samuel Mokosini, Civis Hungarus Nagy Hontens.
 8. Georgius Eger, Neogradino Kurstösiensis Hungarus.
 24. Andreas Graff, Rupe-Transilvan. Acad. Jenens.
 29. Andreas Simonides, Pesthino-Albertiensis.
 VIII. 13. Christian Päcken, Rosnavia-Hungarus.¹⁶³
 X. 4. Martinus Victoriny, Nagyhontens. Hungar.
 4. Beniamin Plavetz Hungarus Schemniciensis.
 4. Nicolaus Ján, Gömöriensis Hungarus.
 4. Joannes Sárosi, Scepusiensis Hungarus.
 4. Adamus Leporiny, Pestiensis Hung.
 5. Andreas Grenertzi, Bistro-Gömöriensis.
 XI. 15. Jeremias Labath, Estergaro Hung.
 22. David Müller, Rosnaviensis Hung.

1749.

- VI. 13. Georgius Fejess Szkalnokino Honthens-Hung.
 X. 3. Andreas Ozgon Modra Hungarus.
 3. Matthias Augustini Trentsino-Hung.
 13. Martinus Georgii Nagy-Schenckino-Transilv. Acad. Jenensis.
 13. Georg. Hoffmann Rupe Transilv. Acad. Jenensis.

1750.

- III. 18. Christianus Fredericus Chladenius, Haynensis.¹⁶⁴
 IV. 13. Carolus de Lindenfes, Belgrado-Hung. Acad. Jenens.
 17. Franciscus Laho, Neosoliensis Hungar.
 V. 9. Stephanus Nagy Hungar. Jauriensis.
 9. Ladislaus Mlinarik Hungar. Jauriensis.

1751.

- IV. 15. Joh. Godofried Pilarick Hayna Misens. gratis.¹⁶⁵
 15. Fridericus Gotthelf Pilarik, Lubena Lusatus.¹⁶⁶
 30. Jo. Páluss Nagy-Hontens. Hung.
 VI. 9. Paulus Netinaeus, Szenitza, Nitriens. Hungar.
 IX. 15. Elias Kubinyi, Kishonthino Klenoviens.
 X. 8. Andreas Bader, Schäsburg Transylvan.
 12. Alexius Révay. Hungar. gratis.¹⁶⁷

¹⁶³ „De causis et effectis plethorae” címen disputált 1751. szept. 5-én az orvostudományi licentiatuserért. Anyakönyv. IX. 28/b. l.

¹⁶⁴ „De uxoris jactura datis si maritum deserit malitiose” c. disputált 1755. márc. 20. a jogtudományi licentiatuserért. Anyakönyv. IX. 43/a. l.

¹⁶⁵ Magisterré avatták 1762-ben. Avatási adata hiányzik a dékáni könyvből, jelen adatot az *Ordiniertenbuch* IX. kötetében CCCC. sorszám alatt található önéletírásából vettem.

¹⁶⁶ Magisterré avatott 1753. ápr. 30. *D. B.* Önéletírása szintén olvasható a *Wittenb. Ordiniertenbuch* IX. kötetében. (Sorszám: CCXVII.)

¹⁶⁷ „Alexius Liber Baro de Reva Hungarus Verboviensis ex comitatu Nitrensi, olim guardianus et superior monasterii Nitrensis in

- XI. 8. Joannes Cherny, Trenchino Hungarus.
8. Joanes Drozdik, Trenchinio Hungarus.

1752.

- IV. 22. Andreas Petroczy, Posonio-Hungar.
22. Stephanus Benkotzi, Schemnitzio Hung.
XI. 30. Josephus Fraty Transylvanus Hungarus gratuitus.

1753.

- III. 26. Joannes Klatsangi Thuroczio. Hungarus.
V. 11. Adamus Latsni Turotzio Hungarus.
11. Samuel Bobor Nagy-Honthensis Hungaricus.
17. Johann Michael Hauser Hungarus Leutschoviens.
17. Martinus Than Monte Georgius, Hung.
22. Johann Christian Szillagy Leutsch. Hung.
X. 16. Jo. Cloosius Cornnaei Transylvanus Inscr. Jenae.
16. Michael Schüller Schaesburgo Transylv. Inscr. Jenae.
29. Matthias Thommann Nouisolio Ung.

1754.

- V. 4. Johann Schelcker Transiluanus, Acad. Halens. et Helmstad.
7. Paullus Mitschowsky Liptscha Soliensis Hungarus.
29. Samuel Abhortis Scepusio Lomniczens. Hung.
VI. Paulus Fabri Neosoliensis Hungarus.
IX. 26. Laurentius Steinhofor Hungarus Jauriensis gratis.
26. Josephus Matusa Hungarus gratis.
X. 3. Sigismundus Kukez Sarosiensis Epperiessino. Hung Acad. Grufswaldensis.
9. Michäel Szinovitz Neosoliensi Hungar.
30. Christian Schochter, Rupe Transylvanus Semi gratuitus.

1755.

- IV. 14. Joh. Gundthardt Transilvanus Cibiniens.
21. Georg. Kindernay, Nemethfalva Solnensis Hungarus S. S. Theolog. Cultor.¹⁶⁸
21. Sam. Hrabovszkij ex Comitatu Sumegiensis. Hungarus. S. theol. Stud.
24. Andr. Luptak. Lübethbanya Hungarus.
V. 1. Andreas Casparides, almaschino hung. Acad. Halens.¹⁶⁹
VII. 6. Joh. Raduch Boldog-Aszszonfalva Liptoviensis. Hungarus.

Hungaria, factus nunc Lutheranus" magisterré avattatott 1754. máj. 14. D. B.

¹⁶⁸ Mint respondens résztvett 1756. jun. 3-án Casparides János karbakebelezési dissertálásán. D. B.

¹⁶⁹ Magisterré avattatott 1756. máj. 14. Karbakebelezetett 1756. jun. 3. D. B.

1756.

- V. 7. Johann Georg Tinsch, Hungarus.¹⁷⁰
 10. Gabriel Institoris Mosstzii Hung. Gyöngyösino Hevesiens.
 10. Johann Geitz Trenchiniensis Hungarus.
 VII. 18. Andreas Jonas Benedich Csetnekin Gomorens. Hung.
 X. 8. Mich. Institoris Moszotzi Hungar.
 8. Samuel Privitzkij Hungarus.

1757.

- IV. 17. Paul Kizselini, Hungarus Zoliensis.
 X. 11. Ernst Florens Friedrich Chladenius, Vittenbergensis
 rectoris filius ex privilegio Rectoris.¹⁷¹
 11. Ludwig Wilhelm Chladenius Dresdensis } ex privil.
 11. Carl Ernst Cladenius Dresdens } rectoris.

1758.

- XII. 22. Joachim Ernst Liedemann, Szepusio Hungarus.

1759.

- X. 22. Petrus Madaatsch Rosnavia Hung. Ac. Hallen.¹⁷²
 29. Adam Textoris, Vetusoliensis Hungarus. Ac. Altafinus.

1761.

- X. 8. Sam. Christian. Horwath. Vitebergens (!) gratuit.

1763.

- X. 5. Samuel Kusmanni Neogrado Hung. Altdorf.
 5. Samuel Petko Nagy Hontens. Hung. Altdorf.

1764.

- VI. 14. Joannes Jacobaei, Nagy-Honthensis Hung. Acad.
 Lips. gr.

¹⁷⁰ A wittenbergi egyetemen *Mária Terézia* és *Nagy Frigyes* trónra-
lépte óta egyre csökken a hallgatók száma, különösen érezhető ez a hét
éves háború alatt Ekkor vannak évek (1760, 1762, 1765), amikor nincs
új magyarországi hallgató, különben is csak 1—2 jelentkezik évenként
1757-től 1766-ig, azok is más német egyetemről jönnek. Az egyetem
gyengülését főleg *Nagy Frigyes* szászországi betörése indította meg.
Erről Georgius Gvilielmus *Kirchmaierus* rector a matricula IX. köteté-
ben 1756. tavaszán emlékezik meg. A hallgatók száma a következő
években a 30 éves háború legnehezebb éveirehasonlóan leesik, így pl.
1760. tavaszi félévben mindössze csak 17 új hallgató keresi fel a híres
Académiát.

¹⁷¹ Magisterré avatásának nincs nyoma. A karba bekebelezetett az új
1758. márc. 25-iki bekebelezési szabályzat szerint (D. B. III. 563. l.)
1783. aug. 16-án. *D. B.*

¹⁷² Madács „Polonna Gömöriensis Hung.” 1770-ben disputált „De
modo regenerationis varorum” címmel az orvostudományi licentiatúsért.
Anyakönyv. IX. 101/a. l.

1766.

- VI. 19. Samuel Spannagel, Leutschoviens. ex Comit. Scepu-
siens. Hung.
III. 14. Johannes Samuel Martiny Neosolio-Zoliens. Hung.¹⁷³
X. 11. Christian Wilhelm Pilarik, Redekina-Magdeburg. Acad.
Hallens.
XI. 19. Andreas Zemko Szantovia Abaujuariensis. Hungarus.
gratis.
19. Michael Zvantzinger, Leutschovia Hungarus. gratis.

1767.

- V. 19. Joannes Hradzky, Modra Psoniensis Hungarus.
VI. 5. Andreas Littmann Cibinio Transylvanus.
IX. 12. Michael Bretz, Cibinio, Transylvanus Semi gratuitus.
X. 6. Theophilus Szilvagy, Hungarus, Lovasz-Patona Vesz-
prem.
6. Ferdinandus Vendler, Hungarus Cremnicio-Barsiensis.
6. Samuel Mixadt Turopolya Nogradiensis Hungarus.
6. Michael Miser, Transylvano Cibiniensis.
27. Johann Tischlery, Neosolio Zolien. Hungar.
30. Samuel Milcko, Thuroczien. Hungar.
XI. 23. Martin Klanitza, Martinopol. Thuroc. Hungar.
23. Elias Martsek, Martinopol. Thuroc. Hung.
23. Christoph Lyci, Psoniens. Hung.

1768.

- IV. 21. Georg Porubszky Lyptoviens. Hung.
23. Johann Zübeck, Threnchiniens Hung.
23. Daniel Majoros, Gömöriens. Hung.
VI. 23. Johannes Szarvas Eperiessino Saross. Hungar.
X. 13. Michael Grosius Neogradino-Sziraghiensis Hung.

1769.

- IV. 10. Samuel Schimert, Cibinio Transylvanus.
15. Joannes Csipkay, Bartpha Hungarus.
15. Samuel Butth, Ebeczkino-Neograd. Hung.
IX. 26. Michael Magulacs Honthensis Hungarus.
X. 19. Georgius Ackner Szenaverösino Transylv. Semigr.

1770.

- IV. 11. Joannes Roth, Cibinio Transylvanus.
11. Michael Hitsch, Media-Transylvanus.
V. 3. Matthias Bentsok Nagy-Honthensis Hung.
3. Paulus Huszág Vetosolio Zoliensis Hung.
3. Georgius Bukowsky Hung. Pesthiensis.
8. Stephanus Doloviczeny Scepusio Hung. Acad. Gryphiswald.
VII. 7. Martinus Phleps, Transylvanus.

¹⁷³ Magisterré avattatott az 1769—70. évben. D. B.

- X. 29. Stephanus Kutschan, Hung. ex Comit. Jaurin.
29. Paulus Dóczy ez Comitatu Soproniens. Hung.

1771.

- V. 13. Petrus Gromen Cibinio-Transylvanus.
VI. 18. Andreas Binder Cibinio Transylv.
VII. 11. Martinus Czay Schaesburg. Transylv.
X. 14. Joannes Mixadt Hungar. Turopol. Neogr.
14. Adamus Kárász. Hungar. Palotta Weszprimiens.
14. Michael Martini Thamassino Neograd. Hung.

1772.

- V. 16. Matthias Lang Sancto-Martino Thuroczyens. Hung.
29. Joannes Wolff Cibinio-Transylvanus.
IX. 14. Michael Eusebius Rupe Transylvanus.
14. Bartholom. Gottlieb Jeckel Corona Transylvan.
X. 19. Joannes Pruny, Laposino Saarosiensis Hungarus.
26. Samuel Lyptay, Felső-Pokoragyino Kis-Hontensis. Hungarus.
26. Michael Sillmann, Cibinio Transylvanus. Acad. Lipsiens.

1773.

- I. 22. Tobias Thomas Ernst Lomniz-Scepusiens. Hungarus.
Conversus ex Sabatu. gratis.
III. 29. Andreas Muszszý, Hungarus Posoniensis.
IV. 29. Andreas Kirchnery, Tsank Nagy-Hontensis.¹⁷⁴

1774.

- IV. 22. Andreas Severinus Cibinio-Transylv.
22. Andreas Sontag Cibinio-Transylv.
22. Georg. Heinrich Cibin. Transylv.
V. 20. Joann. Hintze Saxo-Transylvan. ex Oppido Ujegyház.
20. Matthias Wollmann Saxo-Transylv. Holzmengensis.
IX. 27. Joannes Michalitska Dezeritzio Trenchiniens. Hungar.

1775.

- V. 3. Andreas Claudini Hungar. Neogradiensis Acad. Jenens.
3. Martinus Martschek Thuroczio-Hung. Acad. Jenens.
X. 19. Martinus Bartha Corona Transylvanus.
22. Stephanus Komáry Budino-Magnotlonr. Hungar.

1776.

- V. 2. Samuel Horwath ex Comitatu Veszprimiensis Csernyensis Hungarus.
10. Joannes Meindt Rupe Transylvanus.

¹⁷⁴ „Kirchner, sacr. litt. cultor” magisterré avatott 1774. okt. 17.
D. B.

10. Andreas Martini Transylv. Szénavörösensis.
 12. Michaël Solnensis Hungar. e Comitatu Arvenssi.
 12. Daniel Makoviny Hungar. e Comit. Neogradiens. uterque
 ez Acad. Lipsiensis.
 20. Andreas Mikitta Lossonczino. Neogradiens. Hung. ex
 Acad. Lips.
 25. Michaël Petyian, Hungarus Neogradiens.
 VIII. 19. Michaël Ferdinandi maiori-Revutza Gömöriens.
 Hungarus.
 IX. 23. Sigismondus Paullini Pestino Hung.
 X. 13. Joannes Vagner Media Transilvanus.
 13. Matthias Thallmann Schaesburgo Transilv.

1777.

- I. 9. Josephus Stokker Hungar. Lookensis.
 VI. 4. Joseph. Hrebenda Taxovia Kis-Honthensis Hungar.
 12. Anton Teutscher Hungar. Magno Varadiens gratuit.

1779.

- IV. 14. Johannes Michalecz Mijava-Nitrëens. Hung. Ac. Lips.
 20. Fried. Abraham Schuchadrtus Leutschoviensis Ac. Lips.
 V. 11. Joannes Sutoris Transilvanus gratis insript.
 X. 9. Martinus Bobor Hungarus ex Comitatu Hontsensi pos-
 sessione Hazas Terény oriundus.
 30. Blasius Berke Hung. ex Káncsoz Com. Castriferrei.

1780.

- IV. 21. Michael Gotthard Dobschina-Gömöriens. Hungar.¹⁷⁵

1781.

- IV. 21. Joannes Lauro, Neogradiensis Hungarus.
 V. 17. Samuel Pullinyi Ratkouia Gömöriensis Hungar.
 17. Matthias Holko Hontensis Hungarus.
 IX. 24. Ladislaus Bartholomeides Hungarus.
 24. Gabriel Petjan ex Comitatu Neogradiens Hungar.
 X. 4. Joannes Bilszky Neogradiensis Hungarus.
 4. Stephanus Schimko Trenchiniensis Hungarus.
 19. Ferdinandus Ott Modrensis Hungar.

1782.

- V. 1. Georgius Sextij, Kövinio Gömöriensis Hungar.
 1. Paulus Tatay Sopronio Hungarus.
 13. Samuel Poniczky Veterosolio Soliensis Hung.
 VIII. 13. David Perliczy Vesprimiensis Hungar.
 IX. 21. Joannes Podhradzky Modra Poseniens. Hungar.
 Acad. Hallens.
 X. 21. Joannes Bárány, Szemere Jauriens. Hung.

¹⁷⁵ Magisterré avattatott 1782. okt. 17. D. B.

- XI. 4. Paullus Csery Drjnova Nagy-Hontensis Hungar.
 4. Joannes Hamary Szuchanino Nagy-Hontens. Hung.
 13. Georg Lágler Sopronio-Hungarus.
 XII. 31. Georgius de Laska Cibinien. Hung. gratuit.

1783.

- IV. 27. Joannes Csapkovits ex Alsó Vadasz in Comit. Abauj-variense. Acad. Halens.¹⁷⁶
 V. 17. Stephanus Németh, Kiss-Somloino Castriferrerens. Hungar.
 17. Petrus Mészáros Simonio e Comitatu Castriferr. Hungar.
 VI. 28. Daniel Zubeck, Trenchiniens. Hungar.

1784.

- V. 22. Adam David Lovich Hungarus Liptoviensis. Liptsa-Teutonune. Acad. Lips.

1785.

- I. 3. Joannes Czelg. Schaesburgens. Transilvanus.

1786.

- V. 29. Samuel Martiny, Hungarus Bazinio in Com. Psoniens.
 29. Martinus Roth Transilvanus.
 VI. 2. Josephus Haynotzi Hungarus.
 VII. 24. Georgius Hrabovzky Jaurino Hungarus.
 24. Adamus Nemeth Jaurino Hungarus.
 X. 19. Andreas Kralowanszky Szutsanino-Thurocziens. Hungarus.
 19. Michael Zorkóczy Hungar. Zorkocz Thurocziens.

1787.

- V. 3. Michael Berky, Hungarus e Comit. Castriferreii loco Gércze.
 VI. 25. Georgius Gross, Schaesburgo Transilvanus.

1788.

- IV. 4. Joannes Pauer, Hungar. Gotsua-Goemeriens.
 X. 7. Christoph Orgony, Modra ex Comit. Psoniens. Hung.
 15. Georgius Milecz, Martinopoli ex Comit. Thurocziens. Hung.

1789.

- V. 2. Stephanus Kolosváry, Rosnavia Gömöriens. Hungar.
 VI. 5. Joannes Petyjan, Polichna Neogradiens. Hung.

¹⁷⁶ „Csaplovics, Alsó-Sztregova Hungarus ecclesiae Bohemicae Zit-taiensis pastor substitutus” magisterré avatattott 1787. máj. 14. D. B.

- X. 14. Daniel Lamer, Breznobanya Zoliensis Hungar.
 14. Godofredus Quirsfeld, Hartha Pestiensi, Hungar.
 22. Martinus Lovtsányi Lossontzino Neogradiens. Hungar.

1790.

- IV. 13. Samuel Kollar Hungar. Acad. Halens.
 25. Jacobus Glatz, Popradiensis Hungar.

1791.

- V. 12. Godofredus Koch, Neozolio-Zoliensis
 X. 21. Samuel Orphanides Miskolczino Hungar.

1792.

- IV. 27. Paulus Kuzma Vetero Zoliens. Hungar.
 27. Samuel Kuzma Vetero Zoliens. Hungar.
 V. 12. Adamus Petyian Polychna Neogradiens. Hungarus.

1793.

- IV. 22. Paulus Hurban, Szobotistino-Nitrensis Hungar.
 27. David Lautsek Szakoltza Nitriensis Hungar.

1794.

- V. 7. Martinus Balaschovicz Penczino-Hungarus.
 12. Samuel Michaelides, Gömörino-Hungar. Academ.
 IX. 30. Jacobus Krenis, Felka Hungar.
 X. 11. Emericus Kalmar Adalberthino Pesthiensis Hungar.
 29. Samuel Hegedös, Gömörino Kövvy Hungar.

1795.

- IV. 27. Andreas Bedinszky, Nagy-Falu Hung.
 27. Samuel Lackner, Modrensis. Hung.
 V. 5. Andreas Goliány, Brezno-Banya Hungar.
 5. Jonathan Lautsek, Szakolcza-Hungar.
 X. 7. Andreas Longauer, Regiomonto Hungar.
 7. Chrystoph Roesler, Posonio Hungar.
 29. Matthaëus Blaho Bisztricska Thurocziens. Hungar.

1796.

- IV. 14. Joseph Thomazy Csetnekino Gömörüens. Hung.
 14. Joann Blanár Ljeszko Trenchiniens. Hung.
 14. Stephanus Fuszek Turo-Luka Nitriensis Hung.
 14. Michael Terray Rhedova Gömorensis Hungar.
 18. Joannes Bakay Szarvasino Békesiensis Hungar.
 28. Georgius Bukva, ex Hungaria.
 V. 6. Samuel Stantsek Kövinio Gömörüens. Hungar.
 12. Josephus Trentsiny Koza-Hungar.
 X. 8. Michael Schimka Nagyszelesino Barschiens. Hungar.
 8. Josephus Kis, Jaurensis Hungar.

13. Joan. Michael Schwartz Ginsiensis Hung.¹⁷⁷
 13. Petrus Paulus Schramko Klenotzens. Hung.

1797.

- V. 6. Alexander Major Gömörpanyith Gömöriensis
 X. 10. Jacobus Gally, Ribarino-Zoliensis Hungar.
 10. Samuel Veszter Neosolio-Zoliensis Hungar.
 10. Joannes Roiko Neosolio-Zoliensis Hungar.
 10. Samuel Benkő Bathovia M. Hontensis Hungar.

1798.

- IV. 30. Daniel Záborszki Hungarus.
 30. Michael Benedictij Hungarus.
 30. Josephus Szekerka Hungarus.
 V. 22. Jacobus Liptai Szaszy Zoliensis Hungar.
 VI. 25. Josephus Gyenizse Halasino ex Cumania minor Hung.
 Helvet. Confess. addictus.^a
 VIII. 3. Josephus Spannagel Bulkezino Hungar.
 X. 11. Petrus Traugott Teutsch Corona Transylvan.
 19. Paulus Schuvada, Oroszlany. Comaromiens. Hungar.
 30. Samuel Kellner, Nagy Rőcza Gömöriens. Hung.
 XII. 18. Alexander Bongya, Palota Wesprimiensis.

1799.

- IV. 15. Joannes Kristoffy Kövinio-Gömöriens.
 15. Georgius Rósa Bisztriska Thurocziens.
 15. Daniel Kanka, Veterosoliens.
 IX. 30. Matthias Sachoni, Papa. Ungar.

1800.

- VI. 30. Gabriele Szelesi Ungarus.
 IX. 17. Joannes Füley, Hungarus.
 24. Alexander Uri, Hungarus.
 24. Gasparus Hermanyi Hungarus.
 X. 14. Joannes Dhlanyi^b Hungarus.
 XII. 30. Stephan Horváth Jaurino-Hungar.
 30. Paulus Horváth Soproniens. Hung.

1801.

- V. 5. Michael Schuleck. Hungarus.
 5. Samuel Bradowca, Hungar.
 5. Joannes Blaskovich, Hungar.
 5. Joannes Kossina Hungar.
 5. Samuel Stech, Hungar.

^a *Bartholomaeides* nem tud róla.

^b Utólag valaki ceruzával *Dklanyi*-ra javította. *Bartholomaeides* „Dlhanyi”-nak írja és az iktatást 12-re teszi.

¹⁷⁷ Magisterré avatott 1798. ápr. 30. *D. B.*

5. Michael Laukonidesz, Hung.
 X. 5. Carolus Kellner, Nagy-Rötza Gömör. Hung.
 5. Joan. Georg. Oplatkay, Modra Com. Posoniens. Hung.
 9. Samuel Schelmetzy, Tvarozsna Liptoviens. Hung.
 20. Joannes Ragyoczy Hungarus.
 28. Samuel Theschedik, Peshino Aszodiensis. Hungar.
 XI. 18. Georgius Turcsányi, Osgyanino-Kis-Hontensis Hung.

1802.

- V. 4. Samuel Sztretsko, Zempliensis Hungarus.
 4. Georgius Szikszay, Nagy Honthensis Hungarus.
 4. Stephanus Petrucha Nitriensis Hungarus.
 4. Josephus Lanyi, Liptoviensis Hungarus.
 4. Johannes Kosztra, Thurocziensis Hungar.^a
 X. 23. Daniel Vranay Oroszlán-kő, Comaromiensis
 24. Samuel Duboray^b Enese, Jauriensis.
 26. Joannes Tarnick, Pribely Honthensis Hungarus.

1803.

- I. 11. Samuel Urbanecz, Hungarus.
 V. 27. Alexander Vetsey, Isakfalva Hungar.
 IX. 19. Josephus Laky, Hungarus.

1804.

- V. 2. Matthaesus Scheverlay, Hungarus.
 25. Petrus Michael Melas, Siebenbürg.
 25. Joannes Gross, Siebenbürgen.
 VI. 15. Stephanus Hann, Siebenbürgen.
 IX. 13. Leopold. Joann. Bellohorszky, Hungar.

1805.

- IV. 18. Stephanus Hollay, Kalno Neogradiensis. Hungar.
 V. 3. Michael Doleschall, Hungarus.
 10. Gottlieb Kowacs, Hungarus.
 10. Johann Hahn, Hungarus.
 X. 22. Andreas Boditzky, Hung. Liptsa, Liptoviensis.
 22. Stephanus Scholz, Hung. Liptsa Liptoviensis.
 22. Martinus Dornyak, Hung. Lazistye, Liptoviensis.
 25. Joannes Albrich, Transylvanus Rupensis.
 25. Michael Ackner Schaesburg. Transylvanus.

1806.

- IV. 24. Georgius Peter, Hungar. Sűvettiensis.
 24. Joannes Ladislaus Bartholomaeides, Ochtina-Gömöriensis
 Hungar.^c

^a Vége az anyakönyv IX. kötetének, a következő X. kötet már félbenmaradt.

^b Átjavitva *Dubroaz*-ra. Bartholomaeides „*Dubovay*”-nak írja.

^c A „*Memoriae Ungarorum*” stb. c. a bevezetésben idézett mű szerzője.

- V. 2. Gabriel Döbrentei, Baba Castriferrei, Hungarus.
 8. Josephus Krtsmery, Teuto-Liptsa, Liptoviensis Hungarus.
 8. Joannes Gryssa, Teuto Liptsa Liptoviensis Hung.
 X. 4. Andreas Kalivoda, Hungar.
 17. Joannes Blaho, Hungar, Honthens.
 17. Josephus Bistersky, Hungar. Honthensis.
 20. Samuel Gaber, Hungarus Ozdin Neogradiensis.
 20. Samuel Agonas Hungarus Gömöriensis.
 20. Samuel Liptay, Hungarus Cino Banya Neogradiensis.
 20. Paullus Honetzy, Hungarus Ozdin Neogradiensis.
 20. Andreas Kovach, Hung. Turitska Neogradiensis.

1807.¹⁷⁸

- X. 16. Joannes Balassa, Lakino Castriferrei, Hung.
 26. Joannes Szomor, Hungar.

1808.

- V. 9. Sigismund. Szalay Szill Sarkany Soproniensis Hung.
 16. Jonathan Farnek, Cserna Veszprimiensis Hung.
 25. Andreas Bellohorszky Ruttka-Thuroczensis Hung.
 X. 18. Daniel Malatides, Veszprimiensis.^a
 24. Samuel Zsigmondy *Studios. Th. ex Hung. Pilis. Pest.*
 24. Joannes Geduly *Stud. Theol. Hungarus Tamasino.*
 24. Carolus Benedicty *Stud. Theol. Hungarus. Nagy Liber.*
 29. Johannes Kiss *Pereino Veszprim. Hungarus Theologiae Candidatus.*

1810.^b

- V. 10. Josephus Friedely, Sűvette Gömöriensis.
 10. Joannes Sztelhlo, Petrovacz, Batsiensis.
 10. Paulus Galy, Tóth-Komlós, Bekessiensis.
 12. Michaël Kossina, Mossotz-Thurotziensis.
 VI. 1. Carolus Cancriny, Körmend Castriferrensis.

1811.

- IV. 4. Daniel Josephus Petrovits, Hungarus. Acad. Jenensis.
 V. 7. Anton Ludow. Munyi Cibiniensis ex Hungaria *Superiori Comitatu Sárosiensi studiosus theologiae et philosophiae, bey Suhters.*^a

^a Ebből a félévből (1808. X.—1809. IV.) fennmaradt az eredeti rectori bejegyzés az iktatottakról, amely lényegesen bővebb a róla másolt matricula adatainál. A szöveget itt az eredeti után adom, ami a könyvből hiányzik *kurzíval* jelzem.

^b 1809-ben, az utolsó nemesi felkelés évében nem jelentkezik új magyarországi hallgató.

¹⁷⁸ „Napoleonem Francogallorum imperatorem et Italarum regem, cum exercito victore urbem nostram d. XII. oct. 1806. ingressum duosque in ea dies commoratum publice salutavit academiae rector cum

1812.

V. 2. Daniel Povazsay Szarvassino Békessiensis Hungarus, candidatus theologiae: in Fridericiano. Acad. Wiennensis.^b

8. Casparus Schuleck Taxovia Gömöriensis Hungarus theologiae candidatus. Habitat apud viduam D. Schuhr. in Fridericiano. Academia Viennensis.

26. Nathanaël Pauliny Budigfalva Gömöriensis Candidat der Theologiae.^c

Schroeckhio, hist. professor." A rector Michael Weber volt. Ekkor kezdődik az egyetem haldoklása. Az idézet a matricula X. kötetének 25/a. lapján található s a Rector bejegyzése.

^a A *kurzív* rész a fennmaradt eredeti rectori feljegyzésből pótolta-tott. Ahol a másoló a rector írását nem tudta elolvasni, ott az illető nevet nem másolta be az anyakönyvbe. Így 2 név maradt ki az 1811-es nyári és 8 név (!) az 1811–12. téli félévben. Ez jellemző fényt vet a másolók pontosságára s így az anyakönyv teljességére is. Az anyakönyvben 1812. ápr. 30-ról kelt az utolsó bejegyzés. Eredetiben ránk-maradtak még az 1812. máj. 1-től okt. 17-ig terjedő félév rectori feljegyzései. A következő 3 nevet abból közlöm. Ezzel a wittenbergi hallgatók anyakönyve lezárul. Több új hallgató nem vétetett fel s a Napoleon által halálra ítélt egyetem 1817. jun. 21-én a hallei egyetembe olvadt.

^b Az „Acad. Wienensis” kitétel utólag áthúzva.

^c A szövegben előforduló rövidítéseket, ahol azok nem mennek a könnyen érthetőség rovására, nem oldottam fel, s a névmutatóban a fel-tűnően elírt neveket átírtam. A wittenbergi egyetem magyar hallgatói iránt érdeklődőket alábbi közleményeimre és cikkeimre utalom, amelyek jelen közlésemet szervesen kiegészítik: „A wittenbergi egyetemi könyvtár Wittenbergben maradt részének régi magyar könyvtáráról” (M. Prot. Egyháztört. Adattár XII.), „Wissenschaftliches Leben in der Wittenberger Ungarischen Gesellschaft im 16. Jahrhundert” (Ung. Jahrbücher. 1930.), „Magyar diákok előadásáról szóló rectori hirdetmények Wittenbergből. 1652–1656.” (M. Könyvszemle 1930.), „Személyi vonatkozású adatok a wittenbergi egyetem erdélyi hallgatóiról. 1554–1750.” (Erdélyi Múzeum 1931. 7–9. füz.) és „Régi magyar nyomtatványok emlékei a wittenbergi bölcsészeti kar dékáni könyveiben” (M. Könyvszemle. 1931. Sajtó alatt.).

Asztalos Miklós.

NÉVMUTATÓ.

- Aachs Mihály 148.
Abaúj vm. 161, 166, 169.
 Abhortis Sámuel 164.
 Abrahámi János 142.
 Ackner György 166.
 Ackner Mihály 172.
 Adámi István 142.
 Adámi János 134.
 Adlephius János 158.
Adorján Bihar vm. 28, 105.
Aegopolis l. Egyed.
 Agnethler Dániel 153.
 Agnethler Mihály 139.
 Agonas Sámuel 173.
 Aichinger Jakab 112.
 Alauda József 120.
 Albelius Simon 116.
 Albert Mátyás 138.
Alberti Pest vm. 163, 170.
 Albinus Márton l. Weiss.
 Albrich János 140, 142, 150, 172.
 Albrich Márton 125.
 Albrich Mihály 154.
 Aldobrandini Cinzio pápai állam-
 titkár 38.
 Alesius András 151.
Almakerék Alsófehér vm. 126.
Almás (Felső-) Hont vm. 164.
 Almássy Pál 25.
Alnovia l. Jolsva.
Alsó-Kubin Arva vm. 162.
Alsó-Sztregova Nógrád vm. 156,
 169.
Alsómagyarország 102, 104, 106.
Alsó-Vadász Abaúj vm. 169.
Altdorf (Németország) 165.
 Ambestus János 126.
 Ambrosius György 154.
 Ambrosius Márton 162.
 Ambruster v. Armpruster Ferenc
 113.
 Andreae György 148, 160.
 Andreae István 145.
 Angyal Dávid 69.
Apolde l. Trappold.
Aranyos Alsófehér v. Tordaara-
 nyos vm. 123.
 Ardt György l. Lövei.
Arkadia l. Erked.
 Armbruster Ferenc 117.
 Arntner Farkas 123.
 Arnurus János 132.
 Artus Arnold leánya Mária 112.
 Artzt György 147.
 Artzt János 141.
Arva vm. 117, 125, 128, 132,
 153—154, 158—159, 162, 168.
Asszonyfalva (Frauendorf) Nagy-
 küküllő vm. 125.
Aszód Pest vm. 172.
 Atzmanni Sámuel 140.
 Augustini Illés 132.
 Augustini Mátyás 163.
 Augustini Mihály 135.
 Augustini Pál 162.
 Auner András 155.
 Auner Dániel 152.
 Auner István 150.
Ausztria 38.
Babilon 55.
Bába Vas vm. 173.
Bács-Bodrog vm. 173.
 Bácsmegyei István 151.
 Bader András 163.
 Bahil Mátyás 157.
Bajmóc Nyitra vm. 112, 118.
 Bajnok György 115.
Bajom Nagy-küküllő vm. 126.
Bakabánya, Hont vm. 116, 139,
 147.
 Bakay Benedek 117.
 Bakay János 170.
Balaj Abaúj vm. 119.
 Balásovics Márton 170.
 Balassowiz Gábor 160.
 Balla Jónás 114.
 Ballassa János 173.
 Balog Ádám 160.
 Balthazár János 142.

- Balthes György 155.
Bán (Banowce, Banowitz) Tren-
 csén vm. 120, 134, 140.
 Bán István 115.
 Bánó Miklós 114.
 Bárány János 168.
Báránkút Szeben vm. 137.
 Barbiano Jakab János, Belgioioso
 grófja 14—16, 19, 24, 31—40,
 42,—44, 46—48, 50—52, 56,
 57, 63—65, 76—85, 87, 90—
 108, 110.
 Barbiano Lajos, Belgioioso grófja
 33.
Barcza (Bartzin, Bartzia) Abaúj
 v. Borsod vm. 162.
Baromlaka (Vormlek) Nagykü-
 küllő vm. 141.
Barót Háromszék vm. 146, 149.
Bars vm. 161—162, 166, 170.
 Barta Tamás 112.
 Bartalich Simon zágrábi püspök
 69.
Bárta Sáros vm. 56, 58, 61, 65,
 87—89, 110, 112—113, 115—
 116, 119, 126, 129, 142, 166.
 Barth György 123.
Báth Hont vm. 122, 146, 156, 171.
 Bartha Márton 167.
 Bartenseiler János 148.
 Bartholomaeides János 111, 115,
 128, 130, 136, 162.
 Bartholomaeides János Bertalan
 113, 144—147, 149, 159, 171—
 172.
 Bartholomaeides László 168.
 Barthossowitzius Sámuel 116.
 Bartsch János 145.
 Barvitiusz János Antal 46—48.
 Basch Simon 128.
 Basta György gróf 32, 106.
 Báthory István, ecsedi, ország-
 bíró 31, 32.
 Baumcherus Mihály 118.
 Baumgartner Mihály 126.
 Bauschner Bertalan 125.
 Bausner Bertalan 143.
 Bayer János 135.
Bazin Pozsony vm. 131, 136—137,
 139, 162, 169.
 Bebelius Baltazár 141.
 Beck János 162.
Bécs (l. Wien alatt is) 24, 31, 45,
 74, 80, 92.
Beczko Trencsén vm. 116, 122.
 Bedinszky v. Dedinszky András
 170.
 Beichel János 148.
 Beiglerus Tóbiás 116.
 Bekes Mihály 154.
Békés vm. 170, 173—174.
Bél v. *Beel* Hont vm. 132.
Béla (Bélabánya) Hont vm. és
Új Béla Szepes vm. 118, 123,
 127—128, 130, 132, 140, 145—
 146, 149—151, 157, 159—160.
 Belgioioso l. Barbiano alatt.
Belgrad 163.
 Beli Mihály 132.
 Bell György 155.
 Bell Mihály 140, 147, 152.
 Bellanssevics Sámuel 162.
 Bellohorszky András 173.
 Bellohorszky Lipót János 172.
Belus Trencsén vm. 132.
 Belusky Miklós 132.
 Belzelius György 148.
 Belzelius Péter 135.
 Benckner Dávid 116.
 Benckner János 134.
 Benckner Keresztély 112.
 Bender Mihály 128.
Bene (Mehburg) Udvarhely vm.
 119, 125, 145.
 Benedek János 151.
 Benedich v. Benedikti András Jo-
 nán 165.
 Benedicti Mihály 171.
 Benedicty Károly 173.
 Benkóczy István 164.
 Benkovitz Sámuel 148.
 Benkő Sámuel 171.
 Bentsok Mátyás 166.
 Bentz János 147.
 Berács János 155.
Berencs-Várallya v. Podbráncsi
 Nyitra vm. 154.
Berethalom Nagyküllő vm. 123,
 126, 143, 145—146, 158.
 Berger Gáspár 118.
 Berger János 116, 143.
 Berke Balázs 168.
 Berky Mihály 169.
 Bertleff Mihály 160.
Berzék Zemplén vm. 159.
Berzevice Sáros vm. 137.
Besztercze (Vág-B.) Nyitra vm.
 114, 117, 119—121, 123, 138,
 140—146, 149—150, 153, 156—
 157, 160.
Besztercebánya (Neosolium) Zó-
 lyom vm. 112, 115, 117—118,
 123, 125, 127—130, 132, 134,

- 136—140, 143, 149—151, 156—
161, 163—164, 166, 170—171.
Bethlen Gábor 19, 74.
Bethlentfalva, Szepes vm. 117.
Betula (?) Erdély 148.
Beyer János 126.
Bicse Trencsén vm. 112, 117.
Bidermann Kornél 114.
Biergk Adám 127.
Bigler Mihály 145.
Bihar vm. 119.
Bihhesh János 131.
Bikkes Tamás 126.
Bildner Márton 161.
Binden Pál 148.
Binder András 167.
Binder Gál 155.
Binder János 146.
Binder Mihály 141, 143, 161.
Binknerus Márk 118.
Bintzich Pál 132, 150.
Bircke Pál 140.
Birthálmer Dániel 144.
Bisenyei Márton 157.
Bistersky József 173.
Bisztra v. Sebespatak Gömör vm.
162—163.
Bisztricska Turóc vm. 170—171.
Blaho András 151.
Blaho György 159.
Blaho János 156, 173.
Blaho Máté 170.
Blanár János 170.
Blasius András 147.
Blasius János 149, 158.
Blaskovich János 171.
Blaum Mihály 147.
Blauweber Péter 117.
Blecher Pál 135.
Bleim János 128.
Bobor Márton 168.
Bobor Sámuel v. Dániel 164.
Bocatus (Bock) János kassai bíró
36—38, 45—47, 50, 63—65,
73—77, 79, 92.
Bockius István 139.
Boclai (Bodczay?) István 152.
Bocskay István 11—13, 15, 18, 28,
33—34, 74, 105—110.
Bocza Liptó vm. 115.
Bodiczky András 158, 172.
Bodony Sáros, Heves v. Nógrád
vm. 120.
Boess Tamás 127.
Bogádi István 113.
Bogner György 150.
Bogner Sándor 133.
Bohemus Absolon 119.
Bohemus János E. 138.
Bohemus Kristóf 126.
Boht Mihály 132.
Bohus Sámuel 149.
Bohuss György 150.
Bolchosch József 146.
Boldogasszonyfalva Liptó vm. 164.
Bolemaný András 156.
Bolkács v. *Bolgács* Szeben vm. 124,
143.
Bollesó Trencsén vm. 127.
Bollobradenus v. Bolloeradenus
Pál 127.
Bolthos József 134.
Bongya Sándor 171.
Booht György 139.
Bornagiús v. Bornagy János 115.
Bornagiús v. Bornagy Pál 146.
Bordan Péter 125.
Bornemisza János 115.
Böhm János 144.
Böhm János E. 136.
Börmius János 131.
Böshaupt Joahim 117.
Böszörmény Hajdú vm. 114.
Botfalva Nyitra v. Ung vm. 156.
Bötzen vagy Götzin özvegye Anna
Katherina 134.
Bradowka Sámuel 171.
Brandt I. Drandt.
Braschius Mátyás 135.
Brassó 112—121, 123—136, 139—
152, 155, 159—161, 167, 171—
172.
Brath Márton 130.
Braunschweig 74.
Braunschweig Farkas leánya Anna
Dorottya 127.
Brauschig Pál 134.
Braver Bálint 120.
Braxatoris János 134, 139.
Breiner (Prainer) János udv. hadi-
tanácsos 56, 63—65.
Beiszingh Pál 126.
Brelfft Pál 145.
Brendorff György 133.
Brenner András 145.
Brenner Farkas 144.
Brenner János 143, 156.
Breslau Szilézia 138.
Bresler Gáspár 119.
Brestovinus Gáspár 139.
Bretz Mihály 144, 166.
Brewer János 131.
Brewer Sámuel 133.
Breyszing János 120.

- Breznóbánya* (Brisna) Zólyom vm. 115—116, 124, 127—128, 138, 154, 170.
Brezova Hont vm. 162.
 Briccius Mihály 125.
 Brinckner György 156.
Bród (Prud) Nagyküküllő vm. 133.
Bród Zemplén vm. 128.
 Bröller András 114.
 Bruchner v. Buchner Illés 137.
 Bruckner Győző 15, 16, 58, 75, 88.
 Bruckner János 160.
Bucsa Zólyom vm. 113.
Buda 44, 114, 141.
Buda (Szász-B.) Nagyküküllő vm. 145.
 Budach György 121.
 Budackaer Gáspár 121.
 Budaeus Daniél 143.
 Budaeus Keresztély 143.
Budetin Trencsén vm. 116.
Bugyikfalva Gömör vm. 174.
Bukóc Nyitra v. Sáros v. Zemplén vm. 126.
 Bukovsky György 159.
 Bukowsky György 166.
 Bukva György 170.
 Bulman Jánosné 117.
Bulkesz Bács-Bodrog vm. 171.
 Bulyowsky Mihály 136.
 Bunckhofen Lajos 112.
 Buras János 114.
 Burghausen Miklós erdélyi kir. biztos 20.
 Buris v. Burius v. Buritz János 147.
 Busner András 150.
 Busseus Bertalan 122.
 Butth Sámuel 166.
 Büringer János 121.
Buzd (Szász-B.) Szeben vm. 126.
Bzenica v. Szénafalu Bars vm. 115.
 Cancriny Károly 173.
 Capesius Bertalan 144.
 Capesius György 148.
 Carillo Alfonz 16, 37, 38, 51.
 Carponaides György 139.
 Casparides András 164.
 Casparides János 164.
Cassovia l. Kassa
Castriferrei l. Vas vm.
 Cebnerus János 119.
 Cellarius János 114.
Centum-collitanum l. Százhalom 139.
 Chalupka Sámuel 119.
 Chareschiz János 158.
 Cherny János 164.
 Chladni Benjámín G. 153.
 Chladni Ernő F. F. 165.
 Chladni Ernő Márton 154.
 Chladni György 132, 153.
 Chladni János Márton 153.
 Chladni Károly Ernő 165.
 Chladni Keresztély Frigyes 163.
 Chladni Márton 142.
 Chladni Tódor 153.
 Chovan Márton 156.
 Chovan Sámuel 158.
 Chrappan András 160.
 Chressels Pál 136.
 Christophori György 118.
 Christophorus Mátyás 127.
 Ciba Márton 119.
 Cicatricis Mihály 161.
Cike (Szike) Nyitra vm. 113.
Cikmántor Kisküküllő vm. 149.
 Cilikius János 132.
 Cill Tamás 112.
 Claudini András 167.
 Claudini Jakab 159.
 Clausenburger Dávid 143.
 Clausenburger Mihály 130.
 Clement Ferdinánd 140.
 Clement János 149.
 Clementis Mátyás 157.
 Cloosius János 164.
 Closius Péter 141.
Clys=Klus l. Kolozsvár
 Cmellius v. Chmellius Mihály 118.
 Colbius v. Kolb György 133.
 Coledanus János 145.
 Colophon Mihály 156.
 Conradi Lőrinc 143.
 Conradi Sámuel 146.
 Conradt Mihály 147.
 Conradus Márton 119.
 Copp Mihály 153.
 Coraduzzi. titkos tanácsos, 47.
Corona, Kronstadt, Stadt Crona l. Brassó.
 Coroni György 157.
 Coroni Mihály 158.
 Corvini Mihály 134.
 Corvinus Mihály 119.
 Cossian Dániel 144.
 Cramer Gáspár 139.
 Cramer Márton 142.
 Craudi János György 137.
 Creckius János 120.
 Crellius Tóbiás 126.
 Croner György 147.
 Croner Simon 152.

- Cruce I. Keresztur.
 Csapkovics vagy Csaplovics János 169.
 Csánk Hont vm. 167.
 Csázma 72.
 Csehország 38.
 Cseff János 145, 152.
 Cseh I. Tschech.
 Csejd Maros-Torda vm. 127, 130.
 Cserencs Hont vm. 161.
 Csereti Mihály 144.
 Csermanszky János 158.
 Csermanszky János 158.
 Csermanszky Sámuel 160.
 Cseryye Veszprém vm. 167, 173.
 Csery Pál 169.
 Csetnek Gömör vm. 160, 164, 170.
 Csikerus Márton 132.
 Csinádi István 113.
 Csipkay János 166.
 Cunradi András 143.
 Curia-Variscus=Stadthof, Bajorország 145.
 Cursoris György 127.
 Czabkay Fülöp Jakab 161.
 Czak Dávid 133.
 Czapkó Mihály 126.
 Czastolowsky János 140.
 Czay Márton 167.
 Czech György 147.
 Czechi Bálint 118.
 Czeck György 149.
 Czeidner József 155.
 Czeirend András 144.
 Czekeli Ferenc 138, 150.
 Czekeli János 146.
 Czekeli Mihály 136, 139.
 Czekeli Simon 152.
 Czelg János 169.
 Czelkelius Simon 135.
 Czigler Márton 139.
 Cziki v. Czik Fülöp 128.
 Czino-bánya Nógrád vm. 173.
 Czobor Béla 37.
 Czoppelt Máté 155.
 Czoppelt Mátyás 143.
 Czultner Jakab 141.
 Czultner János 143.
 Dacsó-Lám Hont vm. 162.
 Dajka János, keserői 114.
 Damascenus Márton 116.
 Dampierre Duval Henrik gróf 79.
 Danielisz János József 125.
 Daróc Nagyküküllő vm. 124—126, 140, 147.
 Daróchy István 117.
 Davidis Pál 139.
 Davko Ferenc 157.
 Debrecen 113—114.
 Decani András 146.
 Decani János 142.
 Dechent János 124.
 Deckius András 131.
 Deckius Márton 118.
 Deckius Péter 133.
 Décs Nyitra vm. 112.
 Dédrad Kolozs vm. 149.
 Dehanyi v. Dlhanyi Mihály 154.
 Deibelius János 150.
 Deidricius György 135.
 Deidritius András 114.
 Dekard János Kristóf 150.
 Dekard Zakariás 151.
 Demeter, (Kis vagy Nagy Demeter) Beszterce Naszód vm. 143.
 Demiani András 141.
 Dengelius István 139.
 Dentulini Tamás 137.
 Deselvicz István 121.
 Desinius (?) 113.
 Dévay Márton 153, 162.
 Deydricius György 115.
 Dezsér Trencsén vm. 167.
 Dietrich György 134, 145.
 Dietrich Márton 147.
 Dietericus János 149.
 Diln v. Düllen I. Béla (Bélabánya)
 Dingisch Péter 115.
 Dklanyi v. Dhlanyi v. Dlhanyi János 171.
 Dlhanyi József 162.
 Doborka Háromszék vm. 144.
 Dobner Abrahám 152.
 Dobrona Zólyom vm. 113, 162.
 Dobsina Gömör vm. 126, 128, 161—162, 168.
 Dóczy Pál 167.
 Dolechal Pál 157.
 Doleschall Mihály 172.
 Doleviczeni János 158.
 Doloviczeny István 166.
 Dolowiceny György 148.
 Dominich Mihály 134.
 Dorcovicz Máté 162.
 Dorman István 114.
 Dornyak Márton 172.
 Dorotheus v. Dorthes Márk 118.
 Dorotheus Márton 120.
 Döbrentei Gábor 173.
 Drandt v. Brandt Márk 128.
 Draskovich János horvát bán 69.
 Draskovich Mátyás tinini püspök 69.

- Draude Márk 142.
 Draudth János 136.
 Drauff Márk 119.
 Drauth Simon 146.
Dravec Szepes vm. 143.
Dreno v. Drino Hont vm. 169.
 Dresser v. Dresserus Kristóf 113.
Dresden, Drezda, Szászország 55,
 155, 165.
Dritoma Trencsén vm. 137.
 Droschel Dávid 160.
 Drozdik János 164.
 Drozdik Sámuel 162.
Dubnica Nyitra vm. 132.
 Duboray v. Dubovay v. Dubroaz
 Sámuel 172.
 Dubovszki Márton 138.
 Dubowszky Mihály 153.
 Dubovianus Jakab 115.
 Dubravius Dániel 118, 145.
 Duchon János 119.
 Dudari György 131.
 Dudich Ágost váci püspök 58.
Duna 93.
Dunántúl 127, 135.
 Durus János 112.
 Dürr János 140.
 Dürrius Mihály 137.

Ebeck Nógrád vm. 166.
 Ebel Pál leánya Mária Erzsébet
 147.
 Ebesdorfius Simon 151.
 Ebner Mihály Honor 156.
 Eccard József 152.
 Eck Ernő udv. kamarai tanácsos
 67.
 Eckard György 158.
 Eckardt György 154.
 Eckhardt Kristóf 129.
 Eckhard Mihály 147.
Eger 16, 19, 20, 23, 28, 30, 34, 36,,
 41, 49, 51, 52, 54, 63, 65, 70—
 72, 77, 78, 88, 96, 102, 109.
 Eger György 163.
 Egerland János 152.
Egyed (?) Aegopolis-Sopron vm.
 113.
Egyptom 55.
Eikstai (?) 114.
 Eiler János 161.
 Elstermannin Johanna Barbara 148.
Enese Győr vm. 172.
 Engel Tóbiás 123.
 Engesser Simon 123.
 Engieter György 151.
 Ensel János 129.

Enyed, Nagy-, Alsófehér vm. 142.
 Eördög László 159.
Eperjes Sáros vm. 47, 56, 58, 61,
 65, 73—74, 87—89, 110, 113,
 116, 120—121, 126, 131, 136,
 160, 164, 166.
 Erasmi Dávid 131.
 Erasmi Lukács 121.
Erdély 20, 38, 51, 72, 102, 106,
 111—173.
 Erdödy Tamás gróf 68.
 Erhard Jakab 143.
Erked (Arkadia?) Nagyküüllő
 vm. 129, 138.
Erlangen Németország 153.
 Ernestus János 119.
 Ernő főherceg 27, 32.
 Ernst Tóbiás Tamás 167.
 Erythrunus v. Erythraeus Joákim
 128.
Esztergály Nógrád vm. 163.
Esztergom 72.
 Eusebius Mihály 167.
 Euserus Mihály 139.
 Etelius János Frigyes 135.

 Fabri András 151.
 Fabri György 157.
 Fabri Pál 164.
 Fabri Márton Gáspár 151.
 Fabini Lénárt 125.
 Fabricius András 132.
 Fabricius Ésaiai 124.
 Fabricius György 121, 124, 128,
 156.
 Fabricius István 124.
 Fabricius János 112, 132, 147.
 Fabricius Mihály 130.
 Fabricius Pál 124.
 Fabriczius Dániel 161.
 Fabritius András 152.
 Fabritius György kassai prediká-
 tor 40.
 Fabritius János 132.
 Fabritius, Karl 111.
 Falck Márton 131, 143.
 Falko János 129.
 Farkas György 114, 159.
 Farkas János 156.
 Farnek v. Farnik Jonatán 173.
 Faschkó Sámuel 136.
 Fautor Jakab 118.
Fegyvernek Heves v. Hont vm. 114.
 Fejess György 163.
 Fejér István 113.
 Fejérpataky László 38.
 Fekete István 129.

- Fekno Péter Pál 140.
Felka Szepes vm. 140, 146, 170.
 Fellner Antal 127, 131.
 Fellner János 148.
Felmér Nagyküküllő vm. 123, 144.
Felső-Lendva Vas vm. 152.
Felsőmagyarország 22, 27—28, 30, 32, 44, 46, 58, 67, 68, 73, 79, 99, 100, 109.
Felső-Pokorágy Gömör v. Hont vm. 167.
 Femgerus György 134.
 Fenessy egri püspök 19.
 Ferdinand I. 57—59, 69, 70, 73.
 Ferdinand, III. 72.
 Ferdinandi Mihály 168.
 Fernengel Antal 125, 128.
 Ferreri prágai nuncius 67.
 Fidicinis György 134.
 Fidicinis Miklós 112.
 Figuli György 123, 133.
 Filken Mihály 147.
 Filkenius Bertalan 148.
 Filkenius Zakariás 125.
 Filthowini v. Fitkovini András 122.
 Finkenius Bertalan 134.
 Fischer Illés 151.
 Fischer Pál 132.
 Fischer vagy Piscatoris János 146.
 Fleischer Frigyes 118.
 Fleischer György 141.
 Fleischer János 154.
 Fleischer Mihály G. 155.
 Flórián Gáspár 116.
 Foerstemann 111.
 Fogas András 113.
Foktő Pest vm. 114.
Folkustalva Turóc vm. 140.
 Forgács Bálint 123.
 Forgách Ferenc nyitrai püspök 34, 36, 68, 69.
 Forgách Zsigmond 68, 69.
 Föggler Ker. János 128.
Franciaország 33.
 Francisci Dániel 124.
 Francisci György 132, 151.
 Francisci István 124.
 Francisci Márk 144.
 Francisci Tamás 113.
 Franck András 125.
 Franck István 143.
 Franck János 123, 138, 146.
 Francke János 149.
 Franckenberg János Ulrik 130.
 Franckfurter György 144.
 Fraknói Vilmos 111.
 Frantz Jakab 113.
 Fraty József 164.
Fraudendorf l. Asszonyfalva
 Frembd Máté 129.
 Frentellinus v. Frendellinus György 121.
 Freyseisen János Virgil 149.
 Fridelius János 131.
 Fridelius György Dániel 145.
 Fridelius János 130.
 Fridely András 162.
 Fridely József 173.
 Friderici János 144.
 Fridericus János 150.
 Friedericus Lukács 146.
 Friedrich András 127.
 Friedrich János 138.
 Friedrich Márton 133.
 Frochnius István 151.
 Frohnius Kristóf 147.
 Fronius Balázs 123.
 Fronius Dániel 145.
 Fronius György 148.
 Fronius János 146.
 Fronius Márk 130, 140.
 Fronius Mihály 146.
 Fronius Péter 119, 127.
 Fromius Péter 124.
 Frölich Dávid 120.
 Frölich János 139.
 Frölich Mátyás 133.
 Frühauff Keresztély 158.
 Fuchius Márk 119.
 Fuchs János 124, 130.
 Fuhrmann János 143.
 Füert Farkas udv. kamarai tanácsos 67.
Füle Nógrád vm. 116.
Fületelke Kisküküllő vm. 157, 141.
 Füleý János 171.
 Frühauff Dávid 152.
 Gaal Jakab 130.
 Gaber Sámuel 173.
 Gagesch Péter 127.
 Gaitzer Simon 146.
 Gagesch Simon 143.
Galata (?) Erdély 128.
Galgóc Nyitra vm. 118, 140, 149, 156.
 Galli György 118.
 Galli János Kristóf 128.
 Galli Mátyás 157.
 Galli Pál 127.
 Gallikius András 134.
 Gallikius János 128.
 Gallini Márton leánya Mária Erzsébet 139.

- Gally Jakab 171.
 Gally János Jakab 162.
 Gálszécs 32.
 Gams 34.
 Ganay Adám 161.
 Gani István 149.
 Garáb Nógrád vm. 156.
 Garamszeg Zólyom vm. 155, 157,
 160.
 Garnius Pál 118.
 Gartner Illés Keresztély 140.
 Gassitus György 137.
 Gaudi György 123.
 Gärtner Keresztély 126.
 Gärtner Mátyás 123.
 Gärtner Jób 125.
 Gebel András 149.
 Geduly János 173.
 Gegus Benjámín 161.
 Gehul (?) Erdély 158.
 Geitner Jób 131.
 Geitz János 165.
 Geley Sámuel 129.
 Georgi Máté 129.
 Georgiades János 159.
 Georgii Dániel 154.
 Georgii Márton 163.
Georgio-Montanus l. Szepesszom-
 bathely.
 Georgius Tóbiás 135.
 Gerce Vas vm. 169.
 Gerengay Márton 162.
 Gergar v. Gregar János 158.
 Gerhard (?) Erdély 123.
 Gerhart György 152.
 Gerhard Mátyás 147.
 Gerhart Sándor 152.
Georgiopolis l. Szentgyörgy.
 Gerdály Nagyküküllő vm. 144.
 Ghecs Pál 162.
 Gilbertus György 112.
 Gillig v. Gilling Jakab 113.
Ginsium v. *Günsium* l. Kőszeg
 Girald Mihály 161.
 Girischerus János 141.
 Glatz Jákob 116, 170.
 Gleichgrossius György Ferdinánd
 143.
 Glitz Miklós 156.
 Gobius János 124.
 Gockesch Bálint 139.
 Gockesch György 134.
 Gockesch János 146.
 Gockesch Mihály 127.
 Gócs Gömör vm. 169.
 Goekel András 150.
 Gokesch János 133.
 Goliány András 170.
 Goltzius Joákim 120.
 Gonsaga Ferdinánd örgróf 20, 22.
 Gorgias András 144.
 Gorgias János 130.
 Gosnovicerus Mátyás 133.
 Goterbarmel Jakab 129.
 Gotthard Mihály 168.
 Gottschleng János 146.
 Gotzmeister Kálmán 130.
 Göbel András 131.
 Göldner Bertalan 141.
 Göldner János 148.
 Göldner Mátyás 148.
Göllnic Szepes vm. 121, 162.
Gömör vm. 156—157, 160—163,
 165, 168—174.
Gömörpányit Gömör vm. 171.
 Gönc Abauj vm. 140, 141, 144, 154.
 Gönczi István 116.
 Graff András 163.
 Graff János 146.
 Graff Keresztély 157.
 Graff Lőrinc 154.
 Graff Lukács 124, 142, 153.
 Graff Pál 119.
 Graff Sámuel 121.
 Graff Tamás 129.
 Graskowitz András 161.
 Grau Bálint 141.
 Grau Tamás 144.
 Grattenauer Kristóf Frigyes 137.
 Gréczius Mihály 155.
 Greff Jakab 112.
 Greguss György 159.
 Greinz János Simon 131.
 Greissing Bálint 136.
 Greissing Grill 133.
 Greissing János 126, 133.
 Greissing Krisztián 141.
 Grell András 129.
 Grenertzi András 163.
 Grenertzi János 162.
 Grettnerius v. Grelvertius Timót
 129.
 Gromen Péter 167.
 Grosch András 122.
 Grosius v. Glosius Mihály 166.
 Gross György 169.
 Gross István 152.
 Gross János 172.
 Gross Mihály 142.
 Grosthaisius Márton 125.
 Grosz András 148.
 Grosz Bálint 137.
 Grosz Márton 144.
 Grosz Pál 132.

- Groszmann János 144.
 Gruber János 118.
Grußwald Németország 164, 166.
 Gryssa János 173.
 Gubitz Márton 130.
 Guhr Klemens 135.
 Guistius György 127.
 Gull András 145.
 Gunbitz v. Wurbicz Mátyás 126.
 Günthard István 130.
 Gundthardt János 164.
 Gunesch János 127.
Guta Nógrád vm. 160.
 Guntsch András 135.
 Gutt János 124.
 Gündisch Pál 126.
 Günther András 120.
 Günther Dávid 131.
 Günther György 120.
 Günther Jákob 127.
 Günther v. Günthner András 127.
 Gürtler György 150.
 Gütsch Dániel 147.
 Gütsch Mihály 141.
 Gütschius Mihály 138.
 Gyarmathi István 119.
Gybely v. *Gibely* Szepes vm. 125.
 Gyenizse József 171.
 Gyndesch v. Gündesch Mihály 132.
Gyöngyel (?) Turóc vm. 161.
Gyöngyös Heves vm. 165.
Győr 113, 121, 144, 152, 158—161,
 163—164, 167—172.
 Györgyi Ferenc 159.
 Györi Varga Miklós 147.
Gyülatehérvár 20, 139.
 Haas János 142.
 Haaz Keresztély 127.
 Haberehrn György 160.
 Habermann János 126.
 Hachstock János 137.
 Hadik István 140.
 Hadik János 125.
 Hadik Jónás 120.
 Hadmer Pál 113.
 Hagelbauer István 139.
 Hagner Illés 151.
 Hahn János 172.
 Hahnwald Jeremias 138.
 Hain Gáspár 125.
 Haiszki György 119.
 Hajnotzi Sámuel 161.
 Hajtó János 114.
Halle a. d. Saale 111, 160, 164—
 166, 168—170.
 Hals János 119.
 Haltrich Máté 149.
 Hamary János 169.
 Hambacher János 150.
 Hambacher Sámuel 160.
 Hammer Lukács leánya Krisztina
 124.
 Hanckius Máté 150.
Handlowa l. Krikehaj.
 Haner György 144.
 Haner György Jeremiás 156.
 Haner Márton 143.
 Hann István 172.
 Hann György 156.
 Hantzel János 124.
Harta Pest vm. 170.
 Hartmann Tamás 153.
 Haschko János 114.
 Hasellanus András 112.
 Hassko András 159.
 Hauck Dávid 138.
 Hauser János Mihály 164.
 Hay János 126.
 Haynotzi József 169.
Házas-Terény Hont vm. 168.
 Hederich János 154.
 Hegedős Sámuel 170.
 Hegyes Márton 151.
Hegyfalu Vas. vm. 144.
 Hegyfalusi György 144.
Heinā-Misntic 118.
 Heilmann András 117.
 Heinrich György 167.
 Heinrich János 144.
 Heinrichus Jónás 132.
 Heiser Tamás 128.
 Helg György 144.
 Helgytius János 145.
 Hellenbach János 127.
 Hellenbach János Kristóf 127.
Helmstadt Németorsz. 164.
 Hellner Márton 115.
 Helner Mihály 159.
Heltau l. Nagydisznód.
 Helvig Fülöp 128.
 Hendel György 120.
 Hendel János György 145.
 Hencke János 135.
 Henning Keresztély 145.
 Henrich András 148.
 Henrici Bertalan 116.
 Henrici György 135.
 Henrici János 147.
 Henrici Jeremiás 130.
 Herberth György 141.
 Herberth János 138, 150, 152, 162.
 Herberth Sámuel 152.
 Herberth Simon 118.

- Herch Márton 159.
 Herchl János 158.
 Herczeg István kassai városi tanácsos 45, 74.
 Hermann György 123, 124, 125, 150.
 Hermann H. 155.
 Hermann István 155.
 Hermann János 148.
 Hermann János György 150.
 Hermann Lukács 130.
 Hermann Mátyás 126.
 Hermann Márton 146.
 Hermann Pál 154.
 Hermann Péter 146.
 Hermann Sámuel 140.
 Herman Simon 147.
 Hermányi Gábor 171.
 Hermann v. Germann Mihály 148.
Herrmannstadt l. Nagyszeben
 Herrmannstadter Mihály 147.
 Hermel János 153.
 Hermelius Sámuel 120.
 Hertel János 114.
 Hertel Mihály 153.
 Hertzog Keresztély 157.
 Heutsch Fülöp 124.
Heves vm. 165.
 Heydendorff András Konrád 153.
 Heydendorff Dániel Konrád 156.
 Heydenreich János 129.
 Heyl v. Heyli v. Keyl János 144.
 Hieronimy András 131.
 Himelreich Tibor m. kanc. titkár 21.
 Hintze János 167.
 Hintzel Simon 148.
 Hirschveger v. Kirchveger Kristóf András 133.
 Hirling András 151.
 Hirling István 146.
 Hirscher Bertalan 116.
 Hirscher György 112.
 Hirscher Pál 112.
 Hitsch György 145.
 Hitsch Mihály 166.
 Hlivay János 161.
 Hnilicenus János 129.
 Hoch Ferenc 152.
 Hoch János 140.
 Hodikius v. Hodik Dániel 118.
 Hodikius v. Hodik János 115.
Hódos Magyarország 156.
 Hodul v. Hoduli Illés 159.
 ὀελλοποιως András 117.
 Hofmann János 143.
 Hoffmann György 152, 163.
 Hoffner András 123.
 Hoffstädter János Adám 145.
Holczmány (Holzmengen) Szeben vm. 167.
Holdvilág Nagyküküllő vm. 139.
 Holko Mátyás 161, 168.
 Hollay István 172.
 Hollecty v. Holletzi János 161.
 Holstein János Teofil 149.
 Holvaith Pál 160.
 Holzenburger Péter 151.
Holzmengen l. Holczmány.
 Homerus János 123.
Homoród, Nagyküküllő vm. 138, 154.
 Homoródi Márk 128.
 Honetzy Pál 173.
Honigberg l. Szászhermány.
 Honnius Mihály 148.
Hont vm. 157—160, 162—168, 171—173.
 Honter János 116, 126.
 Hooek Dániel 151.
 Horeth Dániel 156.
 Horeth György 156.
Horreus l. Kiscsür.
 Horvát Ferenc 152.
 Horvát Sámuel 167.
 Horváth András 121, 161.
 Horváth György 162.
 Horváth István 171.
 Horváth Márk, gradecki báró, 112.
 Horváth Pál 171.
 Horwath Sámuel Krisztián 165.
 Hosszutothy (István?) 105, 106.
 Hoxa János 157.
 Hozman János 125.
 Höber v. Höhör Mihály 123.
Höfflein Sopron vm. 131.
 Höherus Mátyás 129.
 Hönnek Mihály 116.
 Hrabovszky György 169.
 Hrabovszky Sámuel 164.
 Hrabski János 124.
 Hrabszky György 126.
 Hradski Sámuel 156.
 Hradsky János 146, 156, 166.
 Hrebenda v. Hrebenda József 161, 168.
 Hruskovitz Sámuel 153.
 Huldreich János 142.
Hunfalva Szepes vm. 141.
 Hunyor János 113.
 Hurban Pál 170.
 Hurrenberger v. Huppenberger Sebestyén 131.

- Huszág Pál 166.
 Huszágh Sámuel 162.
Huszt 79.
 Hutter György 130.
- Igló (Neocomium)* Szepes vm.
 112—114, 120, 122—123, 126,
 130, 132, 133.
- Illava* Trencsén vm. 117, 137,
 139—140.
- Institoris Sámuel 160.
 Intibus János 158.
Ipolyság 25.
Isáktalva Vas vm. 172.
 Ischatterus Farkas 113.
 Isgenius János 155.
 Istvánffy Miklós nádori helytartó
 69.
- Itali János 136.
Itália 137—138.
Ivántalva Gömör v. Túróc vm.
 159.
- Ivánkay Sámuel 161.
 Iványi Béla 88.
- Jacobaei János 161, 165.
 Jacobaei Pál 154.
 Jacoberus Lénárt 139.
 Jacobi Márton 125.
 Jacobides Mihály 123.
Jád Bszterce-Naszód vm. 132.
Jakabfalva Nagyküküllő vm. 124,
 126, 159.
- Jakisius Illés 129.
 Jamritska György 157.
 Ján Miklós 163.
 János Gáspár 124.
 János magyar király 69.
 Janossik András 153.
 Jeckel Bertalan G. 167.
 Jekeli Jákob 129.
 Jeckelius v. Jékely János 119.
Jena Németország, 161, 163, 167,
 173.
- Jentsch Kristóf 136.
 Jentsch Keresztély 122.
 Jeremias János 134.
Jessen Németország, 142.
 Jesseniczky Pál 150.
Jeszenic Trencsén vm. 116.
 Jeszenius v. Jessensky Dániel 148.
Jeszenova v. *Jaszanova* Árva vm.
 115, 134.
- Jolsva* (Alnovia) Gömör vm. 120,
 137, 151, 157.
- Jóó János kir. személynök 24.
- Jozovitz Jeremiás 150.
 Jung Mihály 158.
- Kaca* Fogaras vm. 112, 126, 147.
 Kalinkius János 128.
 Kalinkius Zakariás 124.
 Kalivoda András 173.
 Kalmanthei Balázs 121.
 Kalmár Imre 170.
Kálna Bars vm. 156.
Kálnó Nógrád vm. 172.
 Kampur v. Rompauer János 135.
Kancsoz Vas vm. 168.
 Kandlerus v. Randlerus Pál 116.
 Kanka Dániel 171.
Kamjonka (Stein) Szepes vm. 137.
 Kapesius György 130.
 Kapriny Gáspár 115.
Kapronca Nógrád vm. 123.
 Kapronczay György szepesi kama-
 rai tanácsos 52, 56, 90.
Kapus Kolozs v. Torda-aranyos v.
 Nagyküküllő vm. 127.
- Karacsy Miklós 130.
 Karácsony János 114.
 Karanczi Miklós 141.
 Kárász Ádám 167.
Karatztelek (?) 115.
 Karb Frigyes 151.
 Karffy János 133.
Karinthia 38.
Karlovic 147.
 Karnik Pál 157.
 Károly, V., 59, 70.
 Károlyi Árpád 11, 12, 14—17, 21,
 24, 32—34, 36, 47, 62, 65, 69,
 74, 102, 108.
- Károlyi István 149.
 Karpe Frigyes 161.
- Kassa* Abaúj vm. 11—24, 26—30,
 34, 36—47, 49—52, 54, 55,
 57—64, 66, 68, 70—74, 76—94,
 96—103, 105, 106, 109, 110, 113,
 117—119, 123, 131, 150, 152,
 161.
- Kassai Mihály 137.
 Katlen Ferenc leánya Mária Mag-
 daléna 127.
- Katona István 36.
 Kauffmann István 155.
 Kaufmann Mihály 115.
 Kauntz György 113.
 Kauntz Mihály 129.
Kecskemét 113, 114.
Kegelius István 112.
 Kegelius János Rudolf 127.
 Kelemen, VIII. pápa 16.

- Keller István 159.
 Kellner Károly 172.
 Kellner Sámuel 171.
Kelnek v. Kelnik (Celnic) Szeben
 vm. 118, 124.
 Kelp Márton 139, 154.
Kemberg (?) Erdély 114.
Kemény (Kemyein) Bihar vm. 115.
 Kemény Lajos 40.
 Kemmelius János 129.
 Kemmelius Mihály 143.
 Kemmelius Péter 115.
Kér Nógrád, Nyitra, Hont v. Aba-
 új vm. 149.
Keresd Alsófejér vm. 132, 139.
Keresztényfalva (Neustadt) Brassó
 vm. 147.
Keresztúr (Szász- v. Székely-Ke-
 resztúr) 139.
 Kermann Mihály 152.
 Kermann v. Krmann Dániel 140.
 Kerotseni v. Keretseni István 129.
Keserű Bihar vm. 114.
 Keserűi Dajka I. Dajka.
Késmárk Szepes vm. 114—116, 120,
 122, 125, 127, 130—132, 135,
 143, 144, 148, 151—153, 156—
 158, 160—162.
 Kessel Mihály 157.
 Kessler György 124.
 Kessler Dániel 156.
 Kessler Tamás 125.
 Keszler István 148.
 Ketschau János 133.
 Keüblinger Farkas 134.
 Keveri János 140.
Kézd (Szász kézd) Nagyküküllő
 vm. 138, 143.
 Khien Ferdinand 132.
 Khlesl Menyhért bíbornok 67, 92—
 96.
 Kibstein János György 121.
 Kienastius Mátyás 135.
 Kinder János 145—146.
 Kindernay György 164.
 Kinlenius Bálint 120.
Királyhegy (Regiomontium) Bars
 vm. (?) 140—147.
Kirchberg I. Kürpöd
 Kirchmaier György Vilmos 165.
 Kirchner András 167.
 Kirtscher Dániel 141.
 Kis Bertalan 115.
Kis-Beszterce Árva vm. 162.
Kis-Csűr (Kis-horreum) Szeben vm.
 126.
 Kis József 170.
 Kisch György 147.
Kiskúnhalas 171.
 Kisling János 148.
 Kis Lukács, kassai várnagy 85, 87,
 93, 98.
 Kis Péter 148.
Kisselyk Nagyküküllő vm. 141—
 142, 147.
Kissink Nagyküküllő vm. 120, 133,
 138, 140—141, 147.
 Kiss János 173.
Kis-Somlyó Vas vm. 169.
Kisszeben 58, 61, 87—89, 110.
 Kis Zsigmond 160.
 Kiszelini Márton 157.
 Kiszelini Pál 165.
 Kiszling Bálint 129.
 Klanitza Márton 166.
 Klatsángi v. Klatsányi János 164.
 Klee Keresztély 114.
 Klein Bertalan 129.
 Klein Daniel 113.
 Klein Efraim 145.
 Klein Gáspár 147.
 Klein György 126, 145, 148.
 Klein István 147.
 Klein János 128, 139, 141, 148.
 Klein Mihály 125, 152, 154.
Klenany v. Kelenya Hont vm. 163.
Klenocz Zemplén vm. 171.
 Klesch Dániel 122.
 Klesch Kristóf 123.
 Kletzko Mátyás 136.
 Klockner v. Glockner György 149.
 Klokovius János Jakab 122.
 Klos András 146, 149.
 Kloss György 124.
 Klostermann György leánya Anna
 Mária 136.
 Klutschius Miklós 114.
 Klutschovius Jakab 118.
 Kniderus György 114.
 Koch Godofréd 170.
 Koch Tamás 134.
 Kochmeister Sámuel 134.
 Kocsis v. Korsis Mihály 159.
 Kogler János 150.
Kokava Gömör v. Kishont vm. 162.
 Kolbany János 162.
 Kollár Sámuel 170.
 Kollonich (Collonizzo) 83.
 Kolosváry István 169.
Kolozsvár (Clys) 112.
Kolta Komárom v. Vas vm. 152.
Komár Zemplén vm. 115—116.
Komárom 160, 171—172.
 Komáromy István 167.

- Komzik v. Komzil György 156.
 Korjenko Mátyás 157.
 Koros Nyitra vm. 129.
 Korpona Zólyom vm. 116, 118, 120,
 153, 157.
 Koscha v. Kósa Máté 132.
 Koss Nyitra vm. 170.
 Kossina János 171.
 Kossina Mihály 173.
 Kosztolna Trencsén vm. 137.
 Koztra János 172.
 Kótay Jakab 117.
 Kottaj v. Kotay János 123.
 Kovács András 173.
 Kovács Teofil 172.
Kőhalom (Rupes) Nagyküküllő vm.
 128—129, 131—132, 142—143,
 148, 152, 154, 161—164, 167,
 172.
 Kölcks Márton 133.
 König Jakab 136.
 Königer Márk 140.
Körmend Vas vm. 112, 148, 173.
 Körner Dániel 153.
 Köstler Dániel 153.
Kőszeg (Ginsium) Vas vm. 126,
 132, 134, 171.
Kövár = Lapide (?) Szolnokdo-
 boka vm. 129—130, 139, 142.
 Kövesdi Pál 127.
 Kövi Gömör vm. 162, 168, 170—171.
 Krajka Mihály 115.
Krajna 38.
 Krainay Mátyás 145.
 Kralovitz György Vilmos 134.
 Kralowanszky András 169.
 Kramer György 122.
 Kramer Pál 112.
 Kramer Sámuel 121.
 Kraudy Sámuel 160.
 Kraus György Tódor 155.
 Kraus Márton 159.
 Krauss János 131.
 Krausz András 142.
 Krausz János 128.
 Kray Sándor 151.
 Kreitner György 157.
 Kremper János 126.
 Krempes János 112, 139.
 Krenberg Ulrik osztrák főkancel-
 lár 104.
 Krenis Jakab 170.
 Kresnyiák János 161.
 Kretsmér Efraim 139.
Krikehaj (Handlowa) Nyitra vm.
 115.
 Krisar Dávid 160.
 Kristóffy János 171.
 Kromann János 115.
Krompach Szepes vm. 127.
 Kroner Dániel 140.
 Krtsmery József 173.
 Kruchius András 115.
 Krudi Mátyás 118.
 Krumbholtz Mihály 150.
 Krüger György 146.
 Krüger Sebestyén 120.
 Krybalth Bernát 132.
Kubin Árva vm. 131, 154.
 Kubinyi Illés 163.
 Kucsera János 122.
 Kucsera Márton 162.
 Kukez v. Kuksz Zsigmond 164.
Kukowa v. *Kükemezö* Sáros vm.
 114.
 Kún István 115.
 Kunz Pál 128.
 Kusch Lénárt 123.
 Kusch Lukács 112.
 Kusmanni v. Kuzmányi Sámuel
 165.
 Kustius János 155.
 Kutsán István 158.
 Kutschan István 167.
 Kuzma Pál 170.
 Kuzma Sámuel 170.
 Kuzmani Pál 159.
 Kuzmány János 151.
 Kühler Mihály 141.
Kürpöd Szeben vm. 131, 135, 147—
 148.
Kürtös (Kis- v. Nagy-) Nógrád
 vm. 163.
 Labath Jeremiás 163.
 Lachanosartus Illés 128.
 Lackner Sámuel 170.
 Ladislai Máté 114.
 Ladislai Simon 127.
 Ladiver Illés 125.
 Ladiver Sámuel 134.
 Lagler György 169.
 Lahm György 128.
 Laho Ferenc 163.
Lak Vas vm. 173.
 Laky József 172.
 Lamer Dániel 170.
 Landinus András 142.
 Lang Esaiás 126.
 Lang Godofréd 124.
 Lang György 120.
 Lang Jakab Aurél 145.
 Lang János 126, 138, 142.
 Lang János Gottfried 147.

- Lang János Kristóf 139.
 Lang Kristóf 125.
 Lang Mátyás 122, 139, 167.
 Lang Pál 126.
 Lang Péter 148.
 Lange Mihály 150.
 Lány Dániel 151.
 Lányi András 131.
 Lányi Dániel 120.
 Lányi György 117, 133, 160.
 Lányi Izsák 116.
 Lányi Jakab 161.
 Lányi János 161.
 Lányi József 172.
 Lányi Konstantin 132.
 Lányi Mihály 114, 119.
 Lányi Miklós 113.
 Lányi Pál 141.
 Lányi Zakariás 118.
 Lanx János 156.
Lapide l. Kövár.
Lapos Sáros vm. 167.
 Laricius Dániel 114.
 Laricius Pál 113.
 Lasius Ádám 131.
 Laskai György 169.
 Lassel Dániel 126.
 Lassota Erich mustramester 28,
 106.
 Latsni Ádám 164.
 Laucsek Dávid 170.
 Laukonidesz Mihály 172.
 Lauro János 168.
 Lauro Sámuel 160.
Laussiz Németország 153.
 Lautsek Jonatán 170.
 Lazari Agoston 130.
Lazistye Liptó vm. 172.
Lebnek Nagyküküllő vm. 147, 152.
 Ledeczky János 117.
 Ledves Kristóf 117.
 Ledves Kristóf 117.
 Legler János 152.
Légrad 121, 152.
 Lehoczky János 156.
Leibitz Szepes vm. 129, 134, 144.
Leipzig Németorsz. 153, 165, 167—
 169.
 Leiser Polycarpus drezdai lelkész
 53—55.
Lekencze (Lechnitz) Torda-Ara-
 nyos vm. 158.
 Lemberger János Dávid 130.
 Lendray Pál 154.
Lendva (Lindva) Zala vm. 116.
 Lendvay György 152.
 Lengyel Miklós 115.
Lengyelország 107.
 Leo János 125.
 Leonhard Márton 146.
 Leonhardi András 142.
 Leporini János 143.
 Leporinus Bertalan 114.
 Leporiny Ádám 163.
 Lepossai György 156.
 Lerz Márton 147.
 Lesch Péter 135.
Leschkirch l. Újegyház
Lesses (Schönberg) Nagyküküllő
 vm. 125, 139.
Lestine Arva vm. 159.
Leszko v. Lieszko Trencsén v.
 Nógrád vm. 170.
 Lethenianus v. Lethenicinus István
 115.
 Letheny v. Letheney István 121.
 Letkó János 140.
 Leuconides Dániel 158.
 Leutmann János György 141.
 Leutmann Márton 129, 141.
Libetbánya Zólyom vm. 136, 140,
 150, 164.
 Liborius Farkas 115.
 Liedemann Joákim Ernő 165.
 Linczigh István 120.
 Lindenfels Károly 163.
 Lintz András 126.
 Lintzig György 126.
 Lipcse l. *Németlipcse* és *Tót-
 lipcse*.
 Lippay János, kir. titkár 24.
 Lippischius János 129.
 Liptay András 160.
 Liptay Jakab 171.
 Liptay Sámuel 167, 173.
Liptó vm. 113—114, 124, 149, 153,
 157, 164, 166, 169, 172—173.
 Lischowinus János 139.
 Listhenius Dániel 113.
Litta (Lutilla) Bars vm. 115.
 Litterati András 119.
 Littmann András 166.
 Lochmann János 117.
 Lochmann Mátyás 127.
Lók 168.
Lomnic (Megalomnic) Szepes vm.
 128.
Lomnic Szepes vm. 164, 167.
 Longauer András 170.
Lopej Zólyom vm. 134.
 Lorenus Mihály 146.
 Losi János 128.
 Losinzerus Mátyás 129.
Losonc Nógrád vm. 168, 170.

- Lossi István 116.
 Loster János 161.
 Lovász-Patona Veszprém vm. 166.
 Lovcsáni György 130.
 Lovcsányi Márton 170.
 Lovcsányi Timót 118.
 Lovich Adám Dávid 169.
 Lőcse Szepes vm. 15, 47, 56, 58, 61, 65, 87—89, 110, 112—113, 115, 118—122, 124—125, 128—129, 131, 133—135, 137—139, 142—145, 148, 150—154, 158, 162, 164, 166, 168.
 Lőhner Kristóf 125.
 Lőrmenges (Örményes?) Erdély 125.
 Lövei György (Ardt György?) 116.
 Löwius András 138.
 Lucae Miklós 138.
 Lucius István 114.
 Luczius Jeremiás 116.
 Lukyn János 80, 81.
 Lupinus János 116.
 Luptak András 164.
 Lutsch György 131, 135, 148, 157.
 Lutsch János 156.
 Lutsch Sámuel 153.
 Luttharitz Péter 157.
 Lutzius Lajos 132.
 Lüttich 33.
 Lyci István 158.
 Lyci Kristóf 166.
 Lycius György 120, 141.
 Lyntz Simon 141.
 Lysthenius György 112.
 Madács Péter 165.
Magariens, *Megeiensis*, *Megiensis*, *Magarinus*, *Magioriens* (?) Erdély 130, 135, 143, 148.
Magdeburg Németország 166.
 Magdo András 159.
 Magdo Sámuel 162.
 Magnus György Frigyes 132.
 Magulács Mihály 166.
 Magulács Péter 151.
 Maior János 162.
 Major Pál 133, 159.
 Majoros Dániel 166.
 Majos Sándor 171.
 Majus András 127.
 Makoviny Dániel 168.
 Malatides Dániel 173.
 Malberthi András 140.
 Mallendorff János 127.
 Mallendorffius Mihály 118.
 Manckisch János 140.
 Manckisch Márk 143.
 Marci György 147.
 Marci Mátyás 126.
 Marci Mihály 134.
 Marchwart Mihály 126.
 Marckfelner János 135.
 Merckelius György 139.
 Mária Terézia 165.
Mariaevall. (Marienthal) 1. Morgonda.
 Markovitz Izrael 161.
Mardopinus (?) 139.
 Marthius János 133.
 Martini András 168.
 Martini János 157, 159.
 Martini Lénárt 126.
 Martini Mihály 167.
 Martiny János Sámuel 165.
 Martiny Sámuel 169.
Martinopolis 1. Szentmárton.
 Martinus v. Martius Raphaél 116.
 Marthius Ambrosius 134.
 Marthius Keresztély 121.
Mártonhegy (Martinimontanus, Märtseberg) Nagyküküllő vm. 146, 150.
 Martschek András 156.
 Martschek Márton 167.
 Martsek Illés 166.
 Maskó János Jakab 139.
 Mascinus Tóbiás 137.
 Massa Simon 120, 131.
 Massa Simon ifj. 112.
 Materna András kassai városi tanácsos 74.
Matejóc (Matthaeivilla) Szepes vm. 133.
 Matolai János 153.
 Matthaei Adám 118.
Matthaei-villa 1. Matejóc.
 Mattheides János 127.
 Matthesius Dániel 157.
 Matthias György 143.
 Matula Miklós 118.
 Matusa József 164.
 Mayer András 120.
 Mayer v. Major János 137.
 Mauer Márton 127.
 Mauritz Mihály 140.
 Meyer Arnold Oskar 16, 32, 51, 67.
 Mazár Kristóf 136.
 Mázorfi György 156.
 Mátyás főherceg 13, 16—17, 22—24, 27, 29—30, 32, 34—39, 43—46, 48, 50—53, 56—57, 61—68, 72—86, 89—91, 96—98, 100—104, 106, 109.
Märtseberg 1. Mártonhegy.

- Medgyes* (Mediasch) Nagyküküllő
 vm. 113, 115, 121, 124—125,
 128—130, 132, 135, 138—157,
 159, 162, 166, 168.
Mederus Asarela 140.
Medveczky Tóbiás 162.
Megyer Pest vm. 114.
Megler Gáspár 127.
Mehburg l. Bene.
Mehrbrod Mátyás 159.
Mehrbrod Péter 158.
Meindt János 167.
Meisner Márton 114.
Mekvásár (Streiffort) Nagyküküllő
 vm. 124, 132, 150.
Melanchton Fülöp 111.
Melas Bertalan 140, 153.
Melas Lukács Keresztély 154.
Melas Péter 142.
Melas Péter Mihály 172.
Melchioris György Kristóf, de Zu-
 anna 138.
Melchioris Kristóf, de Zuanna 122.
Melchioris Márk, de Zuana 123.
Melchioris Pál Jakab, de Zuanna
 128.
Melddius Márton 113.
Melith Balázs 106.
Mellim (?) Erdély 137.
Meltzer Tamás 144.
Mencius Baltazár leánya Anna
 Salome 129.
Menyhértfalva 151.
Mercatoris Lukács 113.
Mercurium l. Szerdahely.
Merxheim (?) 133.
Mess Mihály 151.
Messerschmied János, von Schmi-
 degg 139.
Mészáros Péter 169.
Metz Mihály 143.
Mez János Ádám 133.
Mezibrodsky Teofil 159.
Mező István 114.
Meyfart Ferenc 129.
Miava Nyitra vm. 152, 157, 168.
Migazzi Miklós nagyváradai püspök
 20, 31, 34, 36, 56, 68, 90—93,
 96, 101.
Michalecz János 168.
Michaelides György 137.
Michaelides János Frigyes 155.
Michaelides Sámuel 170.
Michäelis Pál 137.
Michalitska János 167.
Mihalik József 19.
Mikitta András 168.
- Miklóstalva* (Nicolopolis) Szepes
 vm. 117.
Miklósvári Tamás 116.
Miksa magyar király 58—59, 70.
Miksa főherceg 72.
Milecz György 169.
Milkó Sámuel 166.
Milles Mátyás 129.
Milochovinus v. Milschowinus Já-
 nos 124.
Minor, János 114.
Miser Mihály 166.
Miskolc Borsod vm. 114, 170.
Mitis János 125.
Mitschovszky Pál 164.
Mixadt János 167.
Mixadt Sámuel 160, 166.
Mladossewitz Horváth Miklós 112.
Mladossevich Mátyás, strenianeczi
 124.
Mlinarik László 163.
Modra Pozsony vm. 125, 129, 132—
 133, 149, 151, 159, 161, 163,
 166, 168—170, 172.
Moess János Ádám 158.
Moesz Sámuel 148.
Mokosini Jakab 160.
Mokosini Joákim 128.
Mokosini Sámuel 163.
Moldner János 129.
Molart János báró, erdélyi kir.
 biztos 20.
Molitoris András 126, 147.
Molitoris Miklós 116.
Molnár György 130.
Molschani Mátyás 133.
Montano-Badinus l. Bodony.
Montano-Valensis (?) 129, 132, 138.
Montska Márton 136.
Morgonda Nagyküküllő vm. 155.
Morva-mező 28.
Morvaország 38.
Moschner György 129.
Mosóc Turóc vm. 132, 173.
Moson 119.
Mosztzi Institoris Mihály 165.
Mossótzty Institoris Gábor 165.
Mrakay v. Mrakota Jakab 156.
Möller Dániel 144.
Möller János 132.
Mős András 148.
Mudrony Márton 159.
Munyai Antal Lajos 173.
Muotová l. Mutyó
Muratoris Márton 133.
Murgács János 133.
Muszszy András v. Ádám 167.

- Mutyó* (Muotová) Zemplén vm. 135.
Muzsna Nagyküküllő vm. 117, 123, 132, 139.
 Müller András leánya Anna Mária 138.
 Müller Dániel 142.
 Müller Dániel Vilmos 131.
 Müller Dávid 163.
 Müller Gáspár 153.
 Müller György 133.
 Müller János 148, 150.
 Müller Kristóf árvája Márta Erzsébet 135.
 Müller Mátyás 147.
 Müller Mihály 149.
 Müller Rudolf Mátyás 139.

Nadas Kolozs vm. 142, 152.
Nagybánya (Rivulus) Szathmár vm. 110, 113.
 Nagy Benedek 113.
Nagydisznód (Heltau) Szeben vm. 114, 125, 126.
Nagyfalu Nógrád vm. 170.
 Nagy Frigyes porosz király 165.
 Nagy István 163.
Nagy-Liberse Nógrád vm. 173.
Nagy-Röcze Gömör vm. 168, 171, 172.
Nagysáros 135.
Nagy-Sink (Groß-Schenk) Nagyküküllő vm. 115, 120, 125, 137, 138, 142, 144—146, 148, 150—151, 154—156, 160, 163.
Nagyszeben Szeben vm. 112, 114, 117—121, 123—132, 134—136, 138—151, 153—156, 160, 162, 164, 166—167.
Nagyszelezsény Bars vm. 170.
Nagy-Szlabos Gömör vm. 160.
Nagyszombat (Tyrnavia) Pozsony vm. 71—72, 115, 143—144.
Nagyvárad 50, 76, 78, 83, 105, 110, 113, 168.
 Napoleon, L., francia császár 173.
 Napragyi Demeter erdélyi püspök 68.
 Naszwetter Jakab 141.
 Nauta György 159.
Navarra 33.
 Nádasdy Ferenc 69.
Nádasd Magyarország 113.
Nádpatak (Rohrbach) Nagyküküllő vm. 139, 145.
 Neckel Dániel 124.
 Nekesch András 141.

Neczpál Turóc vm. 138, 157.
Neerer (?) 112.
 Nehrer János 157.
 Nelliuss Márton 128.
Nemescsó Vas vm. 148.
Nemes-Kér Sopron vm. 157.
Neocomium l. Igló.
 Neográdi Mihály 159.
Neopolis l. Újvár.
Neosolium l. Besztercebánya.
 Neostadiens Miklós 116.
 Netinaeus Pál 163.
 Neubaur András 157.
 Neuhold János Jakab 153.
 Nuenachbar Pál 126.
 Neustaedter János 139.
 Neustädter Simon 137.
 Neydel Pál 145.
Németalföld 33.
 Német Adám 169.
Németfalva Zólyom vm. 164.
 Németh Ferenc 118.
 Németh István 169.
 Németh János leánya Mária Katherina és Anna Dorottya 134.
 Némethy Lajos 37.
Németlipcse Liptó vm. 118—119, 124, 127—128, 164, 169, 173.
Németország 74.
Németpróna Nyitra vm. 115, 124, 129—130, 132, 141.
Németújvár Vas vm. 129, 154.
 Nicletius János 161.
 Nicletius Jeremiás 150.
 Nicletzius Sámuel 143.
Nicogartacens (?) 151.
 Nicolaides Jakab 158.
Nicopolis l. Miklósfalva.
 Nigrini János 158.
 Nigrini Jónás 151.
 Nigrini Sámuel 149.
 Nigrinus János 113.
 Noesner János 150.
Nógrád vm. 143, 156—163, 165—170, 172—173.
 Noscovinus v. Noscovius János 123.
 Nostitius János 129.
 Novák András 159.
Novavilla l. Újfalva.
Novilikot (?) 115.
 Nösner György 149.
 Nösner János 143.
 Nöszer János 134.
 Nulli János özvegye Anasztázia 122.
 Nuster Lázár 146.
 Nußbacher György 145.

- Nußbacher János 146.
 Nundoroschides v. Nudoschorides Mihály 116.
Nyitra város és vm. 134, 154, 156—157, 159, 161—163, 168, 170, 172.
 Oberland János György 136.
Ochtina Gömör vm. 120, 172.
 Ochtz v. Ochß Ferdinánd 158.
Ocsova Zólyom vm. 142—143.
 Oczovay Máté 143.
 Oechnal Dániel 143.
 Ohrendius György 142.
 Ohrsendius Simon 126.
 Okes János 146.
 Olamius Mátyás 156.
Olaszi Szepes vm. 116, 118, 134, 137, 150.
 Oláh Miklós esztergomi érsek 58, 60.
 Olerth Mihály 156.
 Olesius Péter 125.
 Olmützer János 131.
 Oltard János 138.
Ónod 102.
 Oplatkay János György 172.
Orbó (Szász-Orbó) Szeben vm. 120.
 Orchendius János Simon 141.
 Orchius Ferenc 152.
 Orlle Miklós szepesi kamarai tanácsos 52, 56, 90.
 Orend György 155.
 Orend Mihály 155.
 Orgony Kristóf 169.
Oroszlánykő Komárom vm. 171—172.
 Orphanides Sámuel 170.
 Orth István 143.
Osgyán Gömör v. Hont vm. 157, 172.
 Ossitius Lőrinc 112.
Oszonetz v. Oszorultz (?) 151.
Osztróluka Zólyom vm. 157.
 Osztroth János gyletinezi 117.
 Ott Ferdinánd 168.
 Óvári János 116.
Ózd Borsod vm. 173.
 Ozgon András 163.
Ó-Zólyom v. Zólyom (Veterosolum) Zólyom vm. 116, 137, 142, 152—153, 156—158, 162, 165—166, 168, 170—171.
Ödenburg l. Sopron.
Örményes Nagyküküllő vm. 139.
 Paczoth Ferenc, beoki 117.
Pádár Gömör vm. 162.
Palota Veszprém vm. 167, 171.
 Paltsek János 160.
 Paskony v. Michaelides Pál 135.
 Paludinus György 117.
 Pancratius Mihály 126.
Bankota Bihar vm. 115.
 Pantzik Pál 159.
 Parschitius Kristóf 133.
 Partenstein György András 135.
 Parvi András 152.
 Parvi Pál 160.
 Páluss János 163.
Pápa Veszprém vm. 171.
 Pastochius János 125.
 Pataczicz János 147.
 Pataky Tamás 157.
Patna Turóc vm. (?) 159.
 Paulinyi Fülöp Náthán 174.
 Paullini Zsigmond 168.
 Pauer András 152.
 Pauer János 169.
 Paulini Pál 132.
 Paulinus Dániel 116.
 Pawloviz Mihály 134.
 Payr János 142.
 Payr Sándor 24, 47, 75.
 Pácken Keresztély 163.
 Pásztor Benedek 119.
 Pásztor Gábor 114.
 Pásztor István 113.
 Pásztor Kristóf 112.
 Pásztor Mihály 114, 119.
 Pebröc Miklós 113.
 Pechel Jeromos özvegye Anna 122.
 Pelargus Gábor 152.
 Pelcz János 154.
 Pellionis Mihály 113.
 Pellionis Mihály Tamás 132.
 Pelsöczy (Pölsüczy) Márton 145.
 Penckert Tamás 162.
 Penckert v. Peuckert Péter 153.
 Pénteki Sámuel 120.
 Perach Bálint 123.
Pere Veszprém vm. 173.
 Peréni Bálint 126.
Perény Abaúj vm. 121.
 Perlaky János 156.
 Perlicius János 161.
 Perlicius János Dániel 157.
 Perliczy Dávid 168.
 Pertinger István 112.
 Pertinger Kristóf 112.
Peschonis Transylvanus (?) 145.
 Peschovius v. Peschkövius Jakab 115.

- Pest-Pilis* 162, 173.
Pest város és megye 162—163, 166—167, 170, 172.
Péterfalva (Pétersdorf) Nyitra vm. 137, 140.
 Pethe László, hethesi 108.
 Pethe Márton, hethesi; kalocsai érsek 12, 15, 26, 30, 47, 61, 68—68, 71, 74—75, 79, 101, 108.
 Petko Sámuel 165.
 Petróczy András 164.
 Petjan Gábor 168.
Petri Abaúj v. Borsod vm. 119.
 Petroselinus Ephraim 144.
Petrovác Bács-Bodrog vm. 173.
 Petrovics Dániel József 173.
 Péter György 172.
 Petrucha István 172.
 Petyian Adám 170.
 Petyian Mihály 168.
 Petyjan János 169.
 Peucker Dávid 135.
 Peücker György 136.
 Peyer Gáspár 161.
 Pezz (Pezzen) Bertalan birodalmi udv. tanácsos 21.
 Pezz (Pezzen) János ezredes 21, 28, 83, 95.
 Phlagner János 148.
 Pfaff Pál 132.
 Phleps János 147.
 Phleps Márton 166.
 Pihringer Keresztély 131.
 Pilarik András 133.
 Pilarik Ésaías 133, 137.
 Pilarik Frigyes Gotthelf 163.
 Pilarik Gábor 138.
 Pilarik István 133.
 Pilarik János 142.
 Pilarik János G. 155, 163.
 Pilarik Jeremiás 138, 152.
 Pilarik Jeremiás Károly 150, 153.
 Pilarik József Gottfried 150.
 Pilarik Keresztély Vilmos 166.
 Pilarick Sámuel G. 155.
 Pildner Márton 152.
Pinc Nógrád vm. 143, 170.
 Pinner Ábrahám 127.
 Pinner János 115, 130.
 Pinner Tódor 125.
 Pintes Mihály 115.
 Pinxner András 145.
 Pilgler v. Pilgler Gáspár 122.
 Pirhalla Márton 75.
 Piscator Gábor 120.
 Prot. Egyház, Adattár.
 Platanus Mátyás 115.
 Platanus Pál 135.
 Platoni v. Platányi Mátyás 143.
 Platsonius v. Patzschius Tóbiás 113.
 Plavetz Benjámín 163.
 Plecker Lőrinc 143.
 Plenyner Mihály 151.
 Poch János Kristóf 152.
 Poch György 121, 123.
 Pockius v. Zoch István 138.
 Podhradszky János 168.
 Poggius János Frigyes, fahendorffi 118.
 Pogner András 115.
 Pohl Mihály 156.
 Poldt Mátyás 159.
Polichna Nógrád vm. 169—170.
 Polleretzki János 162.
 Polonius János 157.
 Pomarius Sámuel 136.
 Poniczky Sámuel 168.
Poprád Szepes vm. 116, 161, 170.
 Poprádi Adám 130.
 Poprádi János 127.
 Porubszky György 166.
 Porus János 147.
 Potschner György 123.
 Potyondi István 116.
 Povaszay Dániel 174.
Pozsony város és megye 16, 21, 47, 65, 70—71, 74, 112—114, 121—122, 126, 129, 131—140, 143, 146, 149, 162, 164, 166—170, 172.
 Prandstetterus György 141.
Prága 31, 45, 55, 65, 67, 74, 77.
Prásmár Brassó vm. 114, 116, 119, 142.
Prépostfalva (Probstdorf) Nagyküküllő vm. 116, 130, 135.
Preining (?) 143.
 Preschner János 144.
Pribély Hont vm. 172.
 Printz Jób 138.
Pritersd Nyitra vm. 150.
Privigye Nyitra vm. 115—117, 133, 139.
 Privigyei Miklós 148.
 Privitzky Sámuel 165.
Probstdorf l. *Prépostfalva*.
 Proller János 120.
Prud l. Bród.
 Pruny János 167.
 Pruny Mátyás 161.
 Psyllius György 140.

- Puchó* Trencsén vm. 125, 130.
 Pullinyi Sámuel 168.
Puripontanus l. Tisztaviz.
Puro-Monte l. Tisztahegy.
 Pusóczy Miklós 135.
Putnok Gömör vm. 102.
 Pühler Gáspár 118.
 Pyachek v. Piacek János 158.
- Quiersfeld Dániel 161.
 Quirinus János 114.
 Quirsfeld Godofréd 170.
- Rábaköz* 135, 155.
 Radazschy András 158.
Radeberg Szászország 126.
Radna Arad vm. 126.
 Radosich Péter váci püspök 69.
 Radul vajda 106.
 Raduch János 164.
 Radváni Ádám 114.
Radvány Zólyom vm. 124, 149, 154.
 Ragyóczy János 172.
Rahó Máramaros vm. 144, 154, 157.
 Rainer Menyhért kassai városi tanácsos 37, 74, 92, 96, 100.
Rajecz Trencsén vm. 120, 129, 158, 160.
 Rákóczi Ferenc, II. 149.
 Rákóczy Lajos 106.
 Raphanides János 128.
 Raphanides Sámuel 160.
Ráska Zemplén vm. 161.
Ratkó Gömör vm. 155, 168.
 Rátkoty v. Rátkoczi Miklós 159.
 Raus Gáspár 131.
 Rayger v. Reyger Károly 131.
 Ränner Teofil 146.
 Reberus Mátyás 131.
 Recker János 135.
 Regger András 123.
 Regis György 147, 160.
 Regis István 119.
 Regis Márton 149.
Ragiomontium l. Királyhegy.
 Regis Mózes 159.
 Regius Mihály 125, 154.
 Regius Pál 130, 144.
Regna l. Szászrégen.
 Reguli Dániel 148.
 Relhin György Dániel 139.
 Reichardt András 136.
 Reiner János 147.
 Reinholdt Pál 126.
 Reinius Dániel 142.
 Reipoldus (Reupchius) Dániel 112.
- Reisinger Pál Jakab 129.
 Reisner János 137, 139.
 Reisoner János György 154.
 Reiss György 125.
 Reiszner György 145.
 Reiszner János György 155.
Remete Szepes vm. 151.
 Renher János 150.
 Reüsner György 125.
 Reüsner János 125.
 Révay Elek 163.
 Révész Imre 111.
 Rezig János 134.
Rhedova Gömör vm. 170.
 Rhener Keresztély 150.
 Rhener György 140.
 Ribini J. 58.
Richnyó Szepes vm. 138.
 Richter András 131.
 Richter János 151.
 Richter János leánya Mária 135.
 Richter József 152.
 Rimanovius Márton 115.
 Ritschius János 115.
 Ritter Gábor 139.
 Ritthaler Mihály 132.
Rivulus l. Nagybánya.
 Roesler Kristóf 170.
Rohrbach l. Nádpatak.
 Rohrmann Márton 152.
 Rojko János 171.
 Rompauer l. Kampur.
 Rósa György 171.
 Roscher Zakariás 125.
 Roseus Péter 112.
Roseval l. Rovás.
 Rosman János 150.
 Rosner Mátyás 129.
 Rosner Sámuel 153.
 Rospeundtner v. Rosperudmer Pál 132.
 Rosos Imre 113.
 Roth András 130—131, 157.
 Roth György 118, 135, 145.
 Roth János 112, 121, 132, 138, 144, 166.
 Roth Jób 131.
 Roth Keresztély 155.
 Roth Lukács 129, 146, 154.
 Roth Márton 169.
 Roth Mihály 129.
 Roth Simon 145.
 Roth Tamás 118.
 Rotharides Mihály 160.
Rovás (Roseval) Nagyküküllő vm. 124—125, 143, 155.
 Roxer Dániel 136.

- Rózsahegy* Liptó vm. 132—133.
Rozsnyó Gömör vm. 128, 134, 145, 147, 151, 154—155, 163, 165, 168.
Rözsonda Nagyküküllő vm. 127.
 Röhrich János 147.
 Römer Lukács 142.
 Röschel János 135.
 Ruber János ezredes 57, 102.
 Rudolf, I., magyar király 14, 17, 19—23, 25—27, 29—34, 36—44, 46—51, 54, 56—62, 65—66, 68, 70—71, 73—74, 76—80, 82, 85, 87—91, 94, 96, 98—100, 103, 105—110.
 Ruffiny János 161.
Rupes I. Köhalom.
Rusz Szeben vm. 153.
 Rupp Jakab 19, 38, 73.
 Russwurm Kristóf gróf, tábornagy 106.
Ruszh Sopron vm. 125, 131, 133, 137—138, 144, 158.
Rutka Turóc vm. 157, 173.
 Ruxer Márton Lénárt 134.
Sabaria I. Szombathely.
Sabesium I. Szászsebes.
 Sachoni v. Szakonyi Mátyás 171.
 Sadler György 120.
 Sagrovsky Gotfried 156.
 Sagrovsky Efraim 156.
Sajó (Slana) Gömör vm. 161.
 Salamon István 156.
 Salcovius Jakab 153.
Salkó Nagyküküllő vm. 143.
 Salmen Mihály 150.
 Salmen Péter 153.
 Sámsondi Márton 116.
Sándorfalu Nyitra vm. 121.
 Sánta István 113.
Sárfő Bihar, Nyitra v. Pozsony vm. 133.
 Sárfői Miklós 131.
 Sárkány András 360.
Sáros 119, 155—156, 158—161, 164, 166, 167, 174.
Sáros (Kissáros, Nagysáros vagy Szászsáros) Nagyküküllő vm. 126, 148.
 Sárosi János 163.
 Sárossy János 135.
 Sárosy György 155.
Sárospatak 16.
 Sartoris György 154.
 Sartoris Márton 114.
 Sartoris Mihály 113.
 Sartorius Dániel 157.
 Sartorius Illés 125, 152.
 Sartorius János 136, 154.
 Sartorius János Frigyes 138.
 Sartorius Sámuel 151.
Sárvár Vas vm. 119, 121.
 Sattlarus András 140.
 Sattler János 153.
 Satz János 145.
Saxoburg I. Szászváros.
Saxopolis I. Szászváros.
 Scaevola Pál 117.
 Schael János 112.
 Schallach János 133.
 Schaller János 148, 152.
 Schaller Mihály 122.
 Scharf András 140.
 Scharf Tamás 143.
 Scharkangerus János 112.
 Scharpius Sámuel Tódor 155.
 Schäser Krisztián 142.
Schäüburg I. Segesvár.
 Scheicker János György 146.
 Schertfesz v. Serfőző György 142.
 Schelcker János 164.
 Schelker Benedek 130.
 Schell János 124, 151.
 Schellecker István 127.
 Scheltzerus Lőrinc 118.
Schemnicium I. Selmeczbánya.
 Schenker András 149.
 Scherer Gáspár 119.
 Schickert Márton 143.
 Schiebel Dániel 113.
 Schilling Pál 135.
 Schimer Ferenc 114.
 Schimert Sámuel 166.
 Schimka Mihály 170.
 Schinner Ferenc 125.
 Schirmer Antal 125.
 Schirmer János 159.
 Schlandt János 120, 125.
 Schmall András 157.
 Schmeißel Mihály 132.
 Schmid József 162.
 Schmiddeg Illés 122.
 Schmidegg Lipót G. 151.
 Schmideggi Mátyás 139.
 Schmiedt Márton 147.
 Schmidt János 151.
 Schmidt Keresztély 153.
 Schmitz Mihály 156.
 Schnatzinger János 132.
 Schnausz Jakab 150.
 Schnell Agoston 128.
 Schnell György 124.
 Schnellius Jób 115.

- Schnitzler Jakab 120, 128.
 Schnitzler János 128.
 Schnitzler Sámuel 135.
 Schobel Dániel 139.
 Schobel György 124.
 Schochter Keresztély 164.
 Scholtz János Kristóf 126.
 Scholz István 172.
 Schoppel András 149.
 Schoppel János 119, 132.
 Schoppel Lőrinc 123.
 Schoppel Serafin 146.
 Schön Gáspár 131.
 Schön Mihály 130.
Schönberg l. Lesse.
 Schöser Márton 147.
 Schönhäer Mátyás 125.
 Schramko Péter Pál 171.
 Schrell v. Schnell György 134.
 Schroeck prof. hist. 173.
 Schuchardt Frigyes Abrahám 168.
 Schuhr D. 174.
 Schuleck Gáspár 174.
 Schuleck Mihály 171.
 Schuler András 143.
 Schuler György 138.
 Schuler János 133.
 Schuler Márton 152.
 Schuler Náthán 157.
 Schuller András 141.
 Schuller Dániel 145.
 Schuller János, medgyesi 121.
 Schuller János, nagyszebeni 121.
 Schuller Mihály 145, 149.
 Schuller Pál 135.
 Schuller Tamás 123.
 Schulze János György 149.
 Schum Keresztély 123.
 Schunkabunk Márk 118.
 Schuvada Pál 171.
 Schüller József 117.
 Schwarcz János 160.
 Schwartz János 124.
 Schwartz János Mihály 171.
 Schwartz Máté 148.
 Schwartz Miklós 112.
 Schwartz Simon 140.
 Schwarz János Antal 126.
 Schweischer Mihály 142.
Schweißer l. Sövényesség.
 Schüller Mihály 164.
 Schwer Mihály 113.
 Sculteti Gábor 136.
 Sculteti János 142, 149.
 Sculteti Péter 120.
 Sculteti Sevér 120.
 Sebő János 161.
 Sebastiani György 128.
 Seelmann Jeremiás K. 140.
 Seelmann Keresztély Márton 144.
 Seelmann Kristóf 137.
 Seelmann Péter Tödör 138.
Segesd Nagyküküllő vm. 127.
Segesvár Nagyküküllő vm. 112—
 113, 121—123, 125, 128—130,
 132—135, 138—146, 148—149,
 152—155, 157—158, 160, 163—
 164, 167—169.
Seidná l. Salkó.
 Seiler András 149.
Seligstadt (Boldogfalva) Kis-
 küüllő vm. 133.
Selmeczbánya Hont vm. 113—115,
 118—120, 124—127, 129—132,
 134, 136—139, 142, 144, 146—
 149, 151—152, 156, 159, 162—
 164, 166.
 Selmeczi Sámuel 172.
 Seltenreich József 131.
 Semelius János 139.
Sempronium l. Sopron.
 Senensis Mihály 114.
 Sennyey Pongrác 106, 108.
 Serédi János 119.
 Serfőző l. Schertfesz.
 Serpilius Agoston 131.
 Serpilius Sámuel 125.
 Servitius Keresztély 149.
 Seüler Lukács 140.
 Seüller Tamás 156.
 Severini István 160.
 Severini János 157.
 Severini Jeremiás 158.
 Severini Sámuel 155.
 Severinus András 167.
 Severlay Máté 172.
 Sextius János 128.
 Sexty v. Sextij György 168.
 Sibrik Gergely kir. főtanácsos 58.
 Sickh György 113.
 Siderius István 114.
 Sifft Tamás 125.
 Siffth Keresztély 144.
 Sigerus János 115, 133.
 Sillmann Mihály 167.
 Simkó István 168.
 Simon Miklós 127.
 Simonides Adám 153.
 Simonides András 162—163.
 Simonides György 124.
 Simonides János 137, 162.
 Simonides Pál 149.
 Simonis András 136.
 Simonis János G. 137.

- Simonius György 130.
Simonyi Vas vm. 169.
 Simplicius János 117.
 Sinapius Dániel 130.
 Singerl Pál 145.
 Sitopius Máté 115.
 Sixtus János 127.
 Sixtus János György 149.
Slana l. Sajtó.
 Snobel István 113.
Soliensis l. Zólyom vm.
 Solkovius Jakab 161.
 Solman Simon 115.
 Solnecs v. Zólyomi Mihály 168.
Sombor l. Szászszombor.
 Sommer Tamás 115.
 Sommerkorn György 129.
Somogy Bars vm. 115.
 Sontag András 167.
 Soporni v. Soproni Mihály 116.
Sopron 24, 71—72, 116, 118—119,
 121—124, 126, 128—140, 142—
 145, 147, 150—153, 156—157,
 168—169, 171, 173.
Sopron vm. 129, 162, 167.
 Sopotius Jeremiás 118.
 Sorvacianus András 112.
 Soterius György 145.
 Sowitsch Keresztély 143.
Sövénység (Schweißer) Nagykü-
 küküllő vm. 141.
 Spannagel József 171.
 Spannagel Sámuel 166.
Spanyolország 33.
 Spelner Sámuel 141.
 Sperling János 121—122.
 Spickelius György 127.
 Spickelius Pál 114.
 Spielenberger Dávid 124.
 Spigler Jakab 118.
 Spilenberger Márton 121.
 Spiner András 162.
 Spitkó György 145.
 Sróter János 151.
 Stantsek Sámuel 170.
 Stech Sámuel 171.
Stájerország 38.
 Stehlo András 161.
Stein l. Kamjonka.
 Steinhayer Mihály 145.
 Steinhofer Lőrinc 164.
 Steiner János 157.
 Stephanides György 115.
 Stephani Kristóf 118.
 Steller Tamás 133.
 Sterrer Krisztián 133.
 Stettner Zsigmond 154.
 Stieler Simon 145.
 Stirn Lukács 142.
 Stokker József 168.
 Stollmann András 162.
 Stoltz János 152.
Stoltzenburg l. Szelindek.
 Stöckel Lénárd 58.
 Stransky Dániel 149.
Streiffort l. Mekvásár.
 Stromppf Mihály 140.
 Stuhar András 157.
 Sturm Dániel 119.
 Sturmij Péter 136.
 Stürzer v. Stürtzer Mátyás 128.
 Stürtzer Mátyás 143.
 Stürtzer Márton 139.
 Suhajdi György 160.
 Sutoris János 142, 168.
 Sutorius György 138.
Sümeg 164.
Süvéte Gömör vm. 172—173.
Svablovka (Schwobelk) Szepes
 vm. 112, 157.
 Syllesius János 132.
 Sylvanus Sámuel 130.
 Syrach Mihály 154.
Szabolca Nyitra vm. 71, 140, 144—
 145, 157, 160, 170.
 Szakolczi János 157.
 Szalai Ferenc 161.
Szalatna, Nógrád Zólyom v. Hont
 vm. 132, 135.
 Szalay Zsigmond 173.
Szalkszentmárton Pest vm. 147.
 Szallay János 156.
 Szallay Pál 159.
Szálók Szepes v. Sáros vm. 161.
 Szánki B. János 116.
 Szánky B. István 116.
Szántó Abaúj vm. 166.
 Szántó András 135.
 Szantzer Péter 114.
 Szarkóczy János 159.
Szarvas Békés vm. 170, 174.
 Szarvas János 166.
 Szarvas Lőrinc 159.
Szászhermány (Honigberg) Brassó
 vm. 127.
Szászország 73.
Szászrégen Marostorda vm. 121,
 137, 141, 143—144, 150, 153—
 154, 156, 158.
Szászsebes (Sabesium) Szeben vm.
 126, 143, 159.
Szász v. Németpelsőc (Szászy)
 Zólyom vm. 171.

- Szászváros* (Saxopolis) Hunyad vm. 146—147.
Szászsombor Szolnok-Doboka vm. 150.
Szatmár 80.
Száz- v. Szászhalom Szeben vm. Szeben vm. 139.
Szeben (Kisszeben) Sáros vm. 158, 161, 169, 173.
Szeff János 151.
Szelec Trencsén v. Zólyom vm. 133, 136.
Szelesi Gábor 171.
Szelindek (Stoltzenburg) Szeben vm. 127.
Szekerka József 171.
Szekfű Gyula 12—13, 17, 69.
Szemere Győr vm. 168.
Szenc Pozsony vm. 114, 129.
Szenicz (Szenitz) Nyitra vm. 133, 163.
Szenotei Pál 117.
Szent-Ágota Nagyküküllő vm. 125—126, 140, 148, 155.
Szentandrás Liptó vm. 137.
Szent András (Rábaköz) 137, 155.
Szentbenedek Bars vm. 157.
Szentgotthárd Vas vm. 137.
Szent-György Szepes vm. 122, 127—128, 135.
Szent-György (Georgiopolis) 121.
Szentmárton (Martinopolis) 113, 166—167, 169.
Szénaverős Kisküküllő vm. 130, 145, 147—148, 155—156, 166, 168.
Szendró Borsod vm. 102.
Szepesszombathely (Georgii Mons.) Szepes vm. 129, 164.
Szepes vára 105.
Szepes vm. és Szepesség 12—13, 16, 47, 75, 82—83, 101, 112, 114, 118, 126, 134, 136, 138, 150, 153, 156—158, 160—167.
Szerdahely (Mercurium) Szeben vm. 143.
Szergény Sopron vm. 149.
Szij János 155.
Szike l. Czike.
Szikray János 162.
Szikszy György 172.
Szikszo Abaúj vm. 78, 129.
Szillag v. Szilassy János Keresztély 164.
Szilágyi Sándor 20, 47, 69.
Szill-Sárkány Sopron vm. 173.
Szilézia 63, 83.
Szilvágyi Teofil 166.
Szinovitz Mihály 164.
Szinnyi József 74.
Szirák Nógrád vm. 166.
Szkálnok Hont v. Gömör vm. 163.
Szlabos Gömör vm. 133.
Szobotist Nyitra vm. 170.
Szokohl János 162.
Szombathely Vas vm. 162.
Sztehlo János 173.
Sztranzky Dániel 162.
Sztranzky János 156.
Sztretsko Sámuel 172.
Szucsán Turóc vm. 169.
Szuhay István egri püspök 12, 14, 16—17, 19—22, 24—29, 36—38, 47, 61—62, 68, 71, 75, 109.
Szuhány Hont vm. 169.
Szunyogh Gáspár 116.

Tamási Mátyás 112.
Tamáshalva Gömör v. Szepes vm. 136.
Tamási Nógrád vm. 158, 167, 173.
Tamisch Márton 134.
Tapler Adám 154.
Tarnick János 172.
Tarnoczi Márton 122.
Tartianus Pál 115.
Tartler András 142.
Tatay Pál 168.
Tatárlaka Nagyküküllő vm. 136, 148.
Taxovia l. Tiszolcz.
Tejfalu Pozsony vm.
Tekeldt György 147.
Teleki gr. 134.
Tellmann Lukács 138.
Tellmann Mihály 148.
Temlin Mátyás 158.
Tensoris János 162.
Teplíc Trencsén v. Szepes vm. 128, 132—133.
Terény Hont vm. 162, 156.
Terray Mihály 170.
Tersztin v. Nádas Szepes vm. 139.
Tessack György 158.
Tessény (?) Teschen Baranya vm. 156.
Teubelius János 113.
Teuto-lipscha l. Németlipcse.
Teutsch András 142.
Teutsch György 126.
Teutsch Keresztély 160.
Teutsch Pál 142.
Teutsch Péter T. 171.
Teutsch Simon 125.

- Teutscher Antal 168.
 Teüchert János 152.
 Textoris Ádám 165.
 Thais Mihály 146.
 Thallmann Mátyás 168.
 Than Márton 164.
 Thann András 129.
 Thann Jonathán 119.
 Thays Mihály 124, 150.
 Thel János 158.
 Thern Gottfried 150.
 Theschedik v. Teschedik Sámuel 172.
 Thessarús János 162.
 Thol Simon 126.
 Thomae János 151.
 Thomae Jób 130.
 Thomae Márton 152.
 Tholmann Mátyás 164.
 Thomazy József 170.
 Thorr János Henrik 146.
 Thököly Sebestyén 108.
 Thurchányi György 117.
 Thurzó György 69, 106, 117.
 Thurzó Imre 117.
 Thurzó János 149, 154.
 Tiefftrunk Gottfried 145.
 Tindelius Bálint 118.
 Tinsch v. Tirtsch János György 165.
 Tischler Mátyás 146.
 Tischlery János 166.
 Tisza 57, 79.
 Tiszántúl 161.
 Tiszolcz (Taxovia) Gömör vm. 157, 168, 174.
 Tisztahegy Szeben vm. 142.
 Tisztavíz Szeben vm. 123.
 Titius Ádám 136.
 Titius András 136.
 Temesvár 102.
 Todt György 145.
 Tokaj Zemplén vm. 78—79, 83, 87, 117.
 Toperzer Bálint 116.
 Toperczér Péter Pál 151.
 Toporc Szepes vm. 158.
 Torkos András 144.
 Torkos József 158.
 Torkos Mihály 161.
 Tótfalva Heves vm. 114, 148, 154.
 Tót-Komlós Békés vm. 173.
 Tótlipce Zólyom vm. 164.
 Tót-Próna Turóc vm. 124—125.
 Trappold (Apolde) Nagyküküllő vm. 118, 124, 130, 141, 147—148.
 Trausch Náthán 149.
 Trencsén 113, 125, 133, 137—138, 140, 151, 158—170.
 Trencsiny József 170.
 Trepies János 121.
 Trnkozi János 158.
 Trusius Gábor 137.
 Tschech v. Cseh Illés 136.
 Tubel Jakab 158.
 Tuchmacher János I. Urbányi.
 Turcsányi György 172.
 Turicska Nógrád vm. 173.
 Turóc vm. 114—120, 125, 130—134, 136, 148—151, 157—162, 164, 166—167, 169—173.
 Turócszentmárton 144.
 Turólúka Nyitra vm. 170.
 Turopolya Nógrád vm. 159, 166—167.
 Tuszek István 170.
 Tutius György 138.
 Tutius Jakab 144.
 Tutius Márton 140.
 Tutius Simon 131.
 Tügh György 143.
 Türck Mihály 143.
 Türck Sebestyén 113.
 Tvarozsna Liptó vm. 172.
 Tyrnavia I. Nagyszombat.
 Tzuchi v. Tzuka Márton 121.
 Tyukos (Tykos) Nagyküküllő vm. 128, 152.
 Ubigan Németország 142, 153.
 Udvard Sopron vm. 113.
 Udvarhely 112.
 Ugra Nagyküküllő vm. 152.
 Ugróc Bars v. Trencsén vm. 123, 141.
 Újegyház Szeben vm. 129, 144, 167.
 Újfalva (Novavilla) Erdély 147.
 Újhely Trencsén, Zeplén v. Nyitra vm. 145.
 Újhelyi Dániel 161.
 Újlaki Lajos veszprémi püspök 69.
 Újvár Neopolis Erdély 113, 123.
 Újvár Neopolis Magyarország 113, 125, 128.
 Ullrich János 128.
 Umling András 157.
 Und Sopron vm. 162.
 Ungar Tamás 155.
 Unger György 138.
 Unger Joakim 119.
 Unger Mátyás 147.
 Unger Mihály 129, 143.
 Urbanecz Sámuel 172.

- Urbányi v. Tuchmacher János 122.
 Uri Sándor 171.
 Urischer Márton 114.
 Unverzagt Farkas báró, petronelli,
 bécsi udv. kamara elnöke 31,
 48.
 Vadinus István 139.
 Vág-Beszterce Trencsén vm. 139.
 Vág Sopron vm. 145.
 Vagner János 168.
 Vagner Mátyás 148.
 Vagner Lőrinc 138.
 Vajasd Alsófehér vm. 157.
 Valbert Keresztély 120.
 Valentini György 126.
 Valentini István 152.
 Váll Fehér vm. 139.
 Valser Kristóf 123.
 Vám (Szárzavám) Sopron vm. 118.
 Vandlik Márton 156.
 Várad (Bars vm.?) 113—114.
 Várallya (Felvidék) 123—124, 128,
 130—131, 133—136, 139, 151.
 Varanay v. Waranay András 138.
 Varga Miklós, győri 147.
 Varju István 157.
 Vas vm. 154, 156, 158—161, 168—
 169, 173.
 Veber György 162.
 Veber János 146, 156.
 Vedáni Ferenc kassai prédikátor 40.
 Veidembächer András 145.
 Venczel András 148.
 Vendler Ferdinánd 166.
 Verancsics Antal esztergomi érsek
 58, 60.
 Verancsics Faustus csanádi püspök
 69.
 Verbóc Nyitra vm. 162—163.
 Veress Endre 16, 37—38, 40, 72,
 106.
 Vest Sámuel 146.
 Veszprém város és megye 160—
 161, 166—168, 171, 173.
 Veszter Sámuel 171.
 Veterosolium v. Vetusolium l. Ó-
 zólyom (Zólyom).
 Vetsey Sándor 172.
 Vett János György 150.
 Wetzschau (Lausitz) 73.
 Veyiend János 154.
 Viatoris Tamás 120.
 Vica (Uitzalvensis) Sopron vm.
 158.
 Victoriny Márton 163.
 Vidombák (Weidenbach) Brassó
 vm. 142.
 Vidos Dániel 118.
 Vietor János 126.
 Vietoris Lukács 124.
 Vietoris Mihály 141.
 Victorius Máté 115.
 Vingárd Alsófehér vm. 134.
 Vintz Márton 126.
 Visliczenus György 126.
 Viso Máramaros vm. 113.
 Vormlek l. Baromlaka.
 Vörös György 125.
 Vranay Dániel 172.
 Vriszmann M. 148.
 Wahlsch János 136.
 Wachsmann Antal 123.
 Wachsmann Péter 158.
 Waghi v. Vági György 160.
 Wagner Gál 114.
 Wagner György 150.
 Wagner János 130.
 Wagner Lénárt 116.
 Wagner Márton 115, 151.
 Wagner Mihály 120, 159.
 Wagner Simon 125.
 Walenti Miklós 160.
 Walter Mihály 128.
 Walther György 143.
 Walther Mátyás 137.
 Waltherus János 139.
 Walthütler András 154.
 Wartner János 124.
 Wächter Simon 155.
 Weber András 154.
 Weber Mihály 173.
 Weidenfelder Lőrinc 153.
 Weigel Illés 159.
 Weigeli János 157.
 Weigmann Márton 112.
 Weinert András 154.
 Weinert Sámuel 158.
 Weinsperger Dánlei 116.
 Weiss v. Albinus Márton 116.
 Weiss Simon 123.
 Weisz György 132.
 Weisz Mihály 140.
 Weisz István 130.
 Wellmann János 143.
 Wellmann Mihály 144.
 Wellmann Mihály Keresztély 159.
 Wencel Sámuel 132.
 Wender Mihály 122.
 Werner János Frigyes 157.
 Werner Márton 145.

- Westher Jakab 153.
 Westher Lukács 145.
 Westher Márton 146.
 Wetig György János árvája Mária 138.
 Weyrauch János 112.
 Weyxler János György 137.
 Widmann János 141.
 Widtmann János 123.
Wien, Vienna Ausztria 174.
 Wilcker Bertalan leánya Erzsébet 123.
 Wilhelmi Szerafin 113.
 Windig János Zsigmond 151.
 Windisch György 134.
 Windisch János 120, 133.
 Wislicenus András 141.
 Wislicenus Keresztély Mátyás 140.
 Wislicenus Miklós 130.
 Wissnowski Mátyás 149.
 Wistius Bálint 113.
Wittenberg 74, 111—174.
 Wittmann János 129.
 Wittmedi v. Wittnyedi János 128.
 Wohl Keresztély 137.
 Wohlmuth János 133, 144.
 Wohner Mihály 120.
 Wolbert János 130.
 Wolff Dániel 141, 154.
 Wolff György 157.
 Wolff János 167.
 Wolff Lőrinc 128.
 Wolff Péter 124, 140.
 Wolff Simon 142.
 Wollmann Mátyás 167.
 Wonner János 149.
 Wuilavius János 119.
 Zabanus Izsák 128.
 Zabeler János 119.
 Zabler Jakab 142.
 Zabler Jób 122.
 Zabler Péter 121.
 Záborsky Mihály 158.
 Záborszki Dániel 171.
 Zachariae György 129.
 Zachariae Tamás 138.
Zágon Háromszék vm. 152.
Zágráb Horvátország 72, 124.
Zala vm. 116.
 Zalathnoky György pécsi püspök 31, 34, 36—37, 69, 78.
 Zarevucius Miklós 132.
 Zarevucius Pál 130.
 Zaszkaliczki András 125.
 Zechmeister János leánya Anna Barbara 138.
 Zedler J. H. 33.
 Zehender János jezsuita 92—95.
 Zekelius Pál 140.
 Zelenka Sámuel 149.
 Zember György 125.
 Zemko András 166.
Zemplén vm. 161, 172.
 Ziegler András 112.
 Ziegler Dániel 155.
 Ziegler Kristóf 149.
 Zimmermann Adám 137.
 Zoana v. Zvana Péter 116.
 Zobas Ferenc 119.
 Zoch v. Pockius Isvtán 138.
Zoliensis l. Zólyom vm.
Zólyom vm. 118, 124, 129, 131, 134—135, 138, 144, 146—148, 151—152, 158, 160—162, 164—168, 170—171.
Zólyom l. Ó-Zólyom.
 Zólyomi l. Solnensis Mihály.
Zorkóc Turóc vm. 169.
 Zorkóczy Mihály 169.
 Zrinyi György 69.
 Zubeck Dániel 169.
 Zubeck János 166.
 Zultner György 151.
 Zvantzinger Mihály 166.
 Zwetoniuss v. Quetoniuss Sámuel 130.
 Zwonarich Péter 121.
 Zwonarits György 119.
 Zwonarits István 119.
 Zsigmondy Sámuel 173.

T A R T A L O M.

Mályusz Elemér: Előszó	5
Paulinyi Oszkár: Iratok Kassa sz. kir. város 1603—1604-ben megkisérelt rekatolizálásá- nak történetéhez	11
Asztalos Miklós: A wittenbergi egyetem magyar- országi hallgatóinak névsora, 1601—1812	111
Névmutató	175

